

ספר דברים
DEUTERONOMY

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת דברים
17	פרשת ואתחנן
36	פרשת עקב
54	פרשת ראה
75	פרשת שופטים
91	פרשת כי תצא
108	פרשת כי תבוא
126	פרשת נצבים
133	פרשת וילך
138	פרשת האזינו
148	פרשת וזאת הברכה
158	שירת הים ועשרת הדברות
158	עשרת הדברות בטעם עליון
158	האזינו
161	הפטרות
161	הפטרת דברים
163	הפטרת ואתחנן
165	הפטרת עקב
167	הפטרת ראה
168	הפטרת שופטים

171	הפטרת כי תצא
172	הפטרת כי תבוא
174	הפטרת נצבים
176	הפטרת וילך
177	הפטרת האזינו
181	הפטרת וזאת הברכה
183	מפטיר לשבת ראש חודש
183	הפטרת שבת ראש חודש
186	הפטרת שבת מחר חודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munah legarme* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ס in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

1	These are the words which Moses spoke unto all Israel beyond the Jordan; in the wilderness, in the Arabah, over against Suph, between Paran and Tophel, and Laban, and Hazeroth, and Di-zahab.	אלֵּין פִּתְּגַמְיָא דְּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבְרָא דִּינְרָדְנָא אוֹכַח יְתָהוֹן עַל דְּחִבּוּ בְּמִדְבָּרָא וְעַל דְּאַרְגִּיזוּ בְּמִישְׁרָא לְקִבִּיל יָם סוּף בְּפֶאֶרְן וּבִין־תִּפְלִי וּלְבָן וְחִצְרֹת וְדִי־זָהָב: וּבְחֲצִירוֹת אֲרִגִּיזוּ עַל בְּשָׂרָא וְעַל דְּעַבְדוּ עֵינֵל דְּדָהָב:	אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבָּר בְּעֶרְבָה מִזֹּל סוּף בֵּין־ פָּאֶרָן וּבֵין־תִּפְלִי וְלִבָּן וְחִצְרֹת וְדִי־זָהָב: וּבְחֲצִירוֹת אֲרִגִּיזוּ עַל בְּשָׂרָא וְעַל דְּעַבְדוּ עֵינֵל דְּדָהָב:	דברים א
2	It is eleven days journey from Horeb unto Kadesh-barnea by the way of mount Seir.	מִהֹרֵב חַד עֶשֶׂר יוֹמִין מַחוּרָב אוֹרֶחַ טוֹרָא דְּשַׁעִיר עַד רָקִם גִּיאָה:	אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם מַחוּרָב דֶּרֶךְ הַר־שַׁעִיר עַד קָדֵשׁ בַּרנֶע:	2
3	And it came to pass in the fortieth year, in the eleventh month, on the first day of the month, that Moses spoke unto the children of Israel, according unto all that the LORD had given him in commandment unto them;	וַהֲוָה בְּאַרְבַּעִין שָׁנִין בְּחַד עֶשֶׂר יָרֵחִין בְּחַד לְיָרֵחָא מִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל דְּפִקִּיד יְיָ יְהִיָּה לְוַתְּהוֹן:	וַיְהִי בְּאַרְבַּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׁתִּי־ עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים:	3
4	after he had smitten Sihon the king of the Amorites, who dwelt in Heshbon, and Og the king of Bashan, who dwelt in Ashtaroth, at Edrei;	בְּתַר דְּמַחַא יְתָ סִיחוֹן מֶלֶכָא אֲמוֹרִיָּא דִּיתִיב בְּחֶשְׁבּוֹן וַיִּת עוֹג מֶלֶכָא דְּמַחֲנֵן דִּיתִיב בְּעֶשְׁתֹּרֹת בְּאֶדְרֵי:	אַחֲרֵי הִפְתּוּ אֶת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן וְאֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב בְּעֶשְׁתֹּרֹת בְּאֶדְרֵי:	לוי

(1) אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות (ספרי א), ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום זה, לפיכך סתם את הדברים והזכירן בזמנו, מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אילו הוכיח מקצתן, היו אלו שבזוק אומרים, אחת הייטם שומעים מנן עמרם ולא השיבות דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיצין אותם, לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כלכם כאן, כלמי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא צמדצר היו אלא צערצות מואב, ומהו צמדצר, אלא צשזיל מה שהכעיסוהו צמדצר, שאמרנו מי יפן מותנו וגו' (שמות טז, ג): בערבה. צשזיל הערבה, שחטאו צצל פעור צשטים צערצות מואב: מול סוף. על מה שהמרו צים סוף צוואם לים סוף, שאמרנו המצלי איין קצרים צמציים (שם יד, יא), וכן צנסעם מחוץ הים, שנאמר וימרו על ים צנים סוף (תהלים קו, ז), כדאיחא צערכין (טו, ו): בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן, חזרנו על כל המקרא, ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שחפלו על המן שהוא לבן, שאמרנו ונפשו קנה צלקס הקלקל (צמדצר כא, ה), ועל מה שעשו צמדצר פארן ע"י המרגלים: וחצרות. צמחלוקתו של קרח. דבר אחר, אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים צחצרות צשזיל לשון הרע (ספרי א), ואחם נדברתם צמקום: ודי זהב. הוכיחן על העגל, שעשו צשזיל רוב זה צהיה להם, שנאמר וקסף הרצייתי לה ונהפ עשו לצעל (הושע ב, י):

(2) אחד עשר יום מחורב. אמר להם משה, ראו מה גרמחם, איין לכם דרך קצרה מחורב לקדש צרנע דדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואחם הלכתם אותו צשלשה ימים. שהרי צעשירים צאייר נסעו מחורב, שנאמר ויהי צשנה השנית צחצש השני צעשירים צחצש וגו' (צמדצר י, יא), וצכ"ט צסיון שלחו את המרגלים מקדש צרנע (תענית כט,), לא מהם שלשים יום שעשו צקצרות התאווה, שחללו הצשר חדש ימים, וצשעה ימים שעשו צחצרות להסגר שם מרים, נמצא צג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך הייתה השכינה מתלצטת צשזילכם למהר ציאחכם לארך, וצשזיל שקלקלתם, הסב אתכם צציבות הר שעיר מ' שנה:

(3) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה, ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את צניו אלא סמוך למיתה, אמר, ראובן צני, אני אומר לך, מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותצק צעשו אחי, ומפני ד' דברים איין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חצירו רואהו ומצדיש ממנו כו', כדאיחא צספרי (ב), וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וכן שמואל, שנאמר הגני עני צי (שמואל א ג, ג), וכן דוד את שלמה צנו (מ"א ב, א):

5	beyond the Jordan, in the land of Moab, took Moses upon him to expound this law, saying:	בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:	5
6	The LORD our God spoke unto us in Horeb, saying: 'Ye have dwelt long enough in this mountain;	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב־לָכֶם שָׁבַת בְּהָר הַזֶּה:	6
7	turn you, and take your journey, and go to the hill-country of the Amorites and unto all the places nigh thereunto, in the Arabah, in the hill-country, and in the Lowland, and in the South, and by the sea-shore; the land of the Canaanites, and Lebanon, as far as the great river, the river Euphrates.	פָּנּוּ וְסַעוּ לָכֶם וּבֵאוּ הָרָאִי וְאֶל־כָּל־שְׁכֵנֵי בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב וּבְחֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבָּנוּן עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת:	7
8	Behold, I have set the land before you: go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give unto them and to their seed after them.'	רֹאה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת־הָאֶרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵתֶת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם:	8
9	And I spoke unto you at that time, saying: 'I am not able to bear you myself alone;	וְאָמַר אֲלֵכֶם בַּעֲת הַהוּא לֵאמֹר לֹא־אֹכֵל לְבַדִּי שְׂאת אֶתְכֶם:	9
		וְאָמַרְתִּי לָכֵן בַּעֲדָנָא הַהוּא לְמִימַר לִית אֲנָא וְכִיל בְּלַחֲדִי לְסוּבְרָא יִתְכּוֹן:	

(4) אחרי הכותו. אמר משה, אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה הטיב לנו, אינו צא אלא לקחת ולמנוח עליה, שאין צו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפנייהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם (ספרי ג): סיחון וגור אשר יושב וגור. אילו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי צמורה, היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה, שהמלך קשה והמדינה קשה (שם): אשר יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרות. הוא לשון זקין וקושי כמו עשתרות קרנים, ועשתרות זה, הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר ויבן את רפאים צעשלת קרנים (בראשית יד, ה), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר ויצא הפליט (שם יג), ואומר כי רק עוג מלך הצגן נשאר מיתר הרפאים (לקמן ג, יא): באדרעי. שם המלכות:

(5) הואיל. התחיל, כמו הנה לא הולטי (בראשית יח, כז): באר את התורה. צשעים לשון פירשה להם: (6) רב לכם שבת. כפשוטו, ויש מדרש אגדה, (ספרי ה) הרבה גזלה לכם ושכר, על שישתכס צהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים, קצלתם תורה, מניחם לכם סנהדרין שרי אלפים ושירי מאות: (7) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד ומרמה: ובאו הר האמורי. כמשמעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב והר שעיר: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיתא בספרי (ו): עד הנהר הגדול. מפני שנוכר עם ארץ ישראל קורא גדול, משל הדיוט אומר, עזר מלך מלך, הדבק לשמור וישמחו לך, קרב לגבי דהינא ואידהן (שבעות מז): (8) ראה נתתי. צעינכם אתם רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו ורשו. אין מערער בדבר, ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכים לכלי זין: לאבותיכם. למה הזכיר שז לאצרהם ליצחק וליעקב, אלא אצרהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:

10	the LORD your God hath multiplied you, and, behold, ye are this day as the stars of heaven for multitude.—	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנֵּה הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב:	10
11	The LORD, the God of your fathers, make you a thousand times so many more as ye are, and bless you, as He hath promised you!—	יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פַּעַמִּים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:	שני
12	How can I myself alone bear your cumbrance, and your burden, and your strife?	אֵיכָה אֲשָׂא לְבַדִּי טַרְחֲכֶם וּמִשְׁאָכֶם וְרִיבֵכֶם:	12
13	Get you, from each one of your tribes, wise men, and understanding, and full of knowledge, and I will make them heads over you.'	הָבּוּ לָכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וִידְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם:	13
14	And ye answered me, and said: 'The thing which thou hast spoken is good for us to do.'	וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר וַתִּשְׁמָעוּ אֶת־דְּבַר־יְהוָה לַעֲשׂוֹת:	14

(9) ואומר אליכם בעת ההוא לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקד"ה: לא אוכל לבדי וגו'. אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהזיזם ממנצח, וקרע להם את הים, והוריד את המן, והגזיז את השליו, לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל והרבים אתכם על דייניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינים. וכן אמר שלמה, פי מי יוכל לשפוט את עמך הפזז הזה (מלכים"א ג, ט), אפשר מי שכתוב בו ויפסם מכל הקדם (שם ה, יא), אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה, אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות עובדי אלילים, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגו' אין צורך כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדין, נפשות אני נחצה, שנאמר וקצצו את קצעייהם נפש (משלי כג, כג):

(10) והנכם היום ככוכבי השמים. וכי כוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משוליים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלבנה וכוכבים:

(11) יוסף עליכם ככם אלף פעמים. מהו שוב ויצרך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לצרכתנו, כבר הצטיח הקד"ה את אצרהם אשר הם יוכלו איש למנות וגו' (צראשית יג, טז), אמר להם זו משלי הוא, אבל הוא יצרך אתכם כאשר דבר לכם:

(12) איכה אשא לבדי. אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי (ס"א שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקד"ה: טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנים, היה אחד מהם רואה את צעל דינו נוטח צדין, אומר יש לי עדים להציא, יש לי ראיות להציא, מוסיף אני עליכם דיינים: ומשאכס. מלמד שהיו אפיקורסין, הקדים משה לנאם, אמרו מה ראה בן עמרם לנאם, שמה אינו שפוי בתוך ביתו, איחר לנאם, אמרו מה ראה בן עמרם שלא לנאם, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עלות רעות וחושב עליכם מחשבות (ס"א מלות וחשבוניות): וריבכם. מלמד שהיו רוגזים:

(13) הבו לכם. הזמינו עצמכם לדבר: אנשים. וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים: חכמים. כסופים: ונבונים. מצינים דבר מתוך דבר. זהו ששאל חזקוני את ר' יוסי, מה בין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר, כשמצאין לו דינרין לראות רואה וכשאין מציאין לו יושב ותוהה, נבון דומה לשולחני תגר, כשמצאין לו מעות לראות רואה, וכשאין מציאין לו הוא מסור ומציא משלו: וידועים לשבטיכם. שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליחו, איני יודע מי הוא, ומאיזה שבט הוא, ואם הגון הוא, אבל אתם מכירים בו, שאתם גדלתם אותו, לכן נאמר וידועים לשבטיכם: בראשיכם. ראשים ומכובדים עליכם, שמהיו נהגין בהם כבוד ויראה: ואשכנז. חסר יו"ד, למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בצראי דיינים, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה:

(14) ותענו אותי וגו'. חלמטם את הדבר להנאכסם, היה לכם להשיב, רבינו משה, ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא

- 15 So I took the heads of your tribes, wise men, and full of knowledge, and made them heads over you, captains of thousands, and captains of hundreds, and captains of fifties, and captains of tens, and officers, tribe by tribe.
- 16 And I charged your judges at that time, saying: 'Hear the causes between your brethren, and judge righteously between a man and his brother, and the stranger that is with him.
- 17 Ye shall not respect persons in judgment; ye shall hear the small and the great alike; ye shall not be afraid of the face of any man; for the judgment is God's; and the cause that is too hard for you ye shall bring unto me, and I will hear it.'
- וַאֲקָח אֶת־רָאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיֵּדְעוּם וַאֲתַן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת וְשֹׁטְרִים לְשֻׁבְטֵיכֶם:
- וּבְדִבְרֵי יְת רִישֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם גּוֹבְרִין חֲכָמִים וְיֹדְעִים וַיִּנְתֵּנִי יְתָהוּן רִישֵׁין עֲלֵיכֶן רִבְנֵי אֲלָפֵי וְרִבְנֵי מֵאוֹתָא וְרִבְנֵי חֲמִשִּׁין וְרִבְנֵי עֶשְׂרִיתָא וְסֹרְבִין לְשֻׁבְטֵיכֶן:
- וּבְפִקְדֵי יְת דִּינִיכֶן בְּעֵדְנָא הָהוּא לֵאמֹר שְׁמַעוּ בֵּין אַחֵיכֶן וַתְּדִינוּן קוּשָׁא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין אַחֵיהִי וּבֵין גִּיּוֹרָא:
- לֹא־תִכְרֹו פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כִּקְטָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְדְּלוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהִדְבַּר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשָׁמַעְתִּיו:
- לֹא תִשְׁתַּמּוּדְעוּן אִפִּי בְּדִינָא מְלִי זַעֲרָא כְּרַבָּא תִשְׁמָעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קִדָּם גּוֹבְרָא אֲרִי דִינָא דִּי הוּא וּפְתִגְמָא דִּיקְשֵׁי מִכֶּן תִּקְרְבוּן לְוֹתִי וְאִשְׁמַעֲנִיהָ:

ומן שנטערת עליה, אלא ידעתי מחשבותיכם, שהייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים (ספרי יד): לעשות. אם הייתי מתעצל, אם אומרים עשה מהרה: (15) ואקח את ראשי שבטיכם. משקלים בדברים, אשריכם, על מי באתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה, וכל לשון חזה: אנשים חכמים וידועים. אבל נבונים לא מנאחי, זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה, ולא מנא אלא שלשה, אנשים נדיקים, חכמים, וידועים (ספרי טו עיין בחוקוני): ראשים עליכם. שנתהגו זהם כבוד, ראשים במקח, ראשים בממכר, ראשים במשא ומתן, נכנס (מביטו לז"ה) אחרון ויוצא ראשון: שרי אלפים. אחד ממונה על אלף: שרי מאות. אחד ממונה על מאה: ושוטרים. מניתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין ברכושה על פי הדיינין:

(16) ואצוה את שבטיכם. אמרתי להם הו ממונים דין, אם צא דין לפניך פעם אחת שמים ושלש, אל תאמר כבר צא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים צו (ספרי טז): בעת ההוא. משמיעים אמרתי להם, אין עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם צרשות עצמכם, עכשיו הרי אתם משועבדים לנצור (ספרי שס): שמוע. לשון הוה, אודני"ט בלע"ז (הערענד), כמו נבחר (שמות כ, ז) ונמור (להלן ה, יב): ובין גרו. זה בעל דינו, שאוגר עליו דברים, (ספרי) דבר אחר ובין גרו, אף על עסקי דירה, בין חלוקת אחים, אפילו בין תנור לכיריים (סנהדרין ז):

(17) לא תכירו פנים במשפט. זה הממונה להושיע הדיינין, שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור אושיבנו דין, איש פלוני קרובי אושיבנו דין בעיר, והוא אינו צדיק צדיקין, נמא מחייב את הזכאי ומזכה את החייב, מעלה אני על מי שמונהו כאלו הכיר פנים דין (ספרי יז): בקטן כגדול תשמעון. שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שם קדם וצא לפניך, לא תסלקנו לאחרון (סנהדרין ח). דבר אחר כקטן כגדול תשמעון כהרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא, וחבירו עשיר ומנוה לפרנסו, אזכה את העני ונמא מתפרנס בנקיות. דבר אחר, שלא תאמר, היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני לו, תן לו שאתה חייב לו: לא תגורו מפני איש. לא תיראו (ספרי יז). דבר אחר לא תגורו, לא תכניס דברך מפני איש, לשון אגר בקין (משלי י, ה): כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מוזיקני להחזיר לו, נמא שהטית עלי המשפט (סנהדרין ח). תקרבו אל. על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות נלפחד (ספרי יז), וכן שמואל אמר לשאול אֲנִי הִנֵּה אֶלֶּה (שמואל א ט, יט), אמר לו הקב"ה, חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה, ואימתי הודיעו, כשצא למשוח את דוד, ויצא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו (שם טז, ו), אמר לו הקב"ה, ולא אמרת אנכי הרוואה, אל תפגט אל מראהו (שם ז):

18	And I commanded you at that time all the things which ye should do.	וּפְקִידִית יִתְּכֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא יֵת כָּל פְּתִגְמֵי דִתְעֲבָדוּן:	וְאַצְוֶה אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	18
19	And we journeyed from Horeb, and went through all that great and dreadful wilderness which ye saw, by the way to the hill-country of the Amorites, as the LORD our God commanded us; and we came to Kadesh-barnea.	וְנִטְלָנָא מִחוּרֵב וְהִלִּיכְנָא יֵת כָּל מַדְבָּרָא רַבָּא וְדָחִילָא הָהוּא דִּחְוִיתוֹן אוּרְחַ שׁוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה כְּמָא דְפִקִּיד יי אֱלֹהֵנָא יִתְנָא וְאַתִּינָא עַד רָקִם גִּיאָה:	וְנִסְעַ מִחוּרֵב וְנָלַךְ אֵת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הָהוּא אֲשֶׁר רִאִיתֶם דֶּרֶךְ תֶּר הָאֲמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֶדֶשׁ בַּרנֶע:	19
20	And I said unto you: 'Ye are come unto the hill-country of the Amorites, which the LORD our God giveth unto us.	וְאַמְרִית לְכוּן אֲתִיתוֹן עַד שׁוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה דִּי אֱלֹהֵנָא יִהִיב לָנָא:	וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד-תֶּר הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	20
21	Behold, the LORD thy God hath set the land before thee; go up, take possession, as the LORD, the God of thy fathers, hath spoken unto thee; fear not, neither be dismayed.'	חֲזִי דִיִּהִב יי אֱלֹהֵךְ קִדְמָךְ יֵת אֲרַעָא סָא אַחְסִין כְּמָא דְמַלִּיל יי אֱלֹהָא דְאַבְהָתְךָ לָךְ לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְבַּר:	רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶה רֶשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֲלִ-תִּירָא וְאַל-תִּתַּחַת:	21
22	And ye came near unto me every one of you, and said: 'Let us send men before us, that they may search the land for us, and bring us back word of the way by which we must go up, and the cities unto which we shall come.'	וּקְרִיבְתוֹן לְנוֹתִי כּוֹלְכוֹן וְאַמְרִתוֹן נִשְׁלַח גּוֹבְרִין קִדְמָנָא וַיֵּאלֶלוּן לָנָא יֵת אֲרַעָא וַיִּתִּיבוּן יִתְנָא פְתִגְמָא יֵת אוּרְחָא דְנִסְק בְּהַ וַיִּתְּ קִרְוֵיָא דְנִיעוֹל לְהוֹן:	וְתִקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וְתֹאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וַיָּשִׁבוּ אֲתָנוּ דְבַר אֶת-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נִעַלְה-בָּהּ וְאַתְּ הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ:	שלישי 22
23	And the thing pleased me well; and I took twelve men of you, one man for every tribe;	וּשְׁפַר בְּעֵינִי פְתִגְמָא וּדְבָרִית מִנְכוֹן תְּרִי עֶשֶׂר גּוֹבְרִין גּוֹבְרָא חַד לְשִׁבְטָא:	וַיִּיטֵב בְּעֵינִי הַדְּבַר וְאָקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשֶׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטָא:	23

(18) את כל הדברים אשר תעשון. אלו י' דברים שצין דיני ממונות לדיני נפשות:

(19) המדבר הגדול והנורא. שהיו צו נחשים כקורות, ועקיצים כקשמות:

(22) ותקרבון אלי כלכם. צערבוציא, ולהלן הוא אומר ופקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וקניקס, ונאמרו הן הר'אנו וגו' (לקמן ה, כ), אותה קריצה היתה הוגנת, ילדים מכזבים את הזקנים ושלחם לפנייהם, וזקנים מכזבים את הראשים ללכת לפנייהם, אזל כאן, ומקרבון אלי כולכם, צערבוציא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישיבו אתנו דבר. צאיזה לשון הם מדברים (ספרי כ): את הדרך וגו'. אין דרך שאין זה עקמימות: ואת הערים אשר נבוא אליהן. תחלה לכזוש:

(23) וייטב בעיני הדבר. צעיני ולא צעיני המקום, ואם צעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות, משל לאדם שאומר לחצירו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן, נותנו אתה לי לנסיון, אמר לו הן, זהרים וגבעות, אמר לו הן, כיון שראה שאין מעכזו כלום, אמר הלוקח כלזכו, בטוח הוא זה שלא אמלא צו מוס, מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסהו מעתה, אף אני הודיתי לדבריכם, שמא תחזרו צכם כשתראו שאיני מעכז, ואתם לא חזרתם צכם: ואקח מכם. מן הצוררים שצכם, מן המסלקים שצכם: שנים עשר אנשים איש אחד לשבט. מגיד שלא היה שצט לוי עמהם (שם כא):

24	and they turned and went up into the mountains, and came unto the valley of Eshcol, and spied it out.	וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:	וַאֲתַפְּנִיאוּ וּסְלִיקוּ לְטוֹרָא וְאָתוּ עַד נַחֲלָא דְאַתְכֹּלָא וְאַלִּילוּ יִתְהּ:
25	And they took of the fruit of the land in their hands, and brought it down unto us, and brought us back word, and said: 'Good is the land which the LORD our God giveth unto us.'	וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיּוֹרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אֵתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	וַנְּסִיבוּ בְיַדְהוֹן מֵאִבָּא דְאַרְעָא וְאֶתִּיתוּ לָנָא וְאֶתִּיבוּ יִתְנָא פִּתְגָמָא וַאֲמָרוּ טָבָא אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא:
26	Yet ye would not go up, but rebelled against the commandment of the LORD your God;	וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	וְלֹא אָבִיתוֹן לְמַסַּק וּסְרִיבְתוֹן עַל מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵכוֹן:
27	and ye murmured in your tents, and said: 'Because the LORD hated us, He hath brought us forth out of the land of Egypt, to deliver us into the hand of the Amorites, to destroy us.	וַתִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אֵתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֵתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:	וְאַתְרַעְמִיתוֹן בְּמִשְׁכְּנֵיכוֹן וַאֲמַרְתוֹן בְּדַשְׁנִי יְיָ יִתְנָא אִפְקָנָא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמַמְסַר יִתְנָא בְּיַדָּא דְּאִמּוֹרָאָה לְשִׁיזְיוֹתְנָא:
28	Whither are we going up? our brethren have made our heart to melt, saying: The people is greater and taller than we; the cities are great and fortified up to heaven; and moreover we have seen the sons of the Anakim there.'	אָנֹכִי אֲנֻחֵנוּ עַלִים אֲחֵינוּ הַמָּסֹי אֶת-לִבְבָנוּ לֹאֲמַר עַם גָּדוֹל וְרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם-בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:	לֹאן אֲנַחְנָא סְלָקִין אֲחִנָּא תִּבְרוּ יֵת לִבְנָא לְמִימַר עַם רַב וְחִשְׁיָא מִנָּנָא קְרוּיִן רִבְרָבָן וּבְרִיכָן עַד צִית שָׁמַיָא וְאִף בְּנֵי גִבְרָא חֲזִינָא תַּמָּן:
29	Then I said unto you: 'Dread not, neither be afraid of them.	וַאֲמַר אֲלֵכֶם לֹא-תִירָצוּן וְלֹא-תִירָאוּן מֵהֶם:	וַאֲמַרִית לְכוֹן לֹא תִתְבַּרוּן וְלֹא תִדְחַלוּן מִנְהוֹן:
30	The LORD your God who goeth before you, He shall fight for you, according to all that He did for you in Egypt before your eyes;	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כָּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:	יְיָ אֱלֹהֵכוֹן דְּמַדְבַּר קֳדָמִיכוֹן מִימְרֵיהּ יִגִּיחַ לְכוֹן כָּכָל דְּעֵבַד עִמְכוֹן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכוֹן:

(24) עד נחל אשכול. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו זה ארבעה אומנים שמי ויערצ (שם כז):

(25) ויורדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובה, יהושע

וכלל (שם כג):

(26) ותמרו. לשון התרסה, התרסות כנגד מאמרו:

(27) ותרגמו. לשון הרע, וכן דרגי נקנן (משלי יח, ט), אדם המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אצל

אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר, מה דצלצץ על רמקו מה דצלציה עליו: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים.

הוצאנו לשנאה היתה, משל למלך אשר ודס שהיו לו שני בנים, ויש לו שתי שדות אחת של שקיאל ואחת של צעל, למי שהוא אוהב

נותן של שקיאל, ולמי שהוא שונא נותן לו של צעל, ארץ מצרים של שקיאל היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של צעל,

והוציאנו ממצרים לתת לנו את ארץ כנען:

(28) ערים גדולות ובצורות בשמים. דברו הכתובים לשון רבאי:

(29) לא תערצו. לשון שצירה כתרוממו, ודומה לו צערוץ נקלים לשון (איוב ל, ו), לשצור נחלים:

(30) ילחם לכם. צבילכם:

31	and in the wilderness, where thou hast seen how that the LORD thy God bore thee, as a man doth bear his son, in all the way that ye went, until ye came unto this place.	וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּאִישׁ יִשְׂאֵאִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:	וּבַמִּדְבָּרָא דְחַוִּיתָא דְסוּבְרָךְ יי אֱלֹהֶךָ כְּמָא דְמִסּוּבְרָ גּוֹבְרָא יְת בְּרִיהַ בְּכָל אֹרְחָא דְחַלִּיקְתוֹן עַד מִיִּתְיֻכּוֹן עַד אַתְרָא הַדִּין:
32	Yet in this thing ye do not believe the LORD your God,	וּבַדְּבָר הַזֶּה אֵינִיכֶם מֵאֱמִינִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	וּבַפְתָּגְמָא הַדִּין לִיִּתְיֻכּוֹן מְהִימְנִין בְּמִימְרָא דִּיִּי אֱלֹהֵכּוֹן:
33	Who went before you in the way, to seek you out a place to pitch your tents in: in fire by night, to show you by what way ye should go, and in the cloud by day.	הַחֹלֶלְךָ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לַחֲנֻתְכֶם בָּאֵשׁ לַיְלָה לְרֹאשְׁתְּכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וּבַעֲנָן יוֹמָם:	דְּמַדְבֵּר קְדָמִיכּוֹן בְּאֹרְחָא לְאַחְקָנָא לְכוֹן אַתְר בֵּית מִשְׁרֵי לְאַשְׁרִיּוּתְכּוֹן בְּעִמּוּדָא דְאִישְׁתָּא בְּלִילְיָא לְאַחְזִיּוּתְכּוֹן בְּאֹרְחָא דְתַחְכוֹן בֵּהּ וּבְעִמּוּדָא דְעֲנָנָא בִּימָמָא:
34	And the LORD heard the voice of your words, and was wroth, and swore, saying:	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:	וַשְׁמִיעַ קְדָם יי יְת קֹל פְּתָגְמִיכּוֹן וּרְגִיז וְקִיָּים לְמִימַר:
35	‘Surely there shall not one of these men, even this evil generation, see the good land, which I swore to give unto your fathers,	אִם־יִרְאֶה אִישׁ בְּאַנְשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הַרָּע הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתִּיכֶם:	אִם יַחְזִי גְבֵר בְּגּוֹבְרִיָּא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא הַדִּין יְת אֶרְעָא טַבְתָּא דְקִיָּימִית לְמַתָּן לְאַבְתְּחִיכּוֹן:
36	save Caleb the son of Jephunneh, he shall see it; and to him will I give the land that he hath trodden upon, and to his children; because he hath wholly followed the LORD.	זוֹלָתִי כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא־אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ־בָּהּ וּלְבָנָיו יֵעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרָי יְהוָה:	אֱלֹהִין כָּלֵב בֶּר יִפְנֶה הוּא יַחְזִינָה וְלִיה אֶתֶּן יְת אֶרְעָא דְדֶרֶךְ בֵּהּ וּלְבָנֵיהּ חִלָּף דְּאַשְׁלִים בְּתֵר דְחַלְתָּא דִּיִּי:
37	Also the LORD was angry with me for your sakes, saying: Thou also shalt not go in thither;	גַּם־בִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגִלְלֶכֶם לֵאמֹר גַּם־אֶתָּה לֹא־תָבֹא שָׁם:	אַף עָלֵי הוּה רָגַז מִן קְדָם יי בְּדִילְכוֹן לְמִימַר אַף אַתָּ לֹא תִיעוֹל לְתַמָּן:

- (31) ובמדבר אשר ראית. מוסב על מקרא שלמעלה הימנו, ככל אשר עשה אחכס צמזרים, ועשה אף צמדצר אשר ראית אשר נשאף וגו'. כאשר ישא איש את בנו. כמו שפירשתי אצל ויָסַע מִלֶּאךָ הָאֵלֵהִים הַלֵּךְ לִפְנֵי מַתְנֶה יִשְׁרָאֵל וגו' (שמות יד, ט), משל למהלך צדק וצנו לפניו, צאו לסטים לשצותו וכו'.
- (32) ובדבר הזה. שהוא מצטיחכם להציאכם אל הארץ, אינכם מאמינים זו:
- (33) לראותכם. כמו להראותכם, וכן לנחמם הדָּרָךְ (שם יג, כא), וכן לשמע עָקוֹל מוֹדָה (תהלים כו, ז), וכן לָלֶכֶת לְגִיד צִיָּוְעָל (מלכים ב, ט, טו):
- (36) אשר דרך בה. מצרון, שנאמר וַיֵּצֵא עַד קְצָרוֹן (צמדצר יג, כב):
- (37) התאנף. נתמלא רוגז:

38	Joshua the son of Nun, who standeth before thee, he shall go in thither; encourage thou him, for he shall cause Israel to inherit it.	וְהוֹשֵׁעַ בֶּן-נּוּן הָעֹמֵד לְפָנַי הוּא יָבֹא שָׁמָּה אִתּוֹ חֹזֵק בִּי-הוּא וְנִחַלְנָה אֶת-יִשְׂרָאֵל:	38
39	Moreover your little ones, that ye said should be a prey, and your children, that this day have no knowledge of good or evil, they shall go in thither, and unto them will I give it, and they shall possess it.	וּשְׁכֶכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבָז וְהֵיחָ וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וָרָע הַמָּדָה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְנַתְּנָה וְהֵם יִירְשׁוּהָ:	רביעי
40	But as for you, turn you, and take your journey into the wilderness by the way to the Red Sea.'	וְאַתֶּם פְּנִי לָכֶם וּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם סוּף:	40
41	Then ye answered and said unto me: 'We have sinned against the LORD, we will go up and fight, according to all that the LORD our God commanded us.' And ye girded on every man his weapons of war, and deemed it a light thing to go up into the hill-country.	וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חָטֵאנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלָּחֲמֵנוּ כָּכָל אֲשֶׁר-צִוֵּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחַגְרוּ אִישׁ אֶת-כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתִּהְיֶנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:	41
42	And the LORD said unto me: 'Say unto them: Go not up, neither fight; for I am not among you; lest ye be smitten before your enemies.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלֹוּ וְלֹא-תִלָּחֲמוּ כִּי אֲנִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לְפָנַי אֲבִיכֶם:	42
43	So I spoke unto you, and ye hearkened not; but ye rebelled against the commandment of the LORD, and were presumptuous, and went up into the hill-country.	וְאַדְבַּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתִּמְרֹוּ אֶת-פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלֹוּ הַהָרָה:	43
44	And the Amorites, that dwell in that hill-country, came out against you, and chased you, as bees do, and beat you down in Seir, even unto Hormah.	וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיּוֹשֵׁב בְּהָר הַהוּא לִקְרַאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְּתוּ אֹתְכֶם בְּשִׁעִיר עַד-חֶרְמָה:	44

- (40) פנו לכם. אמרתי להעביר אתכם דרך רוחב ארץ אדום לזד נפון ליכנס לארץ, קלקלתם וגרמתם לכם עכוב: פנו לכם. לאחורכם, ותלכו במדבר לזד ים סוף, שהמדבר שהיו הולכים בו לדומה של הר שער, היה מפסיק בין ים סוף להר שער, עתה המשכו לזד הים ותסבצו את הר שער כל דרומו מן המערב למזרח:
- (41) ותדינו. לשון הָנִי וְעָלִינוּ אֶל הַמָּקוֹם (במדבר יד, מ), זה הלשון שאמרתם לשון הן, כלומר נודמנתם:
- (42) לא תעלו. לא עלייה תהא לכם אלא ירידה:
- (44) כאשר תעשינה הדבורים. מה הדבורה הזאת, כשהיא מכה את האדם מיד מתה, אף הם כשהיו נוגעים בכס מיד מתים:

45	And ye returned and wept before the LORD; but the LORD hearkened not to your voice, nor gave ear unto you.	וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶּם וְלֹא הִאֲזִין אֲלֵיכֶם:	45
46	So ye abode in Kadesh many days, according unto the days that ye abode there.	וַתָּשָׁבוּ בְּקֶדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:	46
II	Then we turned, and took our journey into the wilderness by the way to the Red Sea, as the LORD spoke unto me; and we compassed mount Seir many days.	וַנִּפֶן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנָסַב אֶת-הַר-שְׁעִיר יָמִים רַבִּים: (ס)	II
2	And the LORD spoke unto me, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:	חמישי ב
3	'Ye have compassed this mountain long enough; turn you northward.	רַב-לָכֶם סָב אֶת-הַהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה:	3
4	And command thou the people, saying: Ye are to pass through the border of your brethren the children of Esau, that dwell in Seir; and they will be afraid of you; take ye good heed unto yourselves therefore;	וְאֶת-הָעָם צִו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי-עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשְׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:	4
5	contend not with them; for I will not give you of their land, no, not so much as for the sole of the foot to tread on; because I have given mount Seir unto Esau for a possession.	אֲלֹתֵהֶם לֹא תִתְגָּרוּ בָּם כִּי לֹא-אֶתֵּן לָכֶם מְאָרֶצָם עַד מִדְּרֹךְ כַּף-רֶגֶל כִּי-יִרְשֶׁה לַעֲשׂו נְתַתִּי אֶת-הָר שְׁעִיר:	5

(45) ולא שמע ה' בקולכם. כזיכול עשיתם מדת רחמיו כאלו אכזרי:
(46) ותשבו בקדש ימים רבים. י"ט שנה, שנאמר כימים אשר ישבתם, בשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו בקדש, וי"ט שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר וַיֵּעַס בַּמִּדְבָּר (שם לז, יג). כך מצאתי בסדר עולם:
(1) ונפן ונסע המדבר. אילו לא חטאו, היו עוזרים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו ולפנו, ובשציל שקלקלו, הפכו ללד המדבר, שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אלל דרומו מן המערב למזרח. דרך ים סוף. דרך יליאתן ממזרים שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים ללד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב:
(3) פנו לכם צפונה. סובו לכם לרוח מזרחית, מן הדרום לפנו פניכם לפנו, נמצאו הולכין את רוח מזרחית, וזה שנאמר ויצא ממזרח שמש לארץ מואב (שופטים יא, יח):
(4) ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, אל תתגרו בם:
(5) עד מדרך כף רגל. אפילו מדרך כף רגל, כלומר אפילו דריסת הרגל איני מקשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרש אגדה (תנחומא ישן דברים הוספה ו), עד שיצא יוס דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר וַיִּמְדּוּ רָגְלָיו וְגו' (זכריה יד, ד): ירשה לעשו. מאברהם, עשרה עממים נחמלו, שבעה לכם, וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר (ב"ר מד, כג), אחד מהם לעשו, ושנים לבני לוט, בשכר שהלך אחר למזרים ושחק על מה שהיה אומר על אשתו אחותו היא, עשאו כבנו:

6	Ye shall purchase food of them for money, that ye may eat; and ye shall also buy water of them for money, that ye may drink.	עֲבוּרָא תִזְבְּנוּ מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִכְלוּ וְאֵף מֵיָא תִזְבְּנוּ מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִשְׁתּוּ:	אֲכַל תִּשְׁכְּרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְאֲכַלְתֶּם וְגַם מַיִם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְשִׁתִּיתֶם:	6
7	For the LORD thy God hath blessed thee in all the work of thy hand; He hath known thy walking through this great wilderness; these forty years the LORD thy God hath been with thee; thou hast lacked nothing.'	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךְ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לִכְתָּךְ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהוּא אֲרַבְעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חֲסַרְתָּ דָבָר:	אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךְ עוֹבְדֵי יָדְךָ סוֹפִיק לְךָ צוּרְכָךְ בְּמַחְכֶּךְ יֵת מִדְבָּרָא רַבָּא הֲדִין דָּנוּ אֲרַבְעִין שָׁנִין מִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּסַעֲדָךְ לֹא חֲסַרְתָּא מִדָּעַם:	7
8	So we passed by from our brethren the children of Esau, that dwell in Seir, from the way of the Arabah, from Elath and from Ezion-geber. And we turned and passed by the way of the wilderness of Moab.	וַעֲבַרְנָא מִלּוֹת אַחְנָא בְּנֵי עֲשׂוּ דִיתְבִּין בְּשַׁעִיר מְדִרְךָ מִיִּשְׂרָא מֵאֵילַת וּמַעֲצִין גִּבֵּר ס וְאַחַפְנִינָא וַעֲבַרְנָא אוֹרֶחַ מִדְבָּרָא דְמוֹאָב:	וַנַּעֲבֵר מֵאֵת אַחֲנֵינוּ בְנֵי־עֲשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר מִדְרָךְ הָעֵרְבָה מֵאֵילַת וּמַעֲצִין גִּבֵּר (ס) וַנִּפֹן וַנַּעֲבֵר דֶּרֶךְ מִדְבָּר מוֹאָב:	8
9	And the LORD said unto me: 'Be not at enmity with Moab, neither contend with them in battle; for I will not give thee of his land for a possession; because I have given Ar unto the children of Lot for a possession.—	וַיֹּאמֶר יְיָ לִי לֹא תִצּוּר עַל מוֹאָב וְאֶל־תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֶּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֵשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יְרֵשָׁה:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּצְרֹ אֶת־מוֹאָב וְאֶל־תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֶּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֵשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יְרֵשָׁה:	9
10	The Emim dwelt therein aforetime, a people great, and many, and tall, as the Anakim;	אִימָתָנִי מִלְּקֶדְמִין יְתִיבוּ בָהּ עַם רַב וְסִגִּי וְתִשְׁרִף כְּגִבְרִיָּא:	הָאֲמִים לְפָנַי יֵשְׁבוּ בָהּ עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים:	10
11	these also are accounted Rephaim, as the Anakim; but the Moabites call them Emim.	גִּבְרִיָּא מִתְחַשְּׁבִין אֵף אֲנִין כְּגִבְרִיָּא וּמוֹאָבָאִי קִרְן לְהוֹן אִימָתָנִי:	רִפְאִים יִחְשְׁבוּ אֶרְהֶם כְּעֲנָקִים וְהַמּוֹאָבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אֲמִים:	11

- (6) תכרו. לשון מקח, וכן אשר קריתי לי (בראשית ג, ה), שכן בצרכי הים קורין למכירה כירה (ר"ה כו.).
- (7) כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ס"א תכפּו) את טובתו להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עמכם עשירים:
- (8) ונפן ונעבור. ללד נפון, הפכנו פנים להלון רוח מזרחית:
- (9) ואל תתגר וגו'. לא תסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מִקְרָאִים היו אותם וגראים להם כשהם מזויינים, לפיכך תביז ויגר מואב מפני העם (במדבר כג, ג), שהיו שוללים וצוויים אותם, אבל צבני עמון נאמר ואל תתגר צם (להלן פסוק יט), שום גרוי, בשכר לניעות אמם, שלא פרסמה על אציה כמו שעשתה הבכירה, שקראה שם צנה מואב (צ"ק לח:). ער. שם המדינה:
- (10) האמים לפנים וגו'. אתה סבור שזו ארץ רפאים שנחתי לו לאברהם, לפי שהאמים שהם רפאים ישבו זה לפנים, אבל לא זו היא, כי אותם רפאים הורשתי מפני צני לוט, והושגתם תחתם:
- (11) רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשבים אותם אמים, כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימתם מוטלת על הבריות, וכן וצשעיר ישבו החורים ונחתיים לצני עשו:

<p>12 And in Seir dwelt the Horites aforetime, but the children of Esau succeeded them; and they destroyed them from before them, and dwelt in their stead; as Israel did unto the land of his possession, which the LORD gave unto them.—</p>	<p>ובשעיר יתבו חוראי מלךדמין ובני עשו תריכונון ושיצאונון מן קדמיהון ויתבו באתרהון כמא דעבד ישראל לארע ורותתיה דיהב יי להון:</p>	<p>12 ובשעיר ישבו החורים לפני ובני עשו יירשום וישמידום מבניהם וישבו תחתם כאשר עשה ישראל לארץ ירשתו אשר נתן יהוה להם:</p>
<p>13 Now rise up, and get you over the brook Zered.' And we went over the brook Zered.</p>	<p>כען קומו ועברו לכון ית נחלא דזרד ועברנא ית נחלא דזרד:</p>	<p>13 עתה קמו ועברו לכם את־נחל זרד ונעבר את־נחל זרד:</p>
<p>14 And the days in which we came from Kadesh-barnea, until we were come over the brook Zered, were thirty and eight years; until all the generation, even the men of war, were consumed from the midst of the camp, as the LORD swore unto them.</p>	<p>ויהימיא אשר־הלכנו מקדש ברנע עד אשר־עברנו את־נחל זרד שלשים ושמונה שנה עד־ תם כל־הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם:</p>	<p>14 והימים אשר־הלכנו מקדש ברנע עד אשר־עברנו את־נחל זרד שלשים ושמונה שנה עד־ תם כל־הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם:</p>
<p>15 Moreover the hand of the LORD was against them, to discomfit them from the midst of the camp, until they were consumed.</p>	<p>ואף מחא מן קדם יי הות בהון לשיציותהון מגו משריתא עד דשלימו:</p>	<p>15 וגם יד־יהוה היתה בהם להמם מקרב המחנה עד תמם:</p>
<p>16 So it came to pass, when all the men of war were consumed and dead from among the people,</p>	<p>והנה כד שלימו כל גוברי מגיחי קרבא לממת מגו עמא:</p>	<p>16 ויהי כאשר־תמו כל־אנשי המלחמה למות מקרב העם: (ס)</p>
<p>17 that the LORD spoke unto me saying:</p>	<p>ומליל יי לי למימר:</p>	<p>17 וידבר יהוה אלי לאמר:</p>
<p>18 'Thou art this day to pass over the border of Moab, even Ar;</p>	<p>את עבר יומא דין ית תחום מואב ית לחית:</p>	<p>18 אתה עבר היום את־גבול מואב את־עַר:</p>
<p>19 and when thou comest nigh over against the children of Ammon, harass them not, nor contend with them; for I will not give thee of the land of the children of Ammon for a possession; because I have given it unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>ותתקרב לקביל בני עמון לא תצור עליהון ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתין מארע בני עמון לך ירשתא ארי לבני לוש יחבתה ירשתא:</p>	<p>19 וקרבת מול בני עמון אל־ תצורם ואל־תתגר בהם כי לא־ אתן מארץ בני־עמון לך ירשה כי לבני־לוט נתתיה ירשה:</p>

- (12) יירשום. לשון הווה, כלומר נחתי צהם כח שהיו מורשים אותם והולכים:
 (15) היתה בהם. למהר ולהומם צוחך מ'שנה, שלא יגרמו לצניהם עוד להסתכסך צמדצר:
 (16) ויהי כאשר תמו וגר וידבר ה' אלי וגר'. אצל משילוח המרגלים עד כאן לא נאמר צפרשה זו וידצר, אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור בלשון צהם פנים אל פנים וישוצ הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים, אלא צשציל ישראל: אנשי המלחמה. מנן עשרים שנה היוצאים צצצא:
 (18) אתה עובר היום את גבול מואב וגר וקרבת מול בני עמון וגר'. מכאן שארץ עמון ללד נפון:

20	That also is accounted a land of Rephaim: Rephaim dwelt therein aforetime; but the Ammonites call them Zamzummim,	אֶרֶץ רִפְאִים תַּחֲשָׁב אֲף־הוּא רִפְאִים יִשְׁבוּ־בָהּ לְפָנִים וְהַעֲמָנִים יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים:	20
21	a people great, and many, and tall, as the Anakim; but the LORD destroyed them before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead;	עַם גָּדוֹל וְרַב וְרָם כְּעַנְקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיֵּירָשׁוּם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:	21
22	as He did for the children of Esau, that dwell in Seir, when He destroyed the Horites from before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead even unto this day;	כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבְנֵי עֵשָׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשֵׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיֵּירָשׁוּם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	22
23	and the Avvim, that dwelt in villages as far as Gaza, the Caphthorim, that came forth out of Caphthor, destroyed them, and dwelt in their stead.—	וְהַעֲוִים הַיִּשְׁבִּים בַּחֲצָרִים עַד־ עֵזָה כַּפְתֹּרִים הַיִּצְאִים מִכַּפְתֹּר הִשְׁמִידֵם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:	23
24	Rise ye up, take your journey, and pass over the valley of Arnon; behold, I have given into thy hand Sihon the Amorite, king of Heshbon, and his land; begin to possess it, and contend with him in battle.	קוּמוּ סֹעֲוּ וְעַבְרוּ אֶת־נַחַל אַרְנוֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת־סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבֹּן הָאֲמֹרִי וְאֶת־ אֶרְצוֹ תִּחַל רֶשֶׁת וְהִתְגַּר בּוֹ מִלְחָמָה:	24
25	This day will I begin to put the dread of thee and the fear of thee upon the peoples that are under the whole heaven, who, when they hear the report of thee, shall tremble, and be in anguish because of thee.	הַיּוֹם הַזֶּה אֶחַל־תֵּת פַּחַדְךָ וַיִּרְאָתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וּרְגִזוּ וַחֲלוּ מִפְּנֵיךָ:	25
26	And I sent messengers out of the wilderness of Kedemoth unto Sihon king of Heshbon with words of peace, saying:	וְאֶשְׁלַח מְלָאכִים מִמִּדְבָּר קִדְמוֹת אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבֹּן דְּבַרִי שָׁלוֹם לֵאמֹר:	26

(20) ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישבו בה לפנינו, אבל לא זו היא שנחתי לאברהם: (23) והעמים היושבים בחצרים וגו'. עמים מפלשתיים הם, שעמהם הם נחשבים כספר יהושע, (יג, ג) שנאמר קָמַשְׁת סַרְגִי פִלְשְׁתִים עַמִּי וְהָאֶשְׁדּוּדִי וְהָאֶשְׁכְּלוּנִי וְהַגִּשְׁתִּי וְהָעַקְרוּנִי וְהָעַמִּים, ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, לא יכלו ישראל להוציא ארבע מידים (חולין ס:), והוצאתי עליהם כפחורים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אחם מותרים לקחתה מידם: (25) תחת כל השמים. למד, שעמדה חמה למשה ציוס מלחמת עוג (ס"א סיחון), ונדע הדבר תחת כל השמים (תענית כ. ע"זכ): (26) ממדבר קדמות. אע"פ שלא זוני המקום לקרוא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם, כשצא

27	'Let me pass through thy land; I will go along by the highway, I will neither turn unto the right hand nor to the left.	אָעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲלֵךְ לֹא אָסוּר יָמִין וּשְׂמֹאל: אָעֲבֹר בְּאַרְעֶךָ בְּאוֹרְחָא בְּאוֹרְחָא אִיזִיל לֹא אֶסְטִי לְיָמִינָא וּלְשְׂמֹאלָא:
28	Thou shalt sell me food for money, that I may eat; and give me water for money, that I may drink; only let me pass through on my feet;	אָכַל בִּכְסֵּף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאָכְלֵתִי וּמִים בִּכְסֵּף תִּתֶּן-לִי וְשִׁתִּיתִי רַק אָעֲבֹרָה בְּרַגְלִי: עֲבוּרָא בְּכֶסֶּף תִּזְבִּין לִי וְאִיכֹל וּמֵיָא בְּכֶסֶּף תִּתִּין לִי וְאַשְׁתִּי לְחוּד אָעֲבֹר בְּרַגְלִי:
29	as the children of Esau that dwell in Seir, and the Moabites that dwell in Ar, did unto me; until I shall pass over the Jordan into the land which the LORD our God giveth us.'	כַּמָּא דַּעֲבֹדוּ לִי בְּנֵי עֵשָׂו דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר וּמוֹאָבָי דִּיתְבִּין בְּלַחֲתִית עַד דְּאָעֲבֹר יְת יַרְדֵּנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא: כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְּנֵי עֵשָׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיִּשְׁבִּים בְּעַר עַד אֲשֶׁר-אָעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר- יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:
30	But Sihon king of Heshbon would not let us pass by him; for the LORD thy God hardened his spirit, and made his heart obstinate, that He might deliver him into thy hand, as appeareth this day.	וְלֹא אָבָה סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הָעֲבַרְנוּ בּוֹ כִּי-הִקְשָׁה יְהוָה אֶל-לִיָּד אֶת-רוּחוֹ וְאָמַץ אֶת- לִבּוֹ לִמְעַן תִּתְּנוּ בְּיָדְךָ כִּיּוֹם הַזֶּה: (ס) וְלֹא אָבָה סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הָעֲבַרְנוּ בּוֹ כִּי-הִקְשָׁה יְהוָה אֶל-לִיָּד אֶת-רוּחוֹ וְאָמַץ אֶת- לִבּוֹ לִמְעַן תִּתְּנוּ בְּיָדְךָ כִּיּוֹם הַזֶּה:
31	And the LORD said unto me: 'Behold, I have begun to deliver up Sihon and his land before thee; begin to possess his land.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלֵּיתִי תֵּת לְפָנֶיךָ אֶת-סִיחוֹן וְאֶת-אַרְצּוֹ הִחַל רֵשׁ לָרֶשֶׁת אֶת-אַרְצּוֹ: וַיֹּאמֶר יְיָ לִי חֲזִי דְשִׁרִיתִי לְמַמְסַר קֳדָמְךָ יְת סִיחוֹן וְיֵת אֶרְעֵיהָ שְׂרִי לְתַרְכוּתֶיהָ לְמִירַת יְת אֶרְעִיהָ:
32	Then Sihon came out against us, he and all his people, unto battle at J haz.	וַיֵּצֵא סִיחוֹן לְקָרְאֲתָנוּ הוּא וְכָל- עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יִהְיֶה: וַיִּפֶּק סִיחוֹן לְקִדְמוּתָנָא הוּא וְכָל עַמּוּיָה לְאַגְחָא קֶרְבָּא לְיָהֳזָן:
33	And the LORD our God delivered him up before us; and we smote him, and his sons, and all his people.	וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-כָּל- עַמּוֹ: וּמַסְרִיהָ יְיָ אֱלֹהֵנָא קֳדָמָנָא וּמַחֲינָא יְתִיהָ וְיֵת בְּנוֹהֵי וְיֵת כָּל עַמּוּיָה:

הקצ"ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה, ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיוחן בדברי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם, יכול היית לשלוח צרק אחד ולשרוף את המזריים, אלא שלחתיני מן המדבר אל פרעה, לאמר שלח את עמי בְּמִתּוֹן:

(29) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעצור את ארצם, אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן. מוסב על אעברה בארץ:

(31) החלתי תת לפניך. כָּפָה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה והדריכו על נוארו:

(32) ויצא סיוחן. לא שלח בשביל עוג לעזור לו, ללמדך שלא היו זריכין זה לזה:

(33) ואת בניו. בנו כתיב, שהיה לו בן גבור כמותו:

<p>34 And we took all his cities at that time, and utterly destroyed every city, the men, and the women, and the little ones; we left none remaining;</p>	<p>וּנְלָכְדָּ אֶת־כָּל־עָרָיו בַּעֲתָה הָהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מֵתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שְׂרִיד:</p>	<p>34 וְנִלְכְּדָה אֶת־כָּל־עָרָיו בַּעֲתָה הָהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מֵתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שְׂרִיד:</p>
<p>35 only the cattle we took for a prey unto ourselves, with the spoil of the cities which we had taken.</p>	<p>לְחֹד בַּעֲרִיא בִזְנָא לָנָא וְעַדִּי קַרְנִיא דִּכְבָּשְׁנָא:</p>	<p>35 רַק הַבְּהֵמָה בִּזְנוּנוּ לָנוּ וְשִׁלָּל הָעָרִים אֲשֶׁר לָכְדָנוּ:</p>
<p>36 From Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, and from the city that is in the valley, even unto Gilead, there was not a city too high for us: the LORD our God delivered up all before us.</p>	<p>מֵעֲרֹעֵר דְּעַל כִּיף נַחְלָא דְאַרְנוֹן וְקִרְתָּא דִּבְנַחְלָא וְעַד גִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְתָּא דְתַקִּיפַת מִנָּנָא יֵת כּוֹלָא מִסֵּר יְיָ אֱלֹהֵנָא קְדָמָנָא:</p>	<p>36 מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְיָהּ אֲשֶׁר שָׁנָבָה מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ:</p>
<p>37 Only to the land of the children of Ammon thou camest not near; all the side of the river Jabbok, and the cities of the hill-country, and wheresoever the LORD our God forbade us.</p>	<p>לְחֹד לְאַרְעַ בְּנֵי עַמּוֹן לֹא קִרְבָּתָה כָּל־יָד נַחַל יַבֵּק וְעַרְבֵי הַהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>37 רַק אֶל־אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קִרְבָּתָה כָּל־יָד נַחַל יַבֵּק וְעַרְבֵי הַהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>III Then we turned, and went up the way to Bashan; and Og the king of Bashan came out against us, he and all his people, unto battle at Edrei.</p>	<p>וְאַתְּפַנִּינָא וְסִלִּיקְנָא לְאוּרַח מַתְנֵן וַיִּפַּק עוֹג מֶלֶכָא דְמַתְנֵן לְקַדְמוֹתָנָא הוּא וְכָל עַמִּיהָ לְאַגָּחָא קִרְבָּא לְאַדְרַעִי:</p>	<p>III וַנִּפְּן וְנַעַל דְרֹךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתֵנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֲדָרַעִי:</p>
<p>2 And the LORD said unto me: 'Fear him not; for I have delivered him, and all his people, and his land, into thy hand; and thou shalt do unto him as thou didst unto Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִי לֹא תִדְחַל מִנִּיהָ אֲרִי בִידְךָ מִסִּרִּית יִתִּיָּה וְיֵת כָּל עַמִּיהָ וְיֵת אֶרְעִיהָ וְתַעֲבִיד לִיהָ כְּמָא דְעַבְדָּתָא לְסִיחוֹן מֶלֶכָא אַמּוֹרִיָּה דִּיתִיב בְּחֶשְׁבּוֹן:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידְךָ נֹתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחוֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:</p>
<p>3 So the LORD our God delivered into our hand Og also, the king of Bashan, and all his people; and we smote him until none was left to him remaining.</p>	<p>וּמִסֵּר יְיָ אֱלֹהֵנָא בִידָנָא אַף יֵת עוֹג מֶלֶכָא דְמַתְנֵן וְיֵת כָּל עַמִּיהָ וּמַחֲנִיָּה עַד דְּלֹא אִשְׁתָּאֵר לִיהָ מִשְׁיָזִיב:</p>	<p>3 וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהֵהוּ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שְׂרִיד:</p>

(34) מתם. אנשים, בצצית סיוחן נאמר בזונו לנו, לשון ציזה, שהיתה חציצה עליהם ובוזים איש לו, וכשצאו לצצית עוג כזר היו שצעים ומלאים, והיתה צויה צעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר צִזְנוּ לָנוּ לשון צויון, כך נדרש בספרי (צלק קלא) צפ' וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל בְּשָׁמַיִם (במדבר כה, א); (37) כל יד נחל יבק. כל אצל נחל יבק: וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו: (1) ונפן ונעל. כל צד נפון הוא עליה: (2) אל תירא אותו. (נדה סא). ובסיוחן לא הוצרך לומר אל תירא אותו, אלא מחיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות שמש לאברהם, שנאמר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (בראשית יד, יג), והוא עוג:

<p>4 And we took all his cities at that time; there was not a city which we took not from them; threescore cities, all the region of Argob, the kingdom of Og in Bashan.</p>	<p>וּנְלָכְדָּ אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאַתָּם שְׁשִׁים עִיר כָּל־תְּכַל אֲרָגֹב מִמַּלְכַּת עֹג בְּבָשָׁן:</p>
<p>5 All these were fortified cities, with high walls, gates, and bars; beside the unwallled towns a great many.</p>	<p>כָּל־אַלֶּה עָרִים בְּצֹרֶת חוֹמָה גְּבוּהָה דְּלָתַיִם וּבָרִיחַ לְבַד מְעַרְי הַפָּרֹזִי הָרַבָּה מְאֹד:</p>
<p>6 And we utterly destroyed them, as we did unto Sihon king of Heshbon, utterly destroying every city, the men, and the women, and the little ones.</p>	<p>וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן הַחֲרַם כָּל־עִיר מֵהֶם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:</p>
<p>7 But all the cattle, and the spoil of the cities, we took for a prey unto ourselves.</p>	<p>וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בְּזִנּוּ לָנוּ:</p>
<p>8 And we took the land at that time out of the hand of the two kings of the Amorites that were beyond the Jordan, from the valley of Arnon unto mount Hermon—</p>	<p>וַנִּשְׁלַח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָדָם מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הָר הַחֶרְמוֹן:</p>
<p>9 which Hermon the Sidonians call Sirion, and the Amorites call it Senir—</p>	<p>צִידֹנִים יִקְרָאוּ לְחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֱמֹרִי יִקְרָאוּ־לֹ שְׁנִיר:</p>
<p>10 all the cities of the plain, and all Gilead, and all Bashan, unto Salcah and Edrei, cities of the kingdom of Og in Bashan.—</p>	<p>כָּל־עָרֵי הַמִּישָׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סֹלֶכָה וְאֶדְרֵי עָרֵי מִמַּלְכַּת עֹג בְּבָשָׁן:</p>

(4) חבל ארגב. מתרגמינן בית פלך טרכונא, וראיתי תרגום ירושלמי (תרגום שני א, ג) במגלת אסתר קורא פלטינ טרכונין, למדתי חזל ארגוב הפרכיא היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן את הארגוב דמלכיס, אכל היכל מלך בקגז פקח בן רמליהו לפקחיה (מלכיס-צ טו, כה), למדתי שכן נקראת שם ההפרכיא:

(5) מערי הפרזי. פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן פקזות פשז ירושלם (זכריה ב, ח):

(6) החרם. לשון הוה, הלוח וכלות:

(8) מיד. מרשות:

(9) צידנים יקראו לחרמון וגו'. ובמקום אחר הוא אומר ועד הר שאין הוא קרמון (לקמן ד, מה), הרי לו ארבעה שמות, למה הוטרבו ליכתב, להגיד שזה ארץ ישראל שהיו ארבע מלכיות מתפארות בזה, וזו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי יקרא: שניר. הוא שלג בלשון אשכנז (שנעע) ובלשון כנעני:

- For only Og king of Bashan remained of the remnant of the Rephaim; behold, his bedstead was a bedstead of iron; is it not in Rabbah of the children of Ammon? nine cubits was the length thereof, and four cubits the breadth of it, after the cubit of a man.—
- 11
- And this land we took in possession at that time; from Aroer, which is by the valley of Arnon, and half the hill-country of Gilead, and the cities thereof, gave I unto the Reubenites and to the Gadites;
- 12
- and the rest of Gilead, and all Bashan, the kingdom of Og, gave I unto the half-tribe of Manasseh; all the region of Argob—all that Bashan is called the land of Rephaim.
- 13
- Jair the son of Manasseh took all the region of Argob, unto the border of the Geshurites and the Maacathites, and called them, even Bashan, after his own name, Havvoth-jair, unto this day.—
- 14
- And I gave Gilead unto Machir.
- 15
- And unto the Reubenites and unto the Gadites I gave from Gilead even unto the valley of Arnon, the middle of the valley for a border; even unto the river Jabbok, which is the border of the children of Ammon;
- 16
- the Arabah also, the Jordan being the border thereof, from Chinnereth even unto the sea of the Arabah, the Salt Sea, under the slopes of Pisgah eastward.
- 17
- כִּי רַק-עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֵּתֵר הָרֶפָּאִים הִנֵּה עָרְשׁוֹ עָרֵשׁ בְּרָזֶל הִלָּה הוּא בְּרֶבֶת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשְׁעַת אַמּוֹת אָרְכָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת מֶלֶךְ אִישׁ
- 11
- וְאֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשְׁנוּ בְּעֵת הַהוּא מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר-עַל-נַחַל אַרְנוֹן וְחֲצֵי הַר-הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי
- 12
- וְיֵתֵר הַגִּלְעָד וְכָל-הַבָּשָׁן מִמַּלְכֶּת עֹג נָתַתִּי לְחֲצֵי שְׁבֹט הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֶבְלֵי הָאָרֶץ לְכָל-הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רֶפָּאִים
- 13
- יָאִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת-כָּל חֶבְלֵי אֶרֶץ אַרְגֹּב עַד-גְּבוּל הַגִּשּׁוּרִי וְהַמַּעַתִּית וַיִּקְרָא אֹתָם עַל-שְׁמוֹ אֶת-הַבָּשָׁן חֲוֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה
- 14
- וּלְמַכִּיר נָתַתִּי אֶת-הַגִּלְעָד וּלְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן-הַגִּלְעָד וְעַד-נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגְבוּל וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן
- 16
- וְהָעֲרָבָה וְחִירְבֵּן וְגְבוּל מִכְנֶזֶת וְעַד יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפְּסָגָה מִזִּרְחָה
- 17
- וּמִיִּשְׂרָאֵל וּיְרֵדָּנָה וְתַחֲוֹמֶיהָ מִגְּנִיסֵר וְעַד יָמָא דְּמִיִּשְׂרָאֵל יָמָא דְּמַלְחָא תַּחֲוֹת מִשְׁפַּד מִי רְמַתָּא מִדְּנַחָא

(11) מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל וחזיריו צעשמות קרנים, והוא פלט מן המלחמה, שנאמר ויצא הקליט (צראשית יד, יג), וזה עוג (נדה סא). באמות איש. צאמת עוג:
 (12) ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה למעלה, מנחל ארנון ועד הר חרמון: מערער אשר על נחל ארנון. אינו מחובר לראשו של מקרא אלא לסופו, על נחמי לראובני ולגדי, אזל לענין ירושה עד הר חרמון היה:
 (13) ההוא יקרא ארץ רפאים. היא אומה שנחמתי ללצרסה:
 (16) תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפתו, כלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן:

<p>18 And I commanded you at that time, saying: "The LORD your God hath given you this land to possess it; ye shall pass over armed before your brethren the children of Israel, all the men of valour.</p>	<p>וַאֲנִי צִוִּיתִי אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חֵיל:</p>	<p>18 יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חֵיל:</p>
<p>19 But your wives, and your little ones, and your cattle—I know that ye have much cattle—shall abide in your cities which I have given you;</p>	<p>לְחֹד נְשִׁיכֶם וְטַפְלְכֶם וּבְעִירְכֶם יָדַעְנָא אֲרִי בְעִיר סִגִּי לָכֵן יִתְּבוּן בְּקָרְוִיכֶם דִּיהֶבִית לָכֵן:</p>	<p>19 רַק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יֵדַעְתִּי כִּי־מְקַנָּה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעִרְיָכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>20 until the LORD give rest unto your brethren, as unto you, and they also possess the land which the LORD your God giveth them beyond the Jordan; then shall ye return every man unto his possession, which I have given you.</p>	<p>עַד דִּינִית יִהְיֶה לְאֲחֵיכֶם וַיִּירְתוּן אַף אֲנִי יֵת אֶרְעָא דִּי אֶלְהֶכֶן יִהְיֶה לְהוֹן בְּעֶבְרָא דִּירְדְנָא וְתִתְּבוּן גְּבַר לִירוּתָתִיה דִּיהֶבִית לָכֵן:</p>	<p>מפטיס עַד אֲשֶׁר־יָנִית יִהְיֶה לְאֲחֵיכֶם כָּכֶם וַיִּירְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְשָׁבְתָם אִישׁ לִירוּשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>21 And I commanded Joshua at that time, saying: "Thine eyes have seen all that the LORD your God hath done unto these two kings; so shall the LORD do unto all the kingdoms whither thou goest over.</p>	<p>וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאִית אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּךָ יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>	<p>21 וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאִית אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּךָ יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>
<p>22 Ye shall not fear them; for the LORD your God, He it is that fighteth for you.'</p>	<p>לֹא תִדְחַלּוּן מִנְּהוֹן אֲרִי יִי אֶלְהֶכֶן מִימְרִיהָ מְגִיחַ לָכֵן:</p>	<p>קס פסוקים לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלָּחֵם לָכֶם: (ס)</p>

The Haftarah is Isaiah 1:1 – 1:27 on page 161.

<p>23 And I besought the LORD at that time, saying:</p>	<p>וַצִּלִּיתִי קֹדֶם יִי בְּעֶדְנָא הַהוּא לֵאמֹר:</p>	<p>וַאֲתַחֲנֶן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר:</p>
---	---	---

(17) מכנרת. מעבר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחצ הירדן כנגדם ועוד מעבר לשפתו עד כנרת, וזה שנאמר והירדן וגבול, הירדן ומעבר לו:
(18) ואצו אחכם. לבני ראובן ובני גד היה מדבר: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואויזים נופלים לפנייהם, שנאמר וסרף ורוע סף קדקד (לקמן לג, כ):
(23) ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מחנה חס, אע"פ שיש להם לצדיקים לחלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מחנה חס, לפי שאמר לו וסנתי סת אשר סתן (שמות לג, יט), אמר לו בלשון ואתחנן. דבר אחר, זה אחד מעשרה לשונות שנקראת חפלה, כדאיתא בספרי (כו): בעת ההיא. לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיטי שמה הותר הנדר (ספרי סס): לאמר. זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום, איני מניחך עד שמודיעני אם תעשה שאלתי

24	'O Lord God, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts?	אֲדַנִּי יְהוָה אַתָּה הַחֲלוֹת לְהַרְאוֹת אֶת־עֲבֹדְךָ אֶת־גְּדֹלְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וְכַגְּבוּרָתְךָ:	24
25	Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon.'	אֶעְבְּרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹן:	25
26	But the LORD was wroth with me for your sakes, and hearkened not unto me; and the LORD said unto me: 'Let it suffice thee; speak no more unto Me of this matter.	וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לָךְ אֶל־תּוֹסֵף דִּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדִּבְרֵי הַזֶּה:	26
27	Get thee up into the top of Pisgah, and lift up thine eyes westward, and northward, and southward, and eastward, and behold with thine eyes; for thou shalt not go over this Jordan.	עֲלֶהוּ רֹאשׁ הַפְּסִגָּה וְשֹׂא עֵינֶיךָ יָמֶה וְצָפֹנָה וְתִימָנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵהָ בְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:	27
28	But charge Joshua, and encourage him, and strengthen him; for he shall go over before this people, and he shall cause them to inherit the land which thou shalt see.'	וְצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקֵהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי־הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	28

אס לאו:

(24) ה' אלהים. חוס צדין: אתה החלות להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שגזרה גזירה, אמר לו ממך למדתי, שאמרתי לי ועסקה הניקה לי (שמות לב, י), וכי תופס הייתי כך, אלא לפתוח פתח שזי היה תלוי להתפלל עליהם (ספרי כז), כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו: את גדלך. זו מדת טובך, וכן הוא אומר, וְעַתָּה יִגְדַּל נָא פַחַדְךָ (במדבר יד, יז): ואת ידך. זו ימין, שהיא פשוטה לכל צאי עולם: החזקה. שאתה כובש צרחמים את מידת הדין החזקה: אשר מי אל וגו'. אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצין וסנקסדרין, הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעצור על מדותיו, אתה אינך מי ימחה בידך אס תמחול לי ותצטל גזירתך. ולפי פשוטו, אתה החלות להראות את עבדך, מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב רָאָה הַמַּלְחֵמָה לְפָנֶיךָ (דברים ז, לא), הראני מלחמת ל"א מלכים:

(25) אעברה נא. אינך גא לא לשון בקשה: החר השוב הזה. זו ירושלים: והלבנון. זה בית המקדש (יומא לט): (26) ויתעבר ה'. נתמלא חמה (ספרי כט): למענכם. בשלכם, אתם גרמתי לי, וכן הוא אומר, וַיִּקְלְפוּ עַל מִי מְרִיבָה וַיִּרְעוּ לְמַשֶּׁה צַעֲזוּרָם (תהלים קו, לב): רב לך. שלא יאמרו הרב כמה קשה, והתלמיד כמה סרען מפניו. דבר אחר רב לך, הרבה מזה שמור לך, רב טוב הנפול לך (ספרי פנחס קלה): (27) וראה בעיניך. בקשת ממני ואלה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה, שנאמר וַיִּקְרָאָהוּ ה' אֵת כָּל הָאָרֶץ (לקמן לד, א):

(28) וצו את יהושע. על הטרדות ועל המשאות, ועל המריבות: וחזקה ואמצהו. בדצריך, שלא ירך לבו לומר, כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם, מצטיחו אני, כי הוא יעבור והוא ינחיל: כי הוא יעבר. אס יעבור לפניהם

29	So we abode in the valley over against Beth-peor.	וַנִּשְׁבּ בְּגֵיא מוֹל בֵּית וַיְתִיבְנָא בְּחִלְתָּא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר: (פ)	29
IV	And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the LORD, the God of your fathers, giveth you.	וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל-הַחֻקִּים וְאֶל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לַמַּעַן תַּחְיוּ וּבִאתֶם יְיָ אֱלֹהֵי אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם:	IV
2	Ye shall not add unto the word which I command you, neither shall ye diminish from it, that ye may keep the commandments of the LORD your God which I command you.	לֹא תִסְפוּ עַל-הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ אֶתְכֶם:	2
3	Your eyes have seen what the LORD did in Baal-peor; for all the men that followed the Baal of Peor, the LORD thy God hath destroyed them from the midst of thee.	עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרַי בְּעַל-פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵי מִקְרָב:	3
4	But ye that did cleave unto the LORD your God are alive every one of you this day.	וְאַתֶּם הַדֹּבְקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם:	4
5	Behold, I have taught you statutes and ordinances, even as the LORD my God commanded me, that ye should do so in the midst of the land whither ye go in to possess it.	רְאוּ לִמְדַתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כְּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	5

ינחלו, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי, והוא יצא, ויצא מהם אנשי קעי וגו' (יהושע ז, ה), וכיון שנפל על פניו, אמר לו קם לך (שם פסוק י), קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך, אם הוא עוזר עוזרין ואם לאו אין עוזרין:

(29) ונשב בגיא וגו'. ונצמדס לעבודת אלילים, ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים, והכל מחול לך, ואני לא זכיתי לימחל לי (ספרי פנחס קלו):

(2) לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בזלזל, וחמש זיכיות, וכן לא תגרעו (ספרי ראה פב):

6	Observe therefore and do them; for this is your wisdom and your understanding in the sight of the peoples, that, when they hear all these statutes, shall say: 'Surely this great nation is a wise and understanding people.'	וְשִׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶּם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם-חֻכְם וְנִבְּוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה:	6
7	For what great nation is there, that hath God so nigh unto them, as the LORD our God is whosoever we call upon Him?	כִּי מִי-גֹוִי גָדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו כִּי הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל-קְרָאֵנוּ אֵלָיו:	7
8	And what great nation is there, that hath statutes and ordinances so righteous as all this law, which I set before you this day?	וּמִי גֹוִי גָדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל-הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:	ע"כ בחול
9	Only take heed to thyself, and keep thy soul diligently, lest thou forget the things which thine eyes saw, and lest they depart from thy heart all the days of thy life; but make them known unto thy children and thy children's children;	רַק הִשָּׁמֶר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן-יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ:	9
10	the day that thou stoodest before the LORD thy God in Horeb, when the LORD said unto me: 'Assemble Me the people, and I will make them hear My words that they may learn to fear Me all the days that they live upon the earth, and that they may teach their children.'	יּוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאֶמַר יְהוָה אֵלַי הִקְהַל-לִי אֶת-הָעָם וְאֶשְׁמַעם אֶת-דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָרֶץ וְאֶת-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:	10

- (6) ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. זאת תִּקְשְׁבוּ חכמים ונבונים לעיני העמים:
- (8) חקים ומשפטים צדיקים. הגוים ומקוצלים:
- (9) רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים. אז, כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם, תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעומו אותם מתוך שכחה, תִּקְשְׁבוּ שומרים:
- (10) יום אשר עמדת. מוסב על מקרא שלמעלה ממנו, אשר ראו עיניך, יום אשר עמדת בחורב, אשר ראיתם את הקולות ואת הלפידים: ילמדו. ילפון לעצמם: ילמדו. ילפון לאחרים:

11 And ye came near and stood under the mountain; and the mountain burned with fire unto the heart of heaven, with darkness, cloud, and thick darkness.	וַתִּקְרְבוּ וַתַּעֲמִדוּ תַּחַת הַהָר וַהָהָר בָּעֵר בְּאֵשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעַרְפָּל וַאֲמַטָּא:	11 וַתִּקְרְבוּ וַתַּעֲמִדוּ תַּחַת הַהָר וַהָהָר בָּעֵר בְּאֵשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעַרְפָּל:
12 And the LORD spoke unto you out of the midst of the fire; ye heard the voice of words, but ye saw no form; only a voice.	וּמִלֵּיל יְיָ עִמָּכֶם מִגֹּד אִשְׁתָּא קֹל פִּתְגָּמִין אֶתְּכֶם שְׁמַעִין וְדָמוּ לִיתִיכֶם חֲנֹן אֱלֹהִין קָלָא:	12 וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שָׁמָעִים וְתַמּוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זִוְלָתִי קוֹל:
13 And He declared unto you His covenant, which He commanded you to perform, even the ten words; and He wrote them upon two tables of stone.	וְחֻי לָכוֹן יְת קִמְיָה דְּפִשִׁיד יִתְכוֹן לְמַעַבְד עֲשָׂא פִתְגָּמִין וְכַתְּבוּן עַל תַּרְיִן לִוְחֵי אֲבָנִיא:	13 וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת-בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל-שְׁנֵי לְחֹת אֲבָנִים:
14 And the LORD commanded me at that time to teach you statutes and ordinances, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it.	וַיְחִי פִשִׁיד יְיָ בְּעַדְנָא הַהוּא לְאַלְפָּא יִתְכוֹן קִמְיִין וְדִינִין לְמַעַבְדָּכוֹן יִתְהוֹן בְּאַרְעָא דְּאַתְּכוֹן עֲבָרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:	14 וְאַתִּי צִוָּה יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתָם אַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
15 Take ye therefore good heed unto yourselves—for ye saw no manner of form on the day that the LORD spoke unto you in Horeb out of the midst of the fire—	וְתִסְתַּמְרוּן לַחֲדָא לְנַפְשְׁתְּכוֹן אֲרִי לֹא חֲזִיתוּן כָּל דָּמוּ בְיוֹמָא דְּמִלֵּיל יְיָ עִמָּכֶם בְּחוֹרֵב מִגֹּד אִשְׁתָּא:	15 וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל-תַּמּוּנָה בְּיוֹם דְּבָר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחוֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:
16 lest ye deal corruptly, and make you a graven image, even the form of any figure, the likeness of male or female,	דְּלִמָּא תַּחְבְּלוּן וְתַעֲבְדוּן לָכוֹן צִילִם דְּמוֹת כָּל צוּרָא דְּמוֹת דְּכַר אוֹ נִקְבָּא:	16 פֶּן-תִּשְׁחָתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תַּמּוּנַת כָּל-סִמָּל תַּבְּנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה:
17 the likeness of any beast that is on the earth, the likeness of any winged fowl that flieth in the heaven,	דְּמוֹת כָּל בְּעִירָא דְּבָאֲרָעָא דְּמוֹת כָּל צִפּוֹר גָּפָא דְּפָרַח בְּאֵוִיר רְקִיעַ שְׁמַיָּא:	17 תַּבְּנִית כָּל-בְּהֵמָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ תַּבְּנִית כָּל-צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוֹף בַּשָּׁמַיִם:
18 the likeness of any thing that creepeth on the ground, the likeness of any fish that is in the water under the earth; .	דְּמוֹת כָּל רֶחֶשׂא דְּבָאֲרָעָא דְּמוֹת כָּל נוּנִי דְּבִמְיָא מְלַרְע לְאֲרָעָא:	18 תַּבְּנִית כָּל-רֶמֶשׂ בְּאֲדָמָה תַּבְּנִית כָּל-דָּגָה אֲשֶׁר-בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

(14) ואני צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. מורה נעלפה:

(16) סמל. מורה:

19	and lest thou lift up thine eyes unto heaven, and when thou seest the sun and the moon and the stars, even all the host of heaven, thou be drawn away and worship them, and serve them, which the LORD thy God hath allotted unto all the peoples under the whole heaven.	וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כָּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וּנְדַחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל־הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:	19
20	But you hath the LORD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day.	וְיִתְּכֹן קָרִיב יְיָ לְדַחֲלָתָהּ וְאַפִּים יִתְּכֹן מִכּוּרָא דְבָרְזָלָא מִמְצָרַיִם לְמַהְוֵי לִיָּה לְעַם אַחְסָנָא כְּיוֹמָא הַדִּין:	20
21	Now the LORD was angered with me for your sakes, and swore that I should not go over the Jordan, and that I should not go in unto that good land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance;	וַיִּהְיֶה הַתְּאַנְף־בִּי עַל־דְּבָרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבַלְתִּי עֲבָרִי אֶת־הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:	21
22	but I must die in this land, I must not go over the Jordan; but ye are to go over, and possess that good land.	כִּי אֲנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וַיִּרְשֶׁתֶם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:	22
23	Take heed unto yourselves, lest ye forget the covenant of the LORD your God, which He made with you, and make you a graven image, even the likeness of any thing which the LORD thy God hath forbidden thee.	הַשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	23
24	For the LORD thy God is a devouring fire, a jealous God.	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא אֵל קָנָא (פ) אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִיִּמְרֵיהָ אִישָׁא אֹכֶלָא הוּא אֵל קָנָא:	24

(19) ופן תשא עיניך. להסתכל בדבר, ולחמל לצלושזטעות אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דבר אחר, לאלוהות, לא מנען מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הצליהם לטורדם מן העולם (ע"י נה.), וכן הוא אומר, כִּי תִּחְלִיק אֵלָיו וְעֵינָיו לֹמֵצָא עֹזְרוֹ לִשְׂגָא (תהלים לו, ג):

(20) מכור. הוא כלי שמזקקים בו את הזהב:

(21) התאנף. נתמלא רוגז: על דבריהם. על אודותיהם על עסקיהם:

(22) כי אנכי מת וגו' אינני עובר. מאחר שמת מהיכן יעבור, אלא אף ענמותי אינם עוזרין:

(23) תמונת כל. תמונת כל דבר: אשר צוה ה'. אשר נזק שלא לעשות:

(24) אל קנא. מקנא לנקום אנפרדמנ"ט זלע"ז (אייפער) מתקרה על רוגזו להפרע מעכו"ם:

25	When thou shalt beget children, and children's children, and ye shall have been long in the land, and shall deal corruptly, and make a graven image, even the form of any thing, and shall do that which is evil in the sight of the LORD thy God, to provoke Him;	כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבָנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנָתֶם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ:	*ד אֲרִי תִלְדוּן בָּנִין וּבָנֵי בָנִין וְתִתְעַתְּקוּן בְּאֶרֶץ וְתִחַבְּלוּן וְתַעֲבְדוּן צִלְמִים דְּמוּת כּוֹלָא וְתַעֲבְדוּן דְּבִישׁ קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַרְגָּזָא קַדְמוּהִי:
26	I call heaven and earth to witness against you this day, that ye shall soon utterly perish from off the land whereunto ye go over the Jordan to possess it; ye shall not prolong your days upon it, but shall utterly be destroyed.	הַעֲיֵדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֶבְדֹּךָ מֵהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֹאדְרִיכּוּ יָמִים עֲלֶיהָ כִּי הַשֹּׁמֵד תִּשְׁמְדוּן:	אֶסְהִידִית בְּכֹן יוֹמָא דִּין יָת שְׁמַיָא וְיָת אֶרְעָא אֲרִי מִיבָד תִּיבְדוּן בְּפָרִיעַ מַעַל אֶרְעָא דְאַתּוּן עֹבְרִין יָת יַרְדֵּנָא לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עָלֶיהָ אֲרִי אֲשַׁחֲצָאָה תִּשְׁתִּיצוּן:
27	And the LORD shall scatter you among the peoples, and ye shall be left few in number among the nations, whither the LORD shall lead you away.	וְהַפִּיץ יְהוָה אֹתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מְתֵי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה אֹתְכֶם שָׁמָּה:	וְיִבְדֹּר יְיָ וְיִתְכּוֹן בֵּינֵי עַמֻּמֵּיָא וְתִשְׁתַּאֲרוּן עִם דְּמִנִּין בְּעַמֻּמֵּיָא דִּידְבֹּר יְיָ וְיִתְכּוֹן לְתַמָּן:
28	And there ye shall serve gods, the work of men's hands, wood and stone, which neither see, nor hear, nor eat, nor smell.	וַעֲבַדְתֶּם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֹאכְלוּן וְלֹא יִרְיִחוּן:	וְתַפְלְחוּן תַּמָּן לַעֲמֻמֵּיָא פְּלָחִי טַעֲוִתָא עוֹבֵד יְדֵי אִנְשָׁא אֶעָא וְאֶבְנָא דְלֹא חֲזֵן וְלֹא שְׁמַעִין וְלֹא אֶכְלִין וְלֹא מְרִיחִין:
29	But from thence ye will seek the LORD thy God; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul.	וּבִקְשַׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִצְאתָ כִּי תִדְרֹשְׁנֻהוּ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:	וְתִתְבַּעֲוּן מִתַּמָּן יָת דְּחַלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִשְׁכַּח אֲרִי תִבְעִי מִן קַדְמוּהִי בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:
30	In thy distress, when all these things are come upon thee, in the end of days, thou wilt return to the LORD thy God, and hearken unto His voice;	בְּצָר לָךְ וּמִצְאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשָׁבְתָ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלֹ:	כַּד תִּיעוֹזֵם לָךְ וְיִשְׁכַּחוּנְךָ כָּל פְּתֻגְמֵיָא הָאֵלִין בְּסוּף יוֹמֵיָא וְתָתִיב לְדְחַלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִקְבִּיל לְמִימְרֵיהָ:

(25) ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה, כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלס לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים לנושנתם, כדי שלא יתקיים זהם כי אצד תאצדון, וזהו שנאמר, וישקד ה' על הקעה ויציאה עלינו כי נדיק ה' אלהינו (דניאל ט, יד), נדקה עשה עמנו, שמהר להציאה צ' שנים לפני זמנה (סנהדרין לח.):

(26) העידתי בכם. הנני מזמנים להיות עדים העריתי בכם:

(28) ועברתם שם אלהים. כתרומו, משאחם עוזדים לעוזדיהם, כאילו אתם עוזדים להם:

<p>31 for the LORD thy God is a merciful God; He will not fail thee, neither destroy thee, nor forget the covenant of thy fathers which He swore unto them.</p>	<p>כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:</p> <p>אֲרִי אֱלֹהָא רַחֲמָנָא יִי אֱלֹהֶךָ לֹא יִשְׁבַּקְךָ וְלֹא יִחְבַּלְךָ וְלֹא יִתְּנִשִּׁי יְת קִמָּא דְאַבְרָהָם דְקַיִים לְהוֹן:</p>	<p>31 כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:</p>
<p>32 For ask now of the days past, which were before thee, since the day that God created man upon the earth, and from the one end of heaven unto the other, whether there hath been any such thing as this great thing is, or hath been heard like it?</p>	<p>אֲרִי שְׁאֵל כְּעַן לְיוֹמָא קְדָמָא דִּיהוּ קְדָמָךְ לְמַן יוֹמָא דְבְרָא יִי אָדָם עַל אָרְעָא וּלְמִסְפִּי שְׁמִיָּא וְעַד סִפִּי שְׁמִיָּא הִהוּהָ כְּפִתְגָמָא רַבָּא הִדִּין אוֹ הֲשִׁתַּמַּע דְכֹתִיבָה:</p>	<p>32 כִּי שְׁאֵל־נָא לַיָּמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לִפְנֵיךָ לַמִּן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל־הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קְצֵה הַשָּׁמַיִם הַגְּדוֹלָה כִּדְבַר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הִנִּשְׁמַע כְּמָהוּ:</p>
<p>33 Did ever a people hear the voice of God speaking out of the midst of the fire, as thou hast heard, and live?</p>	<p>הֲשָׁמַע עַמָּא קָל מִימְרָא דִּיִּי מִמְלִיל מַגּוּ אִישְׁתָּא כְּמָא דְשָׁמַעְתָּא אֶת וְאַתְקִיִּים:</p>	<p>33 הֲשָׁמַע עַם קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר־שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיָּחִי:</p>
<p>34 Or hath God assayed to go and take Him a nation from the midst of another nation, by trials, by signs, and by wonders, and by war, and by a mighty hand, and by an outstretched arm, and by great terrors, according to all that the LORD your God did for you in Egypt before thine eyes?</p>	<p>אוֹ נִסִּין עֲבַד יִי לְאַתְגְּלָאָה לְמַפְרַק לִיָּה עִם מַגּוּ עִם בְּנִסִּין בְּאִתִּין וּבְמוֹפְתִין וּבְקִרְבָּא וּבִיד תְּקִיפָא וּבְדַרְעָא מְרָמָא וּבְחֻזְנִין רַבְרְבִין כָּל דְעַבַּד לְכוּן יִי אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵינוּ:</p>	<p>34 אוֹ הִנִּסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לְקַחַת לּוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמִסַּת בְּאִתּוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֲזָקָה וּבְזִרְעוֹת נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֻלִּים כָּל אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיךָ:</p>
<p>35 Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the LORD, He is God; there is none else beside Him.</p>	<p>אַתְּ אִתְחֻזִּיתָא לְמַדַּע אֲרִי יִי הוּא אֱלֹהִים לִית עוֹד בָּר מִנִּיהָ:</p>	<p>35 אַתָּה הִרְאֵתָ לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדּוֹ:</p>

(31) לא ירפך. מלהחזיק בך בידי, ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאכלו, וכן תִּשְׁמְרוּ וְלֹא תִרְפּוּ (שיר השירים ג, ד), שלא ננקד תִּרְפּוּ. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל, כמו הִרְפָּה לָהּ (מלכים-ב ד, כז), תן לה רפיון, הִרְפָּה מִנִּי (לקמן ט, יד), הִרְפָּה מִנִּי:

(32) לימים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הצרואים אשר מקצה אל קצה, זה פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים (חגיגה יב), והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הגדה כדבר הגדול הזה. ומהו הדבר הגדול, השמע עם וגו':

(34) הנסח אלהים. הִכִּי עָשָׂה נִסִּים שׁוּם אֱלֹהִים לָבֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי וְגו', כל ההי"ן הללו תמיהות הן, לכך נקודות הן צחט"ף פת"ח, הנהיה, הנשמע, הנסח, השמע: במסות. על ידי נסיונות הודיעם גזרותיו, כגון הִתְפַּלֵּר עָלֶי (שמות ח, ה), אם אוכל לעשות כן הרי זה נסיון: באותות. נסיונות, להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון מַהֲזֶה דִּינָךְ (שם ד, ז): ובמופתים. הם נפלאות, שהביא עליהם מכות מופלאות: ובמלחמה. זים, שנאמר פִּי ה' נִלְקָס לָהֶם (שם יד, כה):

(35) הראת. כתרומתו אִתְחֻזִּיתָא, כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שצעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחיד, לכך נאמר אִתְּהָהּ הִרְאֵתָ לְדַעַת:

36	Out of heaven He made thee to hear His voice, that He might instruct thee; and upon earth He made thee to see His great fire; and thou didst hear His words out of the midst of the fire.	מִן־הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעָה אֶת־קוֹלִי לִי־סִרְהָ וְעַל־הָאָרֶץ הִרְאֵה אֶת־אֲשֵׁי הַגְּדֹלָה וּדְבָרָיו שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:	מִן שָׁמַיָא אֲשַׁמְעָךְ יְת קל מִימְרֵיהָ לְאַלְפֹתֶיךָ וְעַל אֲרֻעָא אֲחֻזִּיךָ יְת אִישְׁתִּיהָ רַבְתָּא וּפְתַגְמוּהִי שָׁמַעְתָּא מִגּוֹ אִישְׁתָּא:
37	And because He loved thy fathers, and chose their seed after them, and brought thee out with His presence, with His great power, out of Egypt,	וַתַּחַת כִּי אָהַב אֶת־אֲבוֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזֶרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצֵאֶךָ בְּפָנָיו בְּכֹחוֹ הַגָּדֹל מִמִּצְרַיִם:	וַחֲלַף אַרְי רַחִים יְת אֲבֹתֶיךָ וְאַתְרֵי בְּכֻנְיָהוֹן בְּתִרְיָהוֹן וְאַפְקֶךָ בְּמִימְרֵיהָ בְּחִילִיהָ רַבָּא מִמִּצְרַיִם:
38	to drive out nations from before thee greater and mightier than thou, to bring thee in, to give thee their land for an inheritance, as it is this day;	לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ מִפְּנֵיךָ לְהַבְיִאֲךָ לְתֶת־לָךְ אֶת־אֲרָצָם נַחֲלָה כְּיוֹם הַזֶּה:	לְתַרְכָּא עַמִּין רַבִּרְבִּין וְתַקְיִין מִנְךָ מִן קְדָמָךְ לְאַעְלוֹתֶיךָ לְמֹתָן לָךְ יְת אֲרַעְהוֹן אַחְסָנָא כְּיוֹמָא הַדִּין:
39	know this day, and lay it to thy heart, that the LORD, He is God in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.	וַיֵּדַעַת הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְךָ אֶל־לִבְּךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:	וַתֵּדַע יוֹמָא דִּין וְתִיב לְלִבְךָ אַרְי יְיָ הוּא אֱלֹהִים דְּשִׁכְנִיתִיהָ בְּשָׁמַיָא מַלְעִילָא וְשְׁלִישׁ עַל אֲרֻעָא מְלַרַע לִית עוֹד:
40	And thou shalt keep His statutes, and His commandments, which I command thee this day, that it may go well with thee, and with thy children after thee, and that thou mayest prolong thy days upon the land, which the LORD thy God giveth thee, for ever.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת־חֻקָּיו וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִי מִצְוֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תֵּאָרִיךְ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כָּל־הַיָּמִים: (פ)	וְתִטַּר יְת קִימוּהִי וְיִת פְּקוּדוּהִי דְּאֵנָא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין דְּיֵיטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ בְּתִרְכָּךְ וּבְדִיל דְּתוֹרִיךָ יוֹמִין עַל אֲרֻעָא דְּיִי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ כָּל יוֹמָיָא:
41	Then Moses separated three cities beyond the Jordan toward the sunrising;	אֵין וּבְדִיל מִשְׁחָה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שָׁמֶשׁ:	בְּכִין אַפְרִישׁ מֹשֶׁה תִּלְת קָרְיוֹן בְּעֵבֶרָא דִּירְדֵּנָא מִדְּנַח שָׁמְשָׁא:

(37) ותחת כי אהב. כל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בפניו. כלדס המנהיג צנו לפניו, שנאמר ויפסע מלאך ה' ה' ה' וגו' ויג' מאסריהם (שם יד, יט), דבר אחר ויוצאך בפניו, צפני אבותיו, כמו שנאמר נגד לצוֹתָם עָשָׂה פֶלֶא (תהלים עח, יז), ואל תחמה על שהזכירם צלשון יחיד, שהרי כחצם צלשון יחיד, ויבחר צורעו אחריו: (38) ממך מפניך. סרסו ודרסו, להוריש מפניך, גויס גדולים ועומים ממך: כיום הזה. כאשר אתה רואה היום: (41) אז יבדיל. נתן לז להיות חרד לצַר שיצילם, ואף על פי שאינן קולטות עד שיצילו אותן שצארן כנען, אמר משה, מזה ש אפשר לקיימה, אקיימנה (מכות י): בעבר הירדן מזרח שמש. צאמו עזר שצמורו של ירדן: מזרח שמש. לפי שהוא דצוק נקודה ר"ש צחטף, מזרח של שמש, מקום זריחת השמש:

42	that the manslayer might flee thither, that slayeth his neighbour unawares, and hated him not in time past; and that fleeing unto one of these cities he might live:	לְנֶס שְׁמָהּ רוּצָח אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֶשֶׁם וְנֶס אֶל־אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְחָי: לְמַעַן לִתְמוֹן קְטוּלָא דִּיקְטוּל יֵת חֲבֵרִיהּ בְּלֹא מִדְּעִיהּ וְהוּא לֹא שְׂנִי לִיהּ מֵאַתְמִלִּי וּמִדְּקִמּוּהִי וְיִעְרוֹק לְחֻדָּא מִן קְרוּיָא הָאֵלֶּין וְיִתְקִיִּם:	42
43	Bezer in the wilderness, in the table-land, for the Reubenites; and Ramoth in Gilead, for the Gadites; and Golan in Bashan, for the Manassites.	אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לְרֵאוּבֵנִי וְאֶת־רָאֲמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמְנַשֵּׁי:	43
44	And this is the law which Moses set before the children of Israel;	וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	44
45	these are the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which Moses spoke unto the children of Israel, when they came forth out of Egypt;	אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:	45
46	beyond the Jordan, in the valley over against Beth-peor, in the land of Sihon king of the Amorites, whom Moses and the children of Israel smote, when they came forth out of Egypt;	בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּגֵיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:	46
47	and they took his land in possession, and the land of Og king of Bashan, the two kings of the Amorites, who were beyond the Jordan toward the sunrising;	וַיִּירְשׁוּ אֶת־אֶרֶצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָח שֶׁמֶשׁ:	47
48	from Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, even unto mount Sion—the same is Hermon—	מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אֲרֹנוֹן וְעַד־הָר שִׁיאוֹן הוּא חֶרְמוֹן:	48
49	and all the Arabah beyond the Jordan eastward, even unto the sea of the Arabah, under the slopes of Pisgah.	וְכָל־הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה וְעַד יַם הָעֲרָבָה תַּחַת אַשְׁדֹת הַפִּסְגָּה: (פ)	49

(44) וזאת התורה. זו שהוא עמיד למדר אחר פרשה זו:

(45) אלה העדות וגו' אשר דבר. הם הם אשר דבר נצאמם ממזרים, חזר ושנאה להם בערבות מואב:

(47) אשר בעבר הירדן. שהוא צמזמ, שהעבר השני היה צמזמ:

<p>V And Moses called unto all Israel, and said unto them: Hear, O Israel, the statutes and the ordinances which I speak in your ears this day, that ye may learn them, and observe to do them.</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֶת-הַחֲקִים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:</p>	<p>רביעי וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֶת-הַחֲקִים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:</p>
<p>2 The LORD our God made a covenant with us in Horeb.</p>	<p>יְיָ אֱלֹהֵנָּה גָזַר עִמָּנוּ קִים בְּחוּרֵב:</p>	<p>2 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב:</p>
<p>3 The LORD made not this covenant with our fathers, but with us, even us, who are all of us here alive this day.</p>	<p>לֹא עִם אֲבֹתֵנוּ גָזַר יְיָ יְיָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ הָיָה עִמָּנוּ אֲנֵחָא אֱלֵינוּ כָּא יוֹמָא דִּין פּוֹלְנָא קִימִין:</p>	<p>3 לֹא אֶת-אֲבוֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנֻחֲנוּ אֱלֹה פֶה הַיּוֹם כָּלְנוּ חַיִּים:</p>
<p>4 The LORD spoke with you face to face in the mount out of the midst of the fire—</p>	<p>מִמַּלְל עִם מִמַּלְל מִלִּיל יְיָ עִמָּכֹן בְּטוֹרָא מִגּוֹ אִישְׁתָּא:</p>	<p>4 פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹךְ הָאֵשׁ:</p>
<p>5 I stood between the LORD and you at that time, to declare unto you the word of the LORD; for ye were afraid because of the fire, and went not up into the mount—saying: .</p>	<p>אֲנָא הָיִיתִי קָאִים בֵּין מִימָרָא דִּי וּבִינִיכֹן בְּעֵדְנָא הַהוּא לְחֻוָּא לְכוֹן יְיָ פְתֻגְמָא דִּי אֲרִי דְחִילְתִּין מִן קִדָּם אִישְׁתָּא וְלֹא סְלִיקְתִּין בְּטוֹרָא לְמִימָר:</p>	<p>5 אֲנֹכִי עֹמֵד בֵּין-יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת-דִּבְרֵי יְהוָה כִּי יִרְאַתֶּם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא-עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: (ס)</p>
<p><i>The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 158.</i></p>		
<p>6 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.</p>	<p>אֲנָא יְיָ אֱלֹהֶךָ דְּאִפִּיקְתִּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>	<p>6 אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
<p>7 Thou shalt have no other gods before Me.</p>	<p>לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְפָנֵי:</p>	<p>7 לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:</p>

- (3) לא את אבותינו. כלל כרת ה' וגו', כי אנו:
 (4) פנים בפנים. אמר רבי זכריה, כך אמר משה, אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר, כדרך שהקסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עומד מדבר עמכם:
 (5) לאמר. מוסב על דבר ה' עמכם זהר מתוך האש לאמר אני ה' וגו' ואנכי עומד בין ה' וביניכם:
 (7) על פני. כלל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר, כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כבר פרשתי:

8	Thou shalt not make unto thee a graven image, even any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth.	לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל כָּל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מַמְעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:	8
9	Thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the third and upon the fourth generation of them that hate Me,	לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תִפְלַחנֵן אֲרִי אָנֹכִי יי אֱלֹהֶךָ אֵל קַנָּא מְסַעַר חֹזֵב אֲבֹתָן עַל בְּנֵין מְרַדִּין וְעַל דֶּר תִּלִּיתַי וְעַל דֶּר רְבִיעִיא לְשֹׂנְאֵי כַד מְשַׁלְמִין בְּנֵיא לְמַחֲסֵי בֵּתָר אֲבֹתָהֶן:	9
10	and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׂמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס)	10
11	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (ס)	11
12	Observe the sabbath day, to keep it holy, as the LORD thy God commanded thee.	שָׁמֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדְשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	12
13	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכֶתֶךָ:	13
14	but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thine ox, nor thine ass, nor any of thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates; that thy man-servant and thy maid-servant may rest as well as thou.	וַיּוֹמַר שְׁבִיעֵאָה שַׁבָּתָא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד כָּל עֲבִידָא אֶתְּךָ וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְתוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל בְּעִירְךָ וְגִירְךָ דְּבִקְרָנְךָ בְּדִיל דִּינִית עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כְּתוֹךְ:	14

(12) שמור. וזרשונות הוא אומר זכור, שניהם דצבור אחד וצתיצה אחת נאמרו, וצשמיעה אחת נשמעו (מכילתא צחזש פ"ו): כאשר צוך. קודם מתן תורה צמרה (שנת פו):

15 And thou shalt remember that thou was a servant in the land of Egypt, and the LORD thy God brought thee out thence by a mighty hand and by an outstretched arm; therefore the LORD thy God commanded thee to keep the sabbath day.

וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה
עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס)

16 Honour thy father and thy mother, as the LORD thy God commanded thee; that thy days may be long, and that it may go well with thee, upon the land which the LORD thy God giveth thee.

כְּבָד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ
כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לַמַּעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן
יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)

17 Thou shalt not murder. Neither shalt thou commit adultery. Neither shalt thou steal. Neither shalt thou bear false witness against thy neighbour.

לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא
תִנְאַף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא־תַעֲנֶה בִרְעֶךָ עֵד
שָׁוֵא: (ס)

18 Neither shalt thou covet thy neighbour's wife; neither shalt thou desire thy neighbour's house, his field, or his man-servant, or his maid-servant, his ox, or his ass, or any thing that is thy neighbour's.

וְלֹא תַחְמֹד אִשְׁת רֵעֶךָ: (ס)
וְלֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ
וְעַבְדוֹ וְאִמָּתוֹ שׁוֹר וַחֲמֹר וְכָל
אֲשֶׁר לִרְעֶךָ: (ס)

19 These words the LORD spoke unto all your assembly in the mount out of the midst of the fire, of the cloud, and of the thick darkness, with a great voice, and it went on no more. And He wrote them upon two tables of stone, and gave them unto me.

אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־כָּל־קְהֵלְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ הָעָנָן וְהָעֲרַפֶּל קוֹל גָּדוֹל
וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לַחֹת
אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלַי:

20 And it came to pass, when ye heard the voice out of the midst of the darkness, while the mountain did burn with fire, that ye came near unto me, even all the heads of your tribes, and your elders;

וַיְהִי כַשְּׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל
מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בֹּעֵר
בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רָאשֵׁי
שְׁבִיטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם:

(15) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדאך, ששהיה לו עזד ותשמור מצותיו:

(16) כאשר צוּךְ. אף על כיצוד אז ואס נטעו צמרה (סנהדרין נ:), שנאמר שָׁס שָׁס לו חק ומִשְׁפָּט (שמות טו, כה):

(17) ולא תנאף. אין לשון נאוף אלא באשת איש:

(18) ולא תחמוד. לא תירוד, אף הוא לשון חמדה, כמו נחמד למִרְאָה (בראשית ז, ט), דמתרגמינן דְּמִרְגָּג לְמִטָּה:

(19) ולא יסף. מתרגמינן ולא פסק, [לפי שמדת זשור ודס אינו יכול לדבר כל דבריו בגשימה אחת, ואריך להפסיק, ומדת הקצ"ה אינו כן, לא היה פוסק, ומשלא היה פוסק לא היה מוסיף, כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר ולא יסף, ולא הוסיף להקלות באותו פומזי:

21	and ye said: 'Behold, the LORD our God hath shown us His glory and His greatness, and we have heard His voice out of the midst of the fire; we have seen this day that God doth speak with man, and he liveth.	וַתֹּאמְרוּ תָן הָרְאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ וְאֶת־קֹלוֹ שִׁמְעָנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:	21
22	Now therefore why should we die? for this great fire will consume us; if we hear the voice of the LORD our God any more, then we shall die.	וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסְפְּיוּ אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַת אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּנְמָתָנוּ:	22
23	For who is there of all flesh, that hath heard the voice of the living God speaking out of the midst of the fire, as we have, and lived?	כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּמִנִּי וַיְחַי:	23
24	Go thou near, and hear all that the LORD our God may say; and thou shalt speak unto us all that the LORD our God may speak unto thee; and we will hear it and do it.'	קִרְבֵּ אֶתָּה וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ:	24
25	And the LORD heard the voice of your words, when ye spoke unto me; and the LORD said unto me: 'I have heard the voice of the words of this people, which they have spoken unto thee; they have well said all that they have spoken.	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלַיךָ הַיִּטִּיבוּ כָל־אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:	25
26	Oh that they had such a heart as this alway, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever!	מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וּלְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יִיטֵב לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם לְעֹלָם:	26
27	Go say to them: Return ye to your tents.	לֵךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לְכֶם לְאֶהְלֵיכֶם:	27

(24) ואת תדבר אלינו. הפשט את כחי כנקצה, שננטערת עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגזורה, ולא ללמוד ממני:

28	But as for thee, stand thou here by Me, and I will speak unto thee all the commandment, and the statutes, and the ordinances, which thou shalt teach them, that they may do them in the land which I give them to possess it.'	וְאַתָּה פֹּה עֹמֵד עִמָּדִי וְאֶדְבַּרְתָּ אֵלַיךְ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפָטִים אֲשֶׁר תִּלְמַדְםָּ וְעָשׂוּ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲנִכִּי נָתַן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ:	28
29	Ye shall observe to do therefore as the LORD your God hath commanded you; ye shall not turn aside to the right hand or to the left.	וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לֹא תִסְרוּ יְמִין וּשְׂמָאל:	29
30	Ye shall walk in all the way which the LORD your God hath commanded you, that ye may live, and that it may be well with you, and that ye may prolong your days in the land which ye shall possess.	בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיוּ וְטוֹב לָכֶם וְהֵאָרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּירָשׁוּן:	30
VI	Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the LORD your God commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it—	וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשָׁפָטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	VI
2	that thou mightest fear the LORD thy God, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged.	לְמַעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבֶן־בְּנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיךָ:	2
3	Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey.	וּשְׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוּן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (פ)	3
4	HEAR, O ISRAEL: THE LORD OUR GOD, THE LORD IS ONE.	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:	ששי ו

(4) ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו עמה, ולא אלהי האומות עובדי אלילים, הוא עמיד להיות ה' אחד, שנאמר פי אָן אֶהְפֹּךְ אֵל עַמִּים שָׁפָה זְרוּקָה לְקַלָּא כְּלָם בְּשֵׁם ה' (נפניה ג, ט), ונאמר בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד (זכריה יד, ט):

5	And thou shalt love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:	וְתָרַחַם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל נִכְסְךָ:
6	And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;	וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ:	וַיְהוֹן פִּתְגָמֵי הָאֱלֹהִין דְּאַנָּא מִפְּשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין עַל לִבְּךָ:
7	and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבִלְכַתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבִשְׁכַבְּךָ וּבְקוּמְךָ:	וְתַתִּינִין לְבָנְךָ וְתַמְלִיל בְּהוֹן בְּמִתְבָּךְ בְּבֵיתְךָ וּבְמַהְלֶכְךָ בְּאוֹרְחָא וּבְמִשְׁכַּבְּךָ וּבְמִקּוּמְךָ:
8	And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes.	וְקִשְׁרַתָּם לְאוֹת עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ:	וְתַקְטְרַנּוּן לְאוֹת עַל יָדְךָ וַיְהוֹן לְתַפְלִין בֵּין עֵינֶיךָ:
9	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates.	וְכָתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: (ס)	וְתַכְתּוּבָנּוּן עַל מְזוּזִין וְתַקְבְּעָנּוּן בְּסַפִּי בֵּיתְךָ וּבִתְרַעָךְ:
10	And it shall be, when the LORD thy God shall bring thee into the land which He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give thee—great and goodly cities, which thou didst not build,	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְיִשְׁעָקָב לָתֵת לָךְ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא-בָנִיתָ:	וַיְהִי אַרְי יַעֲלֶנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַרְעָא דְקַנִּים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְיִשְׁעָקָב לְמַתָּן לְךָ קְרוֹיִן רַבְרָבִין וְטָבִין דְּלֹא בְּנִיתָא:

(5) ואהבת. עשה דבריו מאהבה, אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה, העושה אלל רבו מיראה, כשהוא מטריח עליו, מניחו והולך לו (ספרי לז): בכל לבבך. שני יצריך. דבר אחר ככל לצנך, שלא יהיה לצנך חלוק על המקום (ספרי שס): ובכל נפשך. אפילו הוא נוטל את נפשו: ובכל מאודך. ככל ממוןך, יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכן נאמר וכל מאדך (זכרות סא): דבר אחר וכל מאדך, ככל מדה ומדה שמודד לך, צין צמדה טובה צין צמדת פורענות, וכן דוד הוא אומר, כוס ישיעות אשא וגו' (תהלים קטז, יג) קרה ויגון אמן וגו' (שס ג):

(6) והיו הדברים. ומהו האהבה, והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר צהקצ"ה ומדצק דרכיו (ספרי לג): אשר אנכי מצוך היום. לא יהיו צעיניך קדיטקמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה (ספרי שס). דיוקמא מלות המלך הצאה צמכת:

(7) ושננתם. לשון חדוד הוא, שהיו מחודדים צפיק, שאם ישאלך אדם דבר, לא תהא צריך לגמגם צו, אלא אמור לו מיד (ספרי לז). קידושין ל): לבניך. אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אלה יקם (לקמן יד, א), ואומר צני הנציאים אחר צית אל (מלכים-צ, ג, יג), וכן צחוקיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם צנים, שנאמר צני עפה אל תשלו (דברי הימים-צ, כט, יא), וכסם שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אלה יקם, כך הרצ קרוי אב, שנאמר אב צני קבצ שצאל וגו' (מלכים-צ, צ, יצ): ודברת בם. שלא יהא עיקר דבורך אלא צם, עשם עיקר ואל תעשם טפל (ספרי לד): ובשכבך. יכול אפילו שכצ צחצי היום, תלמוד לומר וצקומך, יכול אפילו עמד צחצי הלילה, תלמוד לומר צצמתך צציתך וכלכתך צדרך, דרך ארץ דברה תורה (ספרי שס), זמן שכיצה וזמן קימה:

(8) וקשרתם לאות על ידך. אלו תפילין שצזרוע: והיו לטטפת בין עיניך. אלו תפילין שצבראש, ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת, טט צכפיי שמים, פת צאפריקיי שמים (סנהדרין ד):

(9) מזוזות ביתך. מזוזת כחיצ, שאין צריך אלא אחת: ובשעריך. לצרות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עירות (יומא יא):

11	and houses full of all good things, which thou didst not fill, and cisterns hewn out, which thou the didst not hew, vineyards and olive-trees, which thou didst not plant, and thou shalt eat and be satisfied—	וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל-טוֹב אֲשֶׁר לֹא-מָלֵאתָ וּבְרֹת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא-חֲצַבְתָּ כַרְמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא-נָטַעְתָּ וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ:	11
12	then beware lest thou forget the LORD, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	12
13	Thou shalt fear the LORD thy God; and Him shalt thou serve, and by His name shalt thou swear.	אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֵתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:	13
14	Ye shall not go after other gods, of the gods of the peoples that are round about you;	לֹא תִלְכּוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם:	14
15	for a jealous God, even the LORD thy God, is in the midst of thee; lest the anger of the LORD thy God be kindled against thee, and He destroy thee from off the face of the earth.	כִּי אֵל קַנָּא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן-יִחַר אַף-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס)	15
16	Ye shall not try the LORD your God, as ye tried Him in Massah.	לֹא תִנְסוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה:	16
17	Ye shall diligently keep the commandments of the LORD your God, and His testimonies, and His statutes, which He hath commanded thee.	שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעִדּוֹתָיו וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צִוְּךָ:	17
18	And thou shalt do that which is right and good in the sight of the LORD; that it may be well with thee, and that thou mayest go in and possess the good land which the LORD swore unto thy fathers,	וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּבָאתָ וִירְשָׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם:	18
19	to thrust out all thine enemies from before thee, as the LORD hath spoken.	לְהִדָּחַךְ אֶת-כָּל-אֹיְבֶיךָ מִפְּנֵיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	19

- (11) חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים, נופל בו לשון חציצה:
 (12) מבית עבדים. כתרומתו מצית עצמותא, ממקום שהייתם שם עבדים:
 (13) ובשמו תשבע. אם יש צד כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועוצד אותו, אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשזועתך, ואם לאו לא תשבע:
 (14) מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא הדין לרמוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם, הוֹרֵץ לזהיר עליהם ביותר:
 (16) במסה. כשיאלאו ממנרים שנסוהו צמים, שנאמר הִנֵּה ה' צָקָנָנו (שמות יז, ז):
 (18) הישר והטוב. זו פשרה לפני משורת הדין:

20	When thy son asketh thee in time to come, saying: 'What mean the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which the LORD our God hath commanded you?	כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֹתְכֶם:	20
21	then thou shalt say unto thy son: 'We were Pharaoh's bondmen in Egypt; and the LORD brought us out of Egypt with a mighty hand.	וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה:	21
22	And the LORD showed signs and wonders, great and sore, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his house, before our eyes.	וַיֵּתֶן יְהוָה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וָרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ:	22
23	And He brought us out from thence, that He might bring us in, to give us the land which He swore unto our fathers.	וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָאֶרֶץ הַזֶּה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֵינוּ:	23
24	And the LORD commanded us to do all these statutes, to fear the LORD our God, for our good always, that He might preserve us alive, as it is at this day.	וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְחַיֵּתָנוּ כַּהֵיּוֹם הַזֶּה:	24
25	And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the LORD our God, as He hath commanded us.'	וַצִּדְקָה תִּהְיֶה־לָּנוּ כִּי־נִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: (ס)	25
VII	When the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, and shall cast out many nations before thee, the Hittite, and the Girgashite, and the Amorite, and the Canaanite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, seven nations greater and mightier than thou;	כִּי יִבְיָאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם־רַבִּים מִפְּנֶיךָ הַחֲתִי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גּוֹיִם רַבִּים וְעַצוּמִים מִמֶּךָ:	שביעי

(19) כאשר דבר. והיכן דבר, והמתי את כל העם וגו' (שמות כג, כז):

(20) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא אחר זמן:

(1) ונשל. לשון השלכה והמזה, וכן ונשל הצרזל (לקמן יט, ה):

2 and when the LORD thy God shall deliver them up before thee, and thou shalt smite them; then thou shalt utterly destroy them; thou shalt make no covenant with them, nor show mercy unto them;	וַיִּמְסְרֵנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ קִדְמָךְ וְתִמְחִינֵנּוּ גִמְרָא תִגְמַר יְתֵהוּן לֹא תִגְזֹר לָהֶון קֶם וְלֹא תִרְחִים עֲלֵיהֶון:	וְנִתְּנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִפִּיתָם הַחֲרֵם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִחַנֵּם:
3 neither shalt thou make marriages with them: thy daughter thou shalt not give unto his son, nor his daughter shalt thou take unto thy son.	וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּהֶון בְּרִתְךָ לֹא תִתֵּן לְבָרְיָהּ וּבְרִיתָהּ לֹא תִסֵּב לְבָרְךָ:	וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בְּתֻךְ לֹא-תִתֵּן לְבָנְךָ וּבִתְךָ לֹא-תִקַּח לְבָנֶיךָ:
4 For he will turn away thy son from following Me, that they may serve other gods; so will the anger of the LORD be kindled against you, and He will destroy thee quickly.	אֲרִי יִשְׁעֵן ית בְּרַךְ מִבֵּתֵךְ פּוֹלְחֵי וַיִּפְלְחוּן לְטַעוֹת עֲמִמָּא וַיִּתְקַף רִיגְזָא דִּי בְכוּן וַיִּשְׁחַדּוּ בְּפָרְעֵי:	כִּי-יִסִּיר אֶת-בְּנֶיךָ מֵאַחֲרַי וְעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַחֲרָה אֶף-יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידֶךָ מִהָרָה:
5 But thus shall ye deal with them: ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and hew down their Asherim, and burn their graven images with fire.	אֲרִי אִם כְּדִין תַּעֲבֹדוּן לָהֶון אִיגִרְיֵהֶון תִּתְרַעֲוּ וְקִמַּתְהֶון תִּתְבָּרוּן וְאֲשִׁירֵיהֶון תִּקְצְצֻן וְצִלְמֵיהֶון תִּיקְדוּן בְּנוֹרָא:	כִּי-אִם-כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְּצוּ וּמִצְבֹּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ:
6 For thou art a holy people unto the LORD thy God: the LORD thy God hath chosen thee to be His own treasure, out of all peoples that are upon the face of the earth.	אֲרִי עִם קְדִישׁ אַתָּה קִדְם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּךָ אֶתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַחְנֵי לִיה לְעַם חֲבִיב מְכֹל עֲמִמָּא דְעַל אֲפִי אֲרַעָא:	כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהָיוֹת לוֹ לְעַם סֶגְלָה מְכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה:
7 The LORD did not set His love upon you, nor choose you, because ye were more in number than any people—for ye were the fewest of all peoples—	לֹא מִדְּסִגְיָאִין אֶתוֹן מְכֹל עֲמִמָּא צְבִי יְיָ בְכוּן וְאַתְרַעֵי בְכוּן אֲרִי אֶתוֹן זְעִירִין מְכֹל עֲמִמָּא:	לֹא מִרְבָּכֶם מְכֹל-הָעַמִּים חֲשַׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי- אַתֶּם הַמְעַט מְכֹל-הָעַמִּים:

(2) ולא תחנם. לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר כמה נאה כותי זה. דבר אחר, לא תתן להם חנייה בארץ (עבודה זרה כ:):

(4) כי יסיר את בנך מאחרי. בנו של כותי כשישא את בתך, יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, למדנו שכן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך, אבל בן בנך הבא מן הכותית, אינו קרוי בנך אלא בנה, שהרי לא נאמר על בתו, לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו' (קידושין סח:):

(5) מזבחתיהם. של צנין: ומצבותם. אבן אחת: ואשיריהם. אילנות שעוצדין אותן (עבודה זרה מט:). ופסיליהם. צלמים:

(7) לא מרבכם. כפשוטו. ומדרשו, לפי שאין אחס מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשקתי בכם (חולין פט:). כי אתם המעט. הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר וְאֶנְכִי עֶקֶר וְאַחֲרַי (בראשית יח, כז), וכגון משה ואהרן שאמרו וְנִקְנוּ מֶה (שמות טז, ז), לא כנצודכנצר שאמר חֲדָמָה לְעֵלְיוֹן (ישעיה יד, יד), וסנחריב שאמר מִי צָכַל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת (שם לו, כ), וחירם שאמר אֲנִי מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁבְּתִי (יחזקאל כח, ז): כי אתם המעט. הרי כי משמש בלשון דהא:

<p>but because the LORD loved you, and because He would keep the oath which He swore unto your fathers, hath the LORD brought you out with a mighty hand, and redeemed you out of the house of bondage, from the hand of Pharaoh king of Egypt.</p>	<p>כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם:</p>	<p>8</p>
<p>Know therefore that the LORD thy God, He is God; the faithful God, who keepeth covenant and mercy with them that love Him and keep His commandments to a thousand generations;</p>	<p>וַיַּדְעַתְּ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא אֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוָתוֹ לְאֵלֶיךָ דֹּר:</p>	<p>מפסיר</p>
<p>and repayeth them that hate Him to their face, to destroy them; He will not be slack to him that hateth Him, He will repay him to his face.</p>	<p>וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו אֵל־פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵז לְשֹׂנְאֹו אֵל־פָּנָיו יִשְׁלַם־לוֹ:</p>	<p>10</p>
<p>Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them.</p>	<p>וּשְׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִכִּי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: (פ)</p>	<p>קכז פסוקים</p>

The Haftarah is Isaiah 40:1 – 40:26 on page 163.

<p>And it shall come to pass, because ye hearken to these ordinances, and keep, and do them, that the LORD thy God shall keep with thee the covenant and the mercy which He swore unto thy fathers,</p>	<p>וַיְהִי חֶלֶף דִּתְקַבְּלוּן יְת דִּינִיָּא הָאֱלֹוִן וְתִשְׁרֹון וְתַעֲבְדֹון יְתִהוֹן וַיִּשְׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ יְת קִימָא וְיְת חֲסֵדָא דְקִימִים לְאַבְרָהָם:</p>	<p>וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וּשְׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֲסֵד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:</p>
---	--	---

(8) כי מאהבת ה' הרי כי משמש כלשון אלה, לא מרובכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אחכם: ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה:

(9) לאלף דור. ולהלן הוא אומר לאלפים (לעיל ה, י), כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מצותיו העושין מיראה, הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אלל לאזהריו העושין מאהבה, ששכרם יותר גדול, הוא אומר לאלפים (סוטה לא): לאוהביו. אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו העושין מיראה:

(10) ומשלם לשנאיו אל פניו. בחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאזידו מן העולם הבא:

(11) היום לעשותם. ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם:

(12) והיה עקב תשמעון. אם המצות הקלות שאלס דש בעקציו תשמעון: ושמר ה' וגר. ישמור לך הבטחתו:

- 13 and He will love thee, and bless thee, and multiply thee; He will also bless the fruit of thy body and the fruit of thy land, thy corn and thy wine and thine oil, the increase of thy kine and the young of thy flock, in the land which He swore unto thy fathers to give thee.
- 14 Thou shalt be blessed above all peoples; there shall not be male or female barren among you, or among your cattle.
- 15 And the LORD will take away from thee all sickness; and He will put none of the evil diseases of Egypt, which thou knowest, upon thee, but will lay them upon all them that hate thee.
- 16 And thou shalt consume all the peoples that the LORD thy God shall deliver unto thee; thine eye shall not pity them; neither shalt thou serve their gods; for that will be a snare unto thee.
- 17 If thou shalt say in thy heart: 'These nations are more than I; how can I dispossess them?'
- 18 thou shalt not be afraid of them; thou shalt well remember what the LORD thy God did unto Pharaoh, and unto all Egypt:
- וְאֶהְיֶה וּבִרְכָה וְהִרְבֵּה וּבִרְכָה פְּרִי-בִטְנֶךָ וּפְרִי-אֲדָמָתְךָ דָּגְנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שֶׁגֶר-אֶלְפֶיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ לָתֵת לָךְ:
- בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים לֹא-יִהְיֶה בָּךְ עָקָר וְעַקְרָה וּבְכֵה־מִתָּה:
- וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל-חֲלִי וְכָל-מַדּוּי מַצָּרִים הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעַתָּ לֹא יִשְׁמְךָ בָּךְ וְנָתַנָּם בְּכָל-שְׁנֵאִיךָ:
- וְאָכַלְתָּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר יִהְיֶה אֵלֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא-תַחֹס עֵינְךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: (ס)
- כִּי תֹאמַר בְּלִבִּי רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוּכַל לְהוֹרִישָׁם:
- לֹא תִירָא מֵהֶם זָכָר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֵלֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל-מִצְרָיִם:
- אֲרִי תִימַר בְּלִבִּי סִיּוּאִין עַמִּמָּא הָאֵלִין מִנִּי אֵיכָדִין אֶפּוּל לְתַרְכוּתָהוֹן:
- לֹא תִדְחַל מִנְהוֹן אֲדַכְרָא תִדְכַּר יְת דַּעֲבַד יְיָ אֱלֹהֶךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרָאִי:

(13) שגר אלפיך. ולדי צקך, שהנקזה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. מנחם פירש אֲצִירִי צֶעֶן (תהלים כז, יג), מבחר הלאן, כמו עֲשָׂרֹת קֶרְנִים (בראשית יד, ה) לשון חזק, ואונקלוס תרגם וְצִדְרִי עֶגְלָה ורבותינו אמרו (חולין פד:): למה נקרא שם עשירות, שמעשרות את בעליהן:

(14) עקר. שאינו מוליד:

(17) כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא הוא, שמה תאמר בלבבך, מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא מהם, ולא יתכן לפרשו בזה משאר לשונות של כי, שיפול עליו שוב לא תירא מהם:

19	<p>the great trials which thine eyes saw, and the signs, and the wonders, and the mighty hand, and the outstretched arm, whereby the LORD thy God brought thee out; so shall the LORD thy God do unto all the peoples of whom thou art afraid.</p>	<p>הַמִּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֹתֹת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְרֹעַ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּן־יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־אַתָּה יָרָא מִפְּנֵיהֶם:</p>	<p>19</p>
20	<p>Moreover the LORD thy God will send the hornet among them, until they that are left, and they that hide themselves, perish from before thee.</p>	<p>וְגַם אֶת־הַצִּרְעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד־אֲבֹד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֶיךָ:</p>	<p>20</p>
21	<p>Thou shalt not be affrighted at them; for the LORD thy God is in the midst of thee, a God great and awful.</p>	<p>לֹא תִירָץ מִפְּנֵיהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא:</p>	<p>21</p>
22	<p>And the LORD thy God will cast out those nations before thee by little and little; thou mayest not consume them quickly, lest the beasts of the field increase upon thee.</p>	<p>וְנִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֶיךָ מַעֲט מַעֲט לֹא תֹכֵל כֻּלָּתָם מִיָּד פֶּן־תִּרְבֶּה עֲלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>	<p>22</p>
23	<p>But the LORD thy God shall deliver them up before thee, and shall discomfit them with a great discomfiture, until they be destroyed.</p>	<p>וְנָתַנָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מִהוּמָה גְּדֹלָה עַד הַשְׁמָדָם:</p>	<p>23</p>
24	<p>And He shall deliver their kings into thy hand, and thou shalt make their name to perish from under heaven; there shall no man be able to stand against thee, until thou have destroyed them.</p>	<p>וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהֶאֱבַדְתָּ אֶת־שֵׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא יִתְצַב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדָה אֹתָם:</p>	<p>24</p>

- (19) המסות. נסיונות. והאותות. כגון ויהי לנפש (שמות ג, א), ויהי לךם ציצצת (שם ט): והמפלותים. המכות המופלאות: והיד החזקה. זה הדיבור: והזרוע הנטויה. זו המרצ של מכת זכורות:
- (20) הצרעה. מין שרץ העוף, שהיתה זורקת צהם מרה ומסרסתו ומסמקה את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם (סוטה ל:).
- (22) פן תרבה עליך חית השדה. והלא אם עושין ראונו של מקום אין מתיראין מן החיה, שנאמר וסית השדה רשלהמה לך (איוב ה, כג), אלא גלוי היה לפניו שעמידין לחטוא:
- (23) והמם. נקוד קמ"ץ כולו, לפי שאין מ"ם אחרונה מן היסוד, והרי הוא כמו והם אותם, אבל וקמם גלגל עגלתו (ישעיה כח, כח), כולו יסוד, לפיכך חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ם, כאשר פעל של שלש אותיות:

<p>25 The graven images of their gods shall ye burn with fire; thou shalt not covet the silver or the gold that is on them, nor take it unto thee, lest thou be snared therein; for it is an abomination to the LORD thy God.</p>	<p>צִלְמֵי טַעֲוֹתָהוּן תִּקְדֹּן בְּנוֹרָא לֹא תַחְמִיד כֶּסֶף וְזָהָב דְּעִלְיָהוּן וְתִסָּב לָךְ דְּלִמָּא תַּחְסִּיל בֵּיה אַרִי מִרְחַק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>	<p>25 פָּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפֹן בְּאֵשׁ לֹא-תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתָּ לָךְ פֶּן תִּגְשַׁם בּוֹ כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>
<p>26 And thou shalt not bring an abomination into thy house, and be accursed like unto it; thou shalt utterly detest it, and thou shalt utterly abhor it; for it is a devoted thing.</p>	<p>וְלֹא תַעֲלֵל דְּמִרְחַק לְבֵיתְךָ וְתִהְיִי חֶרֶם כְּמֹהוּ שְׂקָן תִּשְׂקָצְנִיה וְרַחֲמָא תִרְחַקְנִיה אַרִי חֶרֶם הוּא:</p>	<p>26 וְלֹא-תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל-בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חֶרֶם כְּמֹהוּ שְׂקָן תִּשְׂקָצְנֹו וְתִעַב תִּתְעַבְנֹו כִּי- חֶרֶם הוּא: (פ)</p>
<p>VIII All the commandment which I command thee this day shall ye observe to do, that ye may live, and multiply, and go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers.</p>	<p>כָּל תִּפְקִידָתָא דְאַנָּא מִפְקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין תִּטְרוֹן לְמַעַבְד בְּדִיל דְּתִיחֹון וְתִסְגֹּון וְתִיעֲלוֹן וְתִירְחוֹן יְת אֶרְעָא דְקִיָּים יְיָ לְאַבְהָתְכוֹן:</p>	<p>VIII כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּן וּרְבִיתֶם וּבִאתֶם וִירְשֶׁתֶם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֵּיכֶם:</p>
<p>2 And thou shalt remember all the way which the LORD thy God hath led thee these forty years in the wilderness, that He might afflict thee, to prove thee, to know what was in thy heart, whether thou wouldest keep His commandments, or no.</p>	<p>וְתִדְבֵּר יְת כָּל אֹרְחָא דְּבִרְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ דִּנָּן אַרְבַּעִין שָׁנִין בְּמִדְבָּרָא בְּדִיל לְעִנּוּיָתְךָ לְנִסּוּיָתְךָ לְמַדַּע יְת דְּבִלְכָךְ תִּתַּטֵּר פְּקוּדוֹתֵי אִם לֹא:</p>	<p>2 וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הִדְרֹךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לְמַעַן עֲנֹתָךְ לְנִסְתָּךְ לְדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוָתוֹ אִם- לֹא:</p>
<p>3 And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the LORD doth man live.</p>	<p>וְעִנָּךְ וְאַכְפַּנָּךְ וְאוֹכַלְךָ יְת מִנָּא דְלֹא יָדַעְתָּא וְלֹא יָדְעוּ אַבְהָתְךָ בְּדִיל לְהוֹדְעוֹתְךָ אַרִי לֹא עַל לֶחֶם אֵלָּא בְּלַחְדוּדוֹתֵי מִתְקִים אֲנִישָׁא אַרִי עַל כָּל אַפְקוֹת מִימַר מִן קָדָם יְיָ חֲיִי אֲנִישָׁא:</p>	<p>3 וַיַּעֲנֶךָ וַיַּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת- הַמָּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אַבְתֶּיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-יְהוָה יַחְיֶה הָאָדָם:</p>
<p>4 Thy raiment waxed not old upon thee, neither did thy foot swell, these forty years.</p>	<p>כְּסוּתְךָ לֹא בְּלִיאַת מִנָּךְ וּמִסְנַךְ לֹא יַחִיפּוּ דִנָּן אַרְבַּעִין שָׁנִין:</p>	<p>ישראל שְׂמֻלְתְּךָ לֹא בְּלָתָה מֵעַלְיָךְ וְרַגְלְךָ לֹא בָצְקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:</p>

- (1) כל המצווה. כפשוטו. ומדרש אגדה (תנחומא עקב ו), אס התחלת צמא גמור אותה, שאינה נקראת המצווה אלא על שם הגומרה, שנאמר וְאֵת עֲלָמוֹת יוֹסֵף הָאֵשֶׁר הָעָלוּ בְּגִי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָצְרוּ בָשָׂרָם (יהושע כד, לב), והלא משה נלדו נתעסק זהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגומרה וגמרה ישראל, נקראת על שמה:
- (2) התשמור מצותיו. שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו:
- (4) שמלתך לא בלתה. עניי כבוד היו שפיין בכסותם ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים, ואף קמניהם כמו שהיו גדלים

5	And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the LORD thy God chasteneth thee.	וַיִּדְעַתָּה עִם־לִבְבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִיַסֵּר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ וַיְהִי אֱלֹהֶיךָ מְיַסְרֶךָ: וְתִדַּעַתָּה עִם לִבְּךָ אֲרִי כִמָּא דְמַלִּיךְ גּוֹבְרָא יֵת בְּרִיָּה יִי אֱלֹהֶיךָ מַלִּיךְ לָךְ:	5
6	And thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, to walk in His ways, and to fear Him.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵלְכֶת בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָהוּ אֹתוֹ: וְתִטַּר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַהֲךָ בְּאוּרְחֵן דְּתַקְנֵן קַדְמוּהִי וּלְמַדְחַל יְתִיהָ:	6
7	For the LORD thy God bringeth thee into a good land, a land of brooks of water, of fountains and depths, springing forth in valleys and hills;	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ גִּחְלִי מַיִם עֵינַת וְתַהֲמַת יֵצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר: אֲרִי יִי אֱלֹהֶיךָ מַעִיל לָךְ לְאֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ גִּידָא נַחְלִין דְּמִיִּין מְבוּשֵׁי עֵינָיוֹן וְתַהוֹמִין נִפְקִין בְּבִקְעָן וּבְטוּרִין:	7
8	a land of wheat and barley, and vines and fig-trees and pomegranates; a land of olive-trees and honey;	אֶרֶץ חִטָּה וְשֵׁעֶרָה וּגְפֹן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ גֵּית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ: אֶרֶץ חִטִּין וְשֵׁעֲרִין וּגְפִנִין וְתִינִין וְרִמּוֹנִין אֶרֶץ דְּזִיתָהָא עֵבְדִין מִשְׁחָא וְהִיא עֵבְדָא דִּבְשׁ:	8
9	a land wherein thou shalt eat bread without scarceness, thou shalt not lack any thing in it; a land whose stones are iron, and out of whose hills thou mayest dig brass.	אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל־בָּהּ לֶחֶם לֹא־תִחְסַר כָּל־בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בְּרָזָל וּמִטּוֹרֶהָ תִּפְסֹל נְחָשָׁא: אֶרֶץ אֲשֶׁר דְּלֹא בְּמִסְכִּינוֹ תִּיכּוֹל בָּהּ לֶחֶמָא לֹא תִּחְסַר כָּל מַדְעָם בָּהּ אֶרֶץ דְּאֲבָנֶהָ בְּרָזָל וּמִטּוֹרֶהָ תִּפְסוּל נְחָשָׁא:	9
10	And thou shalt eat and be satisfied, and bless the LORD thy God for the good land which He hath given thee.	וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֹת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ: וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע וְתִבְרַכְיָהּ יֵת יִי אֱלֹהֶיךָ עַל אֶרֶץ טוֹבָה דִּיהֵב לָךְ:	10
11	Beware lest thou forget the LORD thy God, in not keeping His commandments, and His ordinances, and His statutes, which I command thee this day;	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שָׁמֵר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם: אִסְתַּמַּר לָךְ דְּלִמָּא תִּתְנָשִׁי יֵת דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַטַּר פְּקוּדוּהִי וְדִינוּהִי וּקְיָמוּהִי דְּאָנָא מִפְּסִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:	שני
12	lest when thou hast eaten and art satisfied, and hast built goodly houses, and dwelt therein;	פֶּן־תֹּאכַל וְשָׂבַעְתָּ וּבָתִּים טוֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּתָּ: דְּלִמָּא תִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע וּבָתִּין שְׁפִירִין תִּבְנִי וְתִתִּיב:	12
13	and when thy herds and thy flocks multiply, and thy silver and thy gold is multiplied, and all that thou hast is multiplied;	וּבִקְרָךְ וּצִאֲנֹךְ יִרְבּוּן וּכְסֶף וְזָהָב יִרְבּוּהָ לָךְ וְכָל אֲשֶׁר־לָךְ יִרְבּוּהָ: וְתוֹרְךָ וְעֶגְדְּךָ יִסְגּוּן וּכְסָפְךָ וְדִהָבָא יִסְגִּי לָךְ וְכָל דְּלָךְ יִסְגִּי:	13

היה גדל לצוּשן עמהם, כלצוּש הזה של חומט שגדל עמו: לא בצקה. לא נפחה כנצק, כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות: (8) וזת שמן. וזחיס העושים שמן:

14	then thy heart be lifted up, and thou forget the LORD thy God, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage;	וְרָם לִבְבְּךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	14
15	who led thee through the great and dreadful wilderness, wherein were serpents, fiery serpents, and scorpions, and thirsty ground where was no water; who brought thee forth water out of the rock of flint;	הַמוֹלִיכֶךָ בַּמִּדְבָּרוֹ הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחֵשׁ וְשָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמְאֻן אֲשֶׁר אֵין־מַיִם הַמוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוֹר הַחֹלֶמֶשׁ:	15
16	who fed thee in the wilderness with manna, which thy fathers knew not, that He might afflict thee, and that He might prove thee, to do thee good at thy latter end;	הַמֵּאֲכִילֶךָ מִן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לִמְעַן עֲנֹתְךָ וּלְמַעַן נִסְתָּךָ לְהִיטֵבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ:	16
17	and thou say in thy heart: 'My power and the might of my hand hath gotten me this wealth.'	וְאָמַרְתָּ בִּלְבָבְךָ כַּחַי וְעַצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֶת־הַחֵיל הַזֶּה:	17
18	But thou shalt remember the LORD thy God, for it is He that giveth thee power to get wealth, that He may establish His covenant which He swore unto thy fathers, as it is this day.	וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנָּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לִמְעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם כִּי־הָיָה (פ)	18
19	And it shall be, if thou shalt forget the LORD thy God, and walk after other gods, and serve them, and worship them, I forewarn you this day that ye shall surely perish.	וְהָיָה אִם־שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת־ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעֵדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבְדוּן:	19
20	As the nations that the LORD maketh to perish before you, so shall ye perish; because ye would not hearken unto the voice of the LORD your God.	כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֹּן תֹּאבְדוּן עֲקֵב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (פ)	20
IX	Hear, O Israel: thou art to pass over the Jordan this day, to go in to dispossess nations greater and mightier than thyself, cities great and fortified up to heaven,	שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר יוֹמָא דִּין יְתִירָנָא לְמִיעַל לְמִירַת עַמִּין רַבְרַבִּין וְחֻשְׁפִּין מִנָּךְ קְרוּין רַבְרַבִּין וְכִרְיָן עַד צִית שָׁמָיָא:	ח

<p>2 a people great and tall, the sons of the Anakim, whom thou knowest, and of whom thou hast heard say: 'Who can stand before the sons of Anak?'</p>	<p>עם גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתנצב לפני בני ענק:</p> <p>עם רב ותקיף בני גבריא דאת ידעת ואת שמעתא מן יכול למקם קדם בני גבריא:</p>	<p>2 עם גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתנצב לפני בני ענק:</p>
<p>3 Know therefore this day, that the LORD thy God is He who goeth over before thee as a devouring fire; He will destroy them, and He will bring them down before thee; so shalt thou drive them out, and make them to perish quickly, as the LORD hath spoken unto thee.</p>	<p>וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך:</p> <p>וידע יומא דין ארי יי אלהיך הוא עבר קדמך מימריה אישא אכלא הוא ישיצין והוא יתברנן קדמך ויתריכנן ותבידנן בפריע כמא דמליל יי לך:</p>	<p>3 וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך:</p>
<p>4 Speak not thou in thy heart, after that the LORD thy God hath thrust them out from before thee, saying: 'For my righteousness the LORD hath brought me in to possess this land'; whereas for the wickedness of these nations the LORD doth drive them out from before thee.</p>	<p>אל תאמר בלבבך בתוך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך:</p> <p>לא תימר בלבבך בדיחבר יי אלהיך יתהון מן קדמך למימר בזכותי אעלני יי למירת ית ארעא הדא ובחובי עממיא האלן יי מתריך להון מן קדמך:</p>	<p>שלישי אל תאמר בלבבך בתוך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך:</p>
<p>5 Not for thy righteousness, or for the uprightness of thy heart, dost thou go in to possess their land; but for the wickedness of these nations the LORD thy God doth drive them out from before thee, and that He may establish the word which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:</p> <p>לא בזכותך ובקשיות לבך את עליל למירת ית ארעהון ארי בחובי עממיא האלן יי אלהיך מתריך להון מן קדמך ובדיל לקיימא ית פתגמא דגוים יי לאבדתך לאברהם ליצחק וליעקב:</p>	<p>5 לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:</p>
<p>6 Know therefore that it is not for thy righteousness that the LORD thy God giveth thee this good land to possess it; for thou art a stiffnecked people.</p>	<p>וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה:</p> <p>וידע ארי לא בזכותך יי אלהיך יחייב לך ית ארעא טבתא הדא למירתה ארי עם קשי קדל את:</p>	<p>6 וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה:</p>
<p>7 Remember, forget thou not, how thou didst make the LORD thy God wroth in the wilderness; from the day that thou didst go forth out of the land of Egypt, until ye came unto this place, ye have been rebellious against the LORD.</p>	<p>זכר אל תשכח את אשר הקצפת את יהוה אלהיך במדבר למן היום אשר יצאתו מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם יהוה:</p> <p>הוי דכיר לא תתנשי ית דארגיותא קדם יי אלהיך במדברא למן יומא דנפקתא מארעא דמצרים עד מתיכון עד אתרא הדן מסרבין הויתון קדם יי:</p>	<p>7 זכר אל תשכח את אשר הקצפת את יהוה אלהיך במדבר למן היום אשר יצאתו מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם יהוה:</p>

(1) גדולים ועצומים ממך. אמה עזוס, והם עזומים ממך:

(4) אל תאמר בלבבך. לדקמי ורשעת הגוים גרמו:

(5) לא בצדקתך וגור אתה בא לרשת וגור כי ברשעת הגוים. הרי כי משמש נלשון אלא:

<p>8 Also in Horeb ye made the LORD wroth, and the LORD was angered with you to have destroyed you.</p>	<p>ובחרב הקצפתם את־יהוה וניתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם: ובחורב ארגיזתון קדם יי ותקוף רוגזא דיי בכון לשיצאה יתכון:</p>	<p>8 ובחרב הקצפתם את־יהוה וניתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם:</p>
<p>9 When I was gone up into the mount to receive the tables of stone, even the tables of the covenant which the LORD made with you, then I abode in the mount forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water.</p>	<p>בפעלתי ההרה לקחת לוחות האבנים לוחות הברית אשר־כרת יהוה עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי:</p>	<p>9 בפעלתי ההרה לקחת לוחות האבנים לוחות הברית אשר־כרת יהוה עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי:</p>
<p>10 And the LORD delivered unto me the two tables of stone written with the finger of God; and on them was written according to all the words, which the LORD spoke with you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly.</p>	<p>ויתן יהוה אלי את־שני לוחות האבנים כתבים באצבע אלהים ועליהם ככל־הדברים אשר דבר יהוה עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל:</p>	<p>10 ויתן יהוה אלי את־שני לוחות האבנים כתבים באצבע אלהים ועליהם ככל־הדברים אשר דבר יהוה עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל:</p>
<p>11 And it came to pass at the end of forty days and forty nights, that the LORD gave me the two tables of stone, even the tables of the covenant.</p>	<p>ויהי משך ארבעים יום וארבעים לילה ויתן לי ית את־שני לוחות האבנים לוחות הברית:</p>	<p>11 ויהי משך ארבעים יום וארבעים לילה ויתן יהוה אלי את־שני לוחות האבנים לוחות הברית:</p>
<p>12 And the LORD said unto me: 'Arise, get thee down quickly from hence; for thy people that thou hast brought forth out of Egypt have dealt corruptly; they are quickly turned aside out of the way which I commanded them; they have made them a molten image.'</p>	<p>ויאמר יהוה אלי קום רד מהר מזה כי שחת עמך אשר הוצאת ממצרים סרו מן־הדרך אשר צויתם עשו להם מסכה:</p>	<p>12 ויאמר יהוה אלי קום רד מהר מזה כי שחת עמך אשר הוצאת ממצרים סרו מן־הדרך אשר צויתם עשו להם מסכה:</p>
<p>13 Furthermore the LORD spoke unto me, saying: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people;</p>	<p>ויאמר יהוה אלי לאמר ראיתי את־העם הזה והנה עם־קשה ערף הוא:</p>	<p>13 ויאמר יהוה אלי לאמר ראיתי את־העם הזה והנה עם־קשה ערף הוא:</p>
<p>14 let Me alone, that I may destroy them, and blot out their name from under heaven; and I will make of thee a nation mightier and greater than they.'</p>	<p>אנח בעותך מן קדמי ואשיצנין ואמחי ית שמהון מתחות שמיא ואעביר יתך לעם תקיף וסגי מנהון:</p>	<p>14 הרה ממני ואשמידם ואמחה את־שמם מתחת השמים ואעשה אותך לגוי־עצום ורב ממני:</p>

(9) ואשב בהר. אין ישיבה חלל לשון עכזה (מגילה כא.).

(10) לוחות. לחם כמדי, ששמיהן שוות:

15	So I turned and came down from the mount, and the mount burned with fire; and the two tables of the covenant were in my two hands.	וְאָפֵן וְאָרֵר מִן־הָהָר וְהָהָר בְּעַר בָּאֵשׁ וְשָׁנִי לִוְחַת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי:	15
16	And I looked, and, behold, ye had sinned against the LORD your God; ye had made you a molten calf; ye had turned aside quickly out of the way which the LORD had commanded you.	וְנִחַיְתִי וְהָא חֲבֹתֹן קָדָם יי אֶלְהֵכֹן עֲבַדְתֹּן לָכֹן עֵיגֹל מִחֲקָא סְטִיתֹן בְּפָרִיעַ מִן אֹדְרָא דְפִקִּיד יי יִתְכֹּן:	16
17	And I took hold of the two tables, and cast them out of my two hands, and broke them before your eyes.	וְאֶחָדִית בְּתָרִין לִוְחֵי וּרְמִיתֹנִן מֵעַל תְּרֵתִין יָדַי וְתִבְרַתֹּנִן לְעֵינֵיכֹן:	17
18	And I fell down before the LORD, as at the first, forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water; because of all your sin which ye sinned, in doing that which was evil in the sight of the LORD, to provoke Him.	וְאֶשְׁתַּחֲוִית קָדָם יי כִּד בְּשַׁדְמִיתָא אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לֵילֹן לַחֲמָא לֹא אֶכְלִית וּמִיָּא לֹא שְׁתִּיתִי עַל כָּל חֻבֻּתְכֹן דְּחִבִּיתֹן לְמַעַבַּד דְּבִישׁ קָדָם יי לְאַרְגָּזָא קְדָמוּהִי:	18
19	For I was in dread of the anger and hot displeasure, wherewith the LORD was wroth against you to destroy you. But the LORD hearkened unto me that time also.	אֲרִי דְחִילִית מִן קָדָם רִוּגָא וְחִמָּתָא דְרָגֻז יי עֲלִיכֹן לְשִׁיזָאָה יִתְכֹּן וְקִבֵּל יי צְלוֹתִי אֲפ בִּזְמַנָּא הַהוּא:	19
20	Moreover the LORD was very angry with Aaron to have destroyed him; and I prayed for Aaron also the same time.	וְעַל אַהֲרֹן הָנָה רָגֻז מִן קָדָם יי לַחֲדָא לְשִׁיזְיוֹתִיה וְצִלִּיתִי אֲפ עַל אַהֲרֹן בְּעִדָּנָא הַהוּא:	20

(18) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום. שנאמר ועסה אעלה אל ה' אולי חכפכה (שמות לב, ל), באותה עלייה נתעבדתי ארבעים יום, נמצאו פלים בכ"ט באב, שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, זו דיוס נחמדה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה פסל לך שני לחם (שם לד, א), עשה עוד מי יום, נמצאו פלים דיוס הכפורים, זו דיוס נחמדה הקב"ה לישראל בשמחה ואמר לו למשה פלסתי פדצק (במדבר יד, כ), לכך הוקדע למחילה ולסליחה, ומנין שנחמדה בראון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי עמדתי צדק פמיים הראשונים (לקמן י, י), מה הראשונים בראון אף אחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעים היו זכעם:

(20) ובאהרן התאנף יהוה. לפי ששמע לכס: להשמידו. זה פלוגי צנים, וכן הוא אומר ואשמיד פקדיו ממעל (עמוס ז, ט): ואתפלל גם בעד אהרן. והועילה תפילתי לכפר מחנה, ומתו שנים ונשחרו השנים:

<p>21 And I took your sin, the calf which ye had made, and burnt it with fire, and beat it in pieces, grinding it very small, until it was as fine as dust; and I cast the dust thereof into the brook that descended out of the mount.—</p>	<p>וְאֶת־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר־עָשִׂיתֶם אֶת־הָעֵגֹל לְקַחְתִּי וְאֲשַׂרְךָ אֹתוֹ בְּאֵשׁ וְנָאֲכַת אֹתוֹ טָחוֹן הַיָּטֵב עַד אֲשֶׁר־דָּק לְעָפָר וְאֲשַׁלְּךָ אֶת־עָפָרוֹ אֶל־הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן־הַהָר׃</p>	<p>21 וְאֶת־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר־עָשִׂיתֶם אֶת־הָעֵגֹל לְקַחְתִּי וְאֲשַׂרְךָ אֹתוֹ בְּאֵשׁ וְנָאֲכַת אֹתוֹ טָחוֹן הַיָּטֵב עַד אֲשֶׁר־דָּק לְעָפָר וְאֲשַׁלְּךָ אֶת־עָפָרוֹ אֶל־הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן־הַהָר׃</p>
<p>22 And at Taberah, and at Massah, and at Kibroth-hattaavah, ye made the LORD wroth.</p>	<p>וּבְדַלִּיקְתָּא וּבְנִסִּיתָאוּבְקִבְרֵי דְמִשְׁאֲלֵי מְרִגְזִין הוֹיִתוֹן קָדָם יי׃</p>	<p>22 וּבְתַבְעֵרָה וּבְמִסָּה וּבְקִבְרֵת הַתְּאֵוָה מִקְצָפִים הָיִיתֶם אֶת־יְהוָה׃</p>
<p>23 And when the LORD sent you from Kadesh-barnea, saying: ‘Go up and possess the land which I have given you’; then ye rebelled against the commandment of the LORD your God, and ye believed Him not, nor hearkened to His voice.</p>	<p>וּכְד שְׁלַח יי׃ יִתְכוֹן מְרָקָם גִּיאָה לְמִימְרֵי סָקוּ וְאַחֲסִינוּ יֵת אֲרַעַא דִּיהִבִּית לְכוֹן וְסָרִיבְתוֹן עַל מִימְרָא דִּיי׃ אֶלְתְּכוֹן וְלֹא הִימָנְתוֹן לִיהִי וְלֹא קִבִּילְתוֹן לְמִימְרֵיהִי׃</p>	<p>23 וּבִשְׁלַח יְהוָה אֶתְכֶם מִקְדֵּשׁ בְּרַנֵּעַ לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְתִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא תִאֱמָנֶתֶם לוֹ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ׃</p>
<p>24 Ye have been rebellious against the LORD from the day that I knew you.—</p>	<p>מִסָּרְבִין הוֹיִתוֹן קָדָם יי׃ מִיוֹמָא דִּידְעִית יִתְכוֹן׃</p>	<p>24 מִמְּרִים הָיִיתֶם עִם־יְהוָה מִיּוֹם דְּעִיתִי אֶתְכֶם׃</p>
<p>25 So I fell down before the LORD the forty days and forty nights that I fell down; because the LORD had said He would destroy you.</p>	<p>וְאַשְׁתַּטַּחִית קָדָם יי׃ יֵת אַרְבַּעִין יָמִין וְיֵת אַרְבַּעִין לַיְלֹן דְּאַשְׁתַּטַּחִית אֲרִי אָמַר יי׃ לְשִׁיצָאָה יִתְכוֹן׃</p>	<p>25 וְאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה אֵת אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֵת־אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפַּלְתִּי כִּי־אָמַר יְהוָה לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם׃</p>
<p>26 And I prayed unto the LORD, and said: ‘O Lord GOD, destroy not Thy people and Thine inheritance, that Thou hast redeemed through Thy greatness, that Thou hast brought forth out of Egypt with a mighty hand.</p>	<p>וְצִלִּיתִי קָדָם יי׃ וְאָמַרְתִּי יי׃ אֱלֹהִים לֹא תַחֲבִיל עִמָּךְ וְאַחֲסִנְתָּךְ דְּפָרְקָתָא בְּתוֹקְפֵךְ דְּאַפִּיקְתָּא מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא׃</p>	<p>26 וְאֶתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וְאָמַרְתִּי יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל תִּשְׁחַת עִמָּךְ וְנִחַלְתָּךְ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּגֹדֶלְךָ אֲשֶׁר־הוֹצָאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה׃</p>
<p>27 Remember Thy servants, Abraham, Isaac, and Jacob; look not unto the stubbornness of this people, nor to their wickedness, nor to their sin;</p>	<p>אֲדַכֵּר לְעַבְדְּךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֹא תַתְּפִנִּי לְקִשְׁיוֹת עַמָּא הָדִין וּלְחֻבִּיּהוֹן וּלְחַטָּאֵיהוֹן׃</p>	<p>27 זָכֹר לְעַבְדֶּיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֶל־תִּפֶּן אֶל־קִשְׁי־הָעָם הַזֶּה וְאֶל־רָשָׁעוֹ וְאֶל־חַטָּאתוֹ׃</p>

(21) שחון. לשון הווה, כמו קלוד (צראשית יז, ט) וקלוד (דברים כח, לז). מולאנ"ט בלע"ז:

(25) ואתנפל וגו'. אלו הן עמם האמורים למעלה, וכלפן כאן, לפי שכחזר כאן סדר תפלתו, שנאמר ה' אלהים אל תשחת עמך וגו'.

28	lest the land whence Thou broughtest us out say: Because the LORD was not able to bring them into the land which He promised unto them, and because He hated them, He hath brought them out to slay them in the wilderness.	פֶּן־יֹאמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי יָכֹלֶת יִהְיֶה לְהִבְיָאֵם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם וּמִשְׁנָאתָו אוֹתָם הוֹצֵיאֵם לְהַמָּתֵם בְּמִדְבָּר:	28
29	Yet they are Thy people and Thine inheritance, that Thou didst bring out by Thy great power and by Thy outstretched arm.'	וְהֵם עַמֶּךָ וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכֹחַךְ הַגָּדֹל וּבְזְרֹעַךְ הַנְּטוּיָה: (פ)	29
X	At that time the LORD said unto me: 'Hew thee two tables of stone like unto the first, and come up unto Me into the mount; and make thee an ark of wood.	בַּעֲתָהּ הָיָה אָמַר יְהוָה אֵלַי פֶּסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לוחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשִׁימִם וְעֹלָה אֵלַי הִתְהַרָה וְעָשִׂיתָ לָךְ אָרוֹן עֵץ:	רביעי ט
2	And I will write on the tables the words that were on the first tables which thou didst break, and thou shalt put them in the ark.'	וְאָכְתָב עַל־הַלְּחֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלְּחֹת הָרִאשִׁימִם אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ וּשְׁמַתָם בְּאָרוֹן:	2
3	So I made an ark of acacia-wood, and hewed two tables of stone like unto the first, and went up into the mount, having the two tables in my hand.	וַאֲנִי עָשִׂיתִי אָרוֹן עֵץ אַצְבַּי וַאֲפֶסֶל שְׁנֵי־לוחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשִׁימִם וְנָעַל הִתְהַרָה וּשְׁנֵי הַלְּחֹת בְּיָדַי:	3
4	And He wrote on the tables according to the first writing, the ten words, which the LORD spoke unto you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly; and the LORD gave them unto me.	וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשֹׁן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלֵיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּתֶּנֶם יְהוָה אֵלַי:	4
5	And I turned and came down from the mount, and put the tables in the ark which I had made; and there they are, as the LORD commanded me.—	וְאֵפֶן וְאָרַד מִן־הָהָר וְאָשֵׁם אֶת־הַלְּחֹת בְּאָרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִיו שָׁם כְּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְהוָה:	5

(1) בעת ההיא. לסוף מ' יום נחרצה לי, ואמר לי פסל לך ואח"כ ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה, שכשאבא והלוות צידי היכן אמנם, ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל, שהרי משכן לא נחמסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי צרדמו מן ההר צוה להם על מלאכת המשכן, ובצלאל עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה, וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי, ונענשו עליו ונגזרה:

<p>And the children of Israel journeyed from Beeroth-benejaakan to Moserah; there Aaron died, and there he was buried; and Eleazar his son ministered in the priest's office in his stead.</p>	<p>ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן ויקבר שם ויכתן אלעזר בנו תחתיו:</p>	<p>ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן ויקבר שם ויכתן אלעזר בנו תחתיו:</p>
<p>From thence they journeyed unto Gudgod; and from Gudgod to Jotbah, a land of brooks of water.—</p>	<p>מתמן נטלו לגדגוד ומן גדגוד ליטבת ארע נגדא נחלין דמין:</p>	<p>משם נסעו הגדגדה ומן הגדגדה יטבתה ארץ נחלי מים:</p>
<p>At that time the LORD separated the tribe of Levi, to bear the ark of the covenant of the LORD, to stand before the LORD to minister unto Him, and to bless in His name, unto this day.</p>	<p>בעדנא תהוא אפריש יי ית שבט הלוי למטל ית ארון קמא דיי למקם קדם יי לשמשותיה ולברכא בשמיה עד יומא הדין:</p>	<p>בעת תהוא הבדיל יהוה את שבט הלוי לשאת את ארון ברית יהוה לעמד לפני יהוה לשרתו ולברך בשמו עד היום הנה:</p>
<p>Wherefore Levi hath no portion nor inheritance with his brethren; the LORD is his inheritance, according as the LORD thy God spoke unto him.—</p>	<p>על כן לא הנה ללוי חלק ואחסנא עם אחוהי מתנן דיהב ליה יי אנון אחסנתיא כמא דמליל יי אליהו ליה:</p>	<p>על כן לא הנה ללוי חלק ונחלה עם אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר יהוה אליהו לו:</p>
<p>Now I stayed in the mount, as at the first time, forty days and forty nights; and the LORD hearkened unto me that time also; the LORD would not destroy thee.</p>	<p>ואנא הויתי קאים בטורא כיומא קדמא ארבעין יומין וארבעין לילין וקביל יי צלותי אף בזמנא תהוא לא אבא יי לחבלותך:</p>	<p>ואנכי עמדתי בהר כיום הראשון ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יהוה אלי גם בפעם תהוא לא אבה יהוה השחיתך:</p>

(6) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה, והלא ממוסרות באו לבני יעקן, שנאמר ויסעו ממוסרות וגו' (במדבר לג, לא), ועוד שם מת אהרן, והלא זהר ההר מת, לא וחשוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להר ההר, אלא אף זו מן המוכחה, ועוד עשיתם זאת, כשמת אהרן זהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד, ונאסס לכם ממלחמת מלך ערד, ונאסס ראש לחזור למצרים, וחזרתם לאחוריתכם שמונה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה, שם נלחמו לכם בני לוי והרגו מכם ואתם מהם, עד שהחזירו אתכם בדרך חזרתכם, ומשם חזרתם הגדגדה הוא חר הגדגד:

(7) ומן הגדגדה וגו'. ובמוסרה עשיתם אצל כד על מיתתו של אהרן שגרמה לכם זאת, ונדמה לכם כאילו מת שם, וסמך משה מוכחה זו לשצירת הלוחות, לומר שקשה מיתתו של דניקיס לפני הקד"ה כיום שנשחצו בו הלוחות, ולהודיעך שהקשה לו מה שאמרו נתנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו בו את העגל:

(8) בעת ההוא הבדיל ה' וגו'. מוסב לענין הראשון: בעת ההוא. בשנה הראשונה לנאחכם ממצרים, וטעיתם בעגל, ובני לוי לא טעו הבדילם המקום מכם. וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר שאף בזה לא טעו בני לוי, אלא עמדו באמונתם: לשאת את ארון. הלוים: לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. הכהנים, והוא נשיאת כפיים:

(9) על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהוצדלו לעבודת מזבח ואינן פנוין לחרוש ולזרוע: ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מזומן מבית המלך:

(10) ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות האחרונות, ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד זהר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל

11	And the LORD said unto me: 'Arise, go before the people, causing them to set forward, that they may go in and possess the land, which I swore unto their fathers to give unto them.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קום לִךְ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאוּ וַיֵּירָשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם: (פ)	11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קום לִךְ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאוּ וַיֵּירָשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם: (פ)
12	And now, Israel, what doth the LORD thy God require of thee, but to fear the LORD thy God, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the LORD thy God with all thy heart and with all thy soul;	וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעֲמֹךָ כִּי אִם-לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל-דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:	12 וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעֲמֹךָ כִּי אִם-לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל-דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:
13	to keep for thy good the commandments of the LORD, and His statutes, which I command thee this day?	לְשׁמֹר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת-חֻקָּיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ:	13 לְשׁמֹר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת-חֻקָּיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ:
14	Behold, unto the LORD thy God belongeth the heaven, and the heaven of heavens, the earth, with all that therein is.	הֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמַיָּה הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ:	14 הֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמַיָּה הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ:
15	Only the LORD had a delight in thy fathers to love them, and He chose their seed after them, even you, above all peoples, as it is this day.	רַק בְּאַבְרָהָם חִנֵּק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחָר בְּזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים כִּיּוֹם הַזֶּה:	15 רַק בְּאַבְרָהָם חִנֵּק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחָר בְּזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים כִּיּוֹם הַזֶּה:
16	Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.	וּמְלֹתָם אֶת עֶרְלַת לִבְבְּכֶם וְעָרַפְכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:	16 וּמְלֹתָם אֶת עֶרְלַת לִבְבְּכֶם וְעָרַפְכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:
17	For the LORD your God, He is God of gods, and Lord of lords, the great God, the mighty, and the awful, who regardeth not persons, nor taketh reward.	כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:	17 כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:

- זה: כימים הראשונים. של לוחות הראשונות, מה הם צרנון אף אלו צרנון, אצל האמצעיים שעמדתי שם להחפץ עליכם, היו צנעם:
- (11) ויאמר ה' אלי וגו'. אע"פ שפרטם מאחרי וטעיתם בעגל, אמר לי לך נסה את העם וגו' (שמות לב, לד):
- (12) ועתה ישראל. אע"פ שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחצתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו': כי אם ליראה וגו'. רבותינו דרשו מכאן, הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים (צרכות לג):
- (13) לשמור את מצות ה'. ואף היא לא לחנם, אלא לטוב לך שתקבלו שכר:
- (14) הן לה' אלהיך. הכל, ואעפ"כ רק צאצאית חשק ה' מן הכל:
- (15) בכם. כמו שאמרת (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים היום הזה:
- (16) ערלת לבבכם. אטום לצנעם וכימיו:

18	He doth execute justice for the fatherless and widow, and loveth the stranger, in giving him food and raiment.	עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה עֶבֶד דִּין יִתֶּם וְאֶרְמְלָא וְאֶהָב גֵּר לָתֵת לוֹ לֶחֶם וְרַחֵם גֵּיּוֹרָא לְמִתֵּן לֵיהּ מִזֶּן וְשִׁמְלָה:	18
19	Love ye therefore the stranger; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְאֶהָבְתֶּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְתִרְחַמוּן יֵת גֵּיּוֹרָא אֲרֵי דִיּוֹרִין הָיִיתִן בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:	19
20	Thou shalt fear the LORD thy God; Him shalt thou serve; and to Him shalt thou cleave, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אַתָּה תַעֲבֹד וְבוֹ תִדְבָּק וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע: יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל וּקְדָמוֹהִי תִפְלַח וּלְדַחֲלִיתָהּ תִתְקַרֵּב וּבְשִׁמְיָהּ תִקְרִי:	20
21	He is thy glory, and He is thy God, that hath done for thee these great and tremendous things, which thine eyes have seen.	הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אֵתְךָ אֶת־הַגְּדֹלֹת וְאֶת־הַנּוֹרָאִת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ:	21
22	Thy fathers went down into Egypt with threescore and ten persons; and now the LORD thy God hath made thee as the stars of heaven for multitude.	בְּשִׁבְעִים נַפְשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה וְעַתָּה שְׁמֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב: בְּשִׁבְעִין נַפְשִׁין נָחְתוּ אֲבֹתְךָ לְמִצְרָיִם וְכַעַן שְׁוִיךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכּוֹכְבֵי שָׁמַיָא לְסָגִי:	22
XI	Therefore thou shalt love the LORD thy God, and keep His charge, and His statutes, and His ordinances, and His commandments, always.	וְאֶהָבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמְרָתוֹ וְחֻקָּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים: וְתִרְחַם יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְתִשְׁמְרֵהוּ מִטְּרַת מִיִּמְרֵיהּ וּקְדָמוֹהִי וְדִינוֹהִי וּפְקוּדוֹהִי כָּל יוֹמֵיָא:	XI
2	And know ye this day; for I speak not with your children that have not known, and that have not seen the chastisement of the LORD your God, His greatness, His mighty hand, and His outstretched arm,	וַיַּדְעֲתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא אֵת בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלּוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה: וְתִדְעוּן יוֹמָא דִּין אֲרֵי לֹא יֵת בְּנִיכּוֹן דְּלֹא יָדְעוּ וְדִלֹא חָזוּ יֵת אוֹלְפָנָא דִּי אֱלֹהִיכּוֹן יֵת רְבוּתִיהּ יֵת יְדִיהּ תְּקִיפָתָא וְדִרְעִיהּ מְרִמָּא:	2
3	and His signs, and His works, which He did in the midst of Egypt unto Pharaoh the king of Egypt, and unto all his land;	וְאֶת־אֲתָתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרָיִם לְפָרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם וּלְכָל־אֶרְצוֹ: וְיֵת אֲתָתָתִיהּ וְיֵת עֲזָבוֹתֶיהּ וְיֵת עֲבָדוֹתֶיהּ בְּגוֹ מִצְרָיִם לְפָרְעָה מֶלְכָּא דְּמִצְרָיִם וּלְכָל אֶרְעִיהּ:	3

(17) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון להכיל אתכם מידו: לא ישא פנים. אם תפרקו עולו: ולא יקח שחד. לפייסו צממון:

(18) עשה משפט יתום ואלמנה. הרי גזורה, אלל גזורתו אתה מוצא ענותנותו (מגילה לא). ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב צאינו על זה התפלל, וְנָסַן לִי לֶחֶם לְאֵכָל וְגָד לְבָשׁ (בראשית כח, כ):

(19) כי גרים הייתם. מוס שכן אל תאמר לחצרך:

(20) את ה' אלהיך תירא. ומעבוד לו ומדבק בו, ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו, אז בשמו תשבע:

(2) וידעתם היום. מנו לצדעת ולהצין ולקבל מוכתמי: כי לא את בניכם. אני מדבר עכשיו, שיוכלו לומר אנו לא ידענו ולא ראינו בכל זה:

4	and what He did unto the army of Egypt, unto their horses, and to their chariots; how He made the water of the Red Sea to overflow them as they pursued after you, and how the LORD hath destroyed them unto this day;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסֵי וּלְרֶכֶבָּו אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מִי יַם־סוּף עַל־בְּרִדָּתָם אַחֲרֵיכֶם וַיִּאבְדוּם יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	4
5	and what He did unto you in the wilderness, until ye came unto this place;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר עַד־בְּאֵכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:	5
6	and what He did unto Dathan and Abiram, the sons of Eliab, the son of Reuben; how the earth opened her mouth, and swallowed them up, and their households, and their tents, and every living substance that followed them, in the midst of all Israel;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וּלְאֶבְיָרָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן־רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאֲרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַעַם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם וְאֶת־אֹהֲלֵיהֶם וְאֶת־כָּל־הַיָּקוּם אֲשֶׁר בָּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל־יִשְׂרָאֵל:	6
7	but your eyes have seen all the great work of the LORD which He did.	כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה:	7
8	Therefore shall ye keep all the commandment which I command thee this day, that ye may be strong, and go in and possess the land, whither ye go over to possess it;	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַמַּעַן תַּחֲזִקוּ וּבֹאתֶם וַיִּרְשֶׁתֶם אֶת־הָאֲרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	8
9	and that ye may prolong your days upon the land, which the LORD swore unto your fathers to give unto them and to their seed, a land flowing with milk and honey.	וּלְמַעַן תִּאָּרִיכוּ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם וּלְיֹרְעֵם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ: (ס)	9

(6) בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד מהם צורם, הארץ נצקעת מתחתיו וכולעתו, אלו דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר וַתִּפְּסַח הָאֲרֶץ אֶת פִּיהָ (במדבר טו, לז), ולא פיוסיה, אמר לו ומה אני מקיים בקרב כל ישראל, אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד מהם, היה מתגלגל וצא עד מקום הצקיעה: ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו (פסחים קיט.).

(7) כי עיניכם הרואות. מוסב על המקרא האמור למעלה, כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו', כי אם עמכם, אשר עיניכם הרואות וגו':

10	For the land, whither thou goest in to possess it, is not as the land of Egypt, from whence ye came out, where thou didst sow thy seed, and didst water it with thy foot, as a garden of herbs;	כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת-זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרַגְלֶךָ כְּגַן הָיֶרֶק:	ששי
11	but the land, whither ye go over to possess it, is a land of hills and valleys, and drinketh water as the rain of heaven cometh down;	וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעֹת לְמַטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה-מֵיָם:	11
12	a land which the LORD thy God careth for; the eyes of the LORD thy God are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year.	אֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: (ס)	12
13	And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the LORD your God, and to serve Him with all your heart and with all your soul,	וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּם תְּשִׁמְעוּ אֵל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעִבְדוֹ בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:	13

(10) לא בארץ מצרים היא. אלא טובה הימנה, ונאמרה הצטחה זו לישראל ציניאחס ממזרים, שהיו אומרים שמה לא נבוא אל ארץ טובה ויפה כזו, יכול בגנותה הכחוז מדבר, וכך אמר להם לא בארץ מצרים היא אלא רעה הימנה, תלמוד לומר וקצרון שצב שנים נקנסה לפני וגו' (במדבר יג, כב), אדם אחד צנאן, וחס צנה צוען למזרים צנו וחצרון לכנען, דרך ארץ אדם צונה את הנאה ואחר כך צונה את הקעור (ס"א הגרוע), שפסולתו של ראשון הוא נותן צשני, ובכל מקום החציב קודם, הא למדת שחצרון יפה מצוען, ומזרים משובחת מכל הארצות, שנאמר כָּגֵן ה' פֶּאֶרֶץ מִזְרַיִם (בראשית יג, י), וזוען שצח מזרים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר פִּי הָיָה צֹעֵן שָׁרִי (ישעיה ל, ד), וחצרון פסולתה של ארץ ישראל, לכן הקצוה לקצורת מחים, ואע"פ כן היא יפה מצוען (ספרי לו). ובכחצות (דף קיז). דרשו צענין אחר, אפשר אדם צונה צית לצנו הקטן ואח"כ לצנו הגדול, אלא שצמזונה על אחד משצעה צוען: אשר יצאתם משם. אפילו ארץ רעמסס אשר ישצתם צה, והיא צמיטצ ארץ מזרים, שנאמר צמיטצ קֶרֶךְ וגו' (בראשית מז, יא), אף היא אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ מזרים היית צריך להציא מים מנילוס צרגליך, ולהשקותה צריך אמה לנדד מִשְׁנֶטֶף ולעמול, והנמוך שומה ולא הגבוה, ואמה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אבל זו למטר השמים תשחה מים, אמה ישן על מטתך והקצ"ה משקה נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי, כאחת: כגן הירק. שאין די לו צגשמים ומשקין אוחו צרגל ובכתף:

(11) ארץ הרים ובקעות. משצח ההר מן המישור, שהמישור צצית כור אמה זורע כור, אבל ההר, צית כור ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע שפועיו ואחד צראשו: ובקעות. הן מישור:

(12) אשר ה' אלהיך דורש אותה. והלא כל הארצות הוא דורש, שנאמר לְהַמְטִיר עַל אֶרֶץ לֹא אִישׁ (איוב לח, כו), אלא כציוכל אינו דורש אלא אומה, וע"י אומה דרישה שדורשה, דורש את כל הארצות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה. לראות מה היא צריכה ולחדש צה גזרות, עמים לטובה ועמים לרעה כו', כדאיתא צרה" (דף יז:): מרשית השנה. מר"ה נדון מה יהא צסופה (ר"ה ח.):

(13) והיה אם שמוע. והיה, מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשחה מים: והיה אם שמוע תשמעו. אם תשמע צישן תשמע צחדש (סוכה מו:), וכן אם שָׁלַח תִּשְׁלַח (דברים מ, יט), אם תחלת לשכות, סופך שתשכח כולה, שכן כתיב צמגלה אם תעצני יום יומים אעצנך: מצוה אתכם היום. שיהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם צו ציום (ספרי ראה נח):

14	that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil.	וְנָתַתִּי מִטֶּר־אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסְפַּת דִּגְלָךְ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ:	14
15	And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied.	וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבִהֶמְתֶּךָ וְאָכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ:	15
16	Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them;	הִשָּׁמְרוּ לָכֵם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:	16
17	and the anger of the LORD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the LORD giveth you.	וְחָרָה אַף־יְהוָה בְּכֶם וְעָצָר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵתֵן אֶת־יְבוּלָהּ וְאָבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם:	17

לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאקרא רב, בשביל שאקבל שכר, אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה, וסוף הכבוד לבא (נדרים סז). ולעבדו בכל לבבכם. עבודה שהיא בלב, וזו היא תפלה, שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר וְלִלְכָךְ דִּי אִנְתָּ פִלַח לֵה בְּעִדְיָךְ (דניאל ו, יז), וכי יש פולחן בצבל, אלא על שהיה מתפלל, שנאמר וְכוּיִן פְּתִיקוֹן לֵה וגו' (שם יא), וכן דוד הוא אומר, תְּפוֹן תְּפִלָּתִי קִטְרָת לִפְנֵיךָ (תהלים קמא, ז): בכל לבבכם ובכל נפשכם. והלא כבר הזהיר בכל לבבך ובכל נפשך, אלא אזכרה ליחיד אזכרה לציבור:

(14) ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (ספרי מא): בעתו. צלילות, שלא יטריחו אתכם. דבר אחר צעמו, צלילי צמות (ספרי מז), שהכל מזויין בצמיהם: יורדה. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה, שְׁמִרָה אח הארץ ואת הזרעים (תענית ו). ומלקוש. רביעה היורדת סמוך לקציר, למלאות התבואה בקשיה (שם), ולשון מלקוש דבר המאומר, כדמסרגמין וְהָיָה הַעֲטָפִים לְלָצוֹן (בראשית ל, מז), לְקָשִׁיא. דבר אחר, לכך נקראת מלקוש, שירדת על המלילות ועל הקשין (שם): ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הזית ולא אויבך, כענין שנאמר אִם אֶפֶן אֶת דִּגְלָךְ וגו' כִּי מֵאֶסְפִּי יִאֲכָלֶהוּ (ישעיה סב, ח"ט), ולא כענין שנאמר וְהָיָה אִם יָרַע יִשְׂרָאֵל וגו' (שופטים ו, ג):

(15) ונתתי עשב בשדך. שלא תטמך להוליכה למדבריות. דבר אחר, שהיה גורו תבואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני צהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינה פוחתת מדגנה (ספרי מג): ואכלת ושבעת. הרי זו צרכה אחרת, שהיא צרכה מנויה צפת בתוך המעים, ואכלת ושבעת:

(16) השמרו לכם. כיון שהיו אוכלים ושבעים, השמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד בהקצ"ה אלא מתוך צביעה, שנאמר פֶּן תֵּאֲכַל וְשָׂבַעְתָּ (דברים ח, יז), וְהִקְרָךְ וְלִאֲכָךְ יִרְצֶיךָ (שם יג), מה הוא אומר אחריו, וְכֵן לְצִדָּךְ וְשָׂבַעְתָּ (שם יד): וסרתם. לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועצדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת אלילים, וכן דוד הוא אומר, כִּי גִּשְׁוִי הַיּוֹם מִהֶסֶפֶם צִנְעָלַת ה' לְאֹמֶר לֵךְ עֲזָב וגו' (שמואל"א כו, יט), ומי אמר לו כן, אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים לעובדיהם, לועק אליו ואינו עושהו (ספרי מג), נמלא עשוי לו כנכרי:

(17) את יבולך. אף מה שאתה מוציל לה, כענין שנאמר וְרַעְשָׁם הִרְבֵּה וְהָבֵא מַעֲטָה (חגי"א, ו): ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא, משל למי ששלח צנו לצית המשטה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר מנכרך שחצא נקי לביתך, ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושתה יותר מנכרכו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, נטלוהו בידי וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (ספרי שם): מהרה. איני נותן לכם קֶרֶךְ, ואם תאמרו והלא נחמה קֶרֶךְ לדור המבול, שנאמר וְהָיָה יָמִיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה (בראשית ו, ג), דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, ואתם יש לכם ממי ללמוד (ספרי

18	Therefore shall ye lay up these My words in your heart and in your soul; and ye shall bind them for a sign upon your hand, and they shall be for frontlets between your eyes.	וְשָׂמֶתֶם אֶת-דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל-לִבְבְּכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם וְקִשְׂרֶתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל-יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:	וְחִשּׁוֹן יָת פִּתְגָמֵי אֱלֹהִים עַל לִבְכֶּן וְעַל נַפְשְׁכֶן וְתִקְטְרוּן יִתְהוֹן לְאֹת עַל יְדְכֶן וְיִהְיוּ לְתַפְלִין בֵּין עֵינֵיכֶן:
19	And ye shall teach them your children, talking of them, when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וְלַמִּדְתֶּם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ:	וְתַלְפוֹן יִתְהוֹן יָת בְּנֵיכֶן לְמַלְלָא בְּהוֹן בְּמִתְקַבֵּךְ וּבְמִתְקַבֵּךְ בְּאוֹרְחָא וּבְמִשְׁכְּבְךָ וּבְמִקְוֵמְךָ:
20	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates;	וְכָתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:	וְתַכְתּוּבֵנוֹן עַל מְזוּזֵין וְתַקְבְּעֵנוֹן בְּסָפֵי בֵיתְךָ וּבְתַרְעֵךְ:
21	that your days may be multiplied, and the days of your children, upon the land which the LORD swore unto your fathers to give them, as the days of the heavens above the earth.	לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ: (בספרי תימן הארץ: בצד"י גדולה) (ס)	בְּדִיל דִּיסְגוֹן יוֹמִיכֶן וְיוֹמֵי בְנֵיכֶן עַל אֶרֶץ דְּקֵיִים יִי לְאֲבֹתְכֶן לְמַתָּן לְהוֹן כְּיוֹמֵי שְׁמַיָא עַל אֶרֶץ:
22	For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the LORD your God, to walk in all His ways, and to cleave unto Him,	כִּי אִם-שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַכֵּת בְּכָל-דְּרָכָיו וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ:	אֲרִי אִם מִשְׁר תִּשְׁרוּן יָת כָּל תַּפְסִידָתָא הָדָא דְאֲנִי מַפְסִיד יִתְכֹּן לְמַעֲבָדָה לְמַרְחָם יָת יִי אֱלֹהֵיכֶן לְמַהֵךְ בְּכָל אוֹרְחָן דְּתַקְנָן קְדָמוּתֵי וּלְאַתְקַרְבָּא לְדַחֲלֵתִיה:
23	then will the LORD drive out all these nations from before you, and ye shall dispossess nations greater and mightier than yourselves.	וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וְיִרְשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִכֶּם:	וְיִתְרִיךְ יִי יָת כָּל עַמֵּינָא הָאֵלִין מִן קְדָמִיכֶן וְיִתְרִתוּן עַמֵּינָן רַבְרַבִּין וְתַקִּיפִין מִנְכֶּן:

(ס):

(18) ושמחתם את דברי. אף לאחר שתגלו היו מצויינים צמחות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר הִצִּי לָךְ יְיָ (ירמיה לא, כ ספרי ס):

(19) לדבר בם. משעה שהנך יודע לדבר למדהו תורה לזו משה, שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אצוי מסית עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה (ספרי מו), ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוצרו, שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר צם וגו':

(21) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירצו, ואם לאו לא ירצו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו: לתת להם. לתת לכם אין כתיב כאן, אלא לתת להם, מכאן מצינו למדים תחיית המתים מן התורה (ספרי מו):

(22) שמר תשמרון. אזהרת שמירות הרצה, להזהר בתלמודו שלא ישתכח: ללכת בכל דרכיו. הוא רחום ואמה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואמה גומל חסדים: ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאלו נדבקת בו:

24	Every place whereon the sole of your foot shall tread shall be yours: from the wilderness, and Lebanon, from the river, the river Euphrates, even unto the hinder sea shall be your border.	כָּל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כָּל אֶתְרָא דְתִדְרֹךְ פִּרְסָתָא כִּפְּרִיגְלֵכֶם בּוֹ לָכֶם יְהִיָּה רִגְלִכֹּן בִּיהַ דִּילְכֹּן יְהִי מִן מִן-הַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן מִן-הַנָּהָר נְהַר-פְּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרֹן יְהִיָּה גְבֻלְכֶם:	24
25	There shall no man be able to stand against you: the LORD your God shall lay the fear of you and the dread of you upon all the land that ye shall tread upon, as He hath spoken unto you.	לֹא-יִתְיַצֵּב אִישׁ בִּפְנֵיכֶם לֹא יִתְעַתֵּד אָנָּשׁ קְדָמִיכֹן פְּחַדְכֶם וּמֹרָאֲכֶם יִתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל-פָּנַי כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרֹכוּ-בָּהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (ס)	קיא פסוקים
The Haftarah is Isaiah 49:14 - 51:3 on page 165.			
26	Behold, I set before you this day a blessing and a curse:	רְאֵה אֲנִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: חַיּוֹ דְּאָנָּא יְהִיב קְדָמִיכֹן יוֹמָא דִּין בְּרָכָן וּלְנִשְׁיָן:	ראה
27	the blessing, if ye shall hearken unto the commandments of the LORD your God, which I command you this day;	אֶת-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֵל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ אֲתֶכֶם הַיּוֹם: יֵת בְּרָכָן אִם תִּקְבְּלוּן לְפִקּוּדֵיָא דִּי אֶלְהִיכֹן דְּאָנָּא מִפְּשִׁיד יִתְכֹּן יוֹמָא דִּין:	27
28	and the curse, if ye shall not hearken unto the commandments of the LORD your God, but turn aside out of the way which I command you this day, to go after other gods, which ye have not known.	וְהַקְלָלָה אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֵל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ אֲתֶכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתֶּם: (ס) וּלְנִשְׁיָן אִם לֹא תִקְבְּלוּן לְפִקּוּדֵיָא דִּי אֶלְהִיכֹן וְתִסְטֹן מִן אֲוִרְחָא דְּאָנָּא מִפְּשִׁיד יִתְכֹּן יוֹמָא דִּין לְמוֹהֶךְ בִּתְרַ שְׁעוֹת עֲמֻמָּיָא דְּלֹא יָדַעְתִּין:	28

(23) והוריש ה'. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי: ועצמים מכם. אתם גבורים והם גבורים מכם, שאם לא שיראל גבורים, מה השבח הוא שמשבח את האמוריים לומר ועומים מכם, אלא אתם גבורים משאר האומות, והם גבורים מכם:

(25) לא יתיצב איש וגו'. אין לי אלא איש, אומה ומשפחה ואשה בכשפיה מנין, תלמוד לומר לא יתיצב מכל מקום, א"כ מה תלמוד לומר איש, אפילו כעוג מלך הצן (ספרי נצ): פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא, אלא פחדכם על הקרובים, ומוראכם על הרחוקים: פחד. לשון נעיתת פתאום: מורא. לשון דאגה מימים רבים: כאשר דבר לכם. והיכן דבר, קַת אִימַתִי שְׁלַח לְקִיף וגו' (שמות כג, כז):

(26) ראה אנכי נותן. הבטורות צהר גרזים וצהר עיזל:

(27) את הברכה. על מנת אשר תשמעו:

(28) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. הא למדת, שכל העווד עזודת אלילים, הרי הוא קר מכל הדרך שננטעו ישראל, מכאן אמרו, כל המודה בעזודת אלילים ככופר בכל התורה כולה (ספרי נד):

29	And it shall come to pass, when the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, that thou shalt set the blessing upon mount Gerizim, and the curse upon mount Ebal.	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָתָּה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָהָר גְּרִיזִים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הָהָר עִיבָל:	29
30	Are they not beyond the Jordan, behind the way of the going down of the sun, in the land of the Canaanites that dwell in the Arabah, over against Gilgal, beside the terebinths of Moreh?	הֲלֹא הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיֹּשֵׁב בְּעֵרְבָה מִזֶּל הַגִּלְגָּל אֵצֶל אֲלוֹנֵי מֹרָה:	30
31	For ye are to pass over the Jordan to go in to possess the land which the LORD your God giveth you, and ye shall possess it, and dwell therein.	כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשֵּׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וַיְרִשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁכְּתֶם-בָּהּ:	31
32	And ye shall observe to do all the statutes and the ordinances which I set before you this day.	וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:	לוי
XII	These are the statutes and the ordinances, which ye shall observe to do in the land which the LORD, the God of thy fathers, hath given thee to possess it, all the days that ye live upon the earth.	אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאֲדָמָה:	XII
2	Ye shall surely destroy all the places, wherein the nations that ye are to dispossess served their gods, upon the high mountains, and upon the hills, and under every leafy tree.	אֲבָד תֹּאבְדוּן אֶת-כָּל-הַמִּקְדָּשֹׁתַי אֲשֶׁר עֲבָדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶל-הַיְּהִים עַל-הַהָרִים הַרְּמִים וְעַל-הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רֹעֵן:	2

(29) ונתתה את הברכה. כמרגומו, ית מצרכיא, את המצרכים: על הר גריזים. כלפי הר גריזים. הופכים פניהם, ופתחו בצרכה צרוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל האזורים שצפרשה אמרו תחלה בלשון צרוך, ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה (סוטה לז):

(30) הלא המה. נתן בהם סימן: אחרי. אחרי העזרת הירדן הרצה והלאה למרחוק, וזהו לשון אחרי, כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לזר מערב, וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שננקדו בשני טעמים, אחרי נקוד צפשאט, ודרך נקוד צמשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי צמשפלט צפופר הפוך, ודרך צפשאט ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל (סוטה לג): אלונים מורה. הוא שם, שנאמר עד מקום שָׁסַם עד אלון מורה (בראשית יב, ו):

(31) כי אתם עוברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן צידכם שתצאו ותירשו את הארץ:

<p>3 And ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and burn their Asherim with fire; and ye shall hew down the graven images of their gods; and ye shall destroy their name out of that place.</p>	<p>וּנְתַצְתֶּם וְשִׁבַּרְתֶּם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּ בָאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>	<p>וּנְתַצְתֶּם וְשִׁבַּרְתֶּם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּ בָאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>
<p>4 Ye shall not do so unto the LORD your God.</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כֵּן קֹדֶם יי אֱלֹהֵכֶן:</p>	<p>4 לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>
<p>5 But unto the place which the LORD your God shall choose out of all your tribes to put His name there, even unto His habitation shall ye seek, and thither thou shalt come;</p>	<p>אֲלֵהִין לְאַתְרָא דִּיתְרַעִי יי אֱלֹהֵכֶן מִכָּל שְׁבִטֵיכֶן לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תִּמְן לְבֵית שְׁכִינְתִּיהָ תִּתְּבַעֵן וְתִיתֹן לְתִמְן:</p>	<p>5 כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁבִטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לִשְׁכֹּנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה:</p>
<p>6 and thither ye shall bring your burnt-offerings, and your sacrifices, and your tithes, and the offering of your hand, and your vows, and your freewill-offerings, and the firstlings of your herd and of your flock;</p>	<p>וְתִיתֹן לְתִמְן עֹלֹתֵכֶן וְנִכְסֹת קוֹדְשֵׁיכֶן וְיֵת מַעֲשֵׂיכֶן וְיֵת אֶפְרָשׁוֹת יְדֹכֶן וְנִדְרֵיכֶן וְנִדְבָחֵיכֶן וּבְכוֹרֵי תוֹרֵיכֶן וְעִנְכֶּן:</p>	<p>וְהִבֵּאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָחֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם:</p>
<p>7 and there ye shall eat before the LORD your God, and ye shall rejoice in all that ye put your hand unto, ye and your households, wherein the LORD thy God hath blessed thee.</p>	<p>וְתִיכְלוּן תִּמְן קֹדֶם יי אֱלֹהֵכֶן וְתִחַדְדוּן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יְדֹכֶן אַתִּין וְאִנְשׁ בְּתִיכֶן דְּבָרְכֶךָ יי אֱלֹהֶךָ:</p>	<p>7 וְאָכַלְתֶּם־שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל־מַשְׁלַח יְדְכֶם אִתֶּם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>8 Ye shall not do after all that we do here this day, every man whatsoever is right in his own eyes;</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כָּל דְּאִנְחָנָא עֲבָדִין כָּא יוֹמָא דִּין גְּבַר כָּל דְּכֶשֶׁר בְּעִינֵיהִי:</p>	<p>8 לֹא תַעֲשׂוּן כָּל־אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם אִישׁ כָּל־הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו:</p>

- (2) אבד תאבדון. אצל, ואח"כ תאבדון, מכאן לעוקר עבודת גלולים שזריך לשרש אחריה (עבודה זרה מה): את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאבדון מהם, את אלהיהם אשר על ההרים:
- (3) מזבח. של אצנים הרצה: מצבה. של אצן אחת, והיא צימוס שנויה צמשה (שם מו:), אצן שהצבה מתחלטה לצימוס: אשרה. אילן הנעצד (שם מה:). ואבדתם את שמם. לכות להם שם לגנאי, צית גליא קורין לה צית כריא, עין כל עין קון (שם מו:).
- (4) לא תעשון כן. להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם צמקום אשר יבחר. דבר אחר ונתתם את מזבחותם ואצדתם את שמם לא תעשון כן, אזהרה למוחק את השם ולנותן אצן מן המזבח או מן העזרה, אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישאל נותנין את המזבח, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרצ (ספרי סא):
- (5) לשכנו תדרשו. זה משכן שילה (ספרי סב):
- (6) זבחיכם. למיס של חוצה: מעשרותיכם. מעשר צמחה ומעשר שני לאכול לפניו מן החומה: תרומת ידכם. אלו הצדוקים, שנאמר צדק ונקמה הפנה ה' ויגדל מידך (לקמן כו, ד): ובכרת בקרבכם. לתת לכהן ויקריבו שם:
- (7) אשר ברכך ה'. לפי הצרכה הצא (ספרי סד):
- (8) לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו'. מוסד למעלה על כי אחס עוזרים את הירדן וגו', כשתעזרו את הירדן,

9	for ye are not as yet come to the rest and to the inheritance, which the LORD your God giveth thee.	9 כִּי לֹא־בִאתֶם עַד־עֵתָה אֶל־הַמְנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ:
10	But when ye go over the Jordan, and dwell in the land which the LORD your God causeth you to inherit, and He giveth you rest from all your enemies round about, so that ye dwell in safety;	10 וְעַבְרַתֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל־אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁבַּתֶּם־בְּטָחָה:
11	then it shall come to pass that the place which the LORD your God shall choose to cause His name to dwell there, thither shall ye bring all that I command you: your burnt-offerings, and your sacrifices, your tithes, and the offering of your hand, and all your choice vows which ye vow unto the LORD.	11 וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשֵׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי מֻצְוָה אֶתְכֶם עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשֵׂי־יְדֵיכֶם וְתִרְמַת יֶדְכֶם וְכָל־מִבְחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה:
12	And ye shall rejoice before the LORD your God, ye, and your sons, and your daughters, and your men-servants, and your maid-servants, and the Levite that is within your gates, forasmuch as he hath no portion nor inheritance with you.	12 וְשִׂמְחֶתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבָנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאֹמְהֹתֵיכֶם וְחֵלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם:
13	Take heed to thyself that thou offer not thy burnt-offerings in every place that thou seest;	13 הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

מיד מותרים אתם להקריב צבמה כל י"ד שנה של כזוש וחלוק, וצבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום צמשכן, שהוא עמסו ונמשח, והוא כשר להקריב צו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אבל צבמה אין קרב אלא הנידר והנידב, והוא איש כל הישר צעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר צעיניכם להציאם, ולא ע"י חובה, אותם תקריבו צבמה (צחיס קיז):

(9) כי לא באתם. כל אותן י"ד שנה: עד עתה. כמו עדיין: אל המנוחה. זו שילה (שם קיט): הנחלה. זו ירושלים:

(10) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ. שחלוקה, ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שצטו: והניח לכם. לאחר כזוש וחלוק ומנוחה הגוים אשר הגיחם לנפשותם את ישראל (שופטים ג, א), ואין זו אלא צימי דוד. אז:

(11) והיה המקום וגו'. צנו לכם בית הצחירה לירושלים, וכן הוא אומר בדוד, ויהי כי ישב הפלך צציתו וה' הגיח לו מפיצ מכל אציו, ויאמר הפלך אל קטן הגציא ראה גא אנכי יושב צצית קרזים ופרזן הפללים ישב צחור היריעה (שמואל ב' ז, א-ב): שמה תביאו וגו'. למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכן חלקם הכתוב, ליתן היתר צין זו לזו, משחצבה שילה וצאו לנוצ ומרצה נוצ וצאו לגבעון, היו הצמות מותרות, עד שצאו לירושלים (שם): מבחר נדריכם. מלמד שיציאו מן המוצר:

(13) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדצר (ספרי ע): בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב

14	but in the place which the LORD shall choose in one of thy tribes, there thou shalt offer thy burnt-offerings, and there thou shalt do all that I command thee.	כִּי אִם-בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבִטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה:	אֲלֵהִין בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יִי בְּחֵדָא מִן שְׁבִטָךְ תַּמֵּן תַּסִּיק עֲלֻוֹתֶךָ וְתַמֵּן תַּעֲבִיד כָּל דְּאֵנָא מִפְּקִיד לָךְ:
15	Notwithstanding thou mayest kill and eat flesh within all thy gates, after all the desire of thy soul, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee; the unclean and the clean may eat thereof, as of the gazelle, and as of the hart.	רַק בְּכָל-אֹנֶת נִפְשְׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בֶּשָׂר כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנוּ כִּצְבִי וְכֹאֵיל:	לְחֹד בְּכָל רְעוֹת נִפְשְׁךָ תִּפּוֹס וְתִיכּוֹל בֶּשָׂרָא כְּבִרְכַּתָּא דִּיִּי אֱלֹהֶךָ דִּיהֵב לָךְ בְּכָל קִרְוֶךָ מִסְּאָבָא וְדִכְנָא יִיכְלוּנִיהָ כְּבֶשֶׂר טְבִיָּא וְאִילָא:
16	Only ye shall not eat the blood; thou shalt pour it out upon the earth as water.	רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכוּנוּ כַּמַּיִם:	לְחֹד דִּמָּא לֹא תִיכְלוּן עַל אֶרְעָא תִישְׁפְּדִנִּיהָ כְּמַיָּא:
17	Thou mayest not eat within thy gates the tithe of thy corn, or of thy wine, or of thine oil, or the firstlings of thy herd or of thy flock, nor any of thy vows which thou vowest, nor thy freewill-offerings, nor the offering of thy hand;	לֹא-תֹכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מִעֵשֶׂר דְּגִנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבִכּוֹרֵת בְּקִרְוֶךָ וְצִאֲנֶךָ וְכָל-נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדָּר וְנִדְבָתֶיךָ וְתִרְוּמַת יָדְךָ:	לִית לָךְ רִשּׁוֹ לְמִיכַל בְּקִרְוֶךָ מִעֵשֶׂר עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ וּמִשְׁחָךָ וּבִכּוֹרֵי תוֹרְךָ וְעֶאֱנֶךָ וְכָל נִדְרְךָ דְּתִדָּר וְנִדְבָתְךָ וְאִפְרִשׁוֹת יָדְךָ:

ע"פ נביא, כגון אליהו זה הכרמל: (14) באחד שבטיך. בחלקו של בנימין, ולמעלה (פסוק ה) הוא אומר מכל שבטיקם, הא כיצד, כשקנה דוד את הגורן מִאֲדֹנָהּ הַיְּבוּסִי, גִּזָּה הַזֶּה מִכָּל הַשְּׂבָטִים, ומכל מקום הגורן בחלקו של בנימין היה: (15) רק בכל אות נפשך. צמה הכתוב מדבר, אם צמח תאווה, להמירה להם צלל הקרבת אימורים, הרי אמור במקום אחר, פי' ירחיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּזֵלְךָ וְגו' וְאֶמְרָם אֲכָלָה צֶמֶר וְגו' (פסוק כ), צמה זה מדבר, בקדשים שנפל צהם מוס, שיפדו ויאכלו בכל מקום (ספרי ע"א), יכול יפדו על מוס עובר, תלמוד לומר רק: תזבח ואכלת. אין לך צהם היתר גיזה וְקֶלֶב, אלא אכילה על ידי זביחה (זכורות טו.): הטמא והטהור. לפי שצאו מכה קדשים שנאמר צהם וְהַצֶּמֶר הָאֵשֶׁר יָגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל (ויקרא ז, יט), הוֹרֵךְ לַהֲמִיר צוֹ טָמֵא וְטָהוֹר אוֹכְלִין צָקְעָה אַחַת (יצמות עג): כצבי וכאיל. שאין קרבן צא מהם: כצבי וכאיל. לפוטרו מן הזרוע והלחיים והקצה: (16) רק הדם לא תאכלו. אע"פ שאמרתי שאין לך צו זריקת דם צמח, לא תאכלנו: תשפכו כמים. לומר לך שאין צריך כסוי (חולין פד.). דבר אחר, הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים (ספרי ע"א): (17) לא תוכל. צא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר: לא תוכל. רצי יהושע בן קרחא אומר, יכול אתה, אצל אינך רשאי. כיצא צו, וְאֶת הַיְּבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֹא יָכֻלוּ צָנִי יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם (יהושע טו, סג), יכולים היו, אלא שאין רשאים, לפי שכרת להם אצרהם צריח כשלוקח מהם מערת המכפלה, ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יבוס, כך מפורש בפרקי דר' אליעזר (פרק לו), והוא שנאמר פי אִם הִסְרִיךְ הָעִירִים וְהַפְּסָקִים (שמואל א' ה, ו), ללמים שכתבו עליהם את השעוע: ובכרת בקרך. אזהרה לכהנים: ותירומת ידך. אלו הזכורים:

18	but thou shalt eat them before the LORD thy God in the place which the LORD thy God shall choose, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates; and thou shalt rejoice before the LORD thy God in all that thou puttest thy hand unto.	כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחֶתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:	18
19	Take heed to thyself that thou forsake not the Levite as long as thou livest upon thy land.	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-הַלְוִי כָל-יְמֶיךָ עַל-אֲדָמְתְּךָ: (ס)	19
20	When the LORD thy God shall enlarge thy border, as He hath promised thee, and thou shalt say: 'I will eat flesh', because thy soul desireth to eat flesh; thou mayest eat flesh, after all the desire of thy soul.	כִּי-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לָךְ וְאָמַרְתָּ אֹכֶלָה בָּשָׂר כִּי-תִאֲוָה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל-אֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:	יא
21	If the place which the LORD thy God shall choose to put His name there be too far from thee, then thou shalt kill of thy herd and of thy flock, which the LORD hath given thee, as I have commanded thee, and thou shalt eat within thy gates, after all the desire of thy soul.	כִּי-יִרְחַק מִמֶּנּוּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָךְ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אֹת נַפְשְׁךָ:	21
22	Howbeit as the gazelle and as the hart is eaten, so thou shalt eat thereof; the unclean and the clean may eat thereof alike.	אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת-הַצִּבִּי וְאֶת-הָאֵיל כֵּן תֹאכְלֶנּוּ הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ:	22
23	Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.	רַק חֲזֹק לִבְלֹתִי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר:	23

(18) לפני ה'. לפנים מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך:
 (19) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אזל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל:
 (20) כי ירחיב וגו'. למדה תורה דרך ארץ, שלא יתאווה אדם לאכול בשר, אלא מחוץ רחצת ידיים ועושר (חולין פד): בכל אות נפשך וגו'. אזל צמדצר נאסר להם בשר חולין, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים:
 (21) כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לצא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם: וזבחת וגו' כאשר צויתך. למדנו שיש צווי צזצחיה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני (חולין כה):
 (22) אך כאשר יאכל את הצבי וגו'. אינך מוזהר לאכלן צטהרה, אימה צבי ואיל חלצן מותר אף חולין חלצן מותר, תלמוד לומר אך:

24	Thou shalt not eat it; thou shalt pour it out upon the earth as water.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם: לֹא תִיכְלֶנִּיהָ עַל אֲרֶעָא תִּישְׁדְּנֶיהָ כַּמַּיָּא:	24
25	Thou shalt not eat it; that it may go well with thee, and with thy children after thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: לֹא תִיכְלֶנִּיהָ בְּדִיל דְּיֵיטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ בְּתֵרָךְ אַרִי תַעֲבִיד דְּכָשֵׁר קֳדָם יי:	25
26	Only thy holy things which thou hast, and thy vows, thou shalt take, and go unto the place which the LORD shall choose;	רַק קֳדָשֶׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לָךְ וְנִדְרֶיךָ תִּשָּׂא וּבֵאתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה: לַחֹד קוֹדֶשֶׁךָ דִּיהוֹן לָךְ וְנִדְרֶךְ תִּטּוֹל וְתִיתִי לְאַתָּרָא דִּיתְרַעֵי יי:	26
27	and thou shalt offer thy burnt-offerings, the flesh and the blood, upon the altar of the LORD thy God; and the blood of thy sacrifices shall be poured out against the altar of the LORD thy God, and thou shalt eat the flesh.	וְעִשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם- זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל: וְתַעֲבִיד עֲלוֹתֶיךָ בָּשָׂרָא וּדְמָא עַל מִדְבַּחָא דִּיי אֱלֹהֶיךָ וְדָם נִכְסַת קוֹדֶשֶׁךָ יִשְׁתַּפֵּיךְ עַל מִדְבַּחָא דִּיי אֱלֹהֶיךָ וּבָשָׂרָא תִּיכּוֹל:	27
28	Observe and hear all these words which I command thee, that it may go well with thee, and with thy children after thee for ever, when thou doest that which is good and right in the eyes of the LORD thy God.	שָׁמֹר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ לַמַּעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד- עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס) טָר וּתְקַבִּיל יֵת כָּל פְּתֻגְמֵי הָאֵלִין דְּאֵנָּא מִפְּקִיד לָךְ בְּדִיל דְּיֵיטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ בְּתֵרָךְ עַד עֲלָמָא אַרִי תַעֲבִיד דִּתְקִין וְדְכָשֵׁר קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ:	28
29	When the LORD thy God shall cut off the nations from before thee, whither thou goest in to dispossess them, and thou dispossessest them, and dwellest in their land;	כִּי-יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת- הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אִתָּהּ בְּאֶ-שְׁמָהּ לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וִירִשְׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁכְּתָ בְּאַרְצָם: אַרִי וְיִשְׁכְּצֵי יי אֱלֹהֶיךָ יֵת עַמֻּמֵּי דְּאֵת עֲלִיל לְתַמּוֹן לְמִירַת יְתָהוֹן מִן קְדָמָךְ וְתִירַת יְתָהוֹן וְתַחֲבִיב בְּאַרְעָהוֹן:	שלישי 29

(23) רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר חזק, אתה למד שהיו שטופים דם לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק, דברי רבי יהודה, רבי שמעון זן עזאי אומר, לא צא הכתוב, אלא להזהירך וללמדך, עד כמה אתה צריך להחזיק במצוות, אם הדם שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאווה לו, הוצרך לחזקך בצוהרתו, ק"ו לשאר מצוות (ספרי עו): ולא תאכל הנפש עם הבשר. אזהרה לאצר מן החי (חולין קג):

(24) לא תאכלנו. אזהרה לדם הממית:

(25) לא תאכלנו. אזהרה לדם האצירים: למען ייטב לך וגו'. צא ולמד מתן שכרן של מצוות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו וזכה לו ולבניו אחריו, ק"ו לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להם (מכות כג):

(26) רק קדשך. אע"פ שאתה מותר לשחוט חולין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הציאם לציית הצחירה:

(27) ועשית עלתריך. אם עולות הם, תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה, ואח"כ הבשר תאכל. ועוד דרשו (ספרי עז) רק קדשך, שצא ללמד על הקדשים שצחוה לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו (זכורות יד):

(28) שמור. זו משנה, שאתה צריך לשמרה בצטנך שלא תשכח, כענין שנאמר, פי געים פי תשמרם בצטנך (משלי כב, יח), ואם שנינו, אפשר שחשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה (ספרי עט): את כל הדברים. שמהם חציצה עליך מזה קלה כמזה חמורה (ספרי שס): הטוב. עיני השמים: והישר. צעני אדם:

<p>30 take heed to thyself that thou be not ensnared to follow them, after that they are destroyed from before thee; and that thou inquire not after their gods, saying: 'How used these nations to serve their gods? even so will I do likewise.'</p>	<p>אֶתְמַר לְךָ דְּלֹמָא תִּתְקִיל בְּתַרְיָהוֹן בְּתַר דִּישְׁתִּיצוֹן מִן קִדְמוֹד וְדִלְמָא תִּתְבַּע לְטַעוֹתָהוֹן לְמִימַר אֵיכָדִין פְּלַחִין עַמֻּמֵּי הָאֱלִין יֵת טַעוֹתָהוֹן וְאַעֲבִיד כֵּן אַף אֲנִי:</p>	<p>הַשְׁמַר לְךָ פֶּן־תִּתְנַקֵּשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ חַגּוּוֹת הָאֱלֹהִים אֵת־אֱלֹהֵיהֶם וְאַעֲשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:</p>	<p>30</p>
<p>31 Thou shalt not do so unto the LORD thy God; for every abomination to the LORD, which He hateth, have they done unto their gods; for even their sons and their daughters do they burn in the fire to their gods.</p>	<p>לֹא תַעֲבִיד כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרִי כָל דְּמַרְחָק קִדְם יִי דְשְׁנֵי עֲבָדִין לְטַעוֹתָהוֹן אֲרִי אַף יֵת בְּנֵיהוֹן וּבָתָּהוֹן מוֹקְדִין בְּנוֹרָא לְטַעוֹתָהוֹן:</p>	<p>לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂא עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֵת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם:</p>	<p>31</p>
<p>XIII All this word which I command you, that shall ye observe to do; thou shalt not add thereto, nor diminish from it.</p>	<p>יֵת כָּל פְּתוּקָא דְאֲנִי מִפְקִיד יִתְכוֹן יִתִּיה תִּשְׁרוֹן לְמַעֲבִיד לֹא תִסְפּוֹן עֲלוּהִי וְלֹא תִמְנַעוֹן מִנִּיה:</p>	<p>XIII אֵת כָּל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסְף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: (פ)</p>	<p>XIII</p>
<p>2 If there arise in the midst of thee a prophet, or a dreamer of dreams—and he give thee a sign or a wonder,</p>	<p>אֲרִי יְקוּם בֵּינֶיךָ נְבִיא אוֹ חֲלִים חֲלֹמָא וְיִתֵּן לְךָ אֵת אוֹ מוֹפֵת:</p>	<p>*יא כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא אוֹ חֲלֹם חֲלֹמָא וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת:</p>	<p>*יא</p>
<p>3 and the sign or the wonder come to pass, whereof he spoke unto thee—saying: 'Let us go after other gods, which thou hast not known, and let us serve them';</p>	<p>וְיֵיתִי אֲתָא וּמוֹפֵתָא דְמִלִּיל עֲמָךְ לְמִימַר נִתְּךָ בְּתַר טַעוֹת עַמֻּמֵּי דְלֹא יִדְעָתָנּוּ וְנִפְלַחָנּוּ:</p>	<p>3 וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתֶם וְנַעֲבָדָם:</p>	<p>3</p>

(30) פֶּן תִּתְנַקֵּשׁ. אונקלוס תרגם לשון מוקש, ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן, וְאֶקְשָׁתָּהּ דָּא לְדָא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו), ואף זה אני אומר, פֶּן תִּתְנַקֵּשׁ אַחֲרֵיהֶם, פֶּן תִּתְנַקֵּשׁ אַחֲרֵיהֶם, להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן יִנְקֹשׁ נוֹשָׂה לְגַל אִשָּׁר לוֹ (תהלים קט, יא), מקלל את הרשע להיות עליו נושאים רצים, ויהיו מחזירין ומתנַקְשִׁין אחר ממונו: אחרי השמדם מפניך. אחר שתראה שאשמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שצדיהם, אף אחר לא תעשה כן, שלא יבואו אחרים וישמידוך: איכה יעבדו. לפי שלא עש על עבודת אלילים, אלא על זנות וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב בַּלְפִּי לֵה' לְבָדוֹ (שמות כב, יט), דברים הנעשים לגזוה, זא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודת אלילים לעזבה דבר אחר, כגון פוער לפעור וזורק אֶבֶן לִמְרֻקָלִים, זו היא עבודתה וחייב, אבל זנות וקטור ונסוך והשתחואה, אפילו שלא כדרכה חייב:

(31) כי גם את בנייהם. גם, לרבות את אבותיהם ואמותיהם. א"ר עקיבא, אני ראיתי נכרי שכתחו לאציו לפני כלבו, ואכלו:

(1) את כל הדבר. קלה כחמורה: תשמרו לעשות. ליתן לא תעשה על עשה האמורים צפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא (מכות יג:), אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא תסך עליי. חמשה טוטפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע זכרות בצרכת כהנים (ספרי פב):

(2) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון וְעָשִׂיתָ לִי אוֹת (שופטים ו, יז), ואומר יְהִי קָא חֲרִב קָל הַגָּזָה וגו' (שם לט:). או מופת. דבר, דכתיב אִם עַל יְהִיָּה עַל הַגָּזָה לְבָדָה וְעַל קָל הַקָּרָן (חֲרִב) אֵע"פ כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקב"ה ממלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהים אתכם:

thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the LORD your God putteth you to proof, to know whether ye do love the LORD your God with all your heart and with all your soul.

4 לא תשמע אל־דברי הנביא ההוא או אל־חולם החלום ההוא כי מנסה יהוה אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את־יהוה אלהיכם בכל־לבבכם ובכל־נפשכם: לא תקביל לפתגמי נביא ההוא או מנסי יי אלהכון ותכון למדע האיתכון רחמין ית יי אלהכון בכל לבכון ובכל נפשכון:

After the LORD your God shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave.

5 אחרי יהוה אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת־מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון: פתר פולחנא דיי אלהכון תהכון ויתיה תדחלון וית פקודותי תטרונו ולמימריה תקבלון וקדמוהי תפלחון ולדחלתיה תתקרבון:

And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the LORD your God, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the LORD thy God commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.

6 והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת כי דבר־סרה על־יהוה אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפדך מבית עבדים להדיחך מן־הדרך אשר צוה יהוה אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך: (ס) ונביא ההוא או חלים חלמא ההוא יתקטיל ארי מליל סטיא על יי אלהכון דאפיק יתכון מארעא דמצרים ודפרקך מבית עבדותא לאשעיותך מן אורחא דפקדך יי אלהך למהך בה ותפלי עבד דביש מבינך:

If thy brother, the son of thy mother, or thy son, or thy daughter, or the wife of thy bosom, or thy friend, that is as thine own soul, entice thee secretly, saying: 'Let us go and serve other gods,' which thou hast not known, thou, nor thy fathers;

7 כי יסיתך אחיך בן־אמה או בנה או־בתך או אשת חיקך או רעה אשר כנפשה בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ונאבתיה:

(5) ואת מצותיו תשמורו. תורת משה: ובקולו תשמעו. צקול הנציאים (ספרי פה): ואותו תעבדו. צמקדשו: ובו תדבקון. הדצק דדרכיו, גמול חסדים, קצור מתים, צקר חולים, כמו שעשה הקצ"ה (סוטה יד):

(6) סרה. דצר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נצרא ולא נוימיו לדצר כן, דישטודר"א צלע"ו: והפדך מבית עבדים. אפילו אין לו עליך חלל שפדאך, דיו (ספרי פו):

(7) כי יסיתך. אין הסתה חלל גרוי, שנאמר חס ה' יסיתך צי (שמואל א' כו, יט), חמיטר"א צלע"ו שמיאלו לעשות כן: אחיך. מאב: או בן אמה. מאס: חיקך. השוכנת בחיקך ומחקה כן, אפקייט"א צלע"ו וכן וימשיק קאָרץ (יחזקאל מג, יד), מיסוד התקוע צאריך: אשר כנפשה. זה אצין, פירש לך הכחוצ את החציצין לך, ק"ו לאחרים: בסתר. דצר הכחוצ בהויה, שאין דברי מסית חלל בסתר, וכן הוא חומר, דגנשף דשע"ב יום דאישון לילה ופלה (משלי ז, ט): אשר לא ידעת אתה ואבתיך. דצר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה חומר לך עוזב מה שמסרו לך אבותיך:

8	of the gods of the peoples that are round about you, nigh unto thee, or far off from thee, from the one end of the earth even unto the other end of the earth;	מֵאלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם הַקְּרִיבִים אֵלַיְהוּ אוֹ הַרְחֻקִּים מִמֶּנִּי מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:
9	thou shalt not consent unto him, nor hearken unto him; neither shall thine eye pity him, neither shalt thou spare, neither shalt thou conceal him;	לֹא־תֹאבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תִחוּס עֵינֶךָ עָלָיו וְלֹא תִחַמַּל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו:
10	but thou shalt surely kill him; thy hand shall be first upon him to put him to death, and afterwards the hand of all the people.	כִּי הָרֹג תִּהְרֹגֵנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה:
11	And thou shalt stone him with stones, that he die; because he hath sought to draw thee away from the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	וְסָקַלְתָּו בָּאבָנִים וּמָת כִּי בָקֵשׁ לְהַדְרִיחַךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
12	And all Israel shall hear, and fear, and shall do no more any such wickedness as this is in the midst of thee.	וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא־יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הַזֶּה הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: (ס)
13	If thou shalt hear tell concerning one of thy cities, which the LORD thy God giveth thee to dwell there, saying:	כִּי־תִשְׁמָע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְתְּךָ לֵאמֹר:
14	'Certain base fellows are gone out from the midst of thee, and have drawn away the inhabitants of their city, saying: Let us go and serve other gods, which ye have not known';	יֵצְאוּ אַנְשִׁים בְּנֵי־בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּדְיִחוּ אֶת־יִשְׁבֵּי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתֶּם:

(8) הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיצין של קרובים אתה למד טיצין של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצה הארץ. זו חמה ולזנה וזכא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

(9) לא תאבה לו. לא תאהבנו, לפי שנאמר וְהָעָם לָרַעַף פְּמוֹךְ (ויקרא יט, יא), את זה לא תאהב: ולא תשמע אליו. זה חמנו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר עֲזֹז טַעֲזֹז עֲמוֹ (שמות כג, ה), לזה לא תעזב: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר לא תַעֲמֹד עַל דַּם רַעַף (ויקרא יט, טז), על זה לא תחוס: ולא תחמול. לא תהפך בזכותו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשחוק:

(10) כי הרג תהרגנו. (אם יאל מצ"ד זכאי החזירה לחיבה) יאל מצ"ד חייב, אל תחזירה לזכות (ספרי פט): ידך תהיה בו בראשונה. מזהו ציד הניסת להמיתו, לא מת צידו, ימות ציד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו':

(13) לשבת שם. פרט לירושלים שלא נתנה לדירה (ספרי צב): כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן יאל וגו':

15	then shalt thou inquire, and make search, and ask diligently; and, behold, if it be truth, and the thing certain, that such abomination is wrought in the midst of thee;	וְדַרְשֶׁתָּ וְחִקְרַתָּ וּשְׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהָנֵה אֹמֶת נִכּוֹן הַדָּבָר נֶעֱשֶׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:	וְתִתְּבַע וְתִבְדּוֹק וְתִשְׁאַל יְאוֹת וְהָא קוֹשֵׁטָא כִּינּוּן פְּתִיגְמָא אֲתַעְבִּידַת תּוֹעִיבְתָא הָדָא בִּינְךָ:
16	thou shalt surely smite the inhabitants of that city with the edge of the sword, destroying it utterly, and all that is therein and the cattle thereof, with the edge of the sword.	הִכָּה תִּכֶּה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא לְפִי־חֶרֶב הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֶמְתָּהּ לְפִי־חֶרֶב:	מִמָּחָא תִמְחִי יֵת יְתִבִּי קֶרְתָּא הֵהִיא לְפִתְגָם דְּחֶרֶב גְּמַר יֵתָּה וְיֵת כָּל דְּבָהּ וְיֵת בְּעִירָהּ לְפִתְגָם דְּחֶרֶב:
17	And thou shalt gather all the spoil of it into the midst of the broad place thereof, and shall burn with fire the city, and all the spoil thereof every whit, unto the LORD thy God; and it shall be a heap for ever; it shall not be built again.	וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רַחְבָּהּ וְשָׂרַפְתָּ בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:	וְיֵת כָּל עֲדָאָה תִכְנוֹשׁ לְגוֹ פְּתִיגְמָא וְתוֹקִיד בְּנוֹרָא יֵת קֶרְתָּא וְיֵת כָּל עֲדָאָה גְּמִיר קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵּל חָרוֹב לְעֵלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:
18	And there shall cleave nought of the devoted thing to thy hand, that the LORD may turn from the fierceness of His anger, and show thee mercy, and have compassion upon thee, and multiply thee, as He hath sworn unto thy fathers;	וְלֹא־יִדְבַק בְּיָדְךָ מֵאוֹמֶה מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יֵשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן־לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֵי וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:	וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מִדְּעָם מִן חֶרְמָא בְּדִיל דִּיתוּב יְיָ מִתְקוֹרַ רִיגְזִיהּ וְיִתִּין לְךָ רַחֲמִין וִירְחִים עֲלֶיךָ וְיִסְגִּינְךָ כְּמֵא דְרַגִּים לְאַבְרָהָם:
19	when thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the LORD thy God.	כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)	אֲרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטֵּר יֵת כָּל פְּקוּדוֹהִי דְאֵנָּה מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַעַבְד דְּכֶשֶׁר קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
XIV	Ye are the children of the LORD your God: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.	בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קֶרְחָהּ בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת:	בְּנִין אַתֶּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיכֶן לֹא תִתְגַּדְּמוּ וְלֹא תִשְׁוִין מְרֵט בֵּין עֵינֵיכֶן עַל מֵית:

- (14) בני בליעל. צליעול, שפרקו עולו של מקום (ספרי:ג). אנשים. ולא נשים יושבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו, אין נעשית עיר הנדחת עד שידחה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה (סנהדרין קיא:):
- (15) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו (שם מ). שבע חקירות, מריצוי המקרא, כאן יש ג', דרישה וחקירה והיעז, ושאלת אינו מן המנין וממנו למדו דקיות, ובמקום אחר הוא אומר ודקשו השפטים היטב (דברים יט, יח), ועוד במקום אחר הוא אומר ודקשו היטב (שם יז, ד), ולמדו היטב היטב לגזירה שוה, ליתן האמור של זה בזה:
- (16) הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם במיתה הכמוזה בזה, המיתם באחרת (בבא מציעא לא:):
- (17) לה' אלהיך. לשמו ובשצלו:
- (18) למען ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן שעבודת אלילים בעולם, חרון אף בעולם:
- (1) לא תתגדדו. לא תחטאו גדידה ושרט בצשרכם על מות, כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם בניו של מקום, ואתם ראויין להיות נאים, ולא גדודים ומקורחים: בין עיניכם. אלל הפדחת, ובמקום אחר הוא אומר, לא יקרחו קרקע בלאשם (ויקרא כא, ה), לעשות כל הראש כבין העינים:

2 For thou art a holy people unto the LORD thy God, and the LORD hath chosen thee to be His own treasure out of all peoples that are upon the face of the earth.	אֲרִי עִם קָדוֹשׁ אֶתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בְּחַר יְהוָה לְהֵיוֹת לְךָ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)	כִּי עִם קָדוֹשׁ אֶתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בְּחַר יְהוָה לְהֵיוֹת לְךָ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)
3 Thou shalt not eat any abominable thing.	לֹא תֵאכַל כָּל-תּוֹעֵבָה: לֹא תֵאכַל כָּל דְּמָרְחָק:	לֹא תֵאכַל כָּל-תּוֹעֵבָה: לֹא תֵאכַל כָּל דְּמָרְחָק:
4 These are the beasts which ye may eat: the ox, the sheep, and the goat,	זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שֹׁר שֶׂה כְּשִׁבִים וְשֶׂה עִזִּים:	זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שֹׁר שֶׂה כְּשִׁבִים וְשֶׂה עִזִּים:
5 the hart, and the gazelle, and the roebuck, and the wild goat, and the pygarg, and the antelope, and the mountain-sheep.	אֵיל וְצִבִּי וְיַחְמוּר וְאֶקֹּו וְדִישָׁן וְתֹאז וְזֶמֶר:	אֵיל וְצִבִּי וְיַחְמוּר וְאֶקֹּו וְדִישָׁן וְתֹאז וְזֶמֶר:
6 And every beast that parteth the hoof, and hath the hoof wholly cloven in two, and cheweth the cud, among the beasts, that ye may eat.	וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסַּת פְּרִסָּה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פְּרִסֹּת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ:	וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסַּת פְּרִסָּה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פְּרִסֹּת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ:
7 Nevertheless these ye shall not eat of them that only chew the cud, or of them that only have the hoof cloven: the camel, and the hare, and the rock-badger, because they chew the cud but part not the hoof, they are unclean unto you;	בָּרֶם יֵת דִּין לֹא תֵיכְלוּ מִמִּסְקֵי פֶשֶׁר וּמִסְדִּיקֵי פְּרִסָּתָא מִטְּלָפִי טְלָפִיא יֵת גְּמֵלָא וְיֵת אֲרֻנְבָא וְיֵת טִבְזָא אֲרִי מִסְקֵי פֶשֶׁר אֲנָוִי וּפְרִסָּתָהוֹן לֹא סְדִיקָא מִסְאָבִין אֲנָוִי לְכוּן:	אֲךָ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְּרִיסֵי הַפְּרִסָּה הַשְּׂסוּעָה אֶת-הַגְּמֵל וְאֶת- הָאֲרֻנְבָּת וְאֶת-הַטְּבִי וְכִי-מַעֲלָה גֵּרָה הֵמָּה וּפְרִסָּה לֹא הִפְרִיסוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:
8 and the swine, because he parteth the hoof but cheweth not the cud, he is unclean unto you; of their flesh ye shall not eat, and their carcasses ye shall not touch.	וְיֵת חֲזִירָא אֲרִי סְדִיק פְּרִסָּתָא הוּא וְלֹא פֶשֶׁר מִסְאָב הוּא לְכוּן מִבְּשָׂרָהוֹן לֹא תֵיכְלוּ וּבְנִבְלָתָהוֹן לֹא תִקְרְבוּן:	וְאֶת-הַחֲזִיר כִּי-מִפְּרִיסֵי פְּרִסָּה הוּא וְלֹא גֵרָה טְמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ: (ס)

- (2) כי עם קדוש אתה. קדושת עמך מאצותיך, ועוד וכן צמר ה':
- (3) כל תועבה. כל שחעצתי לך, כגון זרס און צכור כדי לשחטו צמדינה, הרי דצר שחעצתי לך כל מוס לא יהיה צו, וצא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המוס, בשל צצר צחלצצ הרי דצר שחעצתי לך, הזהיר כאן על אכילתו (חולין קיד:):
- (4) זאת הבהמה וגר איל וצבי ויחמור. למדנו שהחיה צכלל צהמה (שם עא.), ולמדנו שהבהמה וחיה טמאה מרובה מן הטורה, שצכל מקום פורט את המועט (שם סג:):
- (5) ואקו. מתורגס יעלא, יעלי סלע (איז לט, א), הוא אשטנצוק: והאו. תורצלא, תור היער, צאל"א יער צלשון ארמי:
- (6) מפרסת. סדוקה כתרגומו: פרסה. פלאנט"ה: ושסעת. חלוקה צשמי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה צפרנים, והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שנמצא צבהמה אכול, מכאן אמרו (חולין סט.). שהשליל ניתר צשחיתת אמו:
- (7) השסועה. צריה היא שיש לה שני צצין ושני שדראות (נדה כד.). אמרו צבותינו, למה נשנו צבהמות מפני השסועה, וצעופות מפני הראה (חולין סג:), שלא נאמרו צמ"כ:
- (8) ובנבלתם לא תגעו. צבותינו פירשו (ת"כ שמיני) צרגל, שאדם חייב לטהר את עצמו צרגל, יכול יהיו מוזהרים צכל

9	These ye may eat of all that are in the waters: whatsoever hath fins and scales may ye eat;	אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סַנְפִּיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת תֹאכְלוּ: יֵד דִּין תִּיכְלוּן מִכָּל דְּבַמְיָא כָּל דְּלִיה צִיצִין וְקַלְפִּין תִּיכְלוּן:
10	and whatsoever hath not fins and scales ye shall not eat; it is unclean unto you.	וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סַנְפִּיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טֵמֵא הוּא לָכֵן: וְכָל דְּלִית לִיה צִיצִין וְקַלְפִּין לֹא תִיכְלוּן מִסָּאב הוּא לָכֵן: (ס)
11	Of all clean birds ye may eat.	כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: כָּל צִפּוֹר דְּכִי תִיכְלוּן:
12	But these are they of which ye shall not eat: the great vulture, and the bearded vulture, and the osprey;	וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנְּשָׁר וְהַפֶּרֶס וְהַעֲזָנִיָּה: וְדִין דְּלֹא תִיכְלוּן מִנְּהוֹן נֶשֶׁרָא וְעַר וְעִזָּא:
13	and the glade, and the falcon, and the kite after its kinds;	וְהָרָאָה וְאֶת־הָאֵיָּה וְהַדִּיָּה וּבֵת כַּנְּפָא וְטִרְפִּיתָא וְדִיתָא לְמִינָהּ:
14	and every raven after its kinds;	וְאֵת כָּל־עֶרֶב לְמִינֹו: וְיֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנְיָה:
15	and the ostrich, and the night-hawk, and the sea-mew, and the hawk after its kinds;	וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמָס וְאֶת־הַשֹּׁחַף וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינֵהוּ: וְיֵת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיָּא וְצִפּוֹר שִׁחָא וְנֶצֶא לְזִנְיָהּ:
16	the little owl, and the great owl, and the horned owl;	אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף וְהַתְּנִשְׁמָת: וְקִדְיָא וְקַפּוֹפָא וּבּוֹתָא:
17	and the pelican, and the carrion-vulture, and the cormorant;	וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשִּׁלָּד: וְקֵתָא וְיִרְקָרִיקָא וְשִׁלְיָנוּאָ:
18	and the stork, and the heron after its kinds, and the hoopoe, and the bat.	וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפָת וְהַעֲטָלָף: וְחִנְרִיתָא וְאַבּוֹ לְזִנְיָה וְנֶגֶר טוֹרָא וְעֵטְלִיפָא:
19	And all winged swarming things are unclean unto you; they shall not be eaten.	וְכָל שְׂרָץ הָעוֹף טֵמֵא הוּא לָכֵן לֹא יֹאכְלוּ: וְכָל רֶחֶשָׁא דְּעוֹפָא מִסָּאב הוּא לָכֵן לֹא יִתְאֲכְלוּן:

השנה, תלמוד לומר קָמַר אֵל הפֶּהֶגִים וגו' (ויקרא כא, א), ומה טומאת המת חמורה כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן (ר"ה טז):

(11) כל צפור טהורה תאכלו. להחיר משולחת שצמורה (קידושין נז):

(12) וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסור את השחוט:

(13) והרָאָה ואת האֵיָּה וגו'. היא ראה, היא אֵיה, היא דֵּיה, ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר, ולמה הזהירך בכל שמותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה, והבא להחיר אומר, זו דֵּיה שמה או אֵיה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט (חולין סג):

(16) התנשמת. קלצ"א שוריי"ד:

(17) שלך. השולה דגים מן הים (שם):

(18) דוכיפת. הוא תרנגול הצר, ובלע"ז הרופ"א, וכרצלמו כפולה:

20	Of all clean winged things ye may eat.	כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ: כָּל עוֹף דָּבִי תִיכְלוּ:	20
21	Ye shall not eat of any thing that dieth of itself; thou mayest give it unto the stranger that is within thy gates, that he may eat it; or thou mayest sell it unto a foreigner; for thou art a holy people unto the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	לֹא תֹאכְלוּ כָּל־נֶבֱלָה לִגְר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכְלָה אֹי מִכֹּר לְנֹכְרִי כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)	21
22	Thou shalt surely tithe all the increase of thy seed, that which is brought forth in the field year by year.	עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאָת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: עֲשֹׂרָא תַעֲשֹׂר ית כָּל עֲלֵלַת זֶרְעֶךָ דִּי־פִיק חֲקֵלָא שָׁנָא שָׁנָא:	חמישי
23	And thou shalt eat before the LORD thy God, in the place which He shall choose to cause His name to dwell there, the tithe of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the firstlings of thy herd and of thy flock; that thou mayest learn to fear the LORD thy God always.	וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מִעֲשֶׂר דִּגְנוֹךָ תִּירֶשֶׁךָ וּיְצִהְךָ וּבְכֹרֶת בְּקִרְךָ וּצֹאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים:	23
24	And if the way be too long for thee, so that thou art not able to carry it, because the place is too far from thee, which the LORD thy God shall choose to set His name there, when the LORD thy God shall bless thee;	וְכִי־יִרְבֶּה מְמֹךְ תִּדְרֹךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	24
25	then shalt thou turn it into money, and bind up the money in thy hand, and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose.	וְנִתְּתָה בַכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהֵלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:	25

- (19) שרץ העוף. הם הגמזים הרוחשים על הארץ, כגון זבובים וזרעים וחגבים טמאים, הם קרויים שרץ.
- (20) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא, כל ליתן עשה על לא תעשה, וכן צהמה אותה תאכלו ולא צהמה טמאה, לאו הצא מכלל עשה עשה, לעבור עליהם עשה ולא תעשה:
- (21) לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות: כי עם קדוש אתה לה'. קדש את עצמך במותר לך (ספרי קד), דברים המותרים ואחרים נהגים בהם איסור, אל תתירם צניעה: לא תבשל גדי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולצהמה טמאה (חולין קיג):
- (22) לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אלל זה, אמר להם הקב"ה לישראל, אל תגרמו לי לבשל גדיים של תצואה עד שהן צמעי אמותיהן, שאלו אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להצד של אני מוסיף רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר וישדפה לפני קמה (מלכים ב' יט, כו), וכן לענין כזורים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן (ספרי קה):
- (23) ואכלת וגו'. זה מעשר שני, שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר כי תקחו מאת צני ישרא'ל וגו' (במדבר יח, כו), ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר ויכללם אתו בכל מקום (שם לא), על כרחך זה מעשר אחר הוא:
- (24) כי יברכך. שמהם התצואה מרובה לשאת:

<p>26 And thou shalt bestow the money for whatsoever thy soul desireth, for oxen, or for sheep, or for wine, or for strong drink, or for whatsoever thy soul asketh of thee; and thou shalt eat there before the LORD thy God, and thou shalt rejoice, thou and thy household.</p>	<p>וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף כֹּל אֲשֶׁר-תִּאְוָה נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִין וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמְחָתָה אִתָּה וּבֵיתְךָ:</p>	<p>26 וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף כֹּל אֲשֶׁר-תִּאְוָה נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִין וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמְחָתָה אִתָּה וּבֵיתְךָ:</p>
<p>27 And the Levite that is within thy gates, thou shalt not forsake him; for he hath no portion nor inheritance with thee.</p>	<p>וְהַלְוִי אֲשֶׁר-בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ:</p>	<p>27 וְהַלְוִי אֲשֶׁר-בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ:</p>
<p>28 At the end of every three years, even in the same year, thou shalt bring forth all the tithe of thine increase, and shall lay it up within thy gates.</p>	<p>מִסּוּף תִּלָּת שָׁנִים תִּפְּקֶינָה יָדְךָ כֹּל מַעְסֶר עֲלֻלְתְּךָ בִּשְׁתָּא הָהִיא וְתַצְנַע בְּקִרְיָךְ:</p>	<p>28 מִקְצָהוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעְשֶׁר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִיא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>
<p>29 And the Levite, because he hath no portion nor inheritance with thee, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates, shall come, and shall eat and be satisfied; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hand which thou doest.</p>	<p>וַיָּבֵיאוּ לִיְנוּאָה אֲרִי לִית לִיהִי חוֹלֵק וְאֶחָסְנָא עִמָּךְ וְגִיּוֹרָא וְהַאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאֶכְלוּ וְשִׁבְעוּ לַמֶּעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (ס)</p>	<p>29 וַיָּבֵיאוּ הַלְוִי כִּי אֵין-לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהַאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאֶכְלוּ וְשִׁבְעוּ לַמֶּעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (ס)</p>
<p>XV At the end of every seven years thou shalt make a release.</p>	<p>מִסּוּף שִׁבְעַ שָׁנִים תַּעֲבִיד שְׁמִטָּא:</p>	<p>שִׁי מִקֵּץ שִׁבְעַ שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה:</p>
<p>2 And this is the manner of the release: every creditor shall release that which he hath lent unto his neighbour; he shall not exact it of his neighbour and his brother; because the LORD's release hath been proclaimed.</p>	<p>וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוּט כָּל-בֹּעֵל מִשָּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בִרְעוּהוּ לֹא-יִגָּשׁ אֶת-רְעוּהוּ וְאֶת-אָחִיו כִּי-קָרָא שְׁמִטָּה לִיהִנָּה:</p>	<p>2 וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוּט כָּל-בֹּעֵל מִשָּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בִרְעוּהוּ לֹא-יִגָּשׁ אֶת-רְעוּהוּ וְאֶת-אָחִיו כִּי-קָרָא שְׁמִטָּה לִיהִנָּה:</p>

(26) בכל אשר תאוה נפשך. כלל: בבקר ובצאן ובין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל, מה הפרט מפורש ולד, ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו' (עירוזין כז):

(27) והלוי וגר לא תעזבונו. מליטן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. יצאו לקט שכחה ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמון, ואינן חייבין צמצום:

(28) מקצה שלש שנים. צא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיערס מן הבית בשלישית: (29) ובא הלוי. ויטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אתה זירושלים כדרך שנוקטת לאכול מעשר שני של שתי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שזעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו', ואם מוליד לירושלים מעשר של שנה ראשונה ושנייה שהם הים, ומתוך זה נקרא מן הבית (דברים כו, יג), כמו שמפורש בפי חכלה לעשר (שם יז):

(1) מקץ שבע שנים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר קרצה שנת השבע (לקמן פסוק ט), ואם אתה אומר ז' שנים לכל מלוה ומלוה, להלוות כל אחד ואחד, היאך היא קרצה, הא למדת ז' שנים למנין השמיטות:

(2) שמוט כל בעל משה ידו. שמוט את ידו של כל בעל משה:

3	Of a foreigner thou mayest exact it; but whatsoever of thine is with thy brother thy hand shall release.	מִן פֶּרַעַם מִן תַּחֲבֹעַ וְיִהְיֶה לְךָ עִם אֲחִיךָ תִּשְׁמַט יָדְךָ:	אֶת־הַנִּכְרִי תִגְשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אֲחִיךָ תִּשְׁמַט יָדְךָ:
4	Howbeit there shall be no needy among you—for the LORD will surely bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it—	לְחֹד אֲרִי לֹא יִהְיֶה בְּךָ מִסְכִּינָא אֲרִי בִרְכָא וּבִרְכָּךָ יְיָ בְּאֶרֶץ דִּי אֱלֹהֶיךָ יִתֵּיב לְךָ אֲחִסָּנָא לְמִירְתָּהּ:	אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֲבִיּוֹן כִּי־בִרְךָ יִבְרַכְךָ יְהוָה בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נַתַּן־לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:
5	if only thou diligently hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all this commandment which I command thee this day.	לְחֹד אִם קִבְּלָא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמִטְר לְמַעַבְד ית כָּל תַּפְקִידָתָא הָדָא דְאָנָא מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין:	רַק אִם־שָׁמָע תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם:
6	For the LORD thy God will bless thee, as He promised thee; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow; and thou shalt rule over many nations, but they shall not rule over thee.	אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךָ כְּמָא דְּמִלִּיל לְךָ וְתוֹזִיף לְעַמְּמִין סְגִיאִין וְאַתָּה לֹא תִזִּיף וְתִשְׁלֹט בְּעַמְּמִין סְגִיאִין וּבְךָ לֹא יִשְׁלֹטוּן:	כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְהָעַבְטָתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִעַבֵּט וּמִשְׁלֹתָ בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשְׁלוּ: (ס)
7	If there be among you a needy man, one of thy brethren, within any of thy gates, in thy land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not harden thy heart, nor shut thy hand from thy needy brother;	אֲרִי יִהְיֶה בְּךָ מִסְכִּינָא חַד מֵאַחֶיךָ בְּחֹד מִקְרוֹךְ בְּאֶרֶץ דִּי אֱלֹהֶיךָ יִתֵּיב לְךָ לֹא תַחֲסִיף ית לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ יַת יָדְךָ מֵאַחֶיךָ מִסְכִּינָא:	כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן מֵאַחַד אֲחֵיךָ בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נַתַּן לְךָ לֹא תִאֲמָץ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאַחֶיךָ הָאֲבִיּוֹן:
8	but thou shalt surely open thy hand unto him, and shalt surely lend him sufficient for his need in that which he wanteth.	אֲרִי מִפְּתַח תִּפְתַּח יַת יָדְךָ לִיה וְאוֹזָפָא תוֹזְפִינִיה כְּמִסַּת חוֹסְרִינִיה דְּחִסְרִי לִיה:	כִּי־פִתַּח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהָעַבַּט תַּעֲבִיטְנוּ דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ:

(3) את הנכרי תגש. זו מצות עשה (ספרי קיג):

(4) אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אביון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אציונים

באחרים ולא בכס, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום אציונים בכס: אביון. דל מעני, ולשון אציון שהוא תאצל לכל דבר:

(5) רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה צד אציון: שמוע תשמע. שמע קמעא, משמיעין אותו הרבה:

(6) כאשר דבר לך. והיכן דבר, צדד אפס צעיר (לקמן כח, ג): והעבטת. כל לשון הלוואה כשנופל על המלוה נופל

בלשון מפעיל, כגון והלוי, והעבטת, ואם היה אומר ועבטת, היה נופל על הלוה, כמו ולוית: והעבטת גוים. יכול שמהא

לוה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואתה לא תעבט: ומשללת בגוים רבים. יכול גויים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר

ובך לא ימשלו:

(7) כי יהיה בך אביון. התאצל תאצל קודם: מאחד אחיך. אחיך מאצין קודם לאחיך מאמך: שעריך. עניי עריך

קודמין לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמנטער אס יתן אס לא יתן, לכן נאמר לא תאמץ, יש לך אדם שפושט את

ידו וקופצה, לכן נאמר ולא תקפוצ: מאחיד האביון. אס לא תתן לו, סופך להיות אחיו של אציון:

(8) פתח תפתח. אפילו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הריכי משמש בלשון אלא: והעבט תעביטנו. אס לא ראה

במתנה תן לו בזהווא: די מחסורו. ואי אמה מנווה להעשירו (כמוצות סז): אשר יחסר לו. אפילו סוס לרכוב עליו

<p>9 Beware that there be not a base thought in thy heart, saying: 'The seventh year, the year of release, is at hand'; and thine eye be evil against thy needy brother, and thou give him nought; and he cry unto the LORD against thee, and it be sin in thee.</p>	<p>אִתְּמַר לְךָ דִּלְמָא יְהִי פִתְגָם עִם לִבְךָ בְּרָשָׁע לְמִימַר קְרִיבַת שְׁתָּא דְשְׂבִיעִיתָא שְׁתָּא דְשְׂמִשְׁתָּא וְתִבְאֵשׁ עֵינְךָ בְּאַחֲוֶיךָ מִסְכִּינָא וְלֹא תַתִּין לֵיהּ וְיִקְרִי עָלֶיךָ קָדָם יי וְיִהִי בְךָ חֹבָא:</p>	<p>9 הַשְׁמַר לְךָ פֶּן־יִהְיֶה דְבָר עִם־ לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קִרְבָּה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרַעַתָּה עֵינֶיךָ בְּאַחֲוֵי הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֲטָא:</p>
<p>10 Thou shalt surely give him, and thy heart shall not be grieved when thou givest unto him; because that for this thing the LORD thy God will bless thee in all thy work, and in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>מִתָּן תַּתִּין לֵיהּ וְלֹא יִבְאֵשׁ לִבְךָ בְּמִתְּנֶנְךָ לֵיהּ אֲרִי בְדִיל פִּתְגָמָא קָדָין יִבְרַכְכֶּנָּה יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עֹבְדֶיךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדֶיךָ:</p>	<p>10 נָתַתָּן תַּתִּין לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְבְּךָ בְּתַתֶּנָּה לוֹ כִּי בְּגִלְלוֹ תִדְבֵּר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־ מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדֶיךָ:</p>
<p>11 For the poor shall never cease out of the land; therefore I command thee, saying: 'Thou shalt surely open thy hand unto thy poor and needy brother, in thy land.'</p>	<p>אֲרִי לֹא יִפְסוּק מִסְכִּינָא מְגוֹ אֶרֶצָא עַל כֵּן אֲנָא מְפַקִיד לְךָ לְמִימַר מִפְתַּח תִּפְתַּח יָדְךָ לְאַחֲוֶיךָ לְעֵנֶיךָ וְלִמְסִכִּינְךָ בְּאֶרֶצְךָ:</p>	<p>11 כִּי לֹא־יִחָדֵל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנֹכִי מְצַוֶּיךָ לֵאמֹר פֶּתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לְאַחֲוֶיךָ לְעֵנֶיךָ וְלִאֲבִינְךָ בְּאֶרֶצְךָ: (ס)</p>
<p>12 If thy brother, a Hebrew man, or a Hebrew woman, be sold unto thee, he shall serve thee six years; and in the seventh year thou shalt let him go free from thee.</p>	<p>אֲרִי יוֹדְבִין לְךָ אֲחִוֶּיךָ בֵּר יִשְׂרָאֵל אוֹ בֵּת יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּלְחֶנְךָ שִׁית שָׁנִין וּבְשִׁשָּׁא שְׂבִיעִיתָא תִּפְטְרֶנִּיהּ בֵּר חוֹרִין מִעֲמֶךָ:</p>	<p>12 כִּי־יִמְכַר לְךָ אֲחִיךָ הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה וַעֲבַדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנַת־הַשְּׂבִיעִית תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ:</p>
<p>13 And when thou lettest him go free from thee, thou shalt not let him go empty;</p>	<p>וְאֲרִי תִּפְטְרֶנִּיהּ בֵּר חוֹרִין מִעֲמֶךָ לֹא תִפְטְרֶנִּיהּ רִיקָן:</p>	<p>13 וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מִעֲמֶךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם:</p>
<p>14 thou shalt furnish him liberally out of thy flock, and out of thy threshing-floor, and out of thy winepress; of that wherewith the LORD thy God hath blessed thee thou shalt give unto him.</p>	<p>אֲפַרְשָׂא תִּפְרִישׁ לֵיהּ מִעֲנָה וּמִאֲדָרָה וּמִמַּעְצְרֹתֶיךָ דְּבִרְכֶּךָ יי אֱלֹהֶיךָ תַתִּין לֵיהּ:</p>	<p>14 הָעֵנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאֲנֶה וּמִגִּרְנָה וּמִיִּבְבָּה אֲשֶׁר בִּרְכָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תַתִּין־לוֹ:</p>

ועבד לרוץ לפניו (שם): לו. 12 וזו אשה, וכן הוא אומר אֶעֱשֶׂה לוֹ עֹר פִּגְמוֹ (צראשית ז, יח) (שם)
 (9) וקרא עליך. יכול מנזה, תלמוד לומר ולא יקרא (לקמן כד, טו ספרי קיז): והיה בך חטא. מכל מקום, אפילו לא יקרא, א"כ למה נאמר וקרא עליך, ממחר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:
 (10) נתון תתן לו. אפילו מאה פעמים: לו. צינו וצינך: כי בגלל הדבר. אפילו אמרת ליתן, אחת נוטל שכל האמירה עם שכל המעשה:
 (11) על כן. מפני כן: לאמר. (ספרי) ענה לטובתך אני מִשְׁאִיף (ספרי קיח): לאחיד לעניך. לאיזה אח, לעני: לעניך. צו"ד אחד לשון עני אחד הוא, אצל ענייך צניי יוד"ן שני עניים:
 (12) כי ימכר לך. על ידי אחרים, צמכרוהו בית דין צגנצתו הכתוב מדבר (קידושין יד:), והרי כבר נאמר כי תקנה עֶבֶד עֲבָרִי (שמות כא, ז) וצמכרוהו בית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן, אחד שכתוב או העבריה אף היא חלל בשש, ולא שמכרוהו בית דין שאין הָאִמָּה נמכרת צגנצתה, שנאמר צגנצתו ולא צגנצתה (סוטה כג:), אלא צקטנה שמכרה אביה, ולמד כאן שאם יצאו שש שנים קודם שחציו סימנין, חלל, ועוד חידש כאן העניק תעניק:

15	And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt, and the LORD thy God redeemed thee; therefore I command thee this thing to-day.	וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם:	15
16	And it shall be, if he say unto thee: 'I will not go out from thee'; because he loveth thee and thy house, because he fareth well with thee;	וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעַמְּךָ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לוֹ עִמָּךְ:	16
17	then thou shalt take an awl, and thrust it through his ear and into the door, and he shall be thy bondman for ever. And also unto thy bondwoman thou shalt do likewise.	וְלִקַּחְתָּ אֶת־הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְּאָזְנוֹ וּבִדְלָתוֹ וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאָף לְאִמָּתְךָ תַּעֲשֶׂה־כֵּן:	17
18	It shall not seem hard unto thee, when thou lettest him go free from thee; for to the double of the hire of a hiring hath he served thee six years; and the LORD thy God will bless thee in all that thou doest.	לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְּחָךְ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (פ)	18
19	All the firstling males that are born of thy herd and of thy flock thou shalt sanctify unto the LORD thy God; thou shalt do no work with the firstling of thine ox, nor shear the firstling of thy flock.	כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבָקְרְךָ וּבְצֹאֲנֶיךָ הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבָכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאֲנֶיךָ:	שביעי

(14) העניק תעניק. לשון עדי, בגובה וצמראית העין, דבר שיהא ניכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על זוארו: מצאנך מגרנך ומיקבך. יכול אין לי אלא אלו בלד, תלמוד לומר אשר ברכך מכל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה, יאזו פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קידושין (יז) בגזירה שזה, כמה נותן לו מכל מין ומין:

(15) וזכרת כי עבד היית. והענקתי ושניתני לך מציות מצרים וציות הים, אף אחת הענק ונקה לו:

(17) עבד עולם. יכול כמשמעו, תלמוד לומר וְשָׂבָס אִישׁ אֶל אֶחָדָם וְאִישׁ אֶל מִשְׁפָּחָתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפָּחָתוֹ (ויקרא כה, י), הא למדת שאין זה אלא עולמו של יוצל (מכילתא משפטים פז): ואף לאמתך תעשה כן. הענק לה, יכול אף לרעייה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר ואם אומר יאמר העצד (שמות כא, ה), עצד נרע ואין אמה נרע:

(18) כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו, עצד עברי עוצד צין ציום וצין צלילה, וזהו כפלים שצעזודת שכירי יום, ומהו עזודתו צלילה, רצו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון (קידושין טו):

(19) כל הבכור וגו' תקדיש. וצמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר אף בכור אֶשֶׁר יִבְרָה לֵה' וגו' (ויקרא כז, כו), הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן למד שמצוה לומר הרי אחת קדוש לבכורה. דבר אחר, א"א לומר תקדיש שכר נאמר לא יקדיש, וא"א לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש, הא כיצד, מקדישו אחת הקדש עליו, ונותן להקדש כפי טובת הגאה שזו (ערכין כט): לא תעבוד בבכור שורך ולא תגזו וגו'. אף החילוף למדו רבותינו שאסור (חולין קלו), אלא שדבר הכתוב צהווה:

20	Thou shalt eat it before the LORD thy God year by year in the place which the LORD shall choose, thou and thy household.	לפני יהוה אלהיך תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר יהוה אתה וביתך: קדם יי אלהך תיכלניה שנה בשנה באתרא דיתרעי יי את ואנש ביתך:	20
21	And if there be any blemish therein, lameness, or blindness, any ill blemish whatsoever, thou shalt not sacrifice it unto the LORD thy God.	וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו ליהוה אלהיך: וארי יהי ביה מומא חגיר או עור כל מום ביש לא תפסניה קדם יי אלהך:	21
22	Thou shalt eat it within thy gates; the unclean and the clean may eat it alike, as the gazelle, and as the hart.	בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו כצבי וכאיל: בקרוך תיכלניה מסאבא ודכיא כחדא כבשר טבא ואיל:	22
23	Only thou shalt not eat the blood thereof; thou shalt pour it out upon the ground as water.	רק את-דמו לא תאכל על-הארץ תשפכנו כמים: (פ) לחוד ית דמיה לא תיכול על ארעא תישדניה כמא:	23
XVI	Observe the month of Abib, and keep the passover unto the LORD thy God; for in the month of Abib the LORD thy God brought thee forth out of Egypt by night.	שמור את-חדש האביב ועשית פסח ליהוה אלהיך כי בחדש האביב הוציאך יהוה אלהיך ממצרים לילה: טר ית ירחא דאביבא ותעביד פסחא קדם יי אלהך ארי בירחא דאביבא אפקד יי אלהך ממצרים ועבד לך נסין בליליא:	XVI
2	And thou shalt sacrifice the passover-offering unto the LORD thy God, of the flock and the herd, in the place which the LORD shall choose to cause His name to dwell there.	וזבחת פסח ליהוה אלהיך צאן ובקר במקום אשר יבחר יהוה לשכן שמו שם: ותכוס פסחא קדם יי אלהך מן בני ענא ונכסת קודשיא מן תורי באתרא דיתרעי יי לאשראה שכינתיה תמן:	2

(20) לפני ה' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא אומר, שכבר מנינו שהוא ממתנות כהונה אחד תס ואחד בעל מוס, שנאמר ויִשָּׁקֶם יְהוָה לְךָ וגו' (במדבר יח, יח זכורות כח). שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכול יהא פסול משעזרה שנתו, כבר הוקש למעשר, שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויִהְיֶה לְךָ זִכְרוֹת צָדִיק וְאֵלֶיךָ (לעיל יד, כג), מה מעשר שני אינו נפסל לחצרתה, אף זכור אינו נפסל, אלא שמאזה תוך שנתו: שנה בשנה. אם שחטו צסוף שנתו, אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים וילנה אחד (שם כז: ספרי קנה):

(21) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. חור וכלל, מה הפרט מפורש מוס הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שנגלוי ואינו חוזר:

(23) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו היתר הצא מכלל איסור הוא, שהרי קדוש, ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל:

(1) שמור את חדש האביב. מקודם צאז שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב צו את מנחת העומר, ואם לאו עָצַר את השנה: ממצרים לילה. והלא ציוס ילאו, שנאמר מִמִּצְרַיִם הֵסֵקֶם יָצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' (במדבר לג, ג), אלא לפי שציליה נתן להם פרעה רשות ללאת, שנאמר וַיִּקְרָא לְמִשֶּׁה וּלְאַהֲרֹן לֵילָה וגו' (שמות יב, לא):

(2) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר מן הכזשים ומן העזים תקחו (שמות יב, ה): ובקר. תזבח לחגיגה (ספרי קכט), שאם נמנו על הפסח חצורה מרובה, מציאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השזוע (פסחים ע). ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה:

<p>3 Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life.</p>	<p>לֹא תִכּוֹל עֲלוּהֵי חֲמִיעַ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּכּוֹל עֲלוּהֵי פִטִּירָא לְחִים עֲנִי אֲרִי בִבְהִילוֹ נִפְקָא מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם בְּדִיל דְּתִדְכֹּר יַת יוֹם מִפְקָד מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם כּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ:</p>	<p>לֹא-תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל-עָלָיו מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזִין יֵצְאָתָּה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:</p>
<p>4 And there shall be no leaven seen with thee in all thy borders seven days; neither shall any of the flesh, which thou sacrificest the first day at even, remain all night until the morning.</p>	<p>וְלֹא יִתְחַזֵּי לְךָ חֲמִיר בְּכָל-גְּבֻלָּךְ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא-יֵלִין מִן-הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר:</p>	<p>וְלֹא-יִרְאֶה לְךָ שֹׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלָּךְ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא-יֵלִין מִן-הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר:</p>
<p>5 Thou mayest not sacrifice the passover-offering within any of thy gates, which the LORD thy God giveth thee;</p>	<p>לִית לְךָ רֶשׁוּ לְמַכֵּס יַת פִּסְחָא בְּחֻדָּא מִן קִרְוֵךְ דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לְךָ:</p>	<p>לֹא תוּכַל לִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאַתֶּר שְׂעָרֶיךָ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ:</p>
<p>6 but at the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell in, there thou shalt sacrifice the passover-offering at even, at the going down of the sun, at the season that thou camest forth out of Egypt.</p>	<p>אֱלֵחִין בְּאַתֶּרָא דִּיתִרְעִי יִי אֱלֹהֶךָ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינִתִּיהָ תִמְן תִּכּוֹס יַת פִּסְחָא בְּרִמְשָׁא כְּמִיעַל שְׁמֶשָׁא זְמַן מִפְקָד מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בָּעֶרֶב כִּבּוּא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>7 And thou shalt roast and eat it in the place which the LORD thy God shall choose; and thou shalt turn in the morning, and go unto thy tents.</p>	<p>וּתְבַשִּׁיל וּתִכּוֹל בְּאַתֶּרָא דִּיתִרְעִי יִי אֱלֹהֶךָ בֵּיתָא וְתִתְפַּנִּי בְּצַפְרָא וּתְהִדָּךְ לְקִרְוֵךְ:</p>	<p>וּבִשְׁלִילָהּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ בַּבֹּקֶר וְהִלַּכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ:</p>

(3) לחם עני. לחם שמזכיר את העוני שנחשבו צמזמרים: כי בחפזו יצאת. ולא הספיק צדק להחמץ, וזה יהיה לך לזכרון, וחפזו לא שלך היה, אלא של מצרים, שכן הוא אומר וספוק מצרים על הקס וגו' (שמות יב, לג): למען תזכר. על ידי אכילת הפסח והמנחה, את יום לאחך:

(4) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזרה למומיר צפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא צפסח מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאמר אר' פיוס הראשון פשציתו שאר מנפיקס (שמות יב, טו), ולפי שנחלק הכתוב מעניו של פסח והתחיל לדבר צחקות שבעת ימים כגון שבעת ימים תאכל עליו מנחה ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הוצרך לפרש באיזו זמנה הוא מזהיר, שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר, הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה, כולן צל תותירו ואין נאכלין אלא ליום וליילה, לכך כתב בערב ציוס הראשון. דבר אחר, צחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, והראשון האמור כאן, ציו"ט הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ציו"ט הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר וצט"ו, וכך היא שנויה במסכת פסחים (ע"א):

(6) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, בערב משש שעות ולמעלה זצחהו, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד לאחך אתה שורפהו, כלומר נעשה נותר ויאלץ לצית השריפה (ספרי קלג):

(7) ובשלת. זהו צלי אש, שאף הוא קרוי צישול: ובנית בבקר. לבקר של שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יו"ט (ספרי קלד חגיגה יז):

8	ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת ליהוה אלהיך לא תעשה מלאכה: (ו)	8
9	שבעה שבועות תספור לך שבעה חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות:	9
10	ועשית חג שבועות ליהוה אלהיך מסת נדבת ידך אשר נתן כאשר יברכה יהוה אלהיך:	10
11	ושמחת לפני יהוה אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ואמתיך וחלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר במקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכון שמו שם:	11
12	וזכרת כיעבד היית במצרים ושמרת ועשית את החקים האלה: (ז)	12
13	חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באסוף מגרנך ומיקבך:	מפטיר

(8) ששת ימים תאכל מצות. וצמקום אחר הוא אומר שבעת ימים (שמות יב, טו), שבעה מן הישן וששה מן החדש. דבר אחר, למד על אכילת מנה בשביעי שאינה חובה, ומכאן אמה למד לששת ימים, שהרי שביעי בכלל היה, ויאל מן הכלל ללמד שאין אכילת מנה זו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עזמו יאל אלא ללמד על הכלל כולו יאל, מה שביעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכחז קצבו חובה, שנאמר בערצ תאכלו מצת (שם יח פסחים קכ). עצרת לך אלהיך. עזר עזמן מן המלאכה. דבר אחר, פנופא של מאלל ומשחה, לשון נענכה גא אוסף (שופטים יג, טו):

(9) מהחל חרמש בקמה. משנקר העומר, שהוא ראשית הקציר (ספרי קלו):

(10) מסת נדבת ידך. די נדצת ידך, הכל לפי הצרכה, הצא שלמי שמחה, וקצש קרואים לאכול:

(11) וחלוי והגר והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, צנך וצתך ועצדך ואמתך, אם אמה משמח את שלי אני משמח את שלך:

(12) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתך שמשמור ומעשה את החקים האלה:

(13) באסוף. צומן האסיף שאתה מכנים לצית פירות הקיץ. דבר אחר באסוף מגרנך ומיקבך, למד שמסכנין את הסוכה

<p>And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates.</p>	<p>וְשִׂמְחָתָּ בַּחֲגֹג אֹתָהּ וּבְנֶהְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	<p>14 וְשִׂמְחָתָּ בַּחֲגֹג אֹתָהּ וּבְנֶהְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>
<p>Seven days shalt thou keep a feast unto the LORD thy God in the place which the LORD shall choose; because the LORD thy God shall bless thee in all thine increase, and in all the work of thy hands, and thou shalt be altogether joyful.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֹל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ שְׂמֵחַ:</p>	<p>15 שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֹל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ שְׂמֵחַ:</p>
<p>Three times in a year shall all thy males appear before the LORD thy God in the place which He shall choose; on the feast of unleavened bread, and on the feast of weeks, and on the feast of tabernacles; and they shall not appear before the LORD empty;</p>	<p>שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוֹרְךָ אֶת-פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת-פָּנָיו יְהוָה רִיקָם:</p>	<p>16 שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוֹרְךָ אֶת-פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת-פָּנָיו יְהוָה רִיקָם:</p>
<p>every man shall give as he is able, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee.</p>	<p>אִישׁ כַּמִּתְנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ: (ס)</p>	<p>קנו פסוקים 17 אִישׁ כַּמִּתְנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ: (ס)</p>
<p><i>The Haftarah is Isaiah 54:11 – 55:5 on page 167. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 183. Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs, but read this Haftara even on Erev Rosh Hodesh.</i></p>		
<p>Judges and officers shalt thou make thee in all thy gates, which the LORD thy God giveth thee, tribe by tribe; and they shall judge the people with righteous judgment.</p>	<p>שֹׁפְטִים וְשָׁטְרִים תִּתֵּן-לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וּשְׁפָטוּ אֶת-הָעָם מִשִּׁפְט-צֶדֶק:</p>	<p>שופטים 18 שֹׁפְטִים וְשָׁטְרִים תִּתֵּן-לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וּשְׁפָטוּ אֶת-הָעָם מִשִּׁפְט-צֶדֶק:</p>

בפסולת גורן ויקב (סוכה יז):

(15) והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הצטחה, ולפי תלמודו (שם מח.) למדו מכאן, לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

(16) ולא יראה את פני ה' ריקם. אלא הבא עולות ראייה ושלמי חגיגה:

(17) איש כמתנת ידו. מי שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרובים, יביא עולות מרובות ושלמים מרובים (חגיגה ח):

(18) שופטים ושוטרים. שופטים, דיינין הפוסקים את הדין; ושוטרים. הרודין את העם אחר מלותן, שמכין וכופתין במקל וצרצועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שעריך. צלל עיר ועיר (סנהדרין טז): לשבטיך. מוסב על חתן לך, שופטים ושוטרים חתן לך לשבטיך צלל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד, שמושיבין דיינין לכל שבט ושבט וצלל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דיינין מומחים ונדיקים לשפטו נדק:

19	Thou shalt not wrest judgment; thou shalt not respect persons; neither shalt thou take a gift; for a gift doth blind the eyes of the wise, and pervert the words of the righteous.	לֹא־תִטָּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יְעוֹר עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים:	לֹא תִצְלִי דִין לֹא תִשְׁתַּמּוּדַע אַפִּיו וְלֹא תִקְבִּיל שׁוֹחָדָא אֲרִי שׁוֹחָדָא מְעוֹר עֵינֵי חֲכָמִין וּמִקְלָקִיל פְּתָגְמִין תְּרִיצִין:
20	Justice, justice shalt thou follow, that thou mayest live, and inherit the land which the LORD thy God giveth thee.	צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחְיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)	קוּשָׁטָא קוּשָׁטָא תִרְדּוּף בְּדִיל דְּתִיחֵי וְתִירַת יֵת אֲרַעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְחִיב לָךְ:
21	Thou shalt not plant thee an Asherah of any kind of tree beside the altar of the LORD thy God, which thou shalt make thee.	לֹא־תִטַּע לָךְ אֲשֵׁרָה כָּל־עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לָּךְ:	לֹא תַצּוּב לָךְ אֲשִׁירַת כָּל אֵילָן בְּסִטֵּר מִדְּבָחָא דִּי אֱלֹהֶךָ דְּתַעֲבִיד לָךְ:
22	Neither shalt thou set thee up a pillar, which the LORD thy God hateth.	וְלֹא־תָקִים לָךְ מַצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)	וְלֹא תָקִים לָךְ קָמָא דְּרַחִיק יי אֱלֹהֶךָ:
XVII	Thou shalt not sacrifice unto the LORD thy God an ox, or a sheep, wherein is a blemish, even any evil thing; for that is an abomination unto the LORD thy God.	לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יְהִיָּה בּוֹ מוֹם כָּל דְּבַר רָע כִּי תוֹעֵבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: (ס)	לֹא תִבּוֹס קֳדָם יי אֱלֹהֶךָ תּוֹר וְאָמַר דִּיהִי בִיה מוּמָא כָּל מִדְּעָם בִּיש אֲרִי מְרַחֵק קֳדָם יי אֱלֹהֶךָ הוּא:
2	If there be found in the midst of thee, within any of thy gates which the LORD thy God giveth thee, man or woman, that doeth that which is evil in the sight of the LORD thy God, in transgressing His covenant,	כִּי־יִמָּצֵא בְּקִרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ:	אֲרִי יִשְׁתַּכַּח בֵּינְךָ בְּחָדָא מִן קִרְוֶךָ דִּי אֱלֹהֶךָ יְחִיב לָךְ גָּבַר אוֹ אִתָּא דִּיעֲבִיד יֵת דְּבִיש קֳדָם יי אֱלֹהֶךָ לְמַעֲבַר עַל קִימִיָּה:

(19) לא תטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף בשעת הטענות, אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכשרואה שהדיין מכזב את חצירו, מסתממין טענותיו: ולא תקח שחד. אפילו לשפוט צדק (ספרי קמל): כי השחד יעור. משקל שוחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבו אלזו להפך זכותו (כתובות קה): דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת:

(20) צדק צדק תרדף. הלך אחר בית דין יפה (ספרי קמל סנהדרין לז): למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדיינים הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיעין על אדמתן (שם):

(21) לא תטע לך אשירה. לחייבו עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עזדה, עוצר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך אשירה כל עץ אצל מזבח ד' אלהיך. אזהרה לנוטע אילן ולזונה בית זהר הבית:

(22) ולא תקים לך מצבה. מנצח אצן אמת, להקריב עליה אפילו לשמים: אשר שוא. מוצח אצנים ומוצח אדמה זה לעשות, ואת זו שנה, כי חק היתה לכנענים, ואע"פ שהיתה הארצה לו זימי האצות, עכשיו שגאה, מאחר שעשאהו אלו חק לעבודת אלילים:

(1) לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל בקדשים ע"י דבור רע (ספרי קמז). ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים (וזכרם לו):

(2) לעבר בריתו. אשר כרת ה' איתכם שלא לעבוד אלילים:

<p>3 and hath gone and served other gods, and worshipped them, or the sun, or the moon, or any of the host of heaven, which I have commanded not;</p>	<p>וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשׁוֹ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל-צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי:</p>	<p>3 וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשׁוֹ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל-צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי:</p>
<p>4 and it be told thee, and thou hear it, then shalt thou inquire diligently, and behold, if it be true, and the thing certain, that such abomination is wrought in Israel;</p>	<p>וְהִגַּדְתָּ לָּךְ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הִיטֵב וְהִנֵּה אָמֵת נִכּוֹן הַדָּבָר נֶעֱשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:</p>	<p>4 וְהִגַּדְתָּ לָּךְ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הִיטֵב וְהִנֵּה אָמֵת נִכּוֹן הַדָּבָר נֶעֱשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:</p>
<p>5 then shalt thou bring forth that man or that woman, who have done this evil thing, unto thy gates, even the man or the woman; and thou shalt stone them with stones, that they die.</p>	<p>וְהוֹצָאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשָׂו אֶת-הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>	<p>5 וְהוֹצָאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשָׂו אֶת-הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>
<p>6 At the mouth of two witnesses, or three witnesses, shall he that is to die be put to death; at the mouth of one witness he shall not be put to death.</p>	<p>עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמָּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי אֶחָד:</p>	<p>6 עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמָּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי אֶחָד:</p>
<p>7 The hand of the witnesses shall be first upon him to put him to death, and afterward the hand of all the people. So thou shalt put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>יָד הָעֵדִים תְּהִיָּה-בּוֹ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבִעֲרַת הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (פ)</p>	<p>7 יָד הָעֵדִים תְּהִיָּה-בּוֹ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבִעֲרַת הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (פ)</p>
<p>8 If there arise a matter too hard for thee in judgment, between blood and blood, between plea and plea, and between stroke and stroke, even matters of controversy within thy gates; then shalt thou arise, and get thee up unto the place which the LORD thy God shall choose.</p>	<p>אֲרִי יִתְפַּרֵּשׁ מִנְּךָ פִּתְגָמָא דְּדִינָא בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין מַכָּתֵשׁ סְגִירוֹ לְמַכָּתֵשׁ סְגִירוֹ פִּתְגָמֵי פְלוּגָת דִּינָא בְּקֶרְנֶךָ וּתְקוּם וְתִסַּק לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיהּ:</p>	<p>8 כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין-דָּם לְדָם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֶיךָ וּקְמַת וְעֹלִית אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:</p>

(3) אשר לא צויתני. לעזדס (מגילה ט:):

(4) נכון. מכון העדות:

(5) והוצאת את האיש ההוא וגר אל שעריך וגר. המתרגם אל שעריך, לקרע בית דיך, טועה, שכן שנינו אל שעריך זה שער שעזד בו, או אינו אלא שער שגדון בו. נאמר שעריך למטה ונאמר שעריך למעלה, מה שעריך האמור למעלה שער שעזד בו, אף שעריך האמור למטה שער שעזד בו, ותרגומו לקרן:

(6) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיזומו כולם (מכות ה:):

(8) כי יפלא. כל הפלאה לשון הכדלה ופרישה, שהדבר נכדל ומכוסה ממך: בין דם לדם. בין דם טמא לדם טהור (נדה יט ספרי קנז): בין דין לדין. בין דין זכאי לדין חייב: ובין נגע לנגע. בין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבית.

<p>9 And thou shall come unto the priests the Levites, and unto the judge that shall be in those days; and thou shalt inquire; and they shall declare unto thee the sentence of judgment.</p>	<p>וְבָאתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:</p>	<p>9 וְבָאתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:</p>
<p>10 And thou shalt do according to the tenor of the sentence, which they shall declare unto thee from that place which the LORD shall choose; and thou shalt observe to do according to all that they shall teach thee.</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה וְשִׁמְרָתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶד:</p>	<p>10 וַעֲשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה וְשִׁמְרָתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶד:</p>
<p>11 According to the law which they shall teach thee, and according to the judgment which they shall tell thee, thou shalt do; thou shalt not turn aside from the sentence which they shall declare unto thee, to the right hand, nor to the left.</p>	<p>עַל מִימַר אוֹרְיָתָא דִּילְפוֹנָךְ וְעַל דִּינָא דִּימָרוּן לָךְ תַּעֲבִיד לֹא תִסָּי מִן פִּתְגָמָא דִּיחִיוֹן לָךְ לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא:</p>	<p>עַל-פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֶד וְעַל-הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר-יֵאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן-הַדָּבָר אֲשֶׁר-יִגִּידוּ לָךְ יְמִין וּשְׂמָאל:</p>
<p>12 And the man that doeth presumptuously, in not hearkening unto the priest that standeth to minister there before the LORD thy God, or unto the judge, even that man shall die; and thou shalt exterminate the evil from Israel.</p>	<p>וְגוֹבֵרָא דִּיעֲבִיד בְּרָשָׁע בְּדִיל דְּלֹא לִקְבֹּלָא מִן כְּהֵנָּא דְקָאִים לְשִׁמְשָׁא תַּמָּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אוּ מִן דִּינָא וְיִתְקַטִּיל גּוֹבֵרָא הַהוּא וְתַפְּלִי עָבִיד דְּכִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>	<p>12 וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל-הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשֶׁרֶת שֵׁם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוּ אֶל-הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל:</p>
<p>13 And all the people shall hear, and fear, and do no more presumptuously.</p>	<p>וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוּן וְיִדְחִלוּן וְלֹא יִזְדָּוּ עוֹד:</p>	<p>13 וְכָל-הָעָם יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יִזְדָּוּ עוֹד: (ס)</p>
<p>14 When thou art come unto the land which the LORD thy God giveth thee, and shalt possess it, and shalt dwell therein; and shalt say: 'I will set a king over me, like all the nations that are round about me';</p>	<p>אַרִי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ וְתִירְתָהּ וְתַתִּיב בָּהּ וְתִימַר אָמֵנִי עָלֵי מַלְכָּא כְּכֹל עַמֻּמְיָא דְּבִסְחָרְנִי:</p>	<p>כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְיִרְשָׁתָהּ וְיִשְׁבַּתָּהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכֹל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתִי:</p>

שהיו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מזהה: וקמת ועלית. מלמד, שצית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז):

(9) הכהנים הלויים. הכהנים שינאו משצט לוי: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אחת צריך לשמוע לו (ספרי קנג), אין לך אלא שופט שציימך (ר"ה כה):

(11) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנד), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:

(13) וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינין לו עד הרגל, וממיתין אותו צרגל (סנהדרין פט):

<p>15 thou shalt in any wise set him king over thee, whom the LORD thy God shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother.</p>	<p>שֹׁם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֵּרֶב אֲחֵיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אֲחִיךָ הוּא:</p>	<p>15 שֹׁם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֵּרֶב אֲחֵיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אֲחִיךָ הוּא:</p>
<p>16 Only he shall not multiply horses to himself, nor cause the people to return to Egypt, to the end that he should multiply horses; forasmuch as the LORD hath said unto you: 'Ye shall henceforth return no more that way.'</p>	<p>רֶק לֹא-יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרַיִםהָ לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַיְהִי וְאָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד:</p>	<p>16 רֶק לֹא-יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרַיִםהָ לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַיְהִי וְאָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד:</p>
<p>17 Neither shall he multiply wives to himself, that his heart turn not away; neither shall he greatly multiply to himself silver and gold.</p>	<p>וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסְגֵּי לִיה נָשִׁין וְלֹא יִטְעִי לְבָבוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מְאֹד:</p>	<p>17 וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסְגֵּי לִיה נָשִׁין וְלֹא יִטְעִי לְבָבוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מְאֹד:</p>
<p>18 And it shall be, when he sitteth upon the throne of his kingdom, that he shall write him a copy of this law in a book, out of that which is before the priests the Levites.</p>	<p>וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלָכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מִלְפָּנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:</p>	<p>18 וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלָכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מִלְפָּנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:</p>
<p>19 And it shall be with him, and he shall read therein all the days of his life; that he may learn to fear the LORD his God, to keep all the words of this law and these statutes, to do them;</p>	<p>וְהָיָה עִמּוֹ וְהָיָה קָרִי בִּיה כָּל יְמֵי חַיָּוִהוּ בְּדִיל דְּיִלְךָ לְמַדְחַל קֳדָם יי אֱלֹהֵיהָ לְמַטֵּר יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרֵיתָא הָדָא וְיָת קֳדָמָא הָאֵלִין לְמַעַבְדָּהוּן:</p>	<p>19 וְהָיָה עִמּוֹ וְהָיָה קָרִי בִּיה כָּל יְמֵי חַיָּוִהוּ בְּדִיל לְמַדְחַל קֳדָם יי אֱלֹהֵיהָ לְמַטֵּר יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרֵיתָא הָדָא וְיָת קֳדָמָא הָאֵלִין לְמַעַבְדָּהוּן:</p>
<p>20 that his heart be not lifted up above his brethren, and that he turn not aside from the commandment, to the right hand, or to the left; to the end that he may prolong his days in his kingdom, he and his children, in the midst of Israel.</p>	<p>בְּדִיל דְּלֹא יִירָם לְבִיה מֵאֲחֵיהּ וּבְדִיל דְּלֹא יִסְטִי מִן תַּפְקִידָתָא לְיָמִינָא וּלְשִׁמְאֵלָא בְּדִיל דְּיִזְרִיק יוֹמִין עַל מַלְכוּתִיהּ הוּא וּבְנוֹהֵי בְּגוּ יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>20 לְבַלְתִּי רוּם-לְבָבוֹ מֵאֲחֵיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן-הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמְאוֹל לְמַעַן יֵאָרִיד יָמִים עַל-מַמְלָכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>

- (16) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכזתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה, ופעלה ופעלה מקצתה ממלכתו וסוסים ופגמשים ומקא (מלכים"א, י, כט סנהדרין כא):
- (17) ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו, ואם מעט ואם קצתה לך קצתה וקצתה (שמואל"ב יז, ח): וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי ליתן לאכסניא (ס"א לאפסניא) (סנהדרין שס):
- (18) והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שתמקיים מלכותו: את משנה התורה. שתי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת בצית גזיו, ואחת שנכנסת ויואלת עמו (סנהדרין שס), ואונקלוס תרגם פתשגן, פטר משנה לשון שנון ודבור:
- (19) דברי התורה. כמשמע:

XVIII	The priests the Levites, even all the tribe of Levi, shall have no portion nor inheritance with Israel; they shall eat the offerings of the LORD made by fire, and His inheritance.	לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל־שִׁבְט לְוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּן׃	שלישי
2	And they shall have no inheritance among their brethren; the LORD is their inheritance, as He hath spoken unto them.	וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּו בְּקֶרֶב אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָו׃ (ס)	2
3	And this shall be the priests' due from the people, from them that offer a sacrifice, whether it be ox or sheep, that they shall give unto the priest the shoulder, and the two cheeks, and the maw.	וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְתָּנִים וְהַקֶּבֶה׃	3
4	The first-fruits of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the first of the fleece of thy sheep, shalt thou give him.	רִאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֶשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּרְאשִׁית גֶּזַע צֹאנְךָ תִּתֶּן־לָו׃ רִישׁ עֲבוּרְךָ חֲמֹרְךָ וּמִשְׁחָךָ וּרְישׁ גִּזְתְּ עֹנֶךָ תִּתֶּן לֵיה׃	4

(20) ולבלתי סור מן המצוה. אפילו מצוה קלה של נציא: למען יאריך ימים. מכלל הן אחת שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל שצעת ימים תוכל עד צואי אליך (שמואל א' י, ח), להעלות עלות וגו', וכתיב ויחל שצעת ימים (שם יג, ח), ולא שמר הצטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שצא שמואל ואמר לו וקפלק לא שמרק וגו' (שם יג) ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד), הא למדת, שצציל מצוה קלה של נציא, נענש: הוא ובניו. מגיד שם צנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא:):

(1) כל שבט לוי. צין תממין צין בעלי מומין: חלק. צציו: ונחלה. צארך: אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א קדשי הקדשים): ונחלתו. אלו קדשי הגזול, תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה, לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרשו (קסד), ונחלה לא יהיה לו. ונחלת שאר. בקרב אחיו, ונחלת (גירסת הרמב"ן: שצעה) חמשה, ואיני יודע מה היא, ונראה לי, שארץ כנען שמעצר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממים, ושל כסחון ועוג שני עממים, ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא היה ללוי וגו', להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני (ספרי קרח קט). שצ נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסין בספרי. ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שצעה, נחלת חמשה שצטים ונחלת שצעה שצטים, ומתוך שמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שצטים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחזי שצט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחזי שצט מנשה, ושצעה האחרים נטלו מאלוהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושצעה לבד:

(2) כאשר דבר לו. צאקס לא תנקל גו' אפי קלקך (במדבר יח, כ):

(3) מאת העם. ולא מאת הכהנים: אם שור אם שה. פרט לחיה: הזרוע. מן הפרק של ארכובה עד קף של יד שקורין אשפלדוין: והלחיים. עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד, שנאמר ויקח רמח צידו (במדבר כה, ז). לחיים, תחת תפלה, שנאמר ויעמד פינקס ויפלל (תהלים קו, ל). והקבה, תחת האשה אל קצקה (במדבר כה, ח חולין קלד:): (4) ראשית דגך. וז תרומה, ולא פירש זה שיעור, אבל רבותינו נתנו זה שיעור (תרומות פ"ד מ"ג), עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, צינונית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר ויששקס האפיפה מקמר השערים (יחזקאל מה, יג). ששית האפיפה חזי סאה, כשאתה נותן חזי סאה לכור הרי א' מששים, שהכור שלשים סאין: וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך בכל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פירש זה שיעור, ורבותינו (חולין קלז:): נתנו זה שיעור א' מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר וקמש צאן עשויות (שמואל א' כה, יח), רבי עקיבא אומר, ראשית גז ששים, צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:

5	For the LORD thy God hath chosen him out of all thy tribes, to stand to minister in the name of the LORD, him and his sons for ever.	כִּי בּוֹ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶרֶץ בֵּית אֶתְרָעִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שְׁבִטֶיךָ לְעֹמֵד לְשֵׁרֶת מִכָּל־שְׁבִטֶיךָ הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים: (ס)	5
6	And if a Levite come from any of thy gates out of all Israel, where he sojourneth, and come with all the desire of his soul unto the place which the LORD shall choose;	וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שַׁעְרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גָר שָׁם וּבָא בְּכָל־אֹנֶת נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: וְשֵׁרֶת בָּשָׂם יְהוָה אֱלֹהָיו כְּכָל־אָחָיו הַלֵּוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה: וְשָׂמִישׁ בְּשָׂמָא דֵּיין אֱלֹהֶיהָ כְּכָל אָחָיו לִיֹּאֲדִי דְמִשְׁמִשִּׁין תִּמְנָן קָדָם יְיָ: וְאֶרֶץ יִתִּי לִיֹּאֲדָה מִקְרָנֶךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל דְּהוּא דְּאֶר תִּמְנָן וְיִתִּי בְּכָל רְעוּת נַפְשִׁיהָ לְאַתְרָא דִּיתְרָעִי יְיָ:	רביעי
7	then he shall minister in the name of the LORD his God, as all his brethren the Levites do, who stand there before the LORD.	וְשֵׁרֶת בָּשָׂם יְהוָה אֱלֹהָיו כְּכָל־אָחָיו הַלֵּוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה: וְשָׂמִישׁ בְּשָׂמָא דֵּיין אֱלֹהֶיהָ כְּכָל אָחָיו לִיֹּאֲדִי דְמִשְׁמִשִּׁין תִּמְנָן קָדָם יְיָ:	7
8	They shall have like portions to eat, beside that which is his due according to the fathers' houses.	חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לְבָד מִמֶּקְרָיו עַל־הָאָבוֹת: (ס) חוֹלֶק כְּחוֹלֶק יִכְלוֹן בֵּר מִמִּשְׁרָתָא דִּיתָה שְׁבִתָּא דְכִין אֶתְקִינוּ אֲבֹהֵתָא:	8
9	When thou art come into the land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not learn to do after the abominations of those nations.	כִּי אֲתָה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת פְּתוּעֵבֶת הַגּוֹיִם הָהֵם: אֶרֶץ אֶת עֲלִיל לְאַרְעָא דֵּיין אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לֹא תִלְךָ לְמַעַבַּד פְּתוּעֵבֶת עַמִּיָּא הָאֲנִין:	9
10	There shall not be found among you any one that maketh his son or his daughter to pass through the fire, one that useth divination, a soothsayer, or an enchanter, or a sorcerer,	לֹא־יִמָּצֵא בָּךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מַעֲוָנָן וּמְנַחֵשׁ וּמִכְשֵׁף: לֹא יִשְׁתַּכַּח בָּךְ מַעֲבִיר בְּרִיהָ וּבִרְתִּיהָ בְּנוֹרָא קָסִים קְסָמִין מַעֲוָנִין וּמְנַחִישׁ וְחָרֵשׁ:	10

(5) לעמוד לשרת. מכאן, שאין שירות אלא מעומד:
(6) וכי יבא הלוי. יכול צנן לוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, ילאו לויים שאין ראויין לשירות (ספרי קסח): ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת. למד על הכהן, שצא ומקריב קרבנות נדבחו או חוצחו ואפילו במשמר שאינו שלו. דבר אחר, עוד למד על הכהנים הצאים לרגל, שמקריבין במשמר ועודצין בקרבנות הצאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין המשמר שלהם:
(8) חלק כחלק יאכלו. מלמד, שחולקין צעורות וצבשר שעירי חטאות, יכול אף דבצרים הצאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספי שבת ונדריים ונדבות, תלמוד לומר לצד ממכריו על האצות, חוץ ממה שמכרו האצות בימי דוד ושמואל, שנקבעו המשמרות, ומכרו זה לזה טול אחת שצָתָךְ ואני אטול שצתי:
(9) לא תלמד לעשות. אבל אחת למד להצין ולהורות (סנהדרין סח.), כלומר להצין מעשיהם כמה הם מקולקלין, ולהורות לצנין לא תעשה כך וכך שזה הוא חוק העוזדי כוכבים:
(10) מעביר בנו ובתו באש. היא עצודת המולך, עושה מדורות אש מכאן ומכאן, ומעבירו צין שתייהם (סנהדרין סד): קסם קסמים. איזהו קוסם, האוחז את מקלו ואומר אס אלך אלך, וכן הוא אומר עמי צָעֵזוּ יִשְׁאָל וּמַקְלוֹ יִגִּיד לוֹ (הושע ד, יז): מעוון. רבי עקיבא אומר, אלו נותני עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להתחיל, וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים (סנהדרין סה): מנחש. פתו נפלה מפיו, לצי הפסיקו צדך, מקלו נפל מידו (סנהדרין שס):

11	or a charmer, or one that consulteth a ghost or a familiar spirit, or a necromancer.	וְחֹבֵר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְעָנִי וְרֹטֵן רֹטֵן וְשֹׂאֵל בְּבִדִּין וּבְכֹזְרוֹ וּתְבַע מִן מִיתָא:	11
12	For whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD; and because of these abominations the LORD thy God is driving them out from before thee.	כִּי־תוֹעֲבַת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהִים וּבְגִלָּל תְּתוֹעֲבַת הָאֱלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפָּנָיִךְ:	12
13	Thou shalt be whole-hearted with the LORD thy God.	תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: שְׁלִים תְּהִי בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ:	13
14	For these nations, that thou art to dispossess, hearken unto soothsayers, and unto diviners; but as for thee, the LORD thy God hath not suffered thee so to do.	כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנָנִים וְאֶל־קֹסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	תּוֹמִי טו*
15	A prophet will the LORD thy God raise up unto thee, from the midst of thee, of thy brethren, like unto me; unto him ye shall hearken;	נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמוֹנִי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּ:	15
16	according to all that thou didst desire of the LORD thy God in Horeb in the day of the assembly, saying: 'Let me not hear again the voice of the LORD my God, neither let me see this great fire any more, that I die not.'	כָּל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר לֹא אֶסָּף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאַתָּה־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת:	16
17	And the LORD said unto me: 'They have well said that which they have spoken.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ:	17
18	I will raise them up a prophet from among their brethren, like unto thee; and I will put My words in his mouth, and he shall speak unto them all that I shall command him.	נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקִּרְבֵּי אֲחֵיהֶם כָּמוֹךָ וְנִתְּנִי דְבָרִי בְּפִיו וְדִבֶּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶנּוּ:	18

(11) וחבר חבר. שמנרף נחשים או עקרצים או שאר חיות למקום אחד (ספרי קעג): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתוס, ומדבר משקיו ומעלה את המת צבית השחישלו: וידעוני. מכנים עזס חיה ששמה ידוע לתוך פיו, ומדבר העזס ע"י מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלה בזכרותו, והנשאל צגלגולת:

(12) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר, אלא כל עושה אלה, אפילו אחת מהן (ספרי קעג):

(13) תמים תהיה עם ה' אלהיך. הסהלך עמו צחמימות וחפפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיצוא עליך קבל צחמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו:

(14) לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים:

(15) מקרבך מאחיד כמוני. כמו שאני מקרבך מאחיד, יקום לך תחתי, וכן מנביא לנביא:

19	And it shall come to pass, that whosoever will not hearken unto My words which he shall speak in My name, I will require it of him.	וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע וַיְהִי גוֹבֵרָא דְלֹא יִקְבִּיל אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשִׁמִּי לְפָתְנָמִי דִּימְלִיל בְּשִׁמִּי אֲנִכִּי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ:	19
20	But the prophet, that shall speak a word presumptuously in My name, which I have not commanded him to speak, or that shall speak in the name of other gods, that same prophet shall die.'	אֶף הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזְדֹּד לְדַבֵּר דְּבָר בְּשִׁמִּי אֶת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשֵׁם אֱלֹתִים אֲחֵרִים וּמֵת הַנְּבִיא הַהוּא:	20
21	And if thou say in thy heart: 'How shall we know the word which the LORD hath not spoken?'	וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ אֵיכָה נֵדַע אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה:	21
22	When a prophet speaketh in the name of the LORD, if the thing follow not, nor come to pass, that is the thing which the LORD hath not spoken; the prophet hath spoken it presumptuously, thou shalt not be afraid of him.	אֲשֶׁר יִדְבֹּר הַנְּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יְהִי הַדְּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה בְּזִדּוֹן דִּבְּרוּ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: (ס)	22
XIX	When the LORD thy God shall cut off the nations, whose land the LORD thy God giveth thee, and thou dost succeed them, and dwell in their cities, and in their houses;	כִּי־יִכְרֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־אֶרֶצָם וִירְשָׁתָם וַיֵּשְׁבֶת בְּעָרֵיהֶם וּבִכְתִּיחֵם:	XIX
2	thou shalt separate three cities for thee in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee to possess it.	שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְנֶה לְךָ בְּתוֹךְ אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:	2

(20) אשר לא צויתיו לדבר. אבל צויתיו לחצירו (סנהדרין פט.): ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו כוון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר: ומת. צחוק, שלשה מיתתן בידי אדם, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר לחצירו, והמתנבא בשם עבודת אלילים. אבל הכוזב את נבואתו, והעובר על דברי נביא, והעובר על דברי עצמו, מיתתן בידי שמים, שנאמר אנכי אדרוש מעמו (סנהדרין פט. ספרי קעג):

(21) וכי תאמר בלבבך. עתידין אחס לומר, כשיבא חנניה ען עזר ומתנבא, הנה כלי צית ה' מושבים מִצְּבֵלָה עֹשֶׂה מִהָרָה (ירמיה כז, כז), וירמיהו עומד וטווח אל העמדים ועל הים, ועל יַם הַפְּלִיִּים (שם יט) שלא גלו עם יכניה, צְבֻלָּה יִצְאֹה (שם כב) עם גלות נדקיהו:

(22) אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לצא עליכם (ספרי קעח), ותראו שלא יבא. הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והרוג אותו. ואם תאמר, זו מתנבא על העתידות, הרי שצא ואמר עשו כך וכך ומפי הקצ"ה אני אומר, כבר נטוו, שאם בא להדיחך מאחזת מכל המצות לא תשמע לו (לעיל פרשה יג), אלא"כ מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור, כגון אליהו צהר הכרמל, שהקריב צבחה בשעת איסור הצמות כדי לגדור את ישראל, הכל לפי צורך שעה וסייג הפרשה. לכן נאמר אליו תשמעון: לא תגור ממונו. לא תמנע עצמך מללמד עליו חובה (ספרי שם), ולא תירא ליענש עליו:

<p>3 Thou shalt prepare thee the way, and divide the borders of thy land, which the LORD thy God causeth thee to inherit, into three parts, that every manslayer may flee thither.</p>	<p>תָּכִין לְךָ תְּדָרֶךְ וְשַׁלַּשְׁתָּ אֶת־גְּבוּל אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְנוֹס שָׁמָּה כָּל־רָצֹחַ:</p> <p>תַּחֲמִין לְךָ אוֹרְחָא וּתְתַלִּית יֵת תַּחֲנוּם אֶרְעָךָ דִּיחֲסִנְנִךָ יי אֱלֹהֶךָ וַיְהִי לַמַּעְרָק לְתַמָּן כָּל־קְטוּל:</p>	<p>3 תָּכִין לְךָ תְּדָרֶךְ וְשַׁלַּשְׁתָּ אֶת־גְּבוּל אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְנוֹס שָׁמָּה כָּל־רָצֹחַ:</p>
<p>4 And this is the case of the manslayer, that shall flee thither and live: whoso killeth his neighbour unawares, and hated him not in time past;</p>	<p>וְזֶה דִּבְרַת הַרָצֹחַ אֲשֶׁר־יָנוֹס שָׁמָּה וְחִי אֲשֶׁר יִכֶּה אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p> <p>וְדִין פְּתָנָם קְטוּלָא דִיעֵרוֹק לְתַמָּן וַיְתַסִּיִּם דִּיקְטוּל יֵת חֲבֵרִיה בְּלֹא מַדְעִיה וְהוּא לֹא שְׂנִי לִיה מֵאֲתָמְלִי וּמִדְקַמּוּהִי:</p>	<p>4 וְזֶה דִּבְרַת הַרָצֹחַ אֲשֶׁר־יָנוֹס שָׁמָּה וְחִי אֲשֶׁר יִכֶּה אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p>
<p>5 as when a man goeth into the forest with his neighbour to hew wood, and his hand fetcheth a stroke with the axe to cut down the tree, and the head slippeth from the helve, and lighteth upon his neighbour, that he die; he shall flee unto one of these cities and live;</p>	<p>וְדִינֵיעוּל עִם חֲבֵרִיה בְּחוּרְשָׁא לְמַשֵּׁן אַעִין וּתְתַמְרִיג יְדִיה לְמַשֵּׁן אַעִין וְנִשְׁלַח הַבְּרֹזֶל מִן־הָעֵץ וּמָצָא אֶת־רֵעֵהוּ וּמָת הוּא יָנוֹס אֶל־אַחַת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחִי:</p> <p>וְדִינֵיעוּל עִם חֲבֵרִיה בְּחוּרְשָׁא לְמַשֵּׁן אַעִין וּתְתַמְרִיג יְדִיה לְמַשֵּׁן אַעִין וְנִשְׁלַח הַבְּרֹזֶל מִן־הָעֵץ וּמָצָא אֶת־רֵעֵהוּ וּמָת הוּא יָנוֹס אֶל־אַחַת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחִי:</p>	<p>5 וְנִשְׁלַח הַבְּרֹזֶל מִן־הָעֵץ וּמָצָא אֶת־רֵעֵהוּ וּמָת הוּא יָנוֹס אֶל־אַחַת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחִי:</p>
<p>6 lest the avenger of blood pursue the manslayer, while his heart is hot, and overtake him, because the way is long, and smite him mortally; whereas he was not deserving of death, inasmuch as he hated him not in time past.</p>	<p>דְּלִמָּא יִרְדּוּף גְּאִיל דְּמָא בְּתַר קְטוּלָא אַרִי יִיחַם לְבִיָּה וַיִּדְבַּקְנִיה אַרִי יִסְגִי אוֹרְחָא וַיִּקְטְלֵנִיה נַפְשׁ וְלִיה לִית חֻבַּת דִּין דְּקְטוּל אַרִי לֹא שְׂנִי הוּא לִיה מֵאֲתָמְלִי וּמִדְקַמּוּהִי:</p> <p>דְּלִמָּא יִרְדּוּף גְּאִיל דְּמָא בְּתַר קְטוּלָא אַרִי יִיחַם לְבִיָּה וַיִּדְבַּקְנִיה אַרִי יִסְגִי אוֹרְחָא וַיִּקְטְלֵנִיה נַפְשׁ וְלִיה לִית חֻבַּת דִּין דְּקְטוּל אַרִי לֹא שְׂנִי הוּא לִיה מֵאֲתָמְלִי וּמִדְקַמּוּהִי:</p>	<p>6 פֶּן־יִרְדּוּף גְּאִיל הַדָּם אַחֲרָיו הַרָצֹחַ כִּי־יִיחַם לִבּוֹ וְהִשִּׁיגוּ כִּי־יִרְבֶּה הַדָּרֶךְ וְהִכּוּהוּ נַפְשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפַּט־מוֹת כִּי לֹא שָׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p>
<p>7 Wherefore I command thee, saying: 'Thou shalt separate three cities for thee.'</p>	<p>עַל כֵּן אֲנִי מְפַקֵּיד לְךָ לְמִימַר תִּלַּת קְרוּוִין תַּפְרִישׁ לְךָ:</p> <p>עַל כֵּן אֲנִי מְפַקֵּיד לְךָ לְמִימַר תִּלַּת קְרוּוִין תַּפְרִישׁ לְךָ:</p>	<p>7 עַל־כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לְךָ:</p>
<p>8 And if the LORD thy God enlarge thy border, as He hath sworn unto thy fathers, and give thee all the land which He promised to give unto thy fathers—</p>	<p>וְאִם יִפְתִּי יי אֱלֹהֶךָ יֵת תַּחוּמְךָ כְּמָא דְּסִיִּים לְאַבְהָתְךָ וַיִּתֵּן לְךָ יֵת כָּל אֶרְעָא דְּמַלְלִיל לְמַתָּן לְאַבְהָתְךָ:</p> <p>וְאִם יִפְתִּי יי אֱלֹהֶךָ יֵת תַּחוּמְךָ כְּמָא דְּסִיִּים לְאַבְהָתְךָ וַיִּתֵּן לְךָ יֵת כָּל אֶרְעָא דְּמַלְלִיל לְמַתָּן לְאַבְהָתְךָ:</p>	<p>8 וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתֶּיךָ וַיִּנְתֵּן לְךָ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְתֶּיךָ:</p>

(3) תכין לך הדרך. מקלט, מקלט, היה כמוזעל פרשת דרכים (מכות י:). ושלשת את גבול ארצך. שיהא מחולקת הגבול, עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל:

(5) ונדרחה ידו. כשצא להפיל הגרון על העץ, ומרגומו ותקמריג ידיה, לשון ונשמטה ידו להפיל מכת הגרון על העץ, כי שָׁמַטוּ הַבָּקָר (שמואל א' 1, 1) מרגס יונתן אֶרֶץ מִקְרָה פִּתְרָא: ונשל הברזל מן העץ. יש מרבותינו אומרים נשמט הברזל מקפו, ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע, והיא נזזה והרגה (מכות ז:):

(6) פן ירדף גאל הדם. לכן אני אומר להכין לך הדרך ועיר מקלט רבים:

(8) ואם ירחיב. כאשר נשבע לתת לך ארץ קני וקניז וקדמוני:

<p>9 if thou shalt keep all this commandment to do it, which I command thee this day, to love the LORD thy God, and to walk ever in His ways—then shalt thou add three cities more for thee, beside these three;</p>	<p>אֲרִי תִטֵּר יֵת כָּל תַּפְקִידָתָא הָדָא לְמַעַבְדָּה דְּאַנָּא מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יֵת יי אֱלֹהֶיךָ וְלִמְהֶיךָ בְּאַחֲרָן דְּתַקְנֵן קְדָמוּהִי כָּל יוֹמֵיָא וְתוֹסִיף לְךָ עוֹד תְּלַת קְרוּיִן עַל תְּלַת אֵלִיִּן:</p>	<p>כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לֹא־הִבֵּה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלָכֶת בְּדַרְכָּיו כָּל־ הַיָּמִים וְיִסְפַּתְּ לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:</p>
<p>10 that innocent blood be not shed in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and so blood be upon thee.</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>
<p>11 But if any man hate his neighbour, and lie in wait for him, and rise up against him, and smite him mortally that he die; and he flee into one of these cities;</p>	<p>וְאִרִי יְהִי גִבֵּר שְׁנֵי לַחֲבֵרִיהָ וַיִּכְמוֹן לִיהָ וַיָּקוּם עָלֶיהָ וַיִּקְטְלֶיהָ נֶפֶשׁ וַיָּמוּת וַיִּעְרוֹק לַחֲדָא מִן קְרוּיָא הָאֵלִיִּן:</p>	<p>וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וַאֲרֹב לוֹ וְקָם עָלָיו וַהֲבִהוּ נֶפֶשׁ וַיָּמָת וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>12 then the elders of his city shall send and fetch him thence, and deliver him into the hand of the avenger of blood, that he may die.</p>	<p>וַיִּשְׁלְחוּן סָבִי קְרִיתִיהָ וַיִּדְּבִרוּן יְתִיָּה מִתַּמָּן וַיִּמְסְרוּן יְתִיָּה בְּיַד גֹּאֵל דָּמָא וַיָּמוּת:</p>	<p>וַיִּשְׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וַלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ בְּיַד הַגֹּאֵל הַדָּם וַיָּמָת:</p>
<p>13 Thine eye shall not pity him, but thou shalt put away the blood of the innocent from Israel, that it may go well with thee.</p>	<p>לֹא תַחֲסוּ עֵינֶיךָ עָלָיו וְתַפְּלִי אֲשֶׁר־יָדָם זָכָא מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּיטָב לְךָ:</p>	<p>לֹא־תַחֲסוּ עֵינֶיךָ עָלָיו וּבִעֲרֶתָ דָּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לְךָ: (ס)</p>
<p>14 Thou shalt not remove thy neighbour's landmark, which they of old time have set, in thine inheritance which thou shalt inherit, in the land that the LORD thy God giveth thee to possess it.</p>	<p>לֹא תִשְׁנִי תַחֲמוּמֵי דְּחִבְרֵיךָ דְּתַחֲמוּ קְדָמָאֵי בְּאַחֲסִנְתֶּיךָ דְּתַחֲסִין בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשִׁימִים בְּנַחֲלֶתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: (ס)</p>

(9) ויספת לך עוד שלש. הרי תשע, ג' שצעבר הירדן, וג' שצבראן כנען, וג' לעמיד לבא:
(11) וכי יהיה איש שנא לרעהו. ע"י שנאמו הוא בא לידי וארצ לו, מכאן אמרו, עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שצבר על לא תסג (ויקרא יט, ז), סופו לבא לידי שפיכות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו וגו', שהיה לו לכחזר וכי יקום איש וארצ לרעהו והכהו נפש:
(13) לא תחוס עינך עליו. שלא תאמר, הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמצאו שני ישראלים הרוגים (ספרי קפז):
(14) לא תסיג גבול. לשון נסגו אחור (ישעיה מז, יז), שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור, לתוך שדה חבירו, למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסיג, למד על העוקר תחום חבירו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוץ לארץ, תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל וגו', בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול:

15	One witness shall not rise up against a man for any iniquity, or for any sin, in any sin that he sinneth; at the mouth of two witnesses, or at the mouth of three witnesses, shall a matter be establishment	לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־ עוֹן וְלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֹטֵא אֲשֶׁר יַחַטֵּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דְּבָרָה:	לֹא יָקוּם סֵהִיד חֵד בְּגִבֹּר לְכָל עוֹיִן וְלְכָל חוֹבִין בְּכָל חֲטָא דִּיחֲטִי עַל מִימַר תְּרִין סֵהִדִין אוֹ עַל מִימַר תְּלָתָא סֵהִדִין יִתְקַיֵּם פְּתִיגְמָא:
16	If an unrighteous witness rise up against any man to bear perverted witness against him;	כִּי־יָקוּם עַד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרְחָה:	אֲרִי יָקוּם סֵהִיד שֶׁקֶר בְּגִבֹּר לְאַסְהִידָא בֵּיה סִטְיָא:
17	then both the men, between whom the controversy is, shall stand before the LORD, before the priests and the judges that shall be in those days.	וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַיָּמִים הָהֵם:	וְיָקוּמוּן תְּרִין גּוֹבְרִינָא דִּילְהוֹן דִּינָא קָדָם יְיָ קָדָם כְּהֲנָיָא וְדִינָיָא דִּיהוֹן בִּיּוֹמֵינָא הָאֲנִין:
18	And the judges shall inquire diligently; and, behold, if the witness be a false witness, and hath testified falsely against his brother;	וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְּאָחִיו:	וְיִתְבַּעֲנוּ דִינָיָא יָאוֹת וְהָא סֵהִיד שֶׁקֶרָא סֵהִידָא שֶׁקֶרָא אַסְהִיד בְּאָחוּהִי:
19	then shall ye do unto him, as he had purposed to do unto his brother; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבַעֲרַתְהֶם הָרָע מִקִּרְבָּךְ:	וְתַעֲבִדוּן לִיה כְּמָא דְחָשִׁיב לְמַעַבֵּד לְאַחוּהִי וְתַפְלִי עָבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:
20	And those that remain shall hear, and fear, and shall henceforth commit no more any such evil in the midst of thee.	וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא־ יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדְּבָר הָרָע תְּהֵא בְּקִרְבְּךָ:	וְדִישְׁתַּאֲרוּן יִשְׁמְעוּן וְיִדְחִלוּן וְלֹא יִסְפוּן לְמַעַבֵּד עוֹד כְּפַתְגָּמָא בִּישָׁא דִּדִּין בִּינְךָ:

(15) עד אחד. זה צנה אז, כל עד שצמורה שנים, אלא אם כן פרט לך צו אחד (סוטה ז:): לכל עון ולכל חטאת. להיות חזירו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל קס הוא לשבועה (ספרי קפח), אמר לחזירו תן לי מנה שהלוייתך, אי"ל אין לך זידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חייב להשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכתבו עדותם באגרת וישלחו לב"ד, ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים (שם):

(16) לענות בו סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כי"ד, שאמרו להם והלא עמנו הייתם באותו היום במקום פלוני (מכות ה. ספרי קפט):

(17) ועמדו שני האנשים. צעדים הכחוז מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעומד (שבועות ל:). אשר להם הריב. אלו צעלי הדין: לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר צָקָק צָלָהִים יִשָּׁפֵט (תהלים פז, א:). אשר יהיו בימים ההם. יפתח דדורו כשמואל דדורו (ראש השנה כה:), צריך אתה לנהוג צו כבוד: (18) ודרשו השופטים היטב. על פי המזימין אותם, שבדקים וחוקרים את הבאים להזימם בדרישה ובחקירה: והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, צננים הכחוז מדבר:

(19) כאשר זמם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו, הרגו אין נהרגין (מכות ה:): לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי צח כהן נשואה שאינם בשריפה, אלא צמיסת הצועל שהוא צחנק, שנאמר צָאשׁ תִּשָּׁרֵף (ויקרא כא, ט), היא ולא צועלה, לכך נאמר כאן לאחיו, כאשר זמם לעשות לאחיו, ולא כאשר זמם לעשות לאחיותו, אבל בכל שאר מיתות השואה הכחוז אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידוה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין בזמיתתה, שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים צהן הזמה כמיתת הצועל:

(20) ישמעו ויראו. מכאן שצריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמנו צב"ד:

21	And thine eye shall not pity: life for life, eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot.	וְלֹא תַחֲסֹס עֵינְךָ נַפְשָׁא חַלְף נַפְשָׁא עֵינָא חַלְף עֵינָא שְׁנָא חַלְף שְׁנָא יָדָא חַלְף יָדָא רֶגֶל חַלְף רֶגֶל:	וְלֹא תַחֲסֹס עֵינְךָ נַפֶּשׁ בְּנַפֶּשׁ עֵין בְּעֵין שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרֶגֶל: (ס)	21
XX	When thou goest forth to battle against thine enemies, and seest horses, and chariots, and a people more than thou, thou shalt not be afraid of them; for the LORD thy God is with thee, who brought thee up out of the land of Egypt.	אַרִי תִפּוֹק לְאַנְחָא קְרָבָא עַל בְּעָלֵי דְקִבְדֻּךָ וְתַחֲזִי סוּסִין וְרִתְּפִין עִם סִגֵּי מִנְּךָ לֹא תִדְחַל מִנְּהוֹן אַרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִיַּמְרִיהָ בְּסַעְדָּךָ דְּאַסְקֶךָ מֵאֲרֵעָא דְּמִצְרַיִם:	כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אִיבֶיךָ וְרָאִיתָ סוּס וְרֶכֶב עִם רַב מִמֶּנִּי לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה אֵלֶיךָ עִמָּךְ הִמְעִלְךָ מֵאֲרֵץ מִצְרַיִם:	XX
2	And it shall be, when ye draw nigh unto the battle, that the priest shall approach and speak unto the people,	וַיְהִי כַּמִּקְרָבֶכֶן לְאַנְחָא קְרָבָא וַיִּתְּקֶרֶב כְּהֵנָּא וַיִּמְלִיל עִם עַמָּא:	וְהָיָה כִּקְרַבְכֶּם אֶל־הַמִּלְחָמָה וַנִּגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל־הָעָם:	2
3	and shall say unto them: 'Hear, O Israel, ye draw nigh this day unto battle against your enemies; let not your heart faint; fear not, nor be alarmed, neither be ye affrighted at them;	וַיִּמַּר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתּוֹן מִתְקַרְבִּין יוֹמָא דִּין לְאַנְחָא קְרָבָא עַל בְּעָלֵי דְבִיבִיכֹן לֹא יִזְוַע לִבְכֹן לֹא תִדְחַלּוּן וְלֹא תִתְּבַעְתּוּן וְלֹא תִתְּבַרּוּן מִן קִדְמִיהוֹן:	וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קֹרְבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל־ אִיבֵיכֶם אֶל־יָדְךָ לְבַבְכֶּם אֶל־ תִּירְאוּ וְאֶל־תִּתְּבַחוּ וְאֶל־תִּעְרְצוּ מִפְּנֵיהֶם:	3
4	for the LORD your God is He that goeth with you, to fight for you against your enemies, to save you.'	אַרִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הִלָּךְ קִדְמִיכֹן לְאַנְחָא לְכֹן קְרַב עִם בְּעָלֵי דְבִיבִיכֹן לְמִפְרָק יִתְּבוּן:	כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הִלָּךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לְכֶם עִם־ אִיבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:	4

(21) עין בעין. ממון, וכן שן בשן וגו':

(1) כי תצא למלחמה. סמוך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לך, שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה. דבר אחר, לומר לך, אם עשית משפט נדק, אתה מוצטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח, וכן דוד הוא אומר, עשיתי משפט ונָדָק בל פְּנִינִי לַעֲשָׂקִי (תהלים קיט, קכא): על אויבך. יהיו צעיניך כאויבים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך: סוס ורכב. צעיני כולם כסוס אחד, וכן הוא אומר והִפִּיתָ אֶת מִדְּיָן פֶּאִישׁ אֶקֶד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר פִּי צָא סוּס פִּקְעָה (שמות טו, יט): עם רב ממך. צעיניך הוא רב, אבל צעיני אינו רב:

(2) כקרבכם אל המלחמה. סמוך לנאמכם מן הספר מגזול ארצכם: ונגש הכהן. המשוח לך, והוא הנקרא משוח מלחמה (סוטה מז). ודבר אל העם. בשלשון הקודש (שם):

(3) שמע ישראל. (שם) אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם (שם): על אויביכם. אין אלו אחיכם, שאם תפלו בידם אינם מרחמים עליכם, אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר וַיִּקְמוּ הָאֱלֹהִים לְאִשָּׁר נִקְבּוּ בְּשִׁמּוֹת וַיִּחַזְקוּ וַיִּצְדָּקוּ וְכָל מַעֲרִמָּהּ הִלְבִּישׁוּ מִן הַשָּׁלָל וַיִּלְבָּשׁוּ וַיַּעֲלִסוּ וַיִּשְׁכְּלוּ וַיִּשְׁקֻסוּ וַיִּשְׁכּוּ וַיִּנְהָלוּ בְּשִׁמּוֹת לְכָל כּוֹפֵל וַיִּצְיָאוּ יִרְחוּ עִיר הַמִּמְרִים לְכָל חֲתִיקָהּ וַיִּשְׁוּצוּ שְׁמֵרֹן (דברי הימים-ב כח, טו), אלא על אויביכם אתם הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע אזהרות, כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים, מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינוסו, ורומסים בנסויהם ומנהלין אותם, להשמיע קול שטטת פרסות סוסיהם, וכוונתן בקולם ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול (סוטה סג): אל ירך לבבכם. מנהלת סוסים: אל תיראו. מהגפת התריסין: ואל תחפזו. קול הקרנות: ואל תערצו. מקול הנווה: (4) כי ה' אלהיכם וגו'. הם צאים בנחוננו של צער ודם ואתם צאים בנחוננו של מקום, פלשחים צאו בנחוננו של גלית, מה

<p>And the officers shall speak unto the people, saying: 'What man is there that hath built a new house, and hath not dedicated it? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man dedicate it.</p>	<p>וַדְּבָרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֲדָשׁ וְלֹא חֲנָכּוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחֲנֹכֶנָּה:</p>	<p>5</p>
<p>And what man is there that hath planted a vineyard, and hath not used the fruit thereof? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man use the fruit thereof.</p>	<p>וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלֹו יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחֲלִיכֵהוּ:</p>	<p>6</p>
<p>And what man is there that hath betrothed a wife, and hath not taken her? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man take her.'</p>	<p>וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחֶנָּה:</p>	<p>7</p>
<p>And the officers shall speak further unto the people, and they shall say: 'What man is there that is fearful and faint-hearted? let him go and return unto his house, lest his brethren's heart melt as his heart.'</p>	<p>וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַאֲמָרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרָא וְרֵךְ הַלֵּב יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת-לֵבָב אָחִיו כְּלָבָבוֹ:</p>	<p>8</p>
<p>And it shall be, when the officers have made an end of speaking unto the people, that captains of hosts shall be appointed at the head of the people.</p>	<p>וְהָיָה כִּכְלֵת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וּפָקְדֵי שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: (ס)</p>	<p>9</p>
<p>When thou drawest nigh unto a city to fight against it, then proclaim peace unto it.</p>	<p>כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וּקְרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:</p>	<p>שזע טז</p>

היה סופו, נפל ונפלו עמו (סוטה מז.): ההולך עמכם. זה מחנה הארון:
 (5) ולא חנכו. לא דר זו, חנוך לשון החמלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:
 (6) ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות טעונין לאכלן צירושלים, או לחללן בדמים ולאכול הדמים צירושלים:
 (7) פן ימות במלחמה. ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות:
 (8) ויספו השוטרים. למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושני ושלשי כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע (סוטה מג.): הירא ורך הלבב. רצי עקיבא אומר, כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, רצי יוסי הגלילי אומר, הירא מעצירות שזידו, ולכן חלתה לו תורה לחזור על בית וכרס ואשה, לכסות על החוזרים שזביל עצירות שזידם, שלא יצינו שהם בעלי עזירה, והרואה חוזר אומר, שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה (סוטה מד):
 (9) שרי צבאות. שמעמדין וקפין מלפניהם ומאחריהם וכשלים של צרזל צדיהם, וכל מי שרואה לחזור, הרשות זידו לקפח את שוקיו. וקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים, שזו אל המלחמה ולא תנוסו, שחמלת נפילה ניסה (שם):

11	And it shall be, if it make thee answer of peace, and open unto thee, then it shall be, that all the people that are found therein shall become tributary unto thee, and shall serve thee.	וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתַח לָךְ וְהָיָה כָּל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לְמַס וְעַבְדוּךָ: וַיִּפְלְחוּנָךְ:	וְהָיָה אִם שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתַח לָךְ וְהָיָה כָּל הָעָם הַנִּמְצָא בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לְמַס וְעַבְדוּךָ: וַיִּפְלְחוּנָךְ:
12	And if it will make no peace with thee, but will make war against thee, then thou shalt besiege it.	וְאִם-לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָתָ עָלֶיךָ: עִמָּךְ קָרַב וַתִּצּוֹר עָלֶיהָ:	וְאִם-לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָתָ עָלֶיךָ: עִמָּךְ קָרַב וַתִּצּוֹר עָלֶיהָ:
13	And when the LORD thy God delivereth it into thy hand, thou shalt smite every male thereof with the edge of the sword;	וַנִּתְּנָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָפִיתָ אֶת-כָּל-זָכוֹרָהּ לַפִּי-חָרֶב:	וַנִּתְּנָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָפִיתָ אֶת-כָּל-זָכוֹרָהּ לַפִּי-חָרֶב:
14	but the women, and the little ones, and the cattle, and all that is in the city, even all the spoil thereof, shalt thou take for a prey unto thyself; and thou shalt eat the spoil of thine enemies, which the LORD thy God hath given thee.	רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל-אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל-שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת-שְׁלָל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:	רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל-אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל-שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת-שְׁלָל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:
15	Thus shalt thou do unto all the cities which are very far off from thee, which are not of the cities of these nations.	כֹּן תַּעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים הָרְחֹקֹת מִמָּךְ מֵאֲדָּא אֲשֶׁר לֹא-מִעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה: מִקְרָנִי עַמְּמִינָא הָאֵלֶּין אֲנִין:	כֹּן תַּעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים הָרְחֹקֹת מִמָּךְ מֵאֲדָּא אֲשֶׁר לֹא-מִעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה: מִקְרָנִי עַמְּמִינָא הָאֵלֶּין אֲנִין:
16	Howbeit of the cities of these peoples, that the LORD thy God giveth thee for an inheritance, thou shalt save alive nothing that breatheth,	רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָּל-נִשְׁמָה:	רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָּל-נִשְׁמָה:
17	but thou shalt utterly destroy them: the Hittite, and the Amorite, the Canaanite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite; as the LORD thy God hath commanded thee;	כִּי-תַחַרְבֵם תַּחְרִימֵם הַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	כִּי-תַחַרְבֵם תַּחְרִימֵם הַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

- (10) כי תקרב אל עיר. במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין, כן שפעה לכל הערים הרחוקות וגו':
 (11) כל העם הנמצא בה. אפילו אתה מוצא זה משצעה אומות שננטויות להחרימם, אתה ראשי לקיימם (ספרי ר):
 למס ועבדוך. עד שיקבלו עליהם מסים ושעבוד (שם):
 (12) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה. הכתוב מצטרף, שאם לא תשלים עמך, סופה להלחם כך אם תניחנה ותלך: וצרת עליה. אף להרעינה ולהזמינה ולהמיתה מיתת תחלואים:
 (13) ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' נותנה בידך:
 (14) והטף. אף טף של זכרים, ומה אני מקיים והכית את כל זכורה, בגדולים:
 (17) כאשר צוך. לרבות את הגרגשי:

18	that they teach you not to do after all their abominations, which they have done unto their gods, and so ye sin against the LORD your God.	לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכָל תּוֹעֵבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֹא־לֵהִיָּהֶם וְחִטְאתָם לִיהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם: (ס)	18
19	When thou shalt besiege a city a long time, in making war against it to take it, thou shalt not destroy the trees thereof by wielding an axe against them; for thou mayest eat of them, but thou shalt not cut them down; for is the tree of the field man, that it should be besieged of thee?	כִּי־תִצּוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצֶיהָ לְנֹדֶת עָלֶיהָ גֵרֹן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לְבָא מִפְּגִיד בְּמִצּוֹר:	19
20	Only the trees of which thou knowest that they are not trees for food, them thou mayest destroy and cut down, that thou mayest build bulwarks against the city that maketh war with thee, until it fall.	רַק עֵץ אֲשֶׁר־תֵּדַע כִּי־לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ תִשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנִית מִצּוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: (פ)	20
XXI	If one be found slain in the land which the LORD thy God giveth thee to possess it, lying in the field, and it be not known who hath smitten him;	כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדַע מִי הִכָּהוּ:	XXI
2	then thy elders and thy judges shall come forth, and they shall measure unto the cities which are round about him that is slain.	וַיֵּצְאוּ זִקְנֶיךָ וּשְׁפֹטֶיךָ וּמַדְדוּ אֶל־הָעִירִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הַחֲלָל:	2
3	And it shall be, that the city which is nearest unto the slain man, even the elders of that city shall take a heifer of the herd, which hath not been wrought with, and which hath not drawn in the yoke.	וְהָיָה הָעִיר הַקְּרִבָּה אֶל־הַחֲלָל וּלְקָחֻהּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֹגֶלֶת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מְשָׁכָה בְּעֹל:	3

(18) למען אשר לא ילמדו. האס עשו תשובה והתגיירו, אמה ראשי לקבלם: (19) ימים. שנים: רבים. שלשה, מכאן אמרו, אין צריך על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת (ספרי רג). ולמד, שפחות בשלוש שנים או ג' ימים, וכן הוא אומר, וַיֵּשֶׁב צֹדֶק צִקְלָג יָמִים שָׁנִים (שמואל-ב ז א), וזמלמות הרשות הכתוב מדבר (ספרי שס): כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש בשלש דלמא, שמה האדם עץ השדה להכנס בחור המזור מפניך להתיסר ציטורי רעז וזמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו: (20) עד רדתה. לשון רדוי, שמהא כפופה לך: (2) ויצאו זקניך. מיוחדים שזקניך (סוטה מד), אלו סנהדרי גדולה: ומדדו. ממקום שהחלל שוכן: אל הערים אשר סביבות החלל. לכל נד, לידע איזו קרובה:

4	<p>And the elders of that city shall bring down the heifer unto a rough valley, which may neither be plowed nor sown, and shall break the heifer's neck there in the valley.</p>	<p>וְהוֹרְדוּ זֶקֶנִי הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֵגְלָה אֶל־גִּחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ שָׁם אֶת־הָעֵגְלָה בַּגִּחַל:</p>
5	<p>And the priests the sons of Levi shall come near—for them the LORD thy God hath chosen to minister unto Him, and to bless in the name of the LORD; and according to their word shall every controversy and every stroke be.</p>	<p>וּנְגִשּׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֶךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָל־רִיב וְכָל־נִגַע:</p>
6	<p>And all the elders of that city, who are nearest unto the slain man, shall wash their hands over the heifer whose neck was broken in the valley.</p>	<p>וְכָל זֶקֶנִי הָעִיר הַהוּא תִקְרְבוּ אֶל־הַגִּחַל וְיַחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֵגְלָה הָעָרוּפָה בַּגִּחַל:</p>
7	<p>And they shall speak and say: 'Our hands have not shed this blood, neither have our eyes seen it.</p>	<p>מַפְטִיר וְעָנּוּ וַאֲמָרוּ יָדֵינוּ לֹא (כ') שָׁפַכְהָ) ק' שָׁפַכְנוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:</p>
8	<p>Forgive, O LORD, Thy people Israel, whom Thou hast redeemed, and suffer not innocent blood to remain in the midst of Thy people Israel.' And the blood shall be forgiven them.</p>	<p>כָּפַר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל־תֵּתֶן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:</p>
9	<p>So shalt thou put away the innocent blood from the midst of thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.</p>	<p>15 פְּסוּקִים וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבֶּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)</p>

The Haftarah is Isaiah 51:12 – 52:12 on page 168.

10	<p>When thou goest forth to battle against thine enemies, and the LORD thy God delivereth them into thy hands, and thou carriest them away captive,</p>	<p>כִּי־תֵצֵא לִמְלָחְמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנָו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבוּיָו:</p>
----	---	---

- (4) אל נחל איתן. קשה, שלא נעזב (סוטה מה). וערפו. קוץ ערפה צקופי, אמר הקד"ה תצא עגלה צת שנתה שלא עשתה פירות, ומערף צמקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות (שם מו).
(7) ידינו לא שפכו. וכי עלתה על לב שזקני צית דין שופכי דמים הם, אל לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוי (שם מה). והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:
(8) ונכפר להם הדם. הכתוב מצטרף, שמשעש כן יכופר להם העון (שם מו).
(9) ואתה תבער. מגיד, שאם נמלא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג (כתובות לו), והוא הישר בעיני ה'.

11	and seest among the captives a woman of goodly form, and thou hast a desire unto her, and wouldest take her to thee to wife;	וְרָאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה אִשֶּׁת יִפְתָּתָאֵר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וּלְקַחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה: וַתָּחִי בַשְּׁבִיָּה אֶתְּאָתָא שְׂפִירָת רִי וַתִּתְרָעִי בָּהּ וַתִּסְבֶּה לָךְ לְאִתּוֹ:	11
12	then thou shalt bring her home to thy house; and she shall shave her head, and pare her nails;	וַהֲבֵאתָהּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָהּ אֶת-רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת-צַפְרָנֶיהָ: וַתַּעֲלֶנָּה לְגוֹ בֵּיתְךָ וַתְּגַלַּח יָת רִישָׁהּ וַתִּרְבֵּי יָת שׁוֹפְרָהָ:	12
13	and she shall put the raiment of her captivity from off her, and shall remain in thy house, and bewail her father and her mother a full month; and after that thou mayest go in unto her, and be her husband, and she shall be thy wife.	וְהִסִּירָהּ אֶת-שְׂמֹלֶת שְׁבִיָּהּ מֵעָלֶיהָ וַיִּשְׁבַּח בְּבֵיתְךָ וּבְכִתְּהָ אֶת-אָבִיהָ וְאֶת-אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֲרַיִם כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבַעֲלֹתָהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה: וַתַּעֲדֵי יָת כְּסוּת שְׁבִיָּה מִנָּהּ וַתִּחַיֵּב בְּבֵיתְךָ וַתִּבְכֵּי יָת אָבִיהָ וְיָת אִמָּהּ יָרַח יוֹמִין וְבִתְרָא כֵּן תִּיעוֹל לְיָתָהּ וַתִּבְעֵלנָהּ וַתְּהִי לָךְ לְאִתּוֹ:	13
14	And it shall be, if thou have no delight in her, then thou shalt let her go whither she will; but thou shalt not sell her at all for money, thou shalt not deal with her as a slave, because thou hast humbled her.	וְהָיָה אִם-לֹא חָפְצָתָ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא-תִמְכְּרָנָהּ בַּכֶּסֶף לֹא-תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: (ס) וַיְהִי אִם לֹא תִתְרָעִי בָּהּ וַתִּפְטְרָנָהּ לְנַפְשָׁהּ וְזָבָנָא לֹא תִמְכְּרָנָהּ בַּכֶּסֶף לֹא תִתְנַגֵּר בָּהּ חֶלֶף דְּעָנִיתָהּ:	14
15	If a man have two wives, the one beloved, and the other hated, and they have borne him children, both the beloved and the hated; and if the first-born son be hers that was hated;	כִּי-תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוֹאָה וַיֵּלְדוּ לָוּ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוֹאָה וַתְּהִי הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׂנוֹאָה: אִרִי וַיְהִי לְגִבֹּר תִרְבִּין נָשִׁין תִּדָּא רְחוּמָתָא וְתִדָּא שְׂנוֹאָתָא וַיֵּלֶידֶן לִיהָ בְּנִין רְחוּמָתָא וְשְׂנוֹאָתָא וַיְהִי בְּרָא בּוֹכְרָא לְשְׂנוֹאָתָא:	15
16	then it shall be, in the day that he causeth his sons to inherit that which he hath, that he may not make the son of the beloved the first-born before the son of the hated, who is the first-born;	וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילָו אֶת-בְּנָיו אֶת אֲשֶׁר-יְהִי לָו לֹא יוֹכֵל לְבָכֹר אֶת-בֶּן-הָאֲהוּבָה עַל-פְּנֵי בֶן-הַשְּׂנוֹאָה הַבְּכֹר: וַיְהִי בְּיוֹמָא בְּיוֹמָא דִּנְחִסִּין לְבְנוֹהִי יָת דִּיִּתִּי לִיהָ לִית לִיהָ רְשׁוֹ לְבָכְרָא יָת בֶּר רְחוּמָתָא עַל אִפִּי בֶר שְׂנוֹאָתָא בּוֹכְרָא:	16

(10) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר, שצמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבים שציו, שהרי כבר נאמר לא תסיעה קל קצמה (לעיל כ, טז): ושבת שבי. לרבות כנענים שצמחה, ואע"פ שהן משצעה אומות: (11) ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא ממירה, ישאנה צאיסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו כי תהיין לאיש וגו', וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו: אשת. אפילו אשת איש (קידושין כא): (12) ועשתה את צפרניה. תגדלס כדי שחטוול: (13) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים, שהנכרים צוניהם מתקשטות צמלחמה, בשביל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צנית שמשחמש צו, נכנס ונתקל צה, יוצא ונתקל צה, רואה צבכייתה, רואה צוולה, כדי שחטגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך למה, כדי שמהא צה ישראל שמה וזו עצה, צה ישראל מתקשטת וזו מתנוולת: (14) והיה אם לא חפצת בה. הכתוב מציפק שסופן לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשחמש צה, צלשון פרסי קורין לעצדות ושימוש, עימראה, מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי כן:

17	but he shall acknowledge the first-born, the son of the hated, by giving him a double portion of all that he hath; for he is the first-fruits of his strength, the right of the first-born is his.	כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יִפְּרֹד לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רִאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה: (ס)	אֲרִי יֵת בּוֹכְרָא בֶר שְׂנוּאָתָא יִפְרִישׁ לְמִתָּן לִיה תְּרִין חוּלְקִין בְּכָל דִּישְׁתַּכַּח לִיה אֲרִי הוּא רִישׁ תּוֹקֶפְיָה לִיה חֲזִיָא בְּכִירוּתָא:
18	If a man have a stubborn and rebellious son, that will not hearken to the voice of his father, or the voice of his mother, and though they chasten him, will not hearken unto them;	כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרּוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:	אֲרִי יֵהי לְגִבֹר בֶּר סְטִי וּמְרֹד לִיתְהוּי מִקְבִּיל לְמִימַר אָבִיוִּהּ וּלְמִימַר אִמּוּיָהּ וּמִלְפִּין יִתִּיה וְלֹא מִקְבִּיל מִנְהוֹן:
19	then shall his father and his mother lay hold on him, and bring him out unto the elders of his city, and unto the gate of his place;	וַתִּפְּשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְמּוֹ:	וַיִּתְּדוּן בֵּית אָבִיוִּהּ וְאִמּוּיָהּ וַיִּפְּקוּן יִתִּיה לְקֹדֶם סְבִי קִרְתִּיהּ וּלְתַרְע בֵּית דִּין אֶתְרִיהּ:
20	and they shall say unto the elders of his city: 'This our son is stubborn and rebellious, he doth not hearken to our voice; he is a glutton, and a drunkard.'	וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ זֹלָל וְסָבָא:	וַיִּמְרוּן לְסְבִי קִרְתִּיהּ בְּרֵנָא דִּין סְטִי וּמְרֹד לִיתְהוּי מִקְבִּיל לְמִימַרְנָא זָלִיל בָּשָׂר וְסְבִי חֲמַר:
21	And all the men of his city shall stone him with stones, that he die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee; and all Israel shall hear, and fear.	וַיִּרְגְּמוּהוּ כָל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת וּבִעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ: (ס)	וַיִּרְגְּמוּנִיהּ כָּל אָנְשֵׁי קִרְתִּיהּ בְּאֲבָנִיָּא וַיָּמוּת וַתִּפְּלֵי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן:
22	And if a man have committed a sin worthy of death, and he be put to death, and thou hang him on a tree;	וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חַטָּא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמָת וְתִלִּית אֹתוֹ עַל־עֵץ:	וְאֲרִי יֵהי בְּגִבֹר חוֹבֵת דִּין דְּקָטוּל וַיִּתְּקִטִּיל וַתְּצָלוּב יִתִּיה עַל צִלְבָּא:

(17) פִּי שְׁנַיִם. כנגד שני אחים (צא צתרא קכז): בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ. מִכָּאן שֶׁאִין הַצְכוּר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, צִרְאוּ לְצֹא לְאַחֵר מִיתַת הָאֵל, כְּצִמּוּחֶיךָ:

(18) סוֹרֵר. סר מן הדרך. וּמוֹרֵה. מַסְרֵב צִדְּכִי אֲצִי, לְשׁוֹן מַמְרִים: וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ. מִתְרִין צוּ צִפְנִי שְׁלֵשָׁה וּמִלְקִין אוֹתוֹ (סְנֵה־דִרִּין עֵא). בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינוֹ חַיִּיב עַד שֶׁיִּגְנוֹז וַיֵּאָכֵל תְּרֵמִימַר בָּשָׂר וַיִּשְׁתֶּה חֲזִי לֹג יִין, שְׁנֹאֲמַר זוֹלָל וְסוֹבָא, וְנֹאֲמַר לֹל פְּהִי צִסְבָּא יִין צִלְלִי בָּשָׂר לָמוּ (מִשְׁלִי כֵג, כ), וְכֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה נִהְרַג עַל שֶׁסִּסּוּ (סְנֵה־דִרִּין עֵב). הַגִּיעָה תוֹרָה לְסוֹף דַּעֲמוֹ, סוֹף שֶׁמְכַלָּה מִמּוֹן אֲצִי וּמִצָּקָה לִימּוּדוֹ וְאִינוֹ מוֹלָא, וְעוֹמֵד צִקְצָשֶׁת דְּרִכִּים וּמִלְסָטֵס אֶת הַצְּרִיּוֹת, אֲמַרְהָ תוֹרָה יָמוּת זְכָאִי וְאֵל יָמוּת חַיִּיב:

(21) וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ. מִכָּאן שֶׁצִּרְיֵךְ הַכְּרוֹזָה צִצְד, פְּלוּגִי נִסְקֵל עַל שֶׁהִיהָ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה (עֵיין סְנֵה־דִרִּין סט):

(22) וְכִי יִהְיֶה בְּאִישׁ חַטָּא מִשְׁפָּט מוֹת. סְמִיכוֹת הַפְּרָשִׁיּוֹת מַגִּיד, שֶׁאֵס חֲסִים עֲלִיוֹ אֲצִי וְאִמּוֹ, סוֹף שֶׁצֹּא לְתַרְצוֹת רַעָה וַיַּעֲזוֹר עֲצִירוֹת וַיַּחֲסִיב מִיתָה צִצִּית דִּין: וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל עֵץ. רְצוּתֵנוּ אֲמַרְו (סְנֵה־דִרִּין מה): כָּל הַנִּסְקָלִין נִתְּלוּ, שְׁנֹאֲמַר כִּי קָלַת אֱלֹהִים תִּלּוּי, וְהַמְצִיחַ ה' בְּסִקְלָהּ:

<p>his body shall not remain all night upon the tree, but thou shalt surely bury him the same day; for he that is hanged is a reproach unto God; that thou defile not thy land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.</p>	<p>לֹא תִהְיֶה גְבוּלָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי-קָבֹר תִּקְבְּרֵנוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי-קָלָלֶת אֱלֹהִים תִּלְוֶי וְלֹא תִטְמָא אֶת-אֲדָמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה יְהוּדָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (כ)</p>	<p>23</p>
<p>XXII Thou shalt not see thy brother's ox or his sheep driven away, and hide thyself from them; thou shalt surely bring them back unto thy brother.</p>	<p>לֹא תַחְזִי יֵת תּוֹרָא דְאַחוּךְ אוֹ יֵת אִמְרִיהָ דְטָעֵן וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֶתְבָּא וְתִיבְנוֹן לְאַחוּךְ:</p>	<p>XXII</p>
<p>And if thy brother be not nigh unto thee, and thou know him not, then thou shalt bring it home to thy house, and it shall be with thee until thy brother require it, and thou shalt restore it to him.</p>	<p>וְאִם לֹא קָרִיב אַחוּךְ לְוֹתֶךָ וְלֹא יָדַעְתָּ לִיהָ וְתִכְנָשְׁנֶיהָ לְגוֹ בֵּיתְךָ וְיְהִי עִמָּךְ עַד דְּיִתְבַּע אַחוּךְ יָתִיהָ וְתִיבְנֶיהָ לִיהָ:</p>	<p>2</p>
<p>And so shalt thou do with his ass; and so shalt thou do with his garment; and so shalt thou do with every lost thing of thy brother's, which he hath lost, and thou hast found; thou mayest not hide thyself.</p>	<p>וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵדֶת אַחוּךְ אֲשֶׁר-תֵּאבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצְאָתָהּ לֹא תוּכַל לְהַתְעֵלֶם: (כ)</p>	<p>3</p>
<p>Thou shalt not see thy brother's ass or his ox fallen down by the way, and hide thyself from them; thou shalt surely help him to lift them up again.</p>	<p>לֹא תַחְזִי יֵת חֲמֹרָא דְאַחוּךְ אוֹ תּוֹרִיָּה רָמֵן בְּאוֹרְחָא וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֶקְמָא תְּקִים עִמֶּיהָ:</p>	<p>4</p>
<p>A woman shall not wear that which pertaineth unto a man, neither shall a man put on a woman's garment; for whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>לֹא יְהִי חֲקוֹן זִין דְּגִבֹּר עַל אִתָּא וְלֹא יִתְּקֵן גִּבֹּר בְּתִקּוּנֵי אִתָּא אֲרִי מִרְחַק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל עֲבִיד אֱלִין:</p>	<p>5</p>

(23) כי קללת אלהים תלוי. וזולו של מלך הוא, שאדם עשוי צדמות דיוקנו, וישראל הם צניו, משל לשני אחים תאומים, שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נחפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שצמקרא לשון הקל וזולו, כמו והוא קללני קללה נמקצת (מלכים-א ב, ח):

(1) והתעלמת. כונש עין כאילו אינו רואהו: לא תראה והתעלמת. לא תראה אותו שתעלם ממנו, זה פשוטו. ורבותינו אמרו, (בבא מציעא ל.) פעמים שאתה מתעלם וכו':

(2) עד דרש אחיך. וכי תעלה בלצנן שימנהו לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא יהא רמאי (שם כח.): והשבותו לו. שמהא צו השנה, שלא יאכל צניתך כדי דמיו ותחזעם ממנו, מכאן אמרו כל דצר שעושה ואוכל יעשה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל ימכר (שם):

(3) לא תוכל להתעלם. לכונש עיניו כאילו אינו רואה אותו:

(4) הקם תקים. זו טעניה (בבא מציעא לב.), להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מזה, אם רנית לטעון, טעון, פטור (בבא מציעא סז):

<p>6 If a bird's nest chance to be before thee in the way, in any tree or on the ground, with young ones or eggs, and the dam sitting upon the young, or upon the eggs, thou shalt not take the dam with the young;</p>	<p>אָרִי תִּעָרֶע קָנָא דְּצִפּוֹרָא קְדָמָךְ בְּאוֹרְחָא בְּכָל אֵילָן אוֹ עַל אֶרֶצָא אֲפֻרְחִין אוֹ בִיעִין וְאִמָּא רְבִיעָא עַל אֲפֻרְחִין אוֹ עַל בִּיעִין לֹא תִסָּב אִמָּא עַל בְּנֵיהָ:</p>	<p>כִּי יִקְרָא (בספרי תימן קן בקרף גדולה) קֶן-צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל-עֵץ אוֹ עַל-הָאָרֶץ אֲפֻרְחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאִם רֹבֵצָה עַל-הָאֲפֻרְחִים אוֹ עַל-הַבִּיצִים לֹא-תִקַּח הָאִם עַל-הַבָּנִים:</p>	<p>יז</p>
<p>7 thou shalt in any wise let the dam go, but the young thou mayest take unto thyself; that it may be well with thee, and that thou mayest prolong thy days.</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאִם וְאֶת- הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאִם וְאֶת- הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>7</p>
<p>8 When thou buildest a new house, then thou shalt make a parapet for thy roof, that thou bring not blood upon thy house, if any man fall from thence.</p>	<p>אָרִי תִבְנֶה בֵּיתָא חֲדָתָא וְתַעֲבִיד תִּיקָא לְאַגְרֵךְ וְלֹא תִשְׁוִי חֹבֶת קְטוֹל בְּבֵיתְךָ אָרִי יפול דְּנָפִיל מִנִּיהָ:</p>	<p>כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִגְתְּךָ וְלֹא-תִשֹּׁם דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי-יפֹל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ:</p>	<p>שלישי</p>
<p>9 Thou shalt not sow thy vineyard with two kinds of seed; lest the fulness of the seed which thou hast sown be forfeited together with the increase of the vineyard.</p>	<p>לֹא תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים פֶּן- תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֹּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתִבּוֹאֶת הַכֶּרֶם: (ס)</p>	<p>לֹא-תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים פֶּן- תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֹּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתִבּוֹאֶת הַכֶּרֶם: (ס)</p>	<p>9</p>
<p>10 Thou shalt not plow with an ox and an ass together.</p>	<p>לֹא תִרְדִּי בְּחוֹרָא וּבַחֲמֹרָא כְּחֵדָא:</p>	<p>לֹא-תִחְרֹשׁ בְּשׁוֹר-וּבַחֲמֹר יַחְדּוֹ:</p>	<p>10</p>
<p>11 Thou shalt not wear a mingled stuff, wool and linen together.</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּיִם צִמְרִים וּפְשָׁתִים מַחְבֵּר כְּחֵדָא:</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּיִם צִמְרִים וּפְשָׁתִים יַחְדּוֹ: (ס)</p>	<p>11</p>

(5) לא יהיה כלי גבר על אשה. שמה דומה לאיש כדי שחלך בין האנשים (ספרי רכוזי נט.), שאין זו אלא לשם ניאוף: ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך לישב בין הנשים. דבר אחר, שלא יסיר שער הערוה ושער של צית השחי: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לזנוש המציא לידי תועבה:

(6) כי יקרא. פרט למזומן: לא תקח האם. צעודה על צניה (חולין קמ:):

(7) למען ייטב לך וגו'. אם מצוה קלה שאין צה חסרון כים, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר למתן שכון של מצוה חמורות (חולין קמב:):

(8) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מצוה שלום הקן, סופך לצנות צית חדש ותקיים מצוה מעקה, שמוצה גוררת מצוה, ומגיע לכרם ושדה ולגנדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם תיקא, כגון תיק שמשמר מה שצמחו: כי יפול הנפול. ראוי זה ליפול, ואף עפ"כ לא תחגלגל מיתחו על ידך, שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב:

(9) כלאים. חטא ושעורה וחרצן צמפולת יד (קידושין לט. חולין פג:): פן תקדש. כתרומתו תסתאב, כל דבר הנחשב על האדם, צין לשבח כגון הקדש צין לגנאי כגון איסור, נופל צו לשון קדש, כמו אל תגש צי כי קדש תיך (ישעיה סה, ה): המלאה. זה מילוי ומספסת שהזרע מוסיף:

(10) לא תחרוש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, (צבא קמא נד:) והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזגים בעולת שום משא:

(11) ששטני. לשון עירוב, ורבותינו פירשו שוע טווי וגו':

12 Thou shalt make thee twisted cords upon the four corners of thy covering, wherewith thou coverest thyself.	גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה-לָּךְ עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶהָ בָּהֶם: (ס)	12 גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה-לָּךְ עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶהָ בָּהֶם: (ס)
13 If any man take a wife, and go in unto her, and hate her,	כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ: אֲרִי יֹסֵב גֹּבֵר אֶתְתָּא וַיִּיעוֹל לְוֹתָהּ וַיִּשְׁנֶנָּה:	13 כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ: אֲרִי יֹסֵב גֹּבֵר אֶתְתָּא וַיִּיעוֹל לְוֹתָהּ וַיִּשְׁנֶנָּה:
14 and lay wanton charges against her, and bring up an evil name upon her, and say: 'I took this woman, and when I came nigh to her, I found not in her the tokens of virginity';	וְשֵׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים: וַיִּשְׁנֵי לָהּ תִּסְקוּפֵי מָלִין וַיַּפִּיק עָלֶיהָ שׁוֹם בִּישׁ וַיִּמַּר יֵת אֶתְתָּא הִדְא נְסִיבִית וְעִלִּית לְוֹתָהּ וְלֹא אִשְׁכַּחִית לָהּ בְּתוּלִין:	14 וְשֵׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:
15 then shall the father of the damsel, and her mother, take and bring forth the tokens of the damsel's virginity unto the elders of the city in the gate.	וַיִּסֹּב אָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא וְאִמָּהּ וַיִּפְקֹן יֵת בְּתוּלֵי עוֹלִימָתָא לְקִדְּם סְבִי קִרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:	15 וְלָקַח אָבִי הַנְּעֶר וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת-בְּתוּלֵי הַנְּעֶר אֶל-זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׂעֵרָה:
16 And the damsel's father shall say unto the elders: 'I gave my daughter unto this man to wife, and he hateth her;	וַיִּמַּר אָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא לְזִקְנֵי קִרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא וְיִשְׁנָאָהּ: וַיִּמַּר אָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא לְזִקְנֵי קִרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא וְיִשְׁנָאָהּ:	16 וַיִּמַּר אָבִי הַנְּעֶר אֶל-הַזִּקְנִים אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה וְלֹא-אִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:
17 and, lo, he hath laid wanton charges, saying: I found not in thy daughter the tokens of virginity; and yet these are the tokens of my daughter's virginity.' And they shall spread the garment before the elders of the city.	וְהָא הוּא שֵׁנִי תִּסְקוּפֵי מָלִין לְמִימַר לֹא אִשְׁכַּחִית לְבִרְתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּרִיתִי וַיִּפְרְסוּן שׁוּשְׁפָא קִדְּם סְבִי קִרְתָּא:	17 וְהִנֵּה-הוּא שֵׁם עֲלִילֹת דְּבָרִים לְאָמַר לֹא-מָצָאתִי לְבִרְתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּרִיתִי וַיִּפְרְסוּן שׁוּשְׁפָא קִדְּם סְבִי קִרְתָּא:
18 And the elders of that city shall take the man and chastise him.	וַיִּדְּבְרוּן סְבִי קִרְתָּא הַהִיא יֵת גּוֹבְרָא וַיִּלְקֹן יִתְיָה:	18 וְלָקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִוא אֶת-הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ:
19 And they shall fine him a hundred shekels of silver, and give them unto the father of the damsel, because he hath brought up an evil name upon a virgin of Israel; and she shall be his wife; he may not put her away all his days.	וַיִּגְבוּן מִנִּיהּ מֵאָה סֶלְעִין דְּכֶסֶף וַיִּתְּנוּ לְאָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא אֲרִי אִפִּיק שׁוֹם בִּישׁ עַל בְּתוּלָתָא בֵּת יִשְׂרָאֵל וְלִיהּ תְּהִי לְאִתּוּ לִית לִיהּ רִשׁוּ לְמִפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי:	19 וְעָנְשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנְּעֶרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יִוָּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יָמֶיהָ: (ס)

- (12) גדילים תעשה לך. אף מן הכלאים, לכך סמכן הכתוב (יצמות 7. ספרי רלג).
 (13) ובא אליה ושנאה. סופו:
 (14) ושם לה עלילת דברים. עזירה גוררת עזירה, עזר על לא תשגא (ויקרא יט, יז) סופו לזכר לידי לשון הרע: את האשה הזאת. מכאן שאין אומר דבר אלא בפני בעל דין (ספרי רלז):
 (15) אבי הנערה ואמה. מי שגדלו גדולים הרעים, יתנזו עליה (שם רלה):
 (16) ואמר אבי הנערה. מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש (שם):
 (17) ופרשו השמלה. הרי זה משל, מחורין הדברים כשמלה (שם רלז):
 (18) ויסרו אותו. מלקות:

20 But if this thing be true, that the tokens of virginity were not found in the damsel;	וְאִם קוֹשֵׁטָא הָיָה בְּתוּלָתָא הַדִּין לֹא אֲשַׁחֲכֶהוּ בְּתוּלָתָא לְעוֹלָמָתָא:	20 וְאִם-אִמֶּת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא- נִמְצְאוּ בְּתוּלֹתַי לְנַעֲרָה:
21 then they shall bring out the damsel to the door of her father's house, and the men of her city shall stone her with stones that she die; because she hath wrought a wanton deed in Israel, to play the harlot in her father's house; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַיִּפְקֹדוּ יָת עוֹלָמָתָא לְתַרְע בֵּית אָבוּהָ וּבְרִגְמוּנָהּ אֲנָשֵׁי קִרְיָתָהּ בְּאֲבָנִיָּא וּתְמוֹת אֲרֵי עֲבֹדַת קְלָנָא בִּישְׂרָאֵל לְזִנְאָה בֵּית אָבוּהָ וּתְפִלִּי עָבִיד דְּבִיש מִבִּינָד:	21 וְהוֹצִיאוּ אֶת-הַנַּעֲרָה אֶל-פֶּתַח בֵּית-אָבִיהָ וּסְקִלוּהָ אֲנָשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי-עָשְׂתָה נְבִלָה בִּישְׂרָאֵל לְזִנוּת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרָע מִקִּרְבָּךְ: (ס)
22 If a man be found lying with a woman married to a husband, then they shall both of them die, the man that lay with the woman, and the woman; so shalt thou put away the evil from Israel.	אֲרֵי יִשְׁתַּכַּח גִּבֹּר שָׁכִיב עִם אִתְתָּא אִתְתָּא גִּבֹּר וְיִתְקַטְלוּ אִפְּ תְרוּיָהוֹן גּוֹבְרָא דְשָׁכִיב עִם אִתְתָּא וְאִתְתָּא וּתְפִלִּי עָבִיד דְּבִיש מִיִּשְׂרָאֵל:	22 כִּי-יִמָּצָא אִישׁ שֹׁכֵב עִם- אִשָּׁה בְּעֻלַּת-כַּעַל וּמָתוּ גַם- שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם- הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: (ס)
23 If there be a damsel that is a virgin betrothed unto a man, and a man find her in the city, and lie with her;	אֲרֵי תְּהִי עוֹלָמָתָא בְּתוּלָתָא דְּמִאֲרָסָא לְגִבֹּר וְיִשְׁכַּחנָהּ גּוֹבְרָא בְּקִרְיָתָהּ וְיִשְׁכּוֹב עִמָּה:	23 כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוּלָה מֵאֲרָשָׁה לְאִישׁ וּנְמָצָאָה אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה:
24 then ye shall bring them both out unto the gate of that city, and ye shall stone them with stones that they die: the damsel, because she cried not, being in the city; and the man, because he hath humbled his neighbour's wife; so thou shalt put away the evil from the midst of thee.	וְתִפְקֹדוּ יָת תְּרוּיָהוֹן לְתַרְע קִרְיָתָהּ תְּהִיָּא וְתִרְגְּמוּן יִתְהוֹן בְּאֲבָנִיָּא וַיְמוֹתוּן יָת עוֹלָמָתָא עַל עֵיסַק דְּלֹא צִוְּחַת בְּקִרְיָתָהּ וְיָת גּוֹבְרָא עַל עֵיסַק דְּעֵנִי יָת אִתְתָּת חֲבֵרִיהָ וּתְפִלִּי עָבִיד דְּבִיש מִבִּינָד:	24 וְהוֹצֵאתֶם אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶל-שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּסְקִלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת-הַנַּעֲרָה עַל- דְּבַר אֲשֶׁר לֹא-צִעֲקָה בָּעִיר וְאֶת-הָאִישׁ עַל-דְּבַר אֲשֶׁר-עָנָה אֶת-אִשְׁתּוֹ רַעְיוֹ וּבַעֲרַת הָרָע מִקִּרְבָּךְ: (ס)
25 But if the man find the damsel that is betrothed in the field, and the man take hold of her, and lie with her; then the man only that lay with her shall die.	וְאִם בְּחֻקְלָא יִשְׁכַּח גּוֹבְרָא יָת עוֹלָמָתָא דְּמִאֲרָסָא וְיִתְקַיֵּר בָּהּ גּוֹבְרָא וְיִשְׁכּוֹב עִמָּה וְיִתְקַטֵּל גּוֹבְרָא דְשָׁכִיב עִמָּה בְּלַחְדוּתָהּ:	25 וְאִם-בְּשָׂדֶה יִמָּצָא הָאִישׁ אֶת- הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְהִחֲזִיק-בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּה וּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר-שָׁכַב עִמָּה לְבִדּוֹ:

- (20) ואם אמת היה הדבר. צעדים והתראה, שזנחה לאחר אירוסין (כתובות מד:):
- (21) אל פתח בית אביה. ראו גידולים שגדלם (שם מה:). וסקלוה אנשי עירה. צמעמד כל אנשי עירה (ספרי רמ:): לזנות בית אביה. כמו צצית אציה:
- (22) ומתו גם שניהם. להוציא מעשה חדודים (ספרי רמא) שאין האשה נהנית מהם: גם. לרצות הצאים אחריהם (ס"א מאחוריהם). דבר אחר גם שניהם, לרצות את הולד, שאם הייתה מעוברת אין ממתינין לה עד שחלד (ערכין ז).
- (23) ומצאה איש בעיר. לפיכך שכז עמה, פרצה קוראה לגנב, הא אלו ישנה צציתה לא אירע לה (ספרי רמז):

26	<p>But unto the damsel thou shalt do nothing; there is in the damsel no sin worthy of death; for as when a man riseth against his neighbour, and slayeth him, even so is this matter.</p>	<p>וְלַעֲלִימָתָא לֹא תַעֲבִיד מִדָּעַם לִית לַעֲלִימָתָא חֻבַּת דִּין דְּקָטוּל אַרִי כְּמָא דִּיקוּם גּוֹבְרָא עַל חֲבֵרִיהּ וְיִקְטְלֶיהָ נָפֶשׁ כּוֹן פְּתִיגָמָא הַדִּין:</p>	<p>וְלַנַּעֲרָ לֹא-תַעֲשֶׂה דְבָר אֵין לַנַּעֲרָ חַטָּא מוֹת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ וְרָצְחוֹ נָפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה:</p>
27	<p>For he found her in the field; the betrothed damsel cried, and there was none to save her.</p>	<p>אֲרִי בַחֲקֵלָא אֲשַׁכְחָה צֹנְחָת עוֹלִימָתָא דְּמֶאֱרָסָא וְלִית דְּפָרִיק לָהּ:</p>	<p>כִּי בַשָּׂדֶה מְצָאָה צֹעָקָה הַנַּעֲרָ הַמְּאֻרְשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: (ס)</p>
28	<p>If a man find a damsel that is a virgin, that is not betrothed, and lay hold on her, and lie with her, and they be found;</p>	<p>אֲרִי וְשָׁכַח גִּבֹּר עוֹלִימָתָא בְּתוּלָתָא דְּלֹא מֶאֱרָסָא וַיִּחַדְנָהּ וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וַיִּשְׁתַּכְּחוּן:</p>	<p>כִּי-יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֻרְשָׁה וַתִּפְשָׁה וַשְּׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצְאוּ:</p>
29	<p>then the man that lay with her shall give unto the damsel's father fifty shekels of silver, and she shall be his wife, because he hath humbled her; he may not put her away all his days.</p>	<p>וַיִּתֵּן גּוֹבְרָא דְשָׁכִיב עִמָּהּ לְאַבּוּהָא דְּעוֹלִימָתָא חֲמִשִּׁין סֶלְעִין דְּכֶסֶף וְלִיהּ תְּהִי לְאִתּוּ חֻלְף דְּעַנְיָיָהּ לִית לִיהּ רְשׁוֹ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי:</p>	<p>וְנָתַן הָאִישׁ הַשְּׁכַב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ-תְהִי לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא-יִוָּכַל שְׁלַחָהּ כָּל-יָמֶיהּ: (ס)</p>
XXIII	<p>A man shall not take his father's wife, and shall not uncover his father's skirt.</p>	<p>לֹא יִסַּב גִּבֹּר יֵת אִתּוֹ אֲבִיהִי וְלֹא יִגְלִי כְּנָפָא דְּאַבּוּהִי:</p>	<p>לֹא-יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כְּנָף אָבִיו: (ס)</p>
2	<p>He that is crushed or maimed in his privy parts shall not enter into the assembly of the LORD.</p>	<p>לֹא יִדְכִי דְּפָסִיק וְדִמְחַבֵּל לְמִיעַל בְּקַהֲלָא דִּי:</p>	<p>לֹא-יָבֹא פְּצוּעֵ-דָּכָא (ברוב ספרי אשכנז דָּכָה) וְכָרוֹת שְׁפָכָה בְּקַהֲלֵ יְהוָה: (ס)</p>
3	<p>A bastard shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of his enter into the assembly of the LORD.</p>	<p>לֹא יִדְכִי מְמוּזָרָא לְמִיעַל בְּקַהֲלָא דִּי אֶף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְכִי לִיהּ לְמִיעַל בְּקַהֲלָא דִּי:</p>	<p>לֹא-יָבֹא מְמוּזָר בְּקַהֲלֵ יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירֵי לֹא-יָבֹא לוֹ בְּקַהֲלֵ יְהוָה: (ס)</p>

- (26) כי כאשר יקום וגו'. לפי פשוטו זהו משמעו, כי אנוסה היא ונחזקה עמד עליה, כאדם העומד על חזירו להרגו. ורבותיו דרשו זו, (סנהדרין עג. פסחים כה:) הרי זה זא ללמד וגמלא ללמד וכו':
- (1) לא יקח. אין לו זה לקוחין ואין קדושין מופסין זה (קידושין סז:). ולא יגלה כנף אביו. שומרת יבם של אביו הראויה לאביו, והרי כבר מזהר עליה משום ערוה פס' אבי' (ויקרא יח, יד), אלא לעזור על זו בשני לאוין, ולסמוך לה לא יבא ממזר, ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות, וק"ו מחייבי מיתות כ"ד, שאין צעירות מיתת כ"ד שאין זה כרת:
- (2) פצוע דכה. שנפצעו או נדכאו ציגים שלו (יצמות עה:). וכרות שפכה. שנכרת הגיד, ושז אינו יורה קילוח זרע, אלא שופן ושומת (שם) ואינו מוליד:
- (3) לא יבא ממזר בקהל ד'. לא יבא ישראלית:

4 An Ammonite or a Moabite shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of them enter into the assembly of the LORD for ever;

לֹא יִדְבֹן עֲמוּנָי וּמוֹאָבַי
לְמִיַּעַל בִּקְהָלָא דִּי יֵאֵר דְּרָא
עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְבִי לְהוֹן
לְמִיַּעַל בִּקְהָלָא דִּי עַד
עֲלֵמָא:

לֹא־יָבֹא עִמּוֹנִי וּמִזְבֵּי בְּקָתֵל
יִהְיֶה גַם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא
לָהֶם בְּקָתֵל יִהְיֶה עַד־עוֹלָם:

5 because they met you not with
bread and with water in the way,
when ye came forth out of Egypt;
and because they hired against thee
Balaam the son of Beor from Pethor
of Aram-naharaim, to curse thee.

על עיסק דלא ערעו יתכון
בלחמא ובמיא באורחא
במפקכון ממזרים ודאגר
עלד ית בלעם בר בעזר
מפתור ארם דעל פרת
ללשטותד:

עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קִדְמוֹ
אֶתְכֶם בְּלֶחֶם וּבְמִים בְּדֶרֶךְ
בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר
עָלֶיךָ אֶת־בְּלָעַם בֶּן־בְּעֹזַר
מִשְׁתּוֹר אֲרָם נְהַרְסִים לְקַלְלֶךָ:

6 Nevertheless the LORD thy God
would not hearken unto Balaam;
but the LORD thy God turned the
curse into a blessing unto thee,
because the LORD thy God loved
thee.

וְלֹא אָבָא יי אֱלֹהֶיךָ לְמִבְּלֹא מִן
בְּלֻעִם וְחִפּוֹךְ יי אֱלֹהֶיךָ לְךָ יֵת
לְוִטִּין לְבִרְכֵּן אֲרִי רִיחֻמֶּיךָ יי
אֱלֹהֶיךָ:

וְלֹא-אַבָּהִי יִהְיֶה אֵלָיָהּ לְשֹׁמֵעַ
אֶל-בְּלָעָם וַיַּחֲפֹד יִהְיֶה אֵלָיָהּ
?לֵךְ אֶת-תַּקְלָלָהּ לְבָרְכָהּ כִּי
אֲחֻבָּהּ יִהְיֶה אֵלָיָהּ:

7 Thou shalt not seek their peace nor
their prosperity all thy days for ever.

לֹא תִתְּבַע שְׁלֵמָהוּן וְשִׁבְתָּהוּן
כָּל יוֹמָךְ לְעַלְמִים:

לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וּטְבָתָם כָּל־
יְמֵיךָ לְעוֹלָם: (ס)

8 Thou shalt not abhor an Edomite,
for he is thy brother; thou shalt not
abhor an Egyptian, because thou
wast a stranger in his land.

לֹא תִרְחִיק אֲדוֹמָאָה אֲרִי
אֶחָדָה הוּא לֹא תִרְחִיק מִצְרָאָה
אֲרִי דִיִּיר הוּיָתָא בִּארְעִיתָ:

לֹא־תִתֵּעַב אֲדָמִי כִּי אֶחָיִךְ הוּא
לֹא־תִתֵּעַב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ
בְּאֶרֶצוֹ:

9 The children of the third
generation that are born unto
them may enter into the assembly
of the LORD.

פִּנְיֵן דִּיתִלְדֹּון לְהוֹן דְּרָא
תְּלִיתָא יְדִכִּי לְהוֹן לְמִיעַל
בְּקַלָּא דִּי:

בָּנִים אֲשֶׁר-יִלְדוּ לָהֶם דָּוִד
שְׁלִישִׁי יבֹא לָהֶם בְּקֶחֱל
יְהוֹנָתָן: (ס)

10 When thou goest forth in camp
against thine enemies, then thou
shalt keep thee from every evil
thing.

אָרִי תַפּוּק מִשְׁרִיתָא עַל בְּעָלִי
דְּבָבָד וְתַסְתָּמַר מִכָּל מַדְעָם
בִּישׁ:

כִּי־תֵצֵא מִחֲנָה עַל־אִבֶּיךָ
וּנְשֹׂמֹת מִכָּל דָּבָר רָע:

(4) לא יבא עמוני. לא ישא ישראלי:

(5) על דבר. על העצה (ספרינו) שיעזרו אחכם להחטיאכם: בדרך. כשהייתם צטטירוף:

(7) לא תדרש שלמים. מכלל שנאמר עמך יִשָּׂא בְקֶרְבְּךָ (פסוק יז), יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרוש שלומם (שם רנא):

(8) לא תתעב אדמי. לגמרי, אע"פ שראוי לך לתעצבו שינא צחרצ לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל, אע"פ שזרקו

זכוריהם ליאור, מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. לפיכך:

(9) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר האומות מותרין מיד, הא למדת, שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו,

שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוטיאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדום שקדמם בחרב לא נתעב, וכן

מזרים שטבעום, ואלו שהחטיאום נתעבו:

(10) כי תצא וגו' ונשמרת. שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

<p>11 If there be among you any man, that is not clean by reason of that which chanceth him by night, then shall he go abroad out of the camp, he shall not come within the camp.</p>	<p>אִרְי־יְהִי בֶקֶד גִּבֹּר דָּלָא יְהִי דְכִי מְקַרִי לַיְלָא וַיִּפּוֹק לְמַבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לָא יֵעוּל לְגוּ מְשָׁרִיתָא:</p>	<p>11 כִּי־יְהִיֶּה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יְהִיֶּה טָהוֹר מִקֶּרֶת־לַיְלָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:</p>
<p>12 But it shall be, when evening cometh on, he shall bathe himself in water; and when the sun is down, he may come within the camp.</p>	<p>וְיְהִי לְמַפְנֵי רְמָשָׁא יִסְחִי בְּמֵיָא וּכְמֵעַל שְׂמָשָׁא יֵעוּל לְגוּ מְשָׁרִיתָא:</p>	<p>12 וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְתֹּץ בְּמַיִם וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:</p>
<p>13 Thou shalt have a place also without the camp, whither thou shalt go forth abroad.</p>	<p>וְאַתָּה מְתוּקֵן יְהִי לְךָ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וְתַפּוֹק תִּמָּן לְבָרָא:</p>	<p>13 וְיָדָה תִּהְיֶה לְךָ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:</p>
<p>14 And thou shalt have a paddle among thy weapons; and it shall be, when thou sittest down abroad, thou shalt dig therewith, and shalt turn back and cover that which cometh from thee.</p>	<p>וּסְפָתָא תְּהִי לְךָ עַל זִינְךָ וְיְהִי בְּמַתְּבֶךְ בְּבָרָא וְתַחְפֹּר בָּהּ וְתַחֲבֹב וְתַכְסִּי יָת מִפְּקִתְךָ:</p>	<p>14 וַיִּתֵּן תִּהְיֶה לְךָ עַל־אֲזִנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְתַחְפֹּרְתָהּ בָּהּ וּשְׁבַתְּ וְכָסִיתָ אֶת־צִאֲתָהּ:</p>
<p>15 For the LORD thy God walketh in the midst of thy camp, to deliver thee, and to give up thine enemies before thee; therefore shall thy camp be holy; that He see no unseemly thing in thee, and turn away from thee.</p>	<p>אִרְי־יְיָ אֱלֹהֶיךָ שְׂכִינִתִּיהָ מְחַלְכָּא בְּגוּ מְשָׁרִיתְךָ לְשִׁינְבוֹתְךָ וּלְמַמְסַר שְׂנְאֵיךָ קִדְמָךָ וְתִהִי מְשָׁרִיתְךָ קִדִּישָׁא וְלֹא יִתְחַזֵּי בְךָ עֲבִירַת פְּתוּגָם וְיִתּוּב מִימְרֵיהָ מְלֵאִישָׁבָא לְךָ:</p>	<p>15 כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מֵתֵת־לְךָ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתֵת אִיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קִדּוֹשׁ וְלֹא־יֵרָאֶה בְךָ עֲרֹנָת דְּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: (ס)</p>
<p>16 Thou shalt not deliver unto his master a bondman that is escaped from his master unto thee;</p>	<p>לֹא תִמְסַר עֶבֶד עַמּוּיָן לֵיֵד רַבּוּיָהּ דִּישְׁתִּיב לְתוֹךְ מִן קֳדָם רַבּוּיָהּ:</p>	<p>16 לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנָּצֵל אֵלָיְךָ מֵעַם אֲדֹנָיו:</p>
<p>17 he shall dwell with thee, in the midst of thee, in the place which he shall choose within one of thy gates, where it liketh him best; thou shalt not wrong him.</p>	<p>עִמָּךְ יִתִּיב בֵּינְךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי בְּחֵדָא מִן קֳדָנְךָ בְּדִיטֵב לִיהּ לֹא תוֹנִינִיהּ:</p>	<p>17 עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַתֵּר שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנֵהוּ: (ס)</p>
<p>18 There shall be no harlot of the daughters of Israel, neither shall there be a sodomite of the sons of Israel.</p>	<p>לֹא תְהִי אֶתְתָא מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְגִבֹּר עֶבֶד וְלֹא יִסָּב גּוֹבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְא אָמָא:</p>	<p>18 לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יְהִיֶּה קִדֵּשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

- (11) מקרה לילה. דיצר הכמוצ צהווה: ויצא אל מחוץ למחנה. זו מלוא עשה: לא יבא אל תוך המחנה. זו מלוא לא תעשה, ואסור להכנס למחנה לויה וכל שכן למחנה שכינה (פסחים סח).
 (12) והיה לפנות ערב. סמוך להערצ שמשו יטבול, שאינו טהור צל הערצ השמש:
 (13) ויד תהיה לך. כתרוממו, כמו איש על ידו (צמדזר ב, יז): מחוץ למחנה. חוץ לעני:
 (14) על אונן. לצד משאך כלי תשמישך: אונן. כמו כלי זיין:
 (15) ולא יראה בך. הקצ"ה, ערות דבר:
 (16) לא תסגיר עבד. כתרוממו. דבר אחר, אפילו עבד כנעני של ישראל שצרח מחוץ לארץ לארץ ישראל (גיטין מה):

19	Thou shalt not bring the hire of a harlot, or the price of a dog, into the house of the LORD thy God for any vow; for even both these are an abomination unto the LORD thy God.	לֹא־תביא אֶתֶנֶן זִנָּה וּמִתְחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם: (ס)	לֹא תִעִיל אָגֶר וְזִנְיָא וְחִילָפִין כָּלֵבָא לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְכָל נֶדֶר אֲרִי מִרְחָק קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אִף תְּרוֹוִיהוֹן:
20	Thou shalt not lend upon interest to thy brother: interest of money, interest of victuals, interest of any thing that is lent upon interest.	לֹא־תִשִּׁיךְ לְאֶחָיִךְ גִּשְׁךְ כֶּסֶף גִּשְׁךְ אֶכָּל גִּשְׁךְ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ:	לֹא תִרְבִּי לְאֶחָיוֹד רַבִּית כֶּסֶף רַבִּית עֲבוּר רַבִּית כָּל מַדְעָם דְּמִתְרַבִּי:
21	Unto a foreigner thou mayest lend upon interest; but unto thy brother thou shalt not lend upon interest; that the LORD thy God may bless thee in all that thou puttest thy hand unto, in the land whither thou goest in to possess it.	לְנִכְרִי תִשִּׁיךְ וּלְאֶחָיִךְ לֹא תִשִּׁיךְ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	לְבֵר עַמּוּמִין תִּרְבִּי וּלְאֶחָיוֹד לֹא תִרְבִּי בְדִיל דִּיבְרַכְנֵךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ עַל אֶרֶעָא דְּאַתָּה עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
22	When thou shalt vow a vow unto the LORD thy God, thou shalt not be slack to pay it; for the LORD thy God will surely require it of thee; and it will be sin in thee.	כִּי־תִדָּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דָרֵשׁ יְדָרְשֵׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִעַמְּךָ וְהָיָה בְּךָ חַטָּא:	אֲרִי תִדָּר נֶדֶר קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹתֶיהָ אֲרִי מִתְבַּע וְתִבְעֶיהָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִנֶּךָ וַיְהִי בְּךָ חוֹבָא:
23	But if thou shalt forbear to vow, it shall be no sin in thee.	וְכִי תִחְזֹל לִנְדָּר לֹא־יְהִי בְּךָ חַטָּא:	וְאֲרִי תִתְמַנַּע מִלְמַדָּר לֹא יְהִי בְּךָ חוֹבָא:
24	That which is gone out of thy lips thou shalt observe and do; according as thou hast vowed freely unto the LORD thy God, even that which thou hast promised with thy mouth.	מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִשְׁמֹר וַעֲשֵׂת כַּאֲשֶׁר נִדְרָתָ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: (ס)	אִפְקוֹת שְׁפּוֹתֶיךָ תִּטַּר וְתַעֲבִיד כִּמְא דְנִדְרָתָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ נִדְבָתָא דְּמִלִּילָתָא בְּפּוּמֶךָ:
25	When thou comest into thy neighbour's vineyard, then thou mayest eat grapes until thou have enough at thine own pleasure; but thou shalt not put any in thy vessel.	כִּי תִבָּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כִּנְפֹשֶׁךָ שְׂבַעְתָּ וְאֵל־כְּלִיךָ לֹא תִתֵּן: (ס)	אֲרִי תִתְגַּר בְּכֶרֶמָא דְּרִיבְרֶךָ וְתִיכּוֹל עֲנָבִין כִּנְפֹשֶׁךָ שְׂבַעְתָּ וּלְמִנֶּךָ לֹא תִתֵּן:

- (18) לֹא תִהְיֶה קִדְשָׁהּ. מוֹפְקֶרֶת, מִקְדָּשָׁהּ וּמוֹמִנֶת לְזִנוּת: וְלֹא יִהְיֶה קִדֵּשׁ. מוֹמֵן לְמַשְׁכָּז זָכוֹר (סְנֵה דְרִין נד:), וְאוֹנְקִלוֹס תִּרְגֵּם לֹא תִהְיֶה אֲחֵתָא מִזְנֵת יִשְׂרָאֵל לְגִבּוֹר עֶזְדָּא, שֶׁאֵף זֶה מוֹפְקֶרֶת לְעֵילַת זָנוּת הִיא, מֵאַחֵר שֶׁאִין קְדוּשִׁין מוֹפְסִין לוֹ זֶה, שֶׁהִרִי הוֹקְשׁוֹ לְחִמּוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר שָׂבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַחִמּוֹר (צִרְאִישִׁית כג, ה), עִם הַדּוֹמָה לְחִמּוֹר. וְלֹא יִסָּב גִּבּוֹר מִזְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲחֵתָא אֲמַר, שֶׁאֵף הוּא נַעֲשֶׂה קִדֵּשׁ עַל יָדָהּ, שֶׁכָּל צֵעִילוֹתָיו צֵעִילוֹת זָנוּת, שֶׁאִין קְדוּשִׁין מוֹפְסִין לוֹ זֶה:
- (19) אֲתֵנֶן זִנָּה. נָתַן לָהּ טֹלָה צִאֲתִנְגָּה פֶסוּל לְהַקְרִיצָהּ: וּמִזְחִיר כָּלֵב. הַחֲלִיף שֶׁהַ צִּלְצֵל: גַּם שְׁנֵיהֶם. לְרִצּוֹת שְׁנוּיִיהֶם (צִצָּא קִמָּא סה:), כְּגוֹן חֲטִיִּים וְעִשְׂאֵן סֵלֶת:
- (20) לֹא תִשִּׁיךְ. אֲזַהֲרָה לָלוֹה שֶׁלֹּא יִתֵּן רִצִּית לְמִלּוּה (צִצָּא מִזִּיעָא עה:), וְאִחֲכָז אֲזַהֲרָה לְמִלּוּה, אֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגִשְׁךָ (וִיקָרָה כה, לוֹ סִפְרִי רסג:):
- (21) לְנִכְרִי תִשִּׁיךְ. וְלֹא לְאֶחָיִךְ (צִצָּא מִזִּיעָא ע:), לֹא־הָיָה מִכְלָל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה, לְעִבּוֹר עֲלִיו צִשְׁנִי לְאוּיִן וְעֲשֵׂה:
- (22) לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ. שְׁלֹשָׁה רִגְלִים, וְלִמְדוּהוּ רִצּוֹתָיו מִן הַמִּקְרָא (רִאשׁ הַשְּׁנֵה ד:):
- (24) מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִשְׁמֹר. לִיתֵּן עֲשֵׂה עַל לֹא תַעֲשֶׂה (שסו:):

26	When thou comest into thy neighbour's standing corn, then thou mayest pluck ears with thy hand; but thou shalt not move a sickle unto thy neighbour's standing corn.	כִּי תִבֹא בְקִמַּת רֶעֶךָ וְקִטַּפְתָּ מִלֵּילֵת בִּידְךָ וְחָרַמְשׁ לֹא תָנִיף עַל קִמַּת רֶעֶךָ: (ס)	26
XXIV	When a man taketh a wife, and marieth her, then it cometh to pass, if she find no favour in his eyes, because he hath found some unseemly thing in her, that he writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house, and she departeth out of his house, and goeth and becometh another man's wife,	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעִלָּהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרֹנָת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ: 2 כִּי־יִצְאָהּ מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיָה לָאִישׁ־אַחֵר: 3 וְשָׁנְאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: 4 לֹא־יִוָּכַל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיזֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תִחַטֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס) 5 כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֵּבָא וְלֹא־יַעֲבֹד עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי וְהָיָה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשָׂמַח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: 26	XXIV
2	and the latter husband hateth her, and writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house; or if the latter husband die, who took her to be his wife;	וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרֹנָת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: 2 כִּי־יִצְאָהּ מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיָה לָאִישׁ־אַחֵר: 3 וְשָׁנְאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: 4 לֹא־יִוָּכַל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיזֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תִחַטֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס) 5 כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֵּבָא וְלֹא־יַעֲבֹד עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי וְהָיָה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשָׂמַח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: 26	2
3	her former husband, who sent her away, may not take her again to be his wife, after that she is defiled; for that is abomination before the LORD; and thou shalt not cause the land to sin, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.	וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרֹנָת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: 2 כִּי־יִצְאָהּ מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיָה לָאִישׁ־אַחֵר: 3 וְשָׁנְאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: 4 לֹא־יִוָּכַל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיזֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תִחַטֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס) 5 כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֵּבָא וְלֹא־יַעֲבֹד עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי וְהָיָה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשָׂמַח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: 26	3
4	When a man taketh a new wife, he shall not go out in the host, neither shall he be charged with any business; he shall be free for his house one year, and shall cheer his wife whom he hath taken.	וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרֹנָת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: 2 כִּי־יִצְאָהּ מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיָה לָאִישׁ־אַחֵר: 3 וְשָׁנְאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: 4 לֹא־יִוָּכַל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיזֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תִחַטֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס) 5 כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֵּבָא וְלֹא־יַעֲבֹד עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי וְהָיָה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשָׂמַח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: 26	4
5		כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֵּבָא וְלֹא־יַעֲבֹד עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי וְהָיָה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשָׂמַח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: 26	5

- (25) כי תבא בכרם רעך. צפועל הכמוצ מדצר (צצא מניעה פז): כנפשך. כמה שמרנה: שבעך. ולא אכילה גסה (שס): ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הצורך, בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית (שס), אבל אם לא לעדור ולקשקש, אינו אוכל (שס פט):
- (26) כי תבא בקמת רעך. אף זו צפועל הכמוצ מדצר (צ"מ פז):
- (1) כי מצא בה ערות דבר. מזה עליו לגרשה, שלא תמלא חן בעיניו (ס"א מזה שלא תמלא חן בעיניו):
- (2) לאיש אחר. אין זה צדן של ראשון, הוא הולך רשעה מתוך צימו, וזה הכניסה (גיטין א):
- (3) ושנאה האיש האחרון. הכמוצ מצדו שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוצרמו, שנאמר או כי ימות:
- (4) אחרי אשר הטמאה. לרצות קוטה שנקמרה (יבמות יא):

6	No man shall take the mill or the upper millstone to pledge; for he taketh a man's life to pledge.	לֹא יִתְּחַבֵּל רַחִים וְרֹכֵב כִּי־נֶפֶשׁ הוּא חֵבֵל: (ס)	לֹא תִסֵּב מִשְׁכּוֹנֵי רַחִים וְרֹכֵבִיהָ אֶרֶץ כְּהוֹן מִתַּעֲבִיד מִזֶּן לְכָל נֶפֶשׁ:
7	If a man be found stealing any of his brethren of the children of Israel, and he deal with him as a slave, and sell him; then that thief shall die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ גֵּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְרֶהוּ בּוֹ וּמָכְרוֹ וּמֵת הַגֵּנֵב הַהוּא וּבַעֲרָתָהּ הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (ס)	אִרִי יִשְׁתַּכַּח גֵּבֵר גֵּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְּגַר בֵּיתוֹ וַיִּזְבְּנֶיהָ וְיִתְקַטֵּיל גֵּנֵבָהּ הַהוּא וְתִפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:
8	Take heed in the plague of leprosy, that thou observe diligently, and do according to all that the priests the Levites shall teach you, as I commanded them, so ye shall observe to do.	הַשֹּׁמֵר בְּנִגַע־הַצִּרְעָתָה לְשֹׁמֵר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֹתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:	אִסְתָּמֵר בְּמִכְתָּשׁ סִגִּירוֹ לְמֹטֵר לְחָדָא וּלְמַעֲבֵד כְּכֹל דִּילְפֹּון יִתְּכֹן כַּהֲנָיָא לִיֹּוֹאֵי כְּמֵא דְפִשְׁדִּיתָנִין תִּשְׁרוּן לְמַעֲבֵד:
9	Remember what the LORD thy God did unto Miriam, by the way as ye came forth out of Egypt.	זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (ס)	הוּי דְכִיר יֵת דְּעֵבֵד יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּאֹרְחָא בְּמִפְקֹון מִמִּצְרָיִם:
10	When thou dost lend thy neighbour any manner of loan, thou shalt not go into his house to fetch his pledge.	כִּי־תִשָּׂה בְרֵעֶךָ מִשְׁאֵת מְאוּמָּה לֹא־תִבָּא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבְטוֹ:	אִרִי תִרְשִׁי בְּחִבְרָךְ רִשׁוֹת מְדַעַם לֹא תִיעוֹל לְבֵיתָהּ לְמִסֵּב מִשְׁכּוֹנֶיהָ:
11	Thou shalt stand without, and the man to whom thou dost lend shall bring forth the pledge without unto thee.	בְּחוּץ תַּעֲמֵד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֵתָּה נִשָּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־הָעִבּוֹט הַחוּצָה:	בְּבָרָא תִקּוּם וּגּוֹבְרָא דְאֵתָּה רִשִׁי בֵּיתָהּ יִפִּיק לְךָ יֵת מִשְׁכּוֹנָא לְבָרָא:
12	And if he be a poor man, thou shalt not sleep with his pledge;	וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטוֹ:	וְאִם גֵּבֵר מְסָפִין הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּמִשְׁכּוֹנֶיהָ:

(5) אשה חדשה. שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד): ולא יעבור עליו. דבר הנצא: לכול דבר. הוא נורח הנצא, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים, אצל החוזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן, כגון צנה צית ולא חנוכו, או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים (ספרי רעא סוטה מד): יהיה לביתו. אף בשביל ציתו, אם צנה צית וחנוכו, ואם נטע כרם וחללו, אינו זו מציתו בשביל צרכי המלחמה: לביתו. זה ציתו (ספרי שם): יהיה. לרבות את כרמו: ושמה. ישמח את אשתו, ותרגומו יִשְׁמַח יֵת אִשְׁתָּה, והמתרגם יִשְׁמַח עִם אִשְׁתָּה, טועה הוא, שאין זה תרגום של וְשָׂמַח אֵלָּא של וְשָׂמַח:

(6) לא יחבול. אם צא למשכנו על חובו צ"ד, לא ימשכנו בדברים שעושים צהן אוכל נפש (צבא מליעא קיג): רחים. היא התחתונה: ורכב. היא העליונה:

(7) כי ימצא. צעדים (ספרי רעג) והתראה, וכן כל ימצא שצתורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו:

(8) השומר בנגע הצרעת. שלא תתלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הצהרת (מכות כז): ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר, אם להחליט, אם לטור:

(9) זכור את אשר עשה ה' אליך למרים. אם צאת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקחה צננים (ספרי רעה):

(10) כי תשה ברעך. תחזק צחצריך: משאת מאומה. חוז של כלום:

(12) לא תשכב בעבטו. לא תשכב בעצמו או אצלך:

13	thou shalt surely restore to him the pledge when the sun goeth down, that he may sleep in his garment, and bless thee; and it shall be righteousness unto thee before the LORD thy God.	השֹׁבֵב תְּשִׁיב לוֹ אֶת־הַעֲבוֹט כִּבּוּא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָךְ וְלֹא תִהְיֶה צָדֶקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)	אֶתְבָּא תַּחֲבִיב לִיהָ יֵת מִשְׁכּוֹנָא כְּמִיעַל שְׁמַשׁ וְיִשְׁכּוֹב בְּכִסּוּתִיהָ וּבִרְכָנֶךָ וְלֹא תִהְיִי זָכוּ קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:
14	Thou shalt not oppress a hired servant that is poor and needy, whether he be of thy brethren, or of thy strangers that are in thy land within thy gates.	לֹא־תַעֲשֶׂק שָׂכִיר עָנִי וְאַבְיוֹן מֵאֲחִיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:	לֹא תַעֲשׂוֹק אֲגִירָא עָנִיא וּמִסְכִּינָא מֵאֲחֶיךָ אוֹ מִגֵּיּוֹרֶיךָ דְּבִאֲרָעָךְ בְּקִרְוֶיךָ:
15	In the same day thou shalt give him his hire, neither shall the sun go down upon it; for he is poor, and setteth his heart upon it: lest he cry against thee unto the LORD and it be sin in thee.	בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תִבּוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נָשָׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֵטָא: (ס)	בְּיוֹמִיהָ תִּתִּין אֲגִרִיהָ וְלֹא תִיעוֹל עָלֶיהָ שְׁמַשׁ אֲרִי עָנִיא הוּא וְלִיהָ הוּא מָסַר יֵת נַפְשִׁיהָ וְלֹא יִקְרִי עָלֶיךָ קָדָם יי וְיִהְיִי בְּךָ חוֹבָא:
16	The fathers shall not be put to death for the children, neither shall the children be put to death for the fathers; every man shall be put to death for his own sin.	לֹא־יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יוֹמְתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחַטָּאוֹ יוֹמְתוֹ: (ס)	לֹא יוֹמִיתוּן אֲבָהֶן עַל פִּיּוֹם בְּנִין וּבְנֵין לֹא יוֹמִיתוּן עַל פִּיּוֹם אֲבָהֶן אִנְשׁ בְּחַוְבִּיהָ יוֹמִיתוּן:
17	Thou shalt not pervert the justice due to the stranger, or to the fatherless; nor take the widow's raiment to pledge.	לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגָד אִלְמָנָה:	לֹא תַצְלִי דִין גֵּיּוֹר יִיתָם וְלֹא תִסַּב מִשְׁכּוֹנָא כְּסוּת אִרְמְלָא:
18	But thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt, and the LORD thy God redeemed thee thence; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אֲנִי מֻצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	וְתִדְכַּר אֲרִי עֲבָדָא הָוִיתָא בְּמִצְרַיִם וּפִרְקֶיךָ יי אֱלֹהֶיךָ מִתַּמָּן עַל כֵּן אֲנִי מִפְּקִיד לְךָ לַמַּעֲבָד יֵת פְּתִימָא הַדִּין:

(13) כבוא השמש. אם כמות לילה הוא, ואם כמות יום החזירהו צדקה, וכבר כתוב בואלה המשפטים עד צא השמש תשיצנו לו (שמות כב, כה), כל היום תשיצנו לו, וכצא השמש תקחנו (צא מניעה קיד): וברכך. ואם אינו מזכרך, מכל מקום ולן מהיה נדקה:

(14) לא תעשוק שכיר. והלא כבר כתוב, אלא לעבור על האציון בשני לאוין, לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואציון, ועל העשיר כבר הזהיר לא תעשוק את רעך (ויקרא יט, יג): אביון. התאז לכל דבר (ויקרא כב, לד, ו): מוגר. זה גר נדק: בשעריך. זה גר חושש האוכל נצילות: אשר בארצך. לרבות שכר זהמה וכלים:

(15) ואליו הוא נושא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונחלה צאילן (צא מניעה קיב): והיה בך חטא. מכל מקום, אלא שממהרין ליפרע ע"י הקורא (ספרי רעט):

(16) לא יומתו אבות על בנים. עדות זנים, ואם תאמר צעון זנים, כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אבל מי שאינו איש, מת צעון אציו, והקטנים מתים צעון אבותם בידי שמים:

(17) לא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כבר הזהיר, לא תטה משפט (לעיל טז, יט), ושנה צעני לעבור עליו בשני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו: ולא תחבול. שלא בשעת הלואה:

(18) וזכרת. על מנת כן פדיתך, לשמור חוקתי אפילו יש חסרון כים בדבר:

19	When thou reapest thy harvest in thy field, and hast forgot a sheaf in the field, thou shalt not go back to fetch it; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hands.	כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בַשָּׂדֶה וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לִקְחָתוֹ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹא־לַמָּנָה יִהְיֶה לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יְדֶיךָ: (ס)	אֲרִי תִחְצוֹד חֲצָדְךָ בַּחֲקֵלְךָ וְתִתְנָשִׁי עֹמֶרָא בַּחֲקֵלָא לֹא תָשׁוּב לִמְסָבִיָּה לַגֵּיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹא־רַמְלָתָא יְהִי בְדִיל דִּיבְרַכְכֵּךְ יְיָ אֱלֹהֵךְ בְּכָל עֹבְדֵי יָדְךָ:
20	When thou beatest thine olive-tree, thou shalt not go over the boughs again; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תַחַבֵּט זֵיתֶךָ לֹא תַפְאֵר אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹא־לַמָּנָה יִהְיֶה:	אֲרִי תַחַבֹּשׁ זֵיתְךָ לֹא תַפְלִי בַתְרֵךְ לַגֵּיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹא־רַמְלָתָא יְהִי:
21	When thou gatherest the grapes of thy vineyard, thou shalt not glean it after thee; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תִבְצֹר פֶּרֶמְךָ לֹא תַעֲזֹלֵל אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹא־לַמָּנָה יִהְיֶה:	אֲרִי תִקְטוֹף פֶּרֶמְךָ לֹא תַעֲזִיל בַתְרֵךְ לַגֵּיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹא־רַמְלָתָא יְהִי:
22	And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן אֲנֹכִי מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	וְתִדְכַּר אֲרִי עֶבְדָּא הָוִיתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לְךָ לְמַעַבְד יֵת פְּתִגְמָא הַדִּין:
XXV	If there be a controversy between men, and they come unto judgment, and the judges judge them, by justifying the righteous, and condemning the wicked,	כִּי־יִהְיֶה רִיב בֵּין אָנָשִׁים וְנִגְשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת־הַצְדִּיק וְהָרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע:	אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גּוֹבְרִיא וְיִתְקַרְבוּן לְדִינָא וְיִדְיוּנוּן וְיִזְכְּלוּן יֵת וְיִפְאָה וְיִחֲיִיבוּן יֵת חֲיִיבָא:
2	then it shall be, if the wicked man deserve to be beaten, that the judge shall cause him to lie down, and to be beaten before his face, according to the measure of his wickedness, by number.	וְהָיָה אִם־בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לִפְנֵי בְדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר:	וְיְהִי אִם בֶּר חֲיִיב לֹא־לִקְאָה חֲיִיבָא וְיִרְמִינִיָּה דִּינָא וְיִלְקִינִיָּה קְדָמוּהִי בְּמִסַּת חֹבְתִיָּה בְּמִנְיָן:

(19) ושכחת עומר. ולא גדיש, מכאן אמרו (פאה פ"ו מ"ו), עומר שיש בו סאתים ושכחו, אינו שכחה: בשדה. לרבות שכחת קמה, ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. מכאן אמרו, (שס פ"ו מ"ד) שלאחריו שכחה, שלפניו אינו שכחה, שאינו צלל תשוב: למען יברכך. ואע"פ שצאת לידו שלא צמתכין, ק"ו לעושה צמתכין, אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומנאפה עני ונתפרנס צה, הרי הוא מתצרך עליה (ספרי רפג):

(20) לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו (חולין קלא:), מכאן שמניחין פאה לאילן: אחריו. זו שכחה (שס):

(21) לא תעזולל. אם מנאח צו עוללות לא תקחנה. ואיזו היא עוללות, כל שאין לה לא כתף ולא נטף, יש לה אחד מהם, הרי הוא לצעל הצית (פאה פ"ו מ"ד). וראיתי בגמרא ירושלמית (פאה פ"ו ה"ג), איזו היא כחף, פסיגין זה על גב זה, נטף, אלו התלויות בשדרה ויורדות:

(1) כי יהיה ריב. סופם להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה, אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרם ללוט לפרוש מן הסדיק, הוי אומר זו מריבה (ספרי רפז): והרשיעו את הרשע. יכול כל המתחייבין צדין לוקין, תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע, פעמים לוקה פעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה, למוד מן הענין, לא תחסום שור בדישו, לאו שלא נתק לעשה (מכות יג:):

<p>Forty stripes he may give him, he shall not exceed; lest, if he should exceed, and beat him above these with many stripes, then thy brother should be dishonoured before thine eyes.</p>	<p>אַרְבָּעִים יִכּוּן יוֹסִיף לֹא יוֹסִיף דִּלְמָא יוֹסִיף לְאַלְקִיָּתִיהָ עַל אֲלִין מִחָא רַבָּא וַיִּקַּל אַחֲוֵהּ לְעֵינֵיהּ:</p>	<p>אַרְבָּעִים יִכּוּן לֹא יוֹסִיף פֶּן־יֹסִיף לְהַכּוֹתוֹ עַל־אַלְהָ מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינֶיהָ:</p>
<p>Thou shalt not muzzle the ox when he treadeth out the corn.</p>	<p>לֹא תִיחָדּוּ פֹהֶם תוֹרָא בְּדִישָׁה:</p>	<p>לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: (ס)</p>
<p>If brethren dwell together, and one of them die, and have no child, the wife of the dead shall not be married abroad unto one not of his kin; her husband's brother shall go in unto her, and take her to him to wife, and perform the duty of a husband's brother unto her.</p>	<p>אֲרִי יִתְּבוּן אַחִין כְּחָדָא וְיָמוּת חֵד מִנְהוֹן וְכֵר לִית לִיה לֹא תְהִי אֶתָּת מוֹתְנָא לְכִרָא לְגִבֵּר אַחֲרָן וְכַמְהָ יַעוּל עֲלֶיהָ וְיִסְבֶּה לִיה לְאִתּוּ וְיִבְמְנָה:</p>	<p>כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמָת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמֶהָ יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לּוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְמְנָה:</p>
<p>And it shall be, that the first-born that she beareth shall succeed in the name of his brother that is dead, that his name be not blotted out of Israel.</p>	<p>וְיִהִי בּוֹכְרָא דְתִלִּיד יָקוּם עַל שְׁמָא דְאַחֲוֵהּ מוֹתְנָא וְלֹא יִתְמַחִי שְׁמִיה מִיִּשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אַחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>
<p>And if the man like not to take his brother's wife, then his brother's wife shall go up to the gate unto the elders, and say: 'My husband's brother refuseth to raise up unto his brother a name in Israel; he will not perform the duty of a husband's brother unto me.'</p>	<p>וְאִם לֹא יֵצְבִי גּוֹבְרָא לְמִסָּב יֵת יִבְמְתִיהּ וְתִסַּק יִבְמְתִיהּ לְתַרְע בֵּית דִּינָא לְקַדֵּם סְבִיָּא וְתִימַר לֹא צָבִי יָבָמִי לְאַקְמָא לְאַחֲוֵהּ שְׁמָא בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אֶבֱא לְיִבְמוּתִי:</p>	<p>וְאִם־לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחְתָּ אֶת־יִבְמָתּוֹ וְעָלְתָהּ יִבְמָתּוֹ הַשְּׁעָרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָהּ מֵאֵן יָבָמִי לְהִקְיָם לְאַחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אֶבֶה יָבָמִי:</p>
<p>Then the elders of his city shall call him, and speak unto him; and if he stand, and say: 'I like not to take her';</p>	<p>וְיִקְרֹון וְיִדְבְּרוּ וְיִקְרֹון לִיה סְבִי קְרִיתִיהּ וְיִמְלְלוּן עִמָּיהּ וְיִימַר לֹא רְעִינָא לְמִסָּבֶה:</p>	<p>וְקָרְאוּ־לּוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לְקַחְתָּהּ:</p>

- (2) והפילו השופט. מלמד, שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא מוטע (מכות כז): לפניו כדי רשתו. ולאחריו כדי שמים, מכאן אמרו, מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (שם): במספר. ואינו נקוד צמקסר, למד שהוא דבוק לומר במספר ארבעים, ולא ארבעים שלמים (שם), אלא מנין שהוא סוכס ומשלים לארבעים, והן ארבעים חסר אחת:
- (3) לא יוסיף. מכאן אזהרה למכה את חבירו (סנהדרין פה): ונקלה אחיד. כל היום קוראו רשע, ומשלקה קראו אחיד:
- (4) לא תחסום שור בדישו. דבר הכתוב צהוה, והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף העושים במלאכה שהיא צדצר מאכל (צצר מניעה פט), איך למה נאמר שור, להוציא את האדם: בדישו. יכול יחסמו מצחון, תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום (עיין שם י:), ולמה נאמר דיש, לומר לך, מה דיש מיוחד דצר שלא נגמרה מלאכתו (למעשה ולחלה), וגדולו מן הארץ, אף כל כיוצא בו, יאכל החולב והמגבן והמחצץ, שאין גדולו מן הארץ, יאכל הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה, יאכל הצודל צתמרים וצגרוגרות, שנגמרה מלאכתן למעשה (שם פט):
- (5) כי ישבו אחים יחדו. שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו (יצמות יז): יחדו. המיוחדים בנחלה, פרט לאחיו מן האם (שם): ובן אין לו. עיין עליו (צצר מניעה כז): בן או בת, או בן הבן, או בת הבן, או בן הבת, או בת הבת:
- (6) והיה הבכור. גדול האחים הוא מייבס אותה: אשר תלד. פרט לאילונית שאינה יולדת (צצר מניעה כד): יקום על שם אחיו. זה שייבס את אשתו, יטול נחלת המת בנכסי אביו: ולא ימחה שמו. פרט לאשת סרים, ששמו מחוי (שם):
- (7) השערה. כתרומתו לתרעה דין:

9	then shall his brother's wife draw nigh unto him in the presence of the elders, and loose his shoe from off his foot, and spit in his face; and she shall answer and say: 'So shall it be done unto the man that doth not build up his brother's house.'	וַנִּגָּשָׁה וּבְמִתּוֹ אֵלָיו לְעֵינַי הַזְקֵנִים וְחָלְצָה נַעְלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וַיִּרְקֶה בַּפָּנִי וְעָנְתָה וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו:
10	And his name shall be called in Israel The house of him that had his shoe loosed.	וַנִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חִלּוּץ הַנֶּעַל: (ס)
11	When men strive together one with another, and the wife of the one draweth near to deliver her husband out of the hand of him that smiteth him, and putteth forth her hand, and taketh him by the secrets;	כִּי־יִנָּצוּ אַנְשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וַקָּרְבָה אִשְׁתׁ הָאָחִיד לְהַצִּיל אֶת־אִישָׁהּ מִיַּד מַכְהוֹ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהִחֲזִיקָה בַּמַּבְשּׁוֹ:
12	then thou shalt cut off her hand, thine eye shall have no pity.	וְקָצַצְתָּ אֶת־כַּפְּהָ לֹא תַחֲסֹם עֵינְךָ: (ס)
13	Thou shalt not have in thy bag diverse weights, a great and a small.	לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בַּכִּסֵּף אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה:
14	Thou shalt not have in thy house diverse measures, a great and a small.	לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בַּבֵּיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְנָה:
15	A perfect and just weight shalt thou have; a perfect and just measure shalt thou have; that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ:
16	For all that do such things, even all that do unrighteously, are an abomination unto the LORD thy God.	כִּי תוֹעֲבֹת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ כָּל־ עֲשֵׂה אֱלָהּ כָּל עֲשֵׂה עוֹל: (פ)

- (8) ועמד. צעמידה: ואמר. כלשון הקודש, ואף היא דצריה כלשון הקודש (שם קל):
 (9) וירקה בפניו. על גבי קרקע (שם): אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור וייעם, דלא כחיצ אשר לא צנה אלא
 אשר לא יצנה, כיון שלא צנה שוב לא יצנה (שם י):
 (10) ונקרא שמו וגו'. מלוא על כל העומדים שם לומר חלוצ הנעל (שם קו):
 (11) כי ינצו אנשים. סופן לצא לידי מכות, כמו שנאמר מיד מכהו, אין שלום יוצא מחור ידי מלוא (ספרי רצב):
 (12) וקצתה את כפה. ממון דמי צמח, הכל לפי המציא והמתצייש, או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס ונאמר
 להלן צדיקים זוממין לא תחוס (לעיל יט, יג), מה להלן ממון אף כאן ממון:
 (13) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשמתכחשת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה (ספרי
 רצד):
 (14) לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום:
 (15) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן, יהיה לך הרבה:

17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;	זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:	מפטיר
18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.	אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל-הַנְּחָשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאִתָּה עֵינֶךָ וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:	18
19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.	וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל-אֹיְבֶיךָ מִסְבִּיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת-זֵכֶר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)	קי פסוקים

The Haftarah is Isaiah 54:1 – 54:10 on page 171. If the Haftara from Rē'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara.

XXVI	And it shall be, when thou art come in unto the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and dost possess it, and dwell therein;	וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיֵּשְׁבֶתָ בָּהּ:	כי תבוא כא
2	that thou shalt take of the first of all the fruit of the ground, which thou shalt bring in from thy land that the LORD thy God giveth thee; and thou shalt put it in a basket and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.	וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וּשְׂמַתָּ בַטֵּנָא וְהֵלַכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם:	2

(17) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמסקלות, הוי דואג מגרוי האויז, שנאמר מאונגי מקמה תועצת ה' (משלי יא, א), וכתיב צתריה צא ודון ויצא קלון (שם ב):

(18) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר, לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר, לשון קור וחוס, זנגן והפשיך מרתיחתן, שהיו האומות יראים להלחם בכם, וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמצטי רותחת שאין כל צריה יכולה לירד בתוכה, צא בן צליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה, הקרה אותה צפני אחרים: ויזנב בך. מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחריך. חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עיך ויגע. עיך צלמא, דכתיב ויזמא שם השם למים (שמות יז, ג), וכתיב אחריי, ויצא עמלק (שם ח): ויגע. דדרך: ולא ירא. עמלק אלהים, מלהרע לך:

(19) תמחה את זכר עמלק. מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שם (שמואל א טו, ג) שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הצהמה, לומר בהמה זו משל עמלק הייתה:

(1) והיה כי תבוא. וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נחייבו צדיקורים, עד שכבשו את הארץ וחלקוה (קידושין לז:):
(2) מראשית. ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין צדיקורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ

<p>3 And thou shalt come unto the priest that shall be in those days, and say unto him: 'I profess this day unto the LORD thy God, that I am come unto the land which the LORD swore unto our fathers to give us.'</p>	<p>וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הֵהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ:</p>	<p>3 וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הֵהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ:</p>
<p>4 And the priest shall take the basket out of thy hand, and set it down before the altar of the LORD thy God.</p>	<p>וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֵּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֵּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>5 And thou shalt speak and say before the LORD thy God: 'A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous.</p>	<p>וְעֵנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֵד מִצְרַיִםהָיָה שָׁם בְּמִתִּי מְעַט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וְרַב:</p>	<p>וְעֵנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֵד מִצְרַיִםהָיָה שָׁם בְּמִתִּי מְעַט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וְרַב:</p>
<p>6 And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage.</p>	<p>וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:</p>	<p>וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:</p>
<p>7 And we cried unto the LORD, the God of our fathers, and the LORD heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression.</p>	<p>וְנִצַּעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוֹ וַיֵּרָא אֶת־עֲנִיָּנוּ וְאֶת־עֲמָלְנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ:</p>	<p>וְנִצַּעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוֹ וַיֵּרָא אֶת־עֲנִיָּנוּ וְאֶת־עֲמָלְנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ:</p>
<p>8 And the LORD brought us forth out of Egypt with a mighty hand, and with an outstretched arm, and with great terribleness, and with signs, and with wonders.</p>	<p>וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים:</p>	<p>וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים:</p>
<p>9 And He hath brought us into this place, and hath given us this land, a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ:</p>	<p>וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ:</p>

חֲסֵה וּשְׁעָרָה וּגְו' (לעיל ח, ח), מה להלן משצעת המינין שנשחצחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שצח ארץ ישראל, שהן שצעה מינין (ממחות פד:): זית שמן. זית אגורי, ששמנו אגור צמחו (צרכות לט:). ודבש. הוא דבש תמרים: מוראשית. אדם יורד לחן שדה ורואה תאנה שצכרה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר הרי אלו ציכורים (צכורים פ"ג מ"א):

(3) אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שצימין כמו שהוא: ואמרת אליו. שאיך כפוי טובה (ספרי רט:): הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים (שם):

(4) ולקח הכהן הטנא מידך. להניף אותו (ספרי ש), כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף (סוכה מז:):

(5) וענית. לשון הרמת קול: ארמי אובד אבי. מזכיר חסדי המקום, ארמי אובד אבי, לכן צקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב, וצביל שחשצ לעשות, חשצלו המקום כאילו עשה, שאומות העולם עובדי אלילים חושצ להם הקצ"ה מחשבה כמעשה: וירד מצרימה. ועוד אחרים צאו עלינו לכלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי מעט. שצעים נפש:

<p>10 And now, behold, I have brought the first of the fruit of the land, which 'Thou, O LORD, hast given me.' And thou shalt set it down before the LORD thy God, and worship before the LORD thy God.</p>	<p>10 וְעַתָּה הִנֵּה הֵבִיתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>11 And thou shalt rejoice in all the good which the LORD thy God hath given unto thee, and unto thy house, thou, and the Levite, and the stranger that is in the midst of thee.</p>	<p>11 וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתְּךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: (ס)</p>
<p>12 When thou hast made an end of tithing all the tithe of thine increase in the third year, which is the year of tithing, and hast given it unto the Levite, to the stranger, to the fatherless, and to the widow, that they may eat within thy gates, and be satisfied,</p>	<p>12 כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂי תְבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיְתוֹם וּלְאִלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבְעוּ:</p>
<p>13 then thou shalt say before the LORD thy God: 'I have put away the hallowed things out of my house, and also have given them unto the Levite, and unto the stranger, to the fatherless, and to the widow, according to all Thy commandment which Thou hast commanded me; I have not transgressed any of Thy commandments, neither have I forgotten them.</p>	<p>13 וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיְתוֹם וּלְאִלְמָנָה כְּכָל־מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי:</p>

(9) אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את הארץ. כמשמעו:
 (10) והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנפת (ס"א הנחת) הכהן, ואוחזו בידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי שא):
 (11) ושמחת בכל הטוב. מכאן אמרו, אין קורין מקרא צבורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו, אכל מהחג ואילן, מביא ואינו קורא (צבורים פ"א מ"ו): אתה והלוי. אף הלוי חייב ציבורים אם נטעו צמח עריסה: והגר אשר בקרבך. מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאבותיו (שם מ"ד):
 (12) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קצו זמן הדיעור והידוי צער הפסח של שנה הרביעית, שנאמר מִקֵּה שְׁלֹשׁ שָׁנִים תֹּזְזִיא וגו' (לעיל יד, כח), נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן מקץ שבע שנים (שם לא, י) לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין צו, וזהו פסח, שהרבה חילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין צפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הנריכו הכחצו לצערו מן הבית: שנת המעשר. שנה שאין נוגה זה אלא מעשר אחד (ראש השנה יב): משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, שנה ראשונה ושניה של שמיטה נוגה זהו מעשר ראשון, כמו שנאמר כי תקחו מִמֶּה צִנִּי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר (צמד צר יח, כו), ומעשר שני, שנאמר וְאָכְלָם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דָּגָןךָ תִּירָשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ (לעיל יד, כג), הרי שתי מעשרות, וזה ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נוגה מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואיזה, זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן. ונתתה ללוי. את אשר לו הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שצטע, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' (פאה פ"ח מ"ה ספרי שג):

14

14

15

ע"כ בחול

16

שלישי

17

17

(16) היום הזה ה' אלהיך מצודך. כלל יום יהיו צעייך חדשים, כאילו זו ביום נאמית עליהם: ושמרת ועשית אותם. צמ קול מצרכמו, הצאת צכורים היום פשנה לשנה הצאה:

18	And the LORD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldst keep all His commandments;	וַיִּהְיֶה הָאָמִירָה הַיּוֹם לְהוֹנֹת לֹא לָעַם סִגְלָה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לָךְ וּלְשֹׁמֵר כָּל-מִצְוֹתָיו:	וַיִּהְיֶה הָאָמִירָה הַיּוֹם לְהוֹנֹת לֹא לָעַם סִגְלָה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לָךְ וּלְשֹׁמֵר כָּל-מִצְוֹתָיו:
19	and to make thee high above all nations that He hath made, in praise, and in name, and in glory; and that thou mayest be a holy people unto the LORD thy God, as He hath spoken.	וּלְתַתֶּנָּה עָלֶיךָ עַל כָּל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְהִיתָךְ עִם-קֹדֶשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר: (פ)	וּלְתַתֶּנָּה עָלֶיךָ עַל כָּל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְהִיתָךְ עִם-קֹדֶשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר: (פ)
XXVII	And Moses and the elders of Israel commanded the people, saying: 'Keep all the commandment which I command you this day.	וַיֹּצֵא מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הָעָם לֵאמֹר שָׁמַר אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם:	וַיֹּצֵא מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הָעָם לֵאמֹר שָׁמַר אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם:
2	And it shall be on the day when ye shall pass over the Jordan unto the land which the LORD thy God giveth thee, that thou shalt set thee up great stones, and plaster them with plaster.	וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֲלֵיךְ נָתַן לָךְ וְהִקְמַתָּ לָךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדַּתְתָּ אֹתָם בְּשִׂיד:	וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֲלֵיךְ נָתַן לָךְ וְהִקְמַתָּ לָךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדַּתְתָּ אֹתָם בְּשִׂיד:
3	And thou shalt write upon them all the words of this law, when thou art passed over; that thou mayest go in unto the land which the LORD thy God giveth thee, a land flowing with milk and honey, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised thee.	וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֵבֶרְךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאֵ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֲלֵיךְ וְדָבַשׁ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ:	וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֵבֶרְךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאֵ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֲלֵיךְ וְדָבַשׁ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ:
4	And it shall be when ye are passed over the Jordan, that ye shall set up these stones, which I command you this day, in mount Ebal, and thou shalt plaster them with plaster.	וְהָיָה בְּעֵבֶרְכֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן תִּקְיְמוּ אֶת-הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהָרַע עֵיבָל וְשִׁדַּתְתָּ אוֹתָם בְּשִׂיד:	וְהָיָה בְּעֵבֶרְכֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן תִּקְיְמוּ אֶת-הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהָרַע עֵיבָל וְשִׁדַּתְתָּ אוֹתָם בְּשִׂיד:

(17) האמרת האמירך. אין להם עד מוכיח במקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה, הבדלתו לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומנאצי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו יתאמרו כל פעלי און (תהלים 75, 7):

(18) כאשר דבר לך. והייסס לי סגולה (שמות יט, ה):

(19) ולהיותך עם קדוש כאשר דבר. והייסס לי קדשים (ויקרא כ, כו):

(1) שמור את כל המצוה. לשון הווה, גרדניט צלע:

(2) והקמות לך. צידדן, ואחר כך תוציאו משם אחרות ותבנו מהן מזבח צהר עיזל, נמצאת אתה אומר שלשה מיני אבנים היו, שנים עשר צידדן, וכנגדן צלגל, וכנגדן צהר עיזל, כדאיחא במסכת סוטה (דף לה:):

5	And there shalt thou build an altar unto the LORD thy God, an altar of stones; thou shalt lift up no iron tool upon them.	וּבְנִיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרֹזֶל:	וּתְבִנִי תִמֶן מִדְּבָחָא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ מִדְּבָח אֲבָנִין לֹא תִרִים עֲלֵיהוֹן בְּרֹזֶל־א:
6	Thou shalt build the altar of the LORD thy God of unhewn stones; and thou shalt offer burnt-offerings thereon unto the LORD thy God.	אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	אֲבָנִין שְׁלֵמִין תְּבִנִי ית מִדְּבָחָא דיי אֱלֹהֶיךָ וְתַסִּיק עֲלֹהֵי עֲלוֹנוֹן קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:
7	And thou shalt sacrifice peace-offerings, and shalt eat there; and thou shalt rejoice before the LORD thy God.	וּבָחַתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֵׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	וְתַכּוּס נִכְסֵת קוּדְשִׁין וְתִיכּוּל תִּמֶן וְתַחֲדֵי קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:
8	And thou shalt write upon the stones all the words of this law very plainly.	וּכְתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיָּטִב: (ס)	וְתַכְתּוּב עַל אֲבָנִיָּא ית כָּל פְּתָגְמֵי אוֹרִיתָא הָדָא פְּרִישׁ יָאוֹת:
9	And Moses and the priests the Levites spoke unto all Israel, saying: 'Keep silence, and hear, O Israel; this day thou art become a people unto the LORD thy God.	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסָּכֶת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	וּמִלִּיל מֹשֶׁה וְכַהֲנָיָא לְיוֹאֵי עִם כָּל יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֲצִית וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הַדִּין הַיּוֹמָא לְעָם קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:
10	Thou shalt therefore hearken to the voice of the LORD thy God, and do His commandments and His statutes, which I command thee this day.	וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה הַיּוֹם: (ס)	וְתִסְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתַעֲבִיד ית פְּקוּדֹהֵי וְיִת קִימֹהֵי דְאֲנָא מְפָשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין:
11	And Moses charged the people the same day, saying:	וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:	וּפָשִׁיד מֹשֶׁה ית עֲמָא בְיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר:
12	'These shall stand upon mount Gerizim to bless the people, when ye are passed over the Jordan: Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Joseph, and Benjamin;	אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גְּרִזִּים בְּעָבְרְכֶם אֶת־ הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכֶר וַיֹּסֵף וּבִנְיָמִן:	אֵלִין יְקוּמוּן לְבָרְכָא ית עֲמָא עַל טוֹרָא דְגְרִזִּין בְּמַעְפְּרִכּוֹן ית יִרְדְּנָא שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכֶר וַיֹּסֵף וּבִנְיָמִין:

(8) באר היטב. נשבעים לשון (שס.לז.):

(9) הסכת. כמרגומי: היום הזה נהיית לעם. כלל יוס יהיו צעיניך כאילו היום זאת עמו בצרית:

(12) לברך את העם. כדאיחא צמסכת סוטה (דף.לז.), ששה שצטים עלו לראש הר גרזים וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והארוז למטה צאמנע, הפכו לויס פניהם כלפי הר גרזים ופתחו צצרכה, צרוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו', ואלו ואלו עונין אמן, חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו צקללה, ואומרים ארור האיש אשר יעשה פסל וגו', וכן כולם עד ארור אשר לא יקיים:

13	and these shall stand upon mount Ebal for the curse: Reuben, Gad, and Asher, and Zebulun, Dan, and Naphtali.	וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל־הַקְּלָלָהּ בְּתֹרַיִם עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאַשֶּׁר וְזִבְּלֻן דָּן וְנַפְתָּלִי:
14	And the Levites shall speak, and say unto all the men of Israel with a loud voice:	וְעָנּוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: (ס)
15	Cursed be the man that maketh a graven or molten image, an abomination unto the LORD, the work of the hands of the craftsman, and setteth it up in secret. And all the people shall answer and say: Amen.	אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תּוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדָיו חֲרָשׁ וְשָׂם בְּסֵתֶר וְעָנּוּ כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: (ס)
16	Cursed be he that dishonoureth his father or his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מִקְלָה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
17	Cursed be he that removeth his neighbour's landmark. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מְסִיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
18	Cursed be he that maketh the blind to go astray in the way. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַשְׁגֵּה עֵוֶר בְּדַרְכּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
19	Cursed be he that perverteth the justice due to the stranger, fatherless, and widow. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַטֵּה מִשְׁפָּט גֵּר־יִתּוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ספּק פּרשׁה סתומה בכתר ארם צובה)
20	Cursed be he that lieth with his father's wife; because he hath uncovered his father's skirt. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנָפֵי אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
21	Cursed be he that lieth with any manner of beast. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
22	Cursed be he that lieth with his sister, the daughter of his father, or the daughter of his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֲחֻתּוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ בֶּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)

(16) מקלה אביו. מזלזל, לשון ונקלה חסיף (לעיל כה, ג):

(17) מסיג גבול. מחזירו לאחוריו וגונז את הקרקע, לשון והסג אחור (ישעיה נט, יד):

(18) משגה עור. הסומא צדק, ומשיליו ענה רעה:

23	Cursed be he that lieth with his mother-in-law. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֶׁכֵּב עִם־חֲתָנָתּוֹ וְאָמַר לֵיט דִּישְׁכּוֹב עִם חֲמָתִיהָ כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
24	Cursed be he that smiteth his neighbour in secret. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַכֵּה רֵעֵהוּ בְּסֵתֶר וְאָמַר לֵיט דִּימַחֵי חֲבֵרִיהָ בְּסֵתֶרָא כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
25	Cursed be he that taketh a bribe to slay an innocent person. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר לֹקֵחַ שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
26	Cursed be he that confirmeth not the words of this law to do them. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יִקְיָם אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (פ)
XXVIII	And it shall come to pass, if thou shalt hearken diligently unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments which I command thee this day, that the LORD thy God will set thee on high above all the nations of the earth.	וְהָיָה אִם־שָׁמָעַתְּ בְּקוֹלִי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם וּנְתַנֶּנְךָ אֱלֹהֶיךָ עָלִיוֹן עַל כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ:
2	And all these blessings shall come upon thee, and overtake thee, if thou shalt hearken unto the voice of the LORD thy God.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת וַיִּתְּנוּ עָלֶיךָ כָּל בְּרָכְתָא הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָה כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹלִי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ:
3	Blessed shalt thou be in the city, and blessed shalt thou be in the field.	בְּרִיךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרִיךְ אַתָּה בְּשָׂדֶה:
4	Blessed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, and the fruit of thy cattle, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	בְּרִיךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְּהֵמָתְךָ שֹׁגֵר אֲלֶפֶיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנֶךָ:
5	Blessed shall be thy basket and thy kneading-trough.	בְּרִיךְ טַנְאָתְךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ:

- (24) מכה רעהו בסתר. על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ציטודו של רבי משה הדרשן, "א ארורים יש כאן כנגד י"א שבטים, וכנגד שמעון לא כח ארור, לפי שלא היה צלצו לצרכו לפני מותו כשצריך שאר השבטים, לכן לא רצה לקללו:
- (26) אשר לא יקים. אן כלל את כל התורה כולה, וקבלה עליהם צאלה וצשצועה:
- (4) שגר אלפיד. ולדות צקרך, שהצהמה משגרת ממעה: ועשתרות צאנך. כמרגומו, ורבותינו אמרו (חולין פד:)
- למה נקרא שם עשירות, שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותם, כעשירות הללו שהן סלעים חזקים:
- (5) בריך טנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך, דבר לח שאתה מסנן בסלים: ומשאריתך. דבר יצש, שנאשר בכלי ואינו זצ:

6	Blessed shalt thou be when thou comest in, and blessed shalt thou be when thou goest out.	בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְיוֹצֵאֶךָ אֶתְּךָ בְּבֹאֶיִךָ וּבְיוֹצֵאֶיִךָ בְּכָל־דֶּרֶךְ אֲשֶׁר יֵצֵאוּ אֵלֶיךָ וּבְשֹׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ:	6
7	The LORD will cause thine enemies that rise up against thee to be smitten before thee; they shall come out against thee one way, and shall flee before thee seven ways.	וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נֹגְפִים לִפְנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבְשֹׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ:	7
8	The LORD will command the blessing with thee in thy barns, and in all that thou puttest thy hand unto; and He will bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee.	וַיִּצְוֶה יְהוָה אֶתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל־מַשְׁלַח יָדְךָ וּבְכָל־בְּרָכָה בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:	8
9	The LORD will establish thee for a holy people unto Himself, as He hath sworn unto thee; if thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, and walk in His ways.	וַיִּקְמָךְ יְהוָה לְזֶעַם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:	9
10	And all the peoples of the earth shall see that the name of the LORD is called upon thee; and they shall be afraid of thee.	וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וַיִּירָאוּ מִמֶּךָ:	10
11	And the LORD will make thee over-abundant for good, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, in the land which the LORD swore unto thy fathers to give thee.	וְהוֹתִירְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָרִי בְטָנְךָ וּבְפָרִי בְהֶמְתֶּךָ וּבְפָרִי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבְתֶּיךָ לָתֵת לָךְ:	11
12	The LORD will open unto thee His good treasure the heaven to give the rain of thy land in its season, and to bless all the work of thy hand; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow.	וַיִּפְתַּח יְהוָה לָךְ אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מָטָר אֲרָצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהָלִוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה:	12

(6) ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. שמהא יציאתך מן העולם בלא חטא כציאתך לעולם (בצא מציא קז).
(7) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הנזהלים לנרות, להיות מתפוררין לכל נד:

13	And the LORD will make thee the head, and not the tail; and thou shalt be above only, and thou shalt not be beneath; if thou shalt hearken unto the commandments of the LORD thy God, which I command thee this day, to observe and to do them;	וַיִּתְּנֶנָּה יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רֶגֶל לְמַעַל וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֶל־מִצְוֹתַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלַעֲשׂוֹת:	וַיִּתְּנֶנָּה יְיָ תִּקְיָה וְלֹא חֲלָשׁ וְתִהְיֶה בֶרֶם לְעִילָא וְלֹא תִהְיֶה לְתַחְתָּא אֲרִי תִּקְבִּיל לְפִקּוּדֵי דִי אֱלֹהֵךְ דִּיאָנָא מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַטָּר וּלְמַעַבְד:
14	and shalt not turn aside from any of the words which I command you this day, to the right hand, or to the left, to go after other gods to serve them.	וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמָאוֹל לְלַכֵּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לַעֲבָדָם: (פ)	וְלֹא תִסְטוּן מִכָּל פְּתֻמָּיָא דִּיאָנָא מְפָקִיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין לִמְיָנָא וּלְשִׂמְאֵלָא לְמַהֲךְ בְּתַר טַעוֹת עַמּוּמָיָא לְמַפְלַחַהוּן:
15	But it shall come to pass, if thou wilt not hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments and His statutes which I command thee this day; that all these curses shall come upon thee, and overtake thee.	וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגוּךָ:	וְהָיָה אִם לֹא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִי אֱלֹהֵךְ לְמַטָּר לְמַעַבְד יֵת כָּל פִּקּוּדוֹהִי וּקְצוּמוֹהִי דִּיאָנָא מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין וַיִּתְּנוּ עָלֶיךָ כָּל לְוִשְׂתֵי הָאֵלִין וַיִּדְבְּקוּנָךְ:
16	Cursed shalt thou be in the city, and cursed shalt thou be in the field.	אָרוּר אַתָּה בְּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בְּשָׂדֶה:	לִיט אַתָּה בְּקִרְתָּא וְלִיט אַתָּה בְּחַקְלָא:
17	Cursed shall be thy basket and thy kneading-trough.	אָרוּר טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ:	לִיט סִלְךָ וְאַצוּתְךָ:
18	Cursed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	אָרוּר פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֶּרֶת צֹאנְךָ:	לִיט וְלִדָּא דְּמַעֲךָ וְאַבָּא דְּאַרְעֶךָ בְּקִרְי תוֹרְךָ וְעִדְרֵי עֲנָךְ:
19	Cursed shalt thou be when thou comest in, and cursed shalt thou be when thou goest out.	אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתְךָ:	לִיט אַתָּה בְּמֵיעֲלֶךָ וְלִיט אַתָּה בְּמַפְקֶךָ:
20	The LORD will send upon thee cursing, discomfiture, and rebuke, in all that thou puttest thy hand unto to do, until thou be destroyed, and until thou perish quickly; because of the evil of thy doings, whereby thou hast forsaken Me.	יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמְּגֵעֶרֶת בְּכָל־מַשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הִשְׁמָדְךָ וְעַד־אַבְדְּךָ מִיָּד מִהֵרָ מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עָזַבְתָּנִי:	יִשְׁלַח יְיָ בְּךָ יֵת מְאִירְתָּא יֵת שְׁגוּשִׂיא וְיֵת מְזוּפִיתָא בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ דְּתַעֲבִיד עַד דְּתִשְׁתַּיֵּץ וְעַד דְּתִיבִיד בְּפִרְעָא מִן קֳדָם בִּישׁוֹת עוֹבְדֶךָ דְּשִׁבְקִיתָא דְּחִלְתִּי:

(20) המארה. מסרון, כמו זרעת ממארת (ויקרא יג, נא): המהומה. שגוש, קול צהלות:

21	The LORD will make the pestilence cleave unto thee, until He have consumed thee from off the land, whither thou goest in to possess it.	יִדְבֶק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: יִדְבֶק יְיָ בְּךָ יַת מוֹתָא עַד דִּישִׁיזִי יתך מעל ארעא דאת עליל לתמן למירתה:	21
22	The LORD will smite thee with consumption, and with fever, and with inflammation, and with fiery heat, and with drought, and with blasting, and with mildew; and they shall pursue thee until thou perish.	יִמְחִינֶךָ יְיָ בְּשַׁחֲפָתָא וּבְדִלְקָתָא וּבְחִרְחֹרֶב וּבְשִׁדְפוֹן וּבִיִּרְקוֹן וּבִדְפוּף עַד דְּתִיבֵד: בְּשַׁחֲפָתָא וּבְדִלְקָתָא וּבְחִרְחֹרֶב וּבְשִׁדְפוֹן וּבִיִּרְקוֹן וּבִדְפוּף עַד דְּתִיבֵד:	22
23	And thy heaven that is over thy head shall be brass, and the earth that is under thee shall be iron.	וַיְהִי שָׁמַיָּה אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרִזָּל: וַיְהִי שָׁמַיָּה דְּעֵלְיֵךָ רִישָׁךְ חֲסִינִין כְּנֹחֶשׂא מְלֹאחָתָא מִטָּרָא וְהָאָרֶץ דְּתַחְתֶּיךָ תְּקִיפָא כְּבִרְזָלָא מְלֵמְעָבֵד פִּירִין:	23
24	The LORD will make the rain of thy land powder and dust; from heaven shall it come down upon thee, until thou be destroyed.	יִתֵּן יְהוָה אֶת־מִטְרֵךָ אֲבָק וְעָפָר מִן־הַשָּׁמַיִם יִרְדּוּ עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדֶךָ: יִתֵּן יְיָ יַת מִטְרֵךָ אֲבָקָא וְעָפָרָא מִן שָׁמַיָּה יִחֹת עָלֶיךָ עַד דְּתִשְׁתִּיזִי:	24
25	The LORD will cause thee to be smitten before thine enemies; thou shalt go out one way against them, and shalt flee seven ways before them; and thou shalt be a horror unto all the kingdoms of the earth.	יִתְּנֶךָ יְהוָה לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדַרְךָ אֶחָד תֵּצֵא אֵלֵיהֶם וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים תִּנּוֹס לִפְנֵיהֶם וְהָיִיתָ לְזִעְזוּהָ לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ: וַיִּתְּנֶךָ יְיָ לִפְנֵי אֹיְבֵיךָ בְּאוֹרְחָא חָדָא תִּפּוֹק לְוִתִּיהֶם וּבְשִׁבְעָה אוֹרְחִין תִּעְרוֹק מִן קְדָמוֹהִי וְתִהִי לְזִיעָה לְכָל מַלְכוּת אֲרֻעָא:	25
26	And thy carcasses shall be food unto all fowls of the air, and unto the beasts of the earth, and there shall be none to frighten them away.	וְהָיִיתָ נְבִלְתְּךָ לְמֵאֲכָל לְכָל־ עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמֹת הָאָרֶץ וְאִין מַחְרִיד: וְתִהִי נְבִילְתְּךָ מְשׁוּגָרָא לְמִיכָל לְכָל עוֹפָא דְּשָׁמַיָּה וּלְבִיעִירָא דְּאֲרֻעָא וְלִית דְּמַחְרִיד:	26

(22) בשחפת. שצטרו נשחף ונפוח: ובקדחת. לשון פי אש קדקה צאפי (דברים לב, כז), והוא אש של חולי מלווי צלע"ו שהיא חמה מאוד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו תוך הגוף ונמא תמיד למים, וצלע"ו אשרינמנט", לשון ועָמִי קָה מְנִי חֶרֶב (איוב ל, ל), נָסַר מִשָּׁח מֵאֵשׁ (ירמיה ו, כט): ובחרב. יציא עליך גייסות: ובשדפון ובירקון. מכות תצואה שצטדות. שדפון. רוח קדים אשילד"ה צלע"ו. ירקון. יוצש, ופני התצואה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א צלע"ו: עד אבדך. תרגום עד דְּתִיבֵד, כלומר עד אבד אותך, שכלה מאלריך: (23) והיו שמיד אשר על ראשך נחשת. קללות הללו משה מפי עצמו אמרן, ושצהר סיני מפי הקצ"ה אמרן כמשמעו, וכן נאמר וְאֵם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי (ויקרא כו, יד), וְאֵם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי (שם כא), וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך, ידבק ה' בך, יככה ה'. הקל משה בקלותיו לאמרן צלשון יחיד, וגם כן בקללה זו הקל, שצראשונות הוא אומר אֵת שְׁמִיכֶם כְּצִרְזָל וְאֵת אֲרֻכְכֶם כְּפִנְחָה (שם יט), שלא יהיו השמים מזיעין כדרך שאין הצרזל מזיע, ומתוך כך יהא חורז בעולם, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיע והיא מרקצת פירותיה, וכאן הוא אומר שמיד נחשת וארץ צרזל, שיהיו שמים מזיעין, אע"פ שלא יריקו מטר, מכל מקום לא יהיה חורז של אצדון בעולם, והארץ לא תהיה מזיעה כדרך שאין הצרזל מזיע, ואין הפירות מרקצין, ומכל מקום קללה היא, צין שהיא כנחשת צין שהיא צרזל לא תוציא פירות, וכן השמים לא יריקו מטר: (24) מטר ארצך אבך ועפר. זיקא דצחר מטר (תענית ג:), מטר יורד ולא כל צרכו ואין צו כדי להרצין את העפר, והרוח צאה ומעלה את האבק, ומכסה את עש הצרזל מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט, ומתיבש ומרקצין: (25) לזעזעה. לאימה ולזיע, שזועו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו אי לנו שלא יצא עלינו כדרך שצא על אלו:

27

27

28

28

29

29

30

30

31

31

32

32

33

33

(27) בשחין מצרים. רע היה מאל, לח מפניס וינש מזמון, כדאימא צצכורות (מא): גרב. שחין לא: חרס. שחין ינש חרס:

(28) ובתמהוון לבב. אוטס הלצ, אשטורדישו"ן צלע"ז:

(29) עֲשׂוּק. כָּל מַעֲשִׂיךָ יִהְיֶה עֲרֵעוֹר:

(30) ישגלגלה. לשון שגל, פילגש, והכחוצ כינהו לשבח ישכננה, (מגילה כה): ומקון סופרים הוא זה: תחללנו. צננה הרציעות לאכול פתיו:

(32) וכלות אליהם. מנפות אליהם שישונו ואינם שנים, כל תוחלת שאינה צאה קרויה כליון עיניים:

34	so that thou shalt be mad for the sight of thine eyes which thou shalt see.	וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ
35	The LORD will smite thee in the knees, and in the legs, with a sore boil, whereof thou canst not be healed, from the sole of thy foot unto the crown of thy head.	וְכָכָה יַהֲזֶה בְּשִׁתִּין רֶעַע לְךָ הַבְּרָכִים וְעַל-הַשְּׁקִים אֲשֶׁר לֹא-תִכַּל לְהַרְפֹּא מִכָּף רַגְלְךָ וְעַד קֶדְקֶדְךָ:	וְכָכָה יַהֲזֶה בְּשִׁתִּין רֶעַע לְךָ וְכָכָה יַהֲזֶה בְּשִׁתִּין רֶעַע לְךָ וְכָכָה יַהֲזֶה בְּשִׁתִּין רֶעַע לְךָ
36	The LORD will bring thee, and thy king whom thou shalt set over thee, unto a nation that thou hast not known, thou nor thy fathers; and there shalt thou serve other gods, wood and stone.	וְיִלְךָ יַהֲזֶה אִתְּךָ וְאֶת-מֶלְכְּךָ אֲשֶׁר תִּקִּים עָלֶיךָ אֶל-גּוֹי אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאֲבֹתֶיךָ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאָבֶן:	וְיִלְךָ יַהֲזֶה אִתְּךָ וְאֶת-מֶלְכְּךָ וְיִלְךָ יַהֲזֶה אִתְּךָ וְאֶת-מֶלְכְּךָ וְיִלְךָ יַהֲזֶה אִתְּךָ וְאֶת-מֶלְכְּךָ
37	And thou shalt become an astonishment, a proverb, and a byword, among all the peoples whither the LORD shall lead thee away.	וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וְלִשְׁנִינָה בְּכָל-הָעַמִּים אֲשֶׁר-יִנְהַגְךָ יַהֲזֶה שִׁמָּה:	וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וְלִשְׁנִינָה וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וְלִשְׁנִינָה וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וְלִשְׁנִינָה
38	Thou shalt carry much seed out into the field, and shalt gather little in; for the locust shall consume it.	זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעַט תֹּאסֹף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאֲרָבֹה:	זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעַט זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעַט זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעַט
39	Thou shalt plant vineyards and dress them, but thou shalt neither drink of the wine, nor gather the grapes; for the worm shall eat them.	כַּרְמִים תִּטְעַע וְעַבַּדְתָּ וְגֵיז לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תִאָּגֵד כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתִּלְעָת:	כַּרְמִים תִּטְעַע וְעַבַּדְתָּ וְגֵיז לֹא כַּרְמִים תִּטְעַע וְעַבַּדְתָּ וְגֵיז לֹא כַּרְמִים תִּטְעַע וְעַבַּדְתָּ וְגֵיז לֹא
40	Thou shalt have olive-trees throughout all thy borders, but thou shalt not anoint thyself with the oil; for thine olives shall drop off.	זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל-גְּבוּלְךָ וְשֶׁמֶן לֹא תִסּוֹךְ כִּי יִשַׁל זֵיתְךָ:	זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל-גְּבוּלְךָ זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל-גְּבוּלְךָ זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל-גְּבוּלְךָ
41	Thou shalt beget sons and daughters, but they shall not be thine; for they shall go into captivity.	בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא-יִהְיוּ לְךָ כִּי יֵלְכוּ בַּשָּׁבִי:	בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא-יִהְיוּ בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא-יִהְיוּ בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא-יִהְיוּ
42	All thy trees and the fruit of thy land shall the locust possess.	כָּל-עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַצִּלְצָל:	כָּל-עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ כָּל-עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ כָּל-עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ

- (37) לשמה. אש"ו אשטורדישו"ן כל הרואה אותך ישוס עליך: למשל. כשתצא מכה רעה על אדם, יאמרו זו דומה למכת פלוני: ולשנינה. לשון וּשְׁנִינָה (דברים ו, י), ידברו בך, וכן תרגומו וּלְשׁוֹעִי, לשון ספור, ואשחעי:
(38) יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל (ירושלמי תענית פ"ג ה"ו):
(40) כי ישל. ישיר פירותיו, לשון וְקָשַׁל הַבְּרָזָל (שם יט, ה):

43	The stranger that is in the midst of thee shall mount up above thee higher and higher; and thou shalt come down lower and lower.	הגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עֲלֶיךָ מִמֶּלֶה מִמֶּלֶה וְאַתָּה תֵרֵד מִמָּוֶה מִמָּוֶה:	43
44	He shall lend to thee, and thou shalt not lend to him; he shall be the head, and thou shalt be the tail.	הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִהְיֶה לְזָנָב:	44
45	And all these curses shall come upon thee, and shall pursue thee, and overtake thee, till thou be destroyed; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which He commanded thee.	וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל-חֲקָלְלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדִפוּנֶיךָ וַהֲשִׁיגוּךָ עַד הַשְׁמָדָךְ כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:	45
46	And they shall be upon thee for a sign and for a wonder, and upon thy seed for ever;	וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזִרְעֶךָ עַד-עוֹלָם:	46
47	because thou didst not serve the LORD thy God with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things;	תַּחַת אֲשֶׁר לֹא-עֲבַדְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כָּל:	47
48	therefore shalt thou serve thine enemy whom the LORD shall send against thee, in hunger, and in thirst, and in nakedness, and in want of all things; and he shall put a yoke of iron upon thy neck, until he have destroyed thee.	וְעֲבַדְתָּ אֶת-אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנֹו יְהוָה בָּךְ בָּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחֶסֶר כָּל וְנָתַן עָלַי בְּרִזָּל עַל-צִנּוּאֶיךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֹתָךְ:	48
49	The LORD will bring a nation against thee from far, from the end of the earth, as the vulture swoopeth down; a nation whose tongue thou shalt not understand;	יֵשָׁא יְהוָה עֲלֶיךָ גּוֹי מֵרֶחֶק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יֵדָאָה הַנֶּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ:	49
50	a nation of fierce countenance, that shall not regard the person of the old, nor show favour to the young.	גּוֹי עֹז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנַעַר לֹא יִחַן:	50

- (42) יירש הצלצל. נעשנו הארצה רש מן הפרז: יירש. יעני: הצלצל. מין ארצה. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירושה, שא"כ היה לו לכחוז יירש, ולא לשון הרכשה וגרושין, שא"כ היה לו לכחוז יוריש:
- (47) מרוב כל. צעוד שהיה לך כל טוב:
- (49) כאשר ידאח הנשר. פתאום, ודרך מזלמת ויקלו קוסיו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן תשמע פלזם לפתח אמו (בראשית מא, טו), וכן פי שמע יוסף (שם מז, כג), אינטינדר"י צלע"ו:

<p>And he shall eat the fruit of thy cattle, and the fruit of thy ground, until thou be destroyed; that also shall not leave thee corn, wine, or oil, the increase of thy kine, or the young of thy flock, until he have caused thee to perish.</p>	<p>וְיִכּוֹל לֶלְדָּא דְּבַעֲרֶךָ וְאֶבְיָא דְּאַרְעֶךָ עַד דְּתַשְׁתַּיֵּץ דְּלָא יִשְׁאַר לָךְ עֲבוּרָא חֲמִרָא וּמִשְׁחָא בְּקָרִי תוֹרְךָ וְעֶדְרֵי עֲאֲנֶךָ עַד דְּיִבִּיד יָתֶךָ:</p>	<p>וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתֶּךָ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ עַד הַשְׁמָדֶךָ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁאִיר לָךְ דָּגָן תִּירוֹשׁ וַיִּצְתָּר שֹׂגֶר אֶלְפִיד וְעִשְׂתָּרֶת צֹאֲנֶךָ עַד הָאֲבִידוֹ אֹתָךְ:</p>
<p>And he shall besiege thee in all thy gates, until thy high and fortified walls come down, wherein thou didst trust, throughout all thy land; and he shall besiege thee in all thy gates throughout all thy land, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>וַיַּעֲיֵק לָךְ בְּכָל קְרוֹךְ עַד דִּיכְבִּישׁ שׁוּרְךָ רִמְיָא וּכְרִיכִיָּא דְּאֵת רַחֲיִץ לְאַשְׁתִּיזְבָּא בְּהוֹן בְּכָל אֲרָעָךָ וַיַּעֲיֵק לָךְ בְּכָל קְרוֹךְ בְּכָל אֲרָעָךָ דִּיחֵב יִי אֱלֹהֶךָ לָךְ:</p>	<p>וְהִצִּיר לָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמֹתֶיךָ הַגְּבֻהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אֹתָהּ בָּטַח בָּהֶן בְּכָל־אֲרָצְךָ וְהִצִּיר לָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ בְּכָל־אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>
<p>And thou shalt eat the fruit of thine own body, the flesh of thy sons and of thy daughters whom the LORD thy God hath given thee; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemies shall straiten thee.</p>	<p>וְתִיכּוֹל לֶלְדָּא דְּמַעֲךָ בֶּשֶׂר בְּנֶךָ וּבָנֶתְךָ דִּיחֵב לָךְ יִי אֱלֹהֶךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יֵצִיק לָךְ אֵיבֶךָ:</p>	<p>וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנְךָ בֶּשֶׂר בְּנֶיךָ וּבָנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יֵצִיק לָךְ אֵיבֶךָ:</p>
<p>The man that is tender among you, and very delicate, his eye shall be evil against his brother, and against the wife of his bosom, and against the remnant of his children whom he hath remaining;</p>	<p>גּוֹיבְרָא דְּרַכִּיךָ בֶּךָ וְדַמְפְּנֶךָ לְחֻדָּא תִּבְאֵשׁ עֵינֵיהּ בְּאַחֵיהּ וּבְאֵתָת קִנְיָמֶיהּ וּבִשְׂאֵר בְּנוֹהֵי דִּישְׂאֵר:</p>	<p>הָאִישׁ הַרַךְ בֶּךָ וְהַעֲנֹג מְאֹד תִּלְעַ עֵינָיו בְּאָחִיו וּבְאִשְׁתּוֹ חֵיקוֹ וּבִיתֵר בְּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:</p>
<p>so that he will not give to any of them of the flesh of his children whom he shall eat, because he hath nothing left him; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in all thy gates.</p>	<p>מִלְּמַתָּן לְחַד מִנְהוֹן מִבֶּשֶׂר בְּנוֹהֵי דִּיכּוֹל מִדְּלָא אֲשֶׁחֲאָר לִיה פּוֹלָא בְּצִירָא וּבְעֻקָּתָא דִּיעֵיק לָךְ שְׁנֹאֲךָ בְּכָל קְרוֹךְ:</p>	<p>מִמֶּתָּו לְאַחַד מֵהֶם מִבֶּשֶׂר בְּנָיו אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלֵי הַשְּׂאִיר־לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לָךְ אֵיבֶךָ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ:</p>

(52) עד רדת חמתך. לשון רדוי וכזוש:

(53) ואכלת פרי בשך בניך וגו' במצור. מחמת שיהיו צרים על העיר, ויהיה שם מזון עקת רעבון:
(54) הדרך בך והענוג. הוא הדרך הוא הענוג, לשון פינוק, ומהענוג ומרח מוכיח עליהם ששניהם אחד, אע"פ שהוא מפונק ודעמו קלה דבצר מאדם, יתחנן לו לרעבונם בשר בניו ובנותיו, עד כי תרע עינו ובניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר בניו, אחיהם אשר יאכל. דבר אחר הדרך בך, הרחמני וכן הלצצ, מרוב רעצנות יתאכזרו, ולא יתנו מבשר בניהם השחוטטים לבניהם הנותרים:

<p>The tender and delicate woman among you, who would not adventure to set the sole of her foot upon the ground for delicateness and tenderness, her eye shall be evil against the husband of her bosom, and against her son, and against her daughter;</p>	<p>הַרְפָּה בֶּהָ וְהִעֲנָה אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה כַּף־רַגְלָהּ הֵצֵג עַל־הָאָרֶץ מִהֲתַעֲנֹג וּמִרְדּוּ תִרַע עֵינֶיהָ בְּאִישׁ חִיקָהּ וּבִבְנָהּ וּבִבְתָּהּ:</p>	<p>56</p>
<p>and against her afterbirth that cometh out from between her feet, and against her children whom she shall bear; for she shall eat them for want of all things secretly; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in thy gates.</p>	<p>וּבִשְׁלִיתָהּ הַיּוֹצֵאתָ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבִבְנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֶם בַּחֲסָר־כֹּל בַּסָּתֵר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לָךְ אִיבָהּ בִּשְׁעָרֶיךָ:</p>	<p>57</p>
<p>If thou wilt not observe to do all the words of this law that are written in this book, that thou mayest fear this glorious and awful Name, the LORD thy God;</p>	<p>אִם־לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת־הָשֵׁם הַנּוֹכָד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>58</p>
<p>then the LORD will make thy plagues wonderful, and the plagues of thy seed, even great plagues, and of long continuance, and sore sicknesses, and of long continuance.</p>	<p>וְהִפְלֵא יְהוָה אֶת־מִפְתָּי וְאֵת מִכּוֹת זֶרְעִי מִכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֹאמָנוֹת וְחִלִּים רָעִים וְנֹאמָנִים:</p>	<p>59</p>
<p>And He will bring back upon thee all the diseases of Egypt, which thou wast in dread of; and they shall cleave unto thee.</p>	<p>וְהָשִׁיב בֶּהָ אֵת כָּל־מַדּוּנָה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֶת מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָּךְ:</p>	<p>60</p>
<p>Also every sickness, and every plague, which is not written in the book of this law, them will the LORD bring upon thee, until thou be destroyed.</p>	<p>גַּם כָּל־חֲלִי וְכָל־מָכָה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בַּסֵּפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדֶךָ:</p>	<p>61</p>

(56) תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:
(57) ובשלייתה. צניה הקטנים, צולן מהא עינה צרה כשחאכל את האחד, מליתן לאשר אללה מן הצשר:
(59) והפלא ה' את מכתך. מופלאות ומוזדלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותך:
(60) אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הצאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם, מדע, שכן כתיב וְרָחַם אֱלֹהִים עַל־עַמּוּעַ עַשְׂמַע וְגו' כַּל הַמִּצְלָה אֲשֶׁר שְׁמַעִי צְמָרִים לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ (שמות טו, כו),
אין מְרָאִין את האדם אלא צדצר שהוא יגור ממנו:
(61) יעלם. לשון עלייה:

<p>62 And ye shall be left few in number, whereas ye were as the stars of heaven for multitude; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God.</p>	<p>62 וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתִּי מֵעַט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>63 And it shall come to pass, that as the LORD rejoiced over you to do you good, and to multiply you; so the LORD will rejoice over you to cause you to perish, and to destroy you; and ye shall be plucked from off the land whither thou goest in to possess it.</p>	<p>63 וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיְטִיב אֹתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֹתְכֶם בְּן־יִשְׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֹתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם וּנְסַחֲתֶם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתֶּם בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>
<p>64 And the LORD shall scatter thee among all peoples, from the one end of the earth even unto the other end of the earth; and there thou shalt serve other gods, which thou hast not known, thou nor thy fathers, even wood and stone.</p>	<p>64 וְהִפְצִצְךָ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאֶבֶן:</p>
<p>65 And among these nations shalt thou have no repose, and there shall be no rest for the sole of thy foot; but the LORD shall give thee there a trembling heart, and failing of eyes, and languishing of soul.</p>	<p>65 וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגָּיעַ וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וּכְלִיּוֹן עֵינַיִם וְדֹאֲבֹן נַפֶּשׁ:</p>
<p>66 And thy life shall hang in doubt before thee; and thou shalt fear night and day, and shalt have no assurance of thy life.</p>	<p>66 וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלָאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפְחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תֵאֱמָן בְּחַיֶּיךָ:</p>
<p>67 In the morning thou shalt say: 'Would it were even!' and at even thou shalt say: 'Would it were morning!' for the fear of thy heart which thou shalt fear, and for the sight of thine eyes which thou shalt see.</p>	<p>67 בִּבְקָר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבְעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחֹד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p>

- (62) ונשארתם במיתי מעט תחת: מועטין חלוק מרובין;
 (63) כן ישיש ה'. את אויביכם (מגילה י'): עליכם להאזיד וגו': ונסחתם. לשון עקירה, וכן צית גאים יסח ה' (משלי טו, כה);
 (64) ועבדת שם אלהים אחרים. כתרגומו, לא עזודת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגולגליות לכומרי עזודת אלילים;
 (65) לא תרגיע. לא תנוח, כמו וזאת המרגעה (ישעיה כה, יג): לב רגז. לז חרד, כתרגומו דחיל, כמו שאל מנסח רגזה לך (שם יד, ט), שםעו עמים רגזון (שמות טו, יד), מוסדות השמים רגזו (שמואל-ב כג, ח): וכליון עינים. מפנה לישועה ולא תצא;
 (66) חייד תלואים לך. על הספק. כל ספק קרוי תלוי, שמא אמות היום צחרצ הצאה עלינו. ורבותינו דרשו, (מנחות קג): זה הלוקח תצוה מן השוק: ולא תאמין בחייד. זה הסומך על הפלטר (שם):

<p>68 And the LORD shall bring thee back into Egypt in ships, by the way whereof I said unto thee: "Thou shalt see it no more again"; and there ye shall sell yourselves unto your enemies for bondmen and for bondwoman, and no man shall buy you.</p>	<p>וְהֵשִׁיבְךָ יְהוָה מִצִּרִים בְּאֵנוֹת בַּדְּרֹךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא-תִסֶּיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרְתֶם שָׁם לְאִיבֵיהֶם לְעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת וְאֵין קֹנֶה: (ס)</p>	<p>68</p>
<p>69 These are the words of the covenant which the LORD commanded Moses to make with the children of Israel in the land of Moab, beside the covenant which He made with them in Horeb.</p>	<p>אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר- צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה לְכַתֵּת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב: (פ)</p>	<p>69</p>
<p>XXIX And Moses called unto all Israel, and said unto them: Ye have seen all that the LORD did before your eyes in the land of Egypt unto Pharaoh, and unto all his servants, and unto all his land;</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל- עַבְדָּיו וּלְכָל-אֶרֶצוֹ:</p>	<p>סביעי</p>
<p>2 the great trials which thine eyes saw, the signs and those great wonders;</p>	<p>הַמִּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֵתֹת וְהַמִּפְתִּיּוֹת הַגְּדֹלִים הָהֵם:</p>	<p>2</p>
<p>3 but the LORD hath not given you a heart to know, and eyes to see, and ears to hear, unto this day.</p>	<p>וְלֹא-נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לִדְעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנִים לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:</p>	<p>3</p>

(67) בבוקר תאמר מי יתן ערב. ויהיה הערצ של אמש (סוטה מט.): ובערב תאמר מי יתן בוקר. של שחרית, שהצרות מתחזקות תמיד, וכל שעה מרובה קללתה משלפניה (שם):

(68) באניות. נספינות נשציה: והתמכרתם שם לאויבך. אתם מצקשים להיות נמכרים להם לעזדים ולשפחות: ואין קנה. כי יגזרו עליך הרג וכליון: והתמכרתם. בלע"ז איפורוונדרייץ ווי"ש. ולא יתכן לפרש והתמכרתם בלשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה:

(69) לברות את בני ישראל. שיקבלו עליהם את התורה צאלה ובשצועה: מלבד הברית. קללות שצמורת כהנים שנאמרו צסיני:

(3) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקצ"ה ולהדצק צו: עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לצני לוי, כמ"ש ויטקנה אל הפהגים צגני לוי (לקמן לא, ט), צאו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו עמדנו צסיני וקצבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את צני שצטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם נתנה, לנו נתנה, ושמת משה על הדצר, ועל זאת אמר להם, היום הָיָה נְהַיֵּית לְעָם וגו' (לעיל כז, ט), היום הזה הצנתי שאתם דצקים וחפצים צמקום:

4	And I have led you forty years in the wilderness; your clothes are not waxen old upon you, and thy shoe is not waxen old upon thy foot.	וְדַבַּרְתִּי יְחִכּוֹן אֶרְבָּעִין שָׁנִין בְּמִדְבָּר לֹא-בָלוּ שְׁלֵמֹתֵיכֶם מִנְּכֹחַ לֹא בָלְתָה מַעַל רַגְלְךָ:	וְאֵלֶיךָ אֶתְכֶם אֶרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לֹא-בָלוּ שְׁלֵמֹתֵיכֶם מִנְּכֹחַ לֹא בָלְתָה מַעַל רַגְלְךָ:	4
5	Ye have not eaten bread, neither have ye drunk wine or strong drink; that ye might know that I am the LORD your God.	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וְיַיִן וְשִׁכָר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וְיַיִן וְשִׁכָר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	5
6	And when ye came unto this place, Sihon the king of Heshbon, and Og the king of Bashan, came out against us unto battle, and we smote them.	וַתָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבּוֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לְמִלְחָמָה וַנִּכֵּם:	וַתָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבּוֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לְמִלְחָמָה וַנִּכֵּם:	מפטיר
7	And we took their land, and gave it for an inheritance unto the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of the Manassites.	וַנִּשְׁכַּח אֶת-אֲרָצָם וַנִּתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי וּלְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְנַשֵּׁשׁ:	וַנִּשְׁכַּח אֶת-אֲרָצָם וַנִּתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי וּלְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְנַשֵּׁשׁ:	7
8	Observe therefore the words of this covenant, and do them, that ye may make all that ye do to prosper.	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכִּילוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: (פ)	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכִּילוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: (פ)	קכז פסוקים
The Haftarah is Isaiah 60:1 – 60:22 on page 172.				
9	Ye are standing this day all of you before the LORD your God: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even all the men of Israel,	אִתְּכֶם נִצָּבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שְׁבִיטֵיכֶם וְקְנִיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:	אִתְּכֶם נִצָּבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שְׁבִיטֵיכֶם וְקְנִיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:	נצבים כג
10	your little ones, your wives, and thy stranger that is in the midst of thy camp, from the hewer of thy wood unto the drawer of thy water;	טַפְּכֶם נְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצִיךָ עַד מִיָּד שֹׁאֵב מִמִּיָּד:	טַפְּכֶם נְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצִיךָ עַד מִיָּד שֹׁאֵב מִמִּיָּד:	10

(6) ותבאו אל המקום הזה. עתה אתם רואים עממכם צדולה וכבוד, אל תצעטו צמקום ואל ירוס לצדכם, ושמרתם את דברי הצרית הזאת. דבר אחר ולא נתן ה' לכם לצדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה (עבודה זרה ה:), ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, ולפיכך: ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'.

(9) אתם נצבים. מלמד, שכינס משה לפני הקד"ה ציוס מותו להכניסם צרית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושטריכם. המשוז משוז קודם, ואחר כך כל איש ישראל:

11	that thou shouldest enter into the covenant of the LORD thy God—and into His oath—which the LORD thy God maketh with thee this day;	לְעִבְרְךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֲלָתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:	11
12	that He may establish thee this day unto Himself for a people, and that He may be unto thee a God, as He spoke unto thee, and as He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.	לִמְעַן הִקִּים-אֹתְךָ הַיּוֹם לְלוֹ לְעָם וְהוּא יְהִי־לְךָ לֵאלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לְךָ וְכְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב:	שני
13	Neither with you only do I make this covenant and this oath;	וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנִי כָרַת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:	13
14	but with him that standeth here with us this day before the LORD our God, and also with him that is not here with us this day—	כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה עִמָּנוּ עַמָּךְ הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:	14
15	for ye know how we dwelt in the land of Egypt; and how we came through the midst of the nations through which ye passed;	כִּי־אַתֶּם יָדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר־ יִשְׁבְּנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:	שלישי
16	and ye have seen their detestable things, and their idols, wood and stone, silver and gold, which were with them—	וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:	16

(10) מחוטב עציך. מלמד שצאו כנענים להתגיייר צימי משה כדרך שצאו גזעונים צימי יהושע, וזה האמור בגזעונים, ויעשו גם הפה צעקמה (יהושע ט, ד), ונתנם משה חוטבי עצים ושואצי מים (תנחומא נצבים פ"ב, יצמות עט):

(11) לעברך. להיות עובר בצרית. ולא יתכן לפרשו כמו להעצירך, אלא כמו לַעֲשֹׂתְךָ אֶתְּ (דברים ז, יד): לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתי צריתות עושין, מחילה מכאן ומחילה מכאן ועוזרים צנתיים, כמו שנאמר הַעֲגֵל אֲשֶׁר קָרַתוּ לְשָׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין צִקְרָיו (ירמיה לד, יח):

(12) למען הקים אותך היום לו לעם. כל כך הוא נכנס לטרוח, למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך וגשע לאצותיך שלא להחליף את זרעם בצומה אחרת, לכך הוא חוסר אחסן שצדעות הללו, שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להציל מכם, עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה (תנחומא נצבים פ"א), למה נסמכה פרשת אחסן נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שמים חוץ ממ"ט שצדורות כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אחסן נצבים היום, הרבה הכעסות למקום ולא עשה אחסן כלייה, והרי אחסן קיימין לפניו: היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקיימין אחסן ומניצין אחסן לפניו, ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אחסן ראיתם את כל וגו'. דבר אחר אחסן נצבים, לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס, ממשה ליהושע, לפיכך עשה אותם מנצה כדי לזרום. וכן עשה יהושע, וכן שמואל הקניזי ואשפטה אֶתְּכֶם (שמואל-א יב, ז), כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאלו:

(14) ואת אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות:

(15) כי אתם ידעתם וגו' ותרואו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עוזדי אלילים, ושמה השיא לב אחד מכם אותם ללכת אחריהם:

17	lest there should be among you man, or woman, or family, or tribe, whose heart turneth away this day from the LORD our God, to go to serve the gods of those nations; lest there should be among you a root that beareth gall and wormwood;	דְּלִמָּא אֵית בְּכוּן גִּבְר אוֹ אִתָּא אוֹ זָרַע אוֹ שְׁבֵטא דְּלִבְיָה פְּנִי יוֹמָא דִּין מִדְּחִלְתָּא דִּינִי אֱלֹהֵנָא לְמַהֲד לְמַפְלַח יֵת טַעֲוֹת עַמְמֵינָא הָאֲנֹן דְּלִמָּא אֵית בְּכוּן גִּבְר מְהֵרָהִיר חֲטִין אוֹ זָדוֹן:	פְּנִי־יֶשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ-שְׁבֵט אֲשֶׁר לִבְבוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פְּנִי־יֶשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פִּרְיָה רָאשׁ וְלַעֲנָה:
18	and it come to pass, when he heareth the words of this curse, that he bless himself in his heart, saying: 'I shall have peace, though I walk in the stubbornness of my heart—that the watered be swept away with the dry';	וַיְהִי בַּמִּשְׁמָעִיָּה יֵת פִּתְגָמִי מוֹמְתָא הָדָא וַיַּחֲשִׁיב בְּלִבְיָה לְמִימַר שְׁלָמָא יְהִי לִי אַרְי פִּתְרָהוֹר לִבִּי אֲנָא אֲזִיל בְּדִיל לְאוֹסְפָא לִיָּה חֲטָאִי שְׁלוֹתָא עַל זֵידְנוּתָא:	וַיְהִיָּה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֶּאת וַהֲתַבָּרַךְ בְּלִבְבוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי־לִי כִּי בַשִּׁרְרוּת לִבִּי אֵלֶךְ לִמְעַן סָפוֹת הָרֹוּה אֶת-הַצִּמְמָאָה:
19	the LORD will not be willing to pardon him, but then the anger of the LORD and His jealousy shall be kindled against that man, and all the curse that is written in this book shall lie upon him, and the LORD shall blot out his name from under heaven;	לֹא יִיבִי יְיָ לְמַשְׁבֵּק לִיָּה אַרְי בְּכוּן יִתְקַף רִגְזָא דִּינִי וְחַמְתִּיָּה בְּגוֹבְרָא הַהוּא וַיִּדְבְּקוּן בִּיָּה כָּל לְוִטִּיא דְּכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין וַיִּמְחִי יְיָ יֵת שְׁמִיָּה מִתַּחַת שָׁמַיָּא:	לֹא-יֵאֻבָּה יְהוָה סִלַּח לוֹ כִּי אֲזַיְעֲשֶׂן אֶף-יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסִפְרֵי הַזֶּה וַיִּמְחָה יְהוָה אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:
20	and the LORD shall separate him unto evil out of all the tribes of Israel, according to all the curses of the covenant that is written in this book of the law.	וַיִּפְרֹשְׁנִיָּה יְיָ לְבִישָׂא מַכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל לְוִטִּי קִיָּמָא דְּכְתִיבִין בְּסִפְרֵי אוֹרִיתָא הָדִין:	וַהֲבִדִּילוּ יְהוָה לְרַעְיָה מַכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲלֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֶּה:

(16) ותראו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקצים: גלוליהם. שמוסרחים ומאוסין כגללי: עץ ואבן. אותן של עצים ושל אצנים ראיתם בגלוי, לפי שאין העוצדי אלילים יראים שמא יגנצו, אצל של כסף וזהב עמהם צחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמא יגנצו:

(17) פן יש בככם וגו'. לפיכך אני צריך להשזיעכם: פן יש בככם. שמא יש צכס, אשר לצד פנה היום מלקבל עליו הצרית: שרש פרה ראש ולענה. שרש מגדל עשזמר כגדין שהם מקרים, כלומר מפרה ומרצה רשע צקרצכס: (18) והתברך בלבבו. לשון צרכה, יחשז צלצו צרכת שלום לעצמו לאמר, לא יצואני קללות הללו, אך שלום יהיה לי: והתברך. צנדי"א שוי"א צלע"ז כמו וְהַתְּקַלָּה, וְהַתְּקַלָּה: בשרירות לבי אלך. צמראות לבי, כמו אֲשֶׁרֶנוּ וְלֹא קָרוֹצ (צמדצר כד, יז), כלומר מה שלצירואה לעשות: למען ספות הרעה. לפי שאוסיק לו פורענות על מה שעשה עד הנה צשוגג, והייתי מעציר עליהם, וגורם עתה שאזרפס עם המזיד ואפרע ממנו הכל, וכן תרגס אונקלוס צדיל לְאוֹסְפָא לִיָּה חֲטָאִי שְׁלוֹתָא על וְדִנְטָא, שאוסיק לו אני השגגות על הזדונות: הרעה. שוגג, שהוא עושה כאדם שפור, שעושה שלא מדעת: הצמאדה. שהוא עושה מדעת וצמארה:

(19) יעשן אף ה'. ע"י כעס הגוף מתחמם, והעשן יוצא מן האף, וכן עָלָה עָשָׁן צָאפו (שמואל-צ כב, ט), ואע"פ שאין זו לפני המקום, הכתוב משמיע את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקבאתו. לשון חֲמָה אֲנִפְרַטְמַנ"ט אחיות לביצת נקמה, ואינו מעציר על המדה:

(20) הכתובה בספר התורה הזוה. ולמעלה הוא אומר צספר התורה הזאת, גס קללי וקל מְקָה וגו' (לעיל כח, סא), הזאת לשון נקבה מוסב על התורה, הזוה לשון זכר מוסב על הספר, וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, צפרשת הקללות הטפחא נמונה תחת צספר, והתורה הזאת צדוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחא נמונה תחת התורה, נמלא ספר

<p>21 And the generation to come, your children that shall rise up after you, and the foreigner that shall come from a far land, shall say, when they see the plagues of that land, and the sicknesses wherewith the LORD hath made it sick;</p>	<p>וַיֹּמַר דָּרָא בְּתִרְאָה בְּנֵיכֹן דִּיקוּמוּן מִבְּתְּרִיכֹן וְכִר עַמּוּיִן דִּי־יִתִּי מֵאַרְעֵי רַחִיקָא וַיַּחֲזִין יָת מַחֲתָה דְאַרְעָא הָהִיא וַיֵּת מַרְעָהָ דְאַמְרַע יֵי בָּהּ:</p>	<p>21 וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקִימוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנִּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלָאֶיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ:</p>
<p>22 and that the whole land thereof is brimstone, and salt, and a burning, that it is not sown, nor beareth, nor any grass growth therein, like the overthrow of Sodom and Gomorrah, Admah and Zeboiim, which the LORD overthrew in His anger, and in His wrath;</p>	<p>גּוֹפְרִיתָא וּמִלְחָא תְּהִי יִקְדָּא כָּל אֶרְעָה לֹא תִזְדַּרַע וְלֹא תַצְמַח וְלֹא יִסַּק בָּהּ כָּל עֵשֶׂב כְּהַפִּיכָתָא דְסֻדּוֹם וְעִמּוֹרָה אַדְמָה וְצִבּוֹיִם דְּהִפְךָ יֵי בְּרוּגְזָהּ וּבְחִמָּתֶיהָ:</p>	<p>22 גִּפְרִית וּמֶלַח שָׂרָפָה כָּל־אֶרְצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא־יַעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב כִּמְהַפַּכַת סֻדּוֹם וְעִמּוֹרָה אֲדָמָה וְצִבְיִים אֲשֶׁר הִפְךָ יְהוָה בְּאַפּוֹ וּבְחִמָּתוֹ:</p>
<p>23 even all the nations shall say ‘Wherefore hath the LORD done thus unto this land? what meaneth the heat of this great anger?’</p>	<p>וַיֹּמְרוּ כָּל עַמּוּמָא עַל מָא עֲבַד יֵי כְּדִין לְאַרְעָא הָדָא מָא תַקּוּף רוּגְזָא רַבָּא הָדִין:</p>	<p>23 וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מַה עָשָׂה יְהוָה כֹּכָה לְאֶרֶץ הַזֹּאת מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:</p>
<p>24 then men shall say: ‘Because they forsook the covenant of the LORD, the God of their fathers, which He made with them when He brought them forth out of the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּמְרוּ עַל דְּשִׁבְקוּ יָת קִיּוּמָא דִּי אֱלֹהָא דְאַבְהֵתְהוֹן דְּגִזּוּר עֲמָחוֹן בְּאַפְסוּתֵיהָ יִתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>24 וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּתַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>25 and went and served other gods, and worshipped them, gods that they knew not, and that He had not allotted unto them;</p>	<p>וַאֲזָלוּ וּפְלַחוּ לְטִעֻת עַמּוּמָא וּסְגִידוּ לַהוֹן דְּחָלָן דְּלֹא יַדְעוּנִין וְלֹא אוֹשִׁיבָא לַהוֹן:</p>	<p>25 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:</p>
<p>26 therefore the anger of the LORD was kindled against this land, to bring upon it all the curse that is written in this book;</p>	<p>וַתִּשְׂיף רוּגְזָא דִּי בְּאַרְעָא הָהִיא לְאַיְתָאָה עֲלֶיהָ יָת כָּל לְוִשְׂיָא דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין:</p>	<p>26 וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּאֶרֶץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה:</p>
<p>27 and the LORD rooted them out of their land in anger, and in wrath, and in great indignation, and cast them into another land, as it is this day’.—</p>	<p>וַטְלִילִינוּן יֵי מַעַל אֶרְעָהוֹן בְּרָגִז וּבְחִמָּא וּבְתַקּוּף רַב וַאֲגִלִּינוּן לְאַרְעֵי אוּחְרֵי כִּיּוּמָא הָדִין:</p>	<p>27 וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאֵף וּבְחִמָּה וּבְקִצְף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כִּיּוֹם הַזֶּה:</p>

המורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר:

- (25) לא ידעום. לא ידעו זהם גבורת אלהות: ולא חלק להם. לא נחנם לחלקם. ואונקלוס מרגם ולא אוטיבא להון, לא המיבז להם שום טובה, ולשון לא חלק, אותו אלוה שצמחו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק:
(27) ויתשם ה'. כמרגומו וטלטלניו, וכן הנני נקטם מעל אדמקס (ירמיה יב, יד):

28	The secret things belong unto the LORD our God; but the things that are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law.	הַנְּסִתֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגִלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס)		ע"כ צחול
XXX	And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the LORD thy God hath driven thee,	וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֶיךָ וְהִשְׁבַּתָּ אֶל-לִבְבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָדִיתִּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁמָה:		רביעי (שני)
2	and shalt return unto the LORD thy God, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul;	וּשְׁבַתָּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלֹ כָּל-אֲשֶׁר-אֶנְכִּי מְצִוֶּה הַיּוֹם אַתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:		2
3	that then the LORD thy God will turn thy captivity, and have compassion upon thee, and will return and gather thee from all the peoples, whither the LORD thy God hath scattered thee.	וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁמָה:		3
4	If any of thine that are dispersed be in the uttermost parts of heaven, from thence will the LORD thy God gather thee, and from thence will He fetch thee.	אִם-יְהוּנוּ גִלְתָּךְ בְּסִיפֵי שָׁמַיָא מִזֶּשׁ וּמִזֶּשׁ יִקְבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִזֶּשׁ יִקְחֶךָ:		4
5	And the LORD thy God will bring thee into the land which thy fathers possessed, and thou shalt possess it; and He will do thee good, and multiply thee above thy fathers.	וְהִבִּיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיִרְשָׁתָהּ וְהִיטִבָּהּ וְהָרְבָּהּ מֵאֲבֹתֶיךָ:		5

(28) הנסתרות ליהוה אלהינו. ואם תאמרו מה צדינו לעשות, אתה מעניש את הרבים על ההורו היחיד, שנאמר (לעיל כ) פן יש צדק איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חצירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו, לצער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין צדק, יענוש את הרבים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן (סנהדרין מג:), משקבלו עליהם את השבעה צהר גרזים וצהר עיבל, ונעשו ערבים זה לזה:

(3) ושב ה' אלהיך את שבותך. היה לו לכתוב והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן (מגילה כט.), כזיכול שהשכינה שרויה עם ישראל צדקת גלותם, וכשנגאלין הקטיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יום קבוץ גלויות, וזקוקי, כאילו הוא עצמו צריך להיות אחוז צדיק ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר וְאִתְּךָ תִּלָּכְדוּ וְאִתְּךָ תִּלָּכְדוּ (ישעיה כז, יב), ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן, וְאִתְּךָ אֶת צְדִיקֵי מִצְרַיִם (יחזקאל כט, יד):

<p>6 And the LORD thy God will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live.</p>	<p>וּמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לִבְּב זֶרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:</p>	<p>6 וּמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לִבְּב זֶרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:</p>
<p>7 And the LORD thy God will put all these curses upon thine enemies, and on them that hate thee, that persecuted thee.</p>	<p>וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֱלֹת הָאֵלֶּה עַל-אֹיְבֶיךָ וְעַל-שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:</p>	<p>חמישי (שלישי) 7 וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֱלֹת הָאֵלֶּה עַל-אֹיְבֶיךָ וְעַל-שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:</p>
<p>8 And thou shalt return and hearken to the voice of the LORD, and do all His commandments which I command thee this day.</p>	<p>וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:</p>	<p>8 וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:</p>
<p>9 And the LORD thy God will make thee over-abundant in all the work of thy hand, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, for good; for the LORD will again rejoice over thee for good, as He rejoiced over thy fathers;</p>	<p>וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפִרְי בִטְנְךָ וּבְפִרְי בְהֶמְתָּךְ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ לְטֹבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אֲבוֹתֶיךָ:</p>	<p>9 וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפִרְי בִטְנְךָ וּבְפִרְי בְהֶמְתָּךְ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ לְטֹבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אֲבוֹתֶיךָ:</p>
<p>10 if thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which are written in this book of the law; if thou turn unto the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul.</p>	<p>אֲרִי תִקְבֹּל לְמִמְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטַּר פְּקוּדוֹהִי וּקְיָמוּהִי דְכְּתִיבִין בְּסֵפֶר אוֹרִיתָא הָדִין אֲרִי תָּשׁוּב לְדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ:</p>	<p>10 כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבִּה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ: (ס)</p>
<p>11 For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off.</p>	<p>אֲרִי תִפְקִידָתָא הָדָא דְאֲנִי מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לֹא מְפָרָשָׁא הִיא מִנְךָ וְלֹא רַחֲקָא הִיא:</p>	<p>ששי כד 11 כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לֹא-נִפְלְאָת הִוא מִמְּךָ וְלֹא רַחֲקָה הִוא:</p>
<p>12 It is not in heaven, that thou shouldst say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'</p>	<p>לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא לְמִימַר מִן יִסָּב לָנָה לְשָׁמַיָא וְיִסְבָּה לָנָה וְיִשְׁמַעְנָה אֶתְהָ וְנַעֲבֹדָהּ:</p>	<p>12 לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנוּ אֶתְהָ וְנַעֲשֶׂנָהּ:</p>

- (11) לא נפלאות היא ממך. לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר כי יפלא (דברים יז, ח), ארי יפסמי, ותרד פלאים (איכה א, ט), ותרד צטמוניות, מכוסה, חבושה צטמון:
(12) לא בשמים היא. שאלו הייתה צשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה.).

13	Neither is it beyond the sea, that thou shouldest say: 'Who shall go over the sea for us, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'	וְלֹא-מֵעֵבֶר לָיָם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר-לָנוּ אֶל-עֵבֶר הַיָּם וְיָקֻחַהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂהָ:	13
14	But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it.	כִּי-קְרוֹב אֵלַיִךְ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: (ס)	14
15	See, I have set before thee this day life and good, and death and evil,	רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת-הַחַיִּים וְאֶת-הַטּוֹב וְאֶת-הַמָּוֶת וְאֶת-הָרָע:	15
16	in that I command thee this day to love the LORD thy God, to walk in His ways, and to keep His commandments and His statutes and His ordinances; then thou shalt live and multiply, and the LORD thy God shall bless thee in the land whither thou goest in to possess it.	אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוְיָהּ הַיּוֹם לֵאמֹר אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֵייתָ וּרְבִיתָ וּבִרְכָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר-אֵתָהּ בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	16
17	But if thy heart turn away, and thou wilt not hear, but shalt be drawn away, and worship other gods, and serve them;	וְאִם יִפְגַּח לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמַע וְנִדְחַת וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם:	17
18	I declare unto you this day, that ye shall surely perish; ye shall not prolong your days upon the land, whither thou passest over the Jordan to go in to possess it.	הַגִּדַתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲבָד תֵּאבְדוּן לֹא-תֵאָרִיכּוּ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר אֵתָהּ עֹבֵר אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	18
19	I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed;	הַעֲדַתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבְחִרְתָּ בֵּחַיִּים לְמַעַן תְּחִיהַ אֹתָהּ וְזָרַעְךָ:	19

(14) כי קרוב אליך. המורה נמנה לכם צכתצ וצעל פה:

(15) את החיים ואת הטוב. זה תלוי צוה, אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות, והכתוב מפרש והולך היאך:

(16) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי המוצצ וצו תלוי: וחיית ורביית. הרי החיים:

(17) ואם יפגה לבבך. הרי הרע:

(18) כי אבד תאבדון. הרי המות:

(19) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני המריתי צכם צכל זאת. דבר אחר העידותי צכם היום את השמים וגו', אמר להם הקצ"ה לישראל, הסתכלו בשמים שצראתי

to love the LORD thy God, to
hearken to His voice, and to cleave
unto Him; for that is thy life, and
the length of thy days; that thou
mayest dwell in the land which the
LORD swore unto thy fathers, to
Abraham, to Isaac, and to Jacob, to
give them.

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹעַ
לְמִצְוֵי הָאֱלֹהִים וְלִדְבָקָהּ בּוֹ כִּי
הוּא חַיֵּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיִצְחָק
(פ) וְלַיִצְחָק לָתֵת לָהֶם:

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשָׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ וּלְדְבָקָהּ בּוֹ כִּי
הוּא חַיֵּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיִצְחָק
(פ) וְלַיִצְחָק לָתֵת לָהֶם:

ל
פסוקים

The Haftarah is Isaiah 61:10 – 63:9 on page 174. This Haftara is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

XXXI

And Moses went and spoke these
words unto all Israel.

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל:

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל:

וילך

And he said unto them: 'I am a
hundred and twenty years old this
day; I can no more go out and come
in; and the LORD hath said unto
me: Thou shalt not go over this
Jordan.

וַיֹּאמֶר לָהֶן בֶּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין
שָׁנִין אָנֹכִי יוֹמָא דִּין לִית אָנֹכִי
יָכִיל עוֹד לְמַפֵּק וּלְמִיעַל נִי
אָמַר לִי לֹא תַעֲבֹר יֵת יַרְדֵּנָא
הַדִּין:

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד
לְצֵאת וּלְבֹא וַיְהוֹה אָמַר אֵלַי
לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

2

The LORD thy God, He will go over
before thee; He will destroy these
nations from before thee, and thou
shalt dispossess them; and Joshua,
he shall go over before thee, as the
LORD hath spoken.

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ
וְהוּא־יִשְׁמָד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתֶם יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ
וְהוּא־יִשְׁמָד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתֶם יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

3

And the LORD will do unto them as
He did to Sihon and to Og, the
kings of the Amorites, and unto
their land; whom He destroyed.

וַיַּעַשׂ יְהוָה לָהֶם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מְלָכֵי הָאֲמֹרִית
וּלְאֶרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

וַיַּעַשׂ יְהוָה לָהֶם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מְלָכֵי הָאֲמֹרִית
וּלְאֶרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

שני

לשמש אחכס, שמש שני את מדחס, שמש לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר וְיָרָח הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ
(קהלת א, ה), הסתכלו בצרך שצראתי לשמש אחכס, שמש שנחה מדחה, שמש זרעתם אותה ולא זמחה, או שמש זרעתם חטים
והעלתה שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות, לא שני
את מדחס, אחס, שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה
לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו את זה צרור לך,
ועל זה נאמר ה' מִנְתָּ קֶלְכִּי וְכוֹסִי אֶסֶף הַיּוֹמִיךָ גֹּזְלִי (תהלים טז, ה), הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:
(2) וילך משה וגר אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי וביום זה אמות (סוטה יג): וד' אמר אלי.
זה פירוש לא אוכל עוד ללכת ולצאת לפי שה' אמר אלי: לא אוכל עוד לצאת ולבוא. יכול שתשש כחו, תלמוד לומר לא
קָהַסָּה עֵינָיו וְלֹא נָס לָמָּה (דברים לד, ז), אלא מהו לא אוכל, איני ראוי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. דבר אחר, ללכת
ולצאת בדברי תורה, מלמד שנשמתו ממנו מסורות ומעיונות החכמה (שם):

5	And the LORD will deliver them up before you, and ye shall do unto them according unto all the commandment which I have commanded you.	וַיִּמְסְרוּנוּ יְיָ קְדָמֶיכוֹן וְתַעֲבֹדוּן לְהוֹן כָּכָל תַּפְקִידָתָא דְּפַקִּידִית יִתְכוּן:	וַנִּתְּנֵם יְהוָה לְפָנֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם:	5
6	Be strong and of good courage, fear not, nor be affrighted at them; for the LORD thy God, He it is that doth go with thee; He will not fail thee, nor forsake thee.'	תִּקְפוּ וְעִילְמוּ לֹא תִדְחִלוּן וְלֹא תִתְּבֹרוּן מִן קְדָמִיהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִיִּמְרֵיהָ מְדַבֵּר קְדָמְךָ לֹא יִשְׁבַּקְנֶךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶךָ:	חֲזָקוּ וְאַמְצוּ אֶל-תִּירְאוֹ וְאַל- תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא תְּהַלֵּךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: (ס)	6
7	And Moses called unto Joshua, and said unto him in the sight of all Israel: 'Be strong and of good courage; for thou shalt go with this people into the land which the LORD hath sworn unto their fathers to give them; and thou shalt cause them to inherit it.	וַקָּרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַאֲמַר לִיה לַעֲיִנִי כָל יִשְׂרָאֵל תִּקְרָא וְעִילֵם אֲרִי אַתָּה תִיעוֹל עִם עַמָּא הַדִּין לְאַרְעָא דְקִיָּים יְיָ לְאַבְהֵתָהוֹן לְמִתֵּן לָהֶון וְאַתָּה תַּחֲסִנְנֶה לָהֶון:	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לַעֲיִנִי כָל-יִשְׂרָאֵל חֲזָק וַאֲמֵן כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילֵנָה אוֹתָם:	שלישי (חמישי)
8	And the LORD, He it is that doth go before thee; He will be with thee, He will not fail thee, neither forsake thee; fear not, neither be dismayed.'	יְיָ הוּא מְדַבֵּר קְדָמְךָ מִיִּמְרֵיהָ יְחִי בְּסַעֲדָךְ לֹא יִשְׁבַּקְנֶךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶךָ לֹא תִדְחִל וְלֹא תִתְּבֹר:	וַיְהִי־הָ הוּא תְּהַלֵּךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִיָּה עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת:	8
9	And Moses wrote this law, and delivered it unto the priests the sons of Levi, that bore the ark of the covenant of the LORD, and unto all the elders of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	9
10	And Moses commanded them, saying: 'At the end of every seven years, in the set time of the year of release, in the feast of tabernacles,	וַפִּקֵּד מֹשֶׁה יְתָהוֹן לְמִימַר מִסּוּף שִׁבְעַ שָׁנִין בְּזִמָּן שְׁתָּא דְּשִׁמְטָתָא בַּחֲגָא דְּמִטְלִיא:	וַיִּצְוּ מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחֲג הַסִּכּוֹת:	רביעי
11	when all Israel is come to appear before the LORD thy God in the place which He shall choose, thou shalt read this law before all Israel in their hearing.	בְּמִיתִי כָל יִשְׂרָאֵל לְאַתְחַזָּא קְדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרָעִי תִקְרִי יְתָ אֹרִיתָא הָאָה קְדָם כָּל יִשְׂרָאֵל וְתִשְׁמַעְנוּן:	בְּבוֹא כָל-יִשְׂרָאֵל לְרְאוֹת אֶת- פָּנֶי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּאַזְנֵיהֶם:	11

(6) לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:

(7) כי אתה תבוא את העם הזה. חֲרִי אִסְפָּעוּל עִם עַמָּא דְּדִין, מֹשֶׁה אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ, זִקְנִים שְׂדוֹר יִהְיוּ עִמָּךְ, הַכֹּל לְפִי דַעְתִּי וְעִנְיָן, אֲבָל הַקִּדְיָה אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ כִּי אִסְפָּעוּל אֶת צְנִי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם (לְקַח פָּסוּק כג), תִּצִּיא עַל כִּרְחֹם, הַכֹּל תְּלוּי צָךְ, טוֹל מִקַּל וְהֵךְ עַל קִדְקִדָן, דְּצָר אֶחָד לְדוֹר וְלֹא שְׁנֵי דְצָרִים לְדוֹר (סְנֵה דְרִין ח).

(9) ויכתוב משה וגר ויתנה. כְּשִׁנְגִּמְרָה כוֹלָה נִתְּנָה לְצִנִּי שְׂצִטוֹ:

(10) מקץ שבע שנים. בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמִטָּה שֶׁהִיא שְׁנֵה שְׁמִינִית, וְלִמָּה קוֹרָא אוֹתָהּ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה, שְׁעִדִּין שְׂצִיטָה נוֹהֲגָה בָּהּ, בְּצִקְרִי שֶׁל שְׂצִיטָה הַיּוֹלָא לְמוֹרָאֵי שְׂצִיטָה (רִאשׁ שְׁנֵה יב):

<p>12 Assemble the people, the men and the women and the little ones, and thy stranger that is within thy gates, that they may hear, and that they may learn, and fear the LORD your God, and observe to do all the words of this law;</p>	<p>הַקָּהָל אֶת־הָעָם הָאָנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ וִירְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:</p>	<p>12</p>
<p>13 and that their children, who have not known, may hear, and learn to fear the LORD your God, as long as ye live in the land whither ye go over the Jordan to possess it.'</p>	<p>וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־חֵירָבָן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>	<p>ע"כ כחול</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Behold, thy days approach that thou must die; call Joshua, and present yourselves in the tent of meeting, that I may give him a charge.' And Moses and Joshua went, and presented themselves in the tent of meeting.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה תֵּן קָרְבִּי יְמֹיךָ לְמוֹת קֵרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתִּיצְבוּ בָּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתִּיצְבוּ בָּאֹהֶל מוֹעֵד:</p>	<p>חמישי (ששי) כה</p>
<p>15 And the LORD appeared in the Tent in a pillar of cloud; and the pillar of cloud stood over the door of the Tent.</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה בָּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>	<p>15</p>
<p>16 And the LORD said unto Moses: 'Behold, thou art about to sleep with thy fathers; and this people will rise up, and go astray after the foreign gods of the land, whither they go to be among them, and will forsake Me, and break My covenant which I have made with them.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה וְאַחֲרָיו אֱלֹהֵי נֹכְר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא־שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וְעִזְבֹּנִי וְהִפְרֹ אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:</p>	<p>16</p>

(11) תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים, כדאיחא במסכת סוטה (דף מא.), על צימה של עץ שהיו עושין בעזרה:

(12) האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף. למה באו, לתת שכר למציאיהם (חגיגה ג.).

(14) ואצונו. ואזרזנו:

(16) נכר הארץ. גויי הארץ:

<p>17 Then My anger shall be kindled against them in that day, and I will forsake them, and I will hide My face from them, and they shall be devoured, and many evils and troubles shall come upon them; so that they will say in that day: Are not these evils come upon us because our God is not among us?</p>	<p>וַיִּתְקַף רוּגְזִי בְּהוֹן בְּעֵדָנָא הָהוּא וְאֶרְחִיקֵנוּן וְאֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן וַיְהוֹן לְמִבְז וְיִעְרָעַן יִתְהוֹן בִּישָׁן סִגְיָאן וְעָקֹן וַיִּימָר בְּעֵדָנָא הָהוּא הֲלֹא מִדְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹהֵי בִינִי עָרַעְנִי בִישָׁתָא הָאֵלִין:</p>	<p>17 וַחֲרָה אִפִּי בּוֹ בְיוֹם־הַהוּא וְעִזְבֹּתִים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאֹכֶל וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְקִרְבִּי מִצָּאוֹנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה:</p>
<p>18 And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods.</p>	<p>וְאֵנָּה סִלְקָא אֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן בְּעֵדָנָא הָהוּא עַל כָּל בִּישָׁתָא דְעִבְדוּ אֲרִי אֲתַפְּנִיאוּ בְּתַר טַעוֹת עַמִּמָּא:</p>	<p>18 וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָּנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:</p>
<p>19 Now therefore write ye this song for you, and teach thou it the children of Israel; put it in their mouths, that this song may be a witness for Me against the children of Israel.</p>	<p>וְכַעַן כְּתוּבוּ לְכוֹן יֵת תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא וְאֶלְפָּה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל שׁוֹנִיָּה בְּפִּימָהוֹן בְּדִיל דְּתַהֵי קִדְמִי תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא לְסַהִיד בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>19 וְעַתָּה כְּתְבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>20 For when I shall have brought them into the land which I swore unto their fathers, flowing with milk and honey; and they shall have eaten their fill, and waxen fat; and turned unto other gods, and served them, and despised Me, and broken My covenant;</p>	<p>אֲרִי אֶעֱלֵנּוּן לְאַרְעָא דְקִנְיִמִית לְאַבְהֵתְהוֹן עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבַשׁ וַיִּכְלוּן וַיִּסְבְּעוּן וַיִּתְפַּנְּקוּן וַיִּתְפַּנְּנוּ בְּתַר טַעוֹת עַמִּמָּא וַיִּפְלְחוּן לַהוֹן וַיִּרְגְּזוּן קִדְמִי וַיִּשְׁנוּן יֵת קִימִי:</p>	<p>כִּי־אָבִיאֲנִי אֶל־הָאֲדָמָהוּ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָיו זֶבֶת חֶלֶב וְדָבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וּפְנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וַנִּאֲצֹנִי וְהִפַּר אֶת־בְּרִיתִי:</p>
<p>21 then it shall come to pass, when many evils and troubles are come upon them, that this song shall testify before them as a witness; for it shall not be forgotten out of the mouths of their seed; for I know their imagination how they do even now, before I have brought them into the land which I swore.'</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי יִעְרָעַן יִתְהוֹן בִּישָׁן סִגְיָאן וְעָקֹן וְתִתִּיב תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא קִדְמוֹתִי לְסַהִיד אֲרִי לֹא תִתְנַשִּׁי מִפֶּם בְּנִיחָן אֲרִי גְלִי קִדְמִי יִצְרְהוֹן דְּאֵנוּן עֲבָדִין יוֹמָא דִּין עַד לֹא אֶעֱלֵנּוּן לְאַרְעָא דְקִנְיִמִית:</p>	<p>21 וְהָיָה כִּי־תִמְצָאֵן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעַתָּה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זֵרְעוֹ כִּי יִדְעַתִּי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה הַיּוֹם בְּטָרָם אָבִיאֲנִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:</p>
<p>22 So Moses wrote this song the same day, and taught it the children of Israel.</p>	<p>וּכְתַב מֹשֶׁה יֵת תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא בְּיוֹמָא הַהוּא וְאֶלְפָּה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>22 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

ששי
(שציעי)

- (17) והסתרת פני. כמו שאני רואה צרתי:
 (19) את השירה הזאת. האזינו השמים (לקמן לב, א), עד וכפר אדמתו עמו (שם מג):
 (20) ונאצוני. והכעיסוני, וכן כל נאון לשון כעס:
 (21) וענתה השירה הזאת לפניו לעד. שהמריית צו צמחה על כל המוצאות אותו: כי לא תשכח מפִּי זרעו. הרי זו הצמחה לישראל שאין תורה משמחת מזרעם לגמרי (שבת קלח:):

<p>23 And he gave Joshua the son of Nun a charge, and said: 'Be strong and of good courage; for thou shalt bring the children of Israel into the land which I swore unto them; and I will be with thee.'</p>	<p>וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֵתָּה תָבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ׃</p>	<p>23 וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֵתָּה תָבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ׃</p>
<p>24 And it came to pass, when Moses had made an end of writing the words of this law in a book, until they were finished,</p>	<p>וַהֲנִיחַ כֹּד שִׁיעֵי מֹשֶׁה לְמִכְתָּב יֵת פְּתֻמֵּי אוֹרֵיתָא הָדָא עַל סִפְרָא עַד דְּשָׁלִימוּ׃</p>	<p>24 וַיְהִי כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תָּמֹם׃</p>
<p>25 that Moses commanded the Levites, that bore the ark of the covenant of the LORD, saying:</p>	<p>וַפִּקֵּיד מֹשֶׁה יֵת לִיוָאִי נְטָלֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃</p>	<p>שְׂנֵיעִי וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃</p>
<p>26 'Take this book of the law, and put it by the side of the ark of the covenant of the LORD your God, that it may be there for a witness against thee.</p>	<p>סִבּוּ יֵת סִפְרָא דְּאוֹרֵיתָא הָדִין וּתְשׁוּיִן יִתְיָה מִסְטֵר אֲרוֹן קִימָא דִּי אֶלְהִכּוֹן וַיְהִי תָמָן בְּדָ לְסַחֲד׃</p>	<p>26 לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וּשְׂמַתָּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד׃</p>
<p>27 For I know thy rebellion, and thy stiff neck; behold, while I am yet alive with you this day, ye have been rebellious against the LORD; and how much more after my death?</p>	<p>אֲרִי אֲנָא יָדַעְנָא יֵת סִרְבּוּתְךָ וַיֵּת קִדְלָךְ קִשְׂיָא הָא עַד דְּאֲנָא קַיִים עִמָּכּוֹן יוֹמָא דִּין מִסְרָבִין תְּוִיתּוֹן קָדָם יְיָ וְאַף בְּתַר דְּאַמּוּת׃</p>	<p>27 כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מִרְיָךְ וְאֶת־עֲרֻפְךָ תִּקְשָׁה תָן בְּעוֹדֵנִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּרִים הָיִיתֶם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרַי מוֹתִי׃</p>
<p>28 Assemble unto me all the elders of your tribes, and your officers, that I may speak these words in their ears, and call heaven and earth to witness against them.</p>	<p>כְּנוּשׁוּ לְוִתִּי יֵת כָּל סְבִי שְׁבִטִיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאַדְבָּרְהָ בְּאָזְנוֹהֶם אֶת דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים וְאַעֲדִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃</p>	<p>מַפְטִיעִי תִקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זְקֵנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאַדְבָּרְהָ בְּאָזְנוֹהֶם אֶת דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים וְאַעֲדִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃</p>

(23) ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכינה, כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם: (26) לקוח. כמו זכור, שמור, הלוך: מצד ארון ברית ה'. נחלקו בו חכמי ישראל בצבא צתרא (יד); יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מצחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים מצד הלוחות היה מונח צחוץ הארון: (28) הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר עֲשֵׂה לָךְ (צמדצרי, ז), ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחייו נגזרו קודם יום מותו (ס"א ציוס מותו), לקיים מה שנאמר, וְאִין שְׁלֵטוֹן צִיוֹס הַעֲנוֹת (קהלת ח, ח): ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם חאמר הרי כבר העיד למעלה העידתי בְּקָם הַיּוֹם וגו' (לעיל ל, יט), התם לישראל אמר, אכל לשמים ולארץ לא אומר האזינו השמים וגו':

29	For I know that after my death ye will in any wise deal corruptly, and turn aside from the way which I have commanded you; and evil will befall you in the end of days; because ye will do that which is evil in the sight of the LORD, to provoke Him through the work of your hands.'	כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הַשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקִלְאֵת אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יָדֵיכֶם:	29
30	And Moses spoke in the ears of all the assembly of Israel the words of this song, until they were finished:	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל־קְהָל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָם: (פ)	ק"ב פסוקים

The Haftarah is Isaiah 55:6 – 56:8 on page 176. This Haftara is read on Shabbat Shuva. When this parsha is combined with Nitzavim, read the Haftara for Nitzavim on page 174.

For brevity, the layout of the Song of Moses is not noted here. For the proper formatting for this passage, see page 158.

XXXII	Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth.	הָאָזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:	האזינו כו
2	My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb.	יֵעָרֵף כַּמָּטָר לִקְחֵי תִזְל כַּפֹּטֹל אִמְרָתִי כַשְׁעִירָם עַל־דָּשָׁא וְכַרְבִּיבִים עַל־עֵשָׂב:	2
3	For I will proclaim the name of the LORD; Ascribe ye greatness unto our God.	כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גִדְל אֲרֵי בִשְׁמֵא דִּי־אֵנָּה מִצְלֵי הָבוּ רַבּוּתָא קָדָם אֱלֹהֵנָּה:	3

(29) אחרי מותי כי השחת תשחיתון. והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע כד, לא), מכאן שתלמידו של אדם חציב עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי: (1) האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישראל, ומהיו אתם עדים בדבר שכן אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ. ולמה העיד בהם שמים וארץ, אמר משה, אני בשר ודם למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי בל ומכחישם, לפיכך העיד בהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד שאם יזכו יצואו העדים ויתנו שכרם, הַגָּפֶן תִּפְּן פְּרִיָּה וְהָאֶרֶץ תִּפְּן אֶת יְצוּלָהּ וְהַשָּׂמַיִם יִתְּנוּ טֶלֶם (זכריה ח, יז), ואם יתחייצו, תהיה בהם יד העדים תחלה, וְעָזַר אֶת הַשָּׂמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מְטָר וְהָאֶרֶץ לֹא תִפְּן אֶת יְצוּלָהּ (דברים יא, יז), ואח"כ וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת ה' (שם) על ידי האומות: (2) יערוף כמטר לקחי. זו היא העדות, שמעידו שאני אומר בפניכם תורה שנתי לישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי שו) כאשר יערופו השמים טל ומטר: יערוף. לשון יטיף, וכן יַעֲרֹפֶן דָּשָׁן (תהלים סה, יז), יַעֲרֹפֶן טַל (לקמן לג, כח): תזל כטל. שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עוצים לצריות (ס"א יש עוצים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה צורו מלא יין (ספרי שו): כשעירם. לשון רוח סערה, כתרומתו פְּרוּסִי מִקְרָא, מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן: וכרביבים. טיפי מטר, ונראה לי על שם שירה כח נקרא רביב, כמה דאם אמר לָזָה קָשָׁת (בראשית כא, כ): דשא. ארצרי"ץ. עטיפת הארץ מכוסה צירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב:

<p>4 The Rock, His work is perfect; For all His ways are justice; A God of faithfulness and without iniquity, Just and right is He.</p>	<p>תְּקִיפָא דְשִׁלְמִין עֹבְדוּהִי אֲרִי כָּל אֹרְחֵתֶיהָ דִּינָא אֱלֹהָא מְהִימָנָא דְמִן קְדָמוּהִי עֹלָא לֹא נָפִיק מִן קָדָם דְּזַכָּאי וְקָשִׁיט הוּא:</p>	<p>לוי הַצּוּר תָּמִים פָּעָלוֹ כִּי כָל־ דַּרְכָּיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֹל צַדִּיק וְיֵשֶׁר הוּא:</p>
<p>5 Is corruption His? No; His children's is the blemish; A generation crooked and perverse.</p>	<p>חֲבִילוֹ לָהוֹן לֹא לִיה בְּנֵינָא דְּפִלְחוּ לְטַעוּתָא דְרָא דְאִשְׁנִי עֹבְדוּהִי וְאִשְׁתַּנִּי:</p>	<p>5 שָׁחַת לוֹ לֹא בָנָיו מוֹמָם דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתִלְתָּל:</p>
<p>6 Do ye thus requite the LORD, O foolish people and unwise? Is not He thy father that hath gotten thee? Hath He not made thee, and established thee?</p>	<p>הָא קָדָם יִי אַתּוֹן גְּמִלִין דָּא עָמָא דְקָבִילוּ אֹרְיָתָא וְלֹא חֲכִימוּ תָלָא הוּא אָבוּךְ אַתָּה דִּילִיָּה הוּא עֲבָדְךָ וְאַתְקַנְךָ:</p>	<p>6 ה' לִיְהוָה (בספרי תימן תְּלִיָהנָה בְּתִיבָה אַחַת) תִּגְמְלוּ־זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חֲכָם הָלוֹא־הוּא אָבִיךָ קָנָךְ הוּא עֲשֶׂךָ וַיְכַנְנֶךָ:</p>
<p>7 Remember the days of old, Consider the years of many generations; Ask thy father, and he will declare unto thee, Thine elders, and they will tell thee.</p>	<p>אַדְכֵּר יוֹמִין דְּמִן עֲלָמָא אַסְתַּפֵּל בְּשָׁנֵי דֶּר וְדֶר שְׁאֵל אָבוּךְ וַיְחַוֶּי לָךְ סִבְךָ וַיִּמְרֹן לָךְ:</p>	<p>שני זְכוֹר יָמֹת עוֹלָם בֵּינוּ שָׁנוֹת דֶּר־ וְדֶר שְׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ וַיִּמְרֹן וַיֹּאמְרוּ לָךְ:</p>
<p>8 When the Most High gave to the nations their inheritance, when He separated the children of men, He set the borders of the peoples according to the number of the children of Israel.</p>	<p>בְּאַחְסָנָא עֲלָאָה עַמִּמָּיָא בְּפִרְשׁוּתִיהָ בְּנֵי אֲנָשָׁא קִיִּים תְּחוּמֵי עַמִּמָּיָא לְמִנְיֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>8 בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלַּת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

- (3) כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש בלשון כאשר, כמו פי תבאזז אל הארץ (ויקרא כג, י), כשאקרא ואזכיר שם ה', אתם הצו גדל לאלהינו וזכרו שמו (יומא לז), מכאן אמרו, שענין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש (תענית טז):
- (4) הצור תמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמציא פורענות על עוזרי רצונו, לא בשטף הוא מביא, כי אם צדין, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם, צדיק מפי הצריות, וישר הוא וראוי להצדיקו:
- (5) שחת לו וגר. כתרומתו תבילו להון לא ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה, ולא מומו: דור עקש. עקום ומעוקל, כמו ואת כל הישקה יעקשו (מיכה ג, ט), ובלשון משנה, חולדה ששיינה עקומות ועקשות: ופתלתל. אנטורטי"ליש כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל, מן המצות הכפולות, כמו ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל:
- (6) ה לה' תגמלו זאת. לשון חימה, וכי לפניו אתם מעציצין, שיש צידו להפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות: עם נבל. ששכחו את העשוי להם: ולא חכם. להצין את הנוולות שיש צידו להיטיב ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך, שקנך זקן הסלעים וצאריך חזקה, שמקנך בכל מיני תקנה: הוא עשך. אומה באומות: ויכננך. אחרי כן בכל מיני ציס וכן. מכם כהנים, מכם נביאים, ומכם מלכים, כרך שהכל חלוו בו:
- (7) זכור ימות עולם. מה עשה צראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דור ודור. דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפם. דבר אחר, לא נחתם לצדכם על שעצר, בינו שנות דור ודור, להכיר להבא, שיש צידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר בצליהו אבי אבי רבך ישראל (מלכים ב, יג): זקניך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות:
- (8) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקב"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפם ושטפם: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ

9	For the portion of the LORD is His people, Jacob the lot of His inheritance.	כִּי חֶלֶק יְהוָה עָמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ׃ אֲרִי חוֹלָקָא דִּי עָמִיהּ יַעֲקֹב עֲדָב אַחֲסָנְתִּיהּ׃	9
10	He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye.	יִמְצְאֵהוּ בְּאַרְץ מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יִלָּל יִשְׁמֹן יִסְבֹּבְנָהוּ יִבְנֹנְנָהוּ יִצְרְנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָו׃ סוֹפִיק צִרְכִּיהוֹן בְּאַרְעַ מְדַבְּרָא וּבֵית צְהוֹנָא אַתָּר דְּלִית מִיָּא אֲשֶׁרִינוֹן סְחֹר סְחֹר לְשִׁכְנִיתִיהּ אֵלִיפֹנוֹן פְּתִגְמִי אוֹרִיתִיהּ נִטְרָנוֹן כְּבִבֵּת עֵינָהוֹן׃	10
11	As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions—	כְּנִשְׂרָ יַעִיר קָנָו עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחַף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ יִשְׁאָהוּ עַל-אַבְרָתוֹ׃ כְּנִשְׂרָא דְמַחִישׁ לְקִנְיָהּ עַל בְּנוֹתֶיהּ מִתְחַפֵּף פְּרִיס גְּדֻפּוֹתֶיהּ מְקַבִּילָהוֹן מְנַטִּילָהוֹן עַל תְּקוּף אֲבִירוֹתֶיהּ׃	11
12	The LORD alone did lead him, And there was no strange god with Him.	יְהוָה בִּדְדָּ יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֱלֹהִים נֹכֵר׃ יְיִ בְּלַחֲוִידִיהוֹן עֲתִיד לְאֲשֶׁרִייתָהוֹן בְּעֶלְמָא דְהוּא עֲתִיד לְחַדְתָּא וְלֹא יִתְקִים קְדָמוֹתֶיהּ פּוֹלְחֵן טַעֲנוֹן׃	ע"כ צחול

דור הפלגה היה זידו להעבירים מן העולם, ולא עשה כן, אלא יצא גבולות עמים, קיימם ולא אבדם: למספר בני ישראל. צביל מספר בני ישראל שעתידין לנאח מצני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים. שבעים לשון:

(9) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבד צנייהם, ועמיד לנאח, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי בצבות, המשולש בשלש זכיות, זכות אבי זכות אביו זכותו, הרי ג', כחצל הזה שהוא עשוי צב ג' גדילים, והוא וצניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו צנו של יצחק:

(10) ימצאהו בארץ מדבר. אותם מלא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר וצח משעיר למו הופיע מהר פארן (לקמן לג, ז): ובתהו ילל ישמן. ארץ ציה ושוממה, מקום יללת תנינים וצנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נלא למדצרות מקום ציה ושוממו, כענין שנאמר לקחך אֶתְרִי צִמְדָּר (ירמיה ז, ז): יסבבנהו. שם סבבם והקיפם צענים, וסבבם דגלים לארבע רוחות, וסבבם צחחית ההר שספחו עליהם כגיגית: יבוננהו. שם צחורה וצינה: יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האומות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין שהמאור יואה הימנו, ואונקלס תרגם ימנאהו, יספיקהו כל צרכו צמדבר, כמו ומנא לך (צמדבר יא, כב), לא ימנא לנו הָהָר (יהושע יז, טז). יסבבנהו. אֶשְׁרֵנוֹן סְחֹר סְחֹר לְשִׁכְנִיתִיהּ אֵלִיפֹנוֹן, כנשר הזה, רחמי על צניו ואינו כנעם לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על צניו כנפיו צין אילן לאילן, צין שוכה לחצרתה, כדי שיעורו צניו ויהא צהם כח לקבלו: יעיר קנו. יעורר צניו: על גוזליו ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחוסף, נוגע ואינו נוגע, אף הקצ"ה שדי לא מנאָהוּ שָׁגִיא כח (איוב לו, כג), כשבא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר ה' מסיני צאצון צח משעיר למו הופיע מהר פארן וְאֶתְרִי צִמְדָּר קָדֵשׁ (לקמן לג, ז). וְאֶתְרִי צִמְדָּר קָדֵשׁ (צחקוק ג, ג) וְרֹחַ רְצִיעִית: יפּרוֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ. כשבא ליתן ממקום למקום, אינו נוטלן צרגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן צרגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר, מוטב שיכנס החץ צי ולא יכנס צניו, אף הקצ"ה, וְאֶתְרִי צִמְדָּר קָדֵשׁ עַל פְּתֵי נְשָׁרִים (שמות יט, ד), כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום (חונים) על הים, היו זורקים צהם חנים ואצני צליטראות, מיד וַיִּשַׁע מֶלֶאךָ הַלְלֵהֶם וגו' וַיִּצָּא בֵּין מִטְּנֵה מִצְרַיִם וגו' (שם יד, יט"ב):

(12) ה' בדד. ה' צד צח נהגם צמדבר: ואין עמו אל נכר. לא היה כח צח צח מכל אלהי הגויים להראות כחו ולהלחם עמהם. ורבותינו דרשוהו על העמיד (ספרי שט"ו), וכן תרגם אונקלס. ואינו אומר צד צי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד, שסופן לצגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עמיד לעשות להם. לפיכך צריך

<p>13 He made him ride on the high places of the earth, And he did eat the fruitage of the field; And He made him to suck honey out of the crag, And oil out of the flinty rock;</p>	<p>יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ') בְּמוֹתַי אֶתְּרִינִן עַל תּוֹקֵפֵי אֲרָעָא בְּמִתִּי אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבַת אוֹכִילָנוּ בִּזְת שְׁנֵאִיהוֹן יִהְיֶה שְׂדֵי וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסְּלַע וְשֶׁמֶן לְהוֹן בִּזְת שְׁלִישִׁי קְרוּיִן וְנִכְסִי מִחֲלָמִישׁ צוּר יִתְבִּי פְּרָכִין תִּקְיִפִּין:</p>	<p>שלישי</p>
<p>14 Curd of kine, and milk of sheep, With fat of lambs, And rams of the breed of Bashan, and he-goats, With the kidney-fat of wheat; And of the blood of the grape thou drankest foaming wine.</p>	<p>חֲמָאֵת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן עִם- יִהְיֶה לְהוֹן בִּזְת מִלְכִּיהוֹן חֵלֶב כְּרִים וְאֵילִים בְּנֵי-בָשָׁן וְשְׁלִישִׁיהוֹן עִם עוֹתָר וְעִתוּדִים עִם-חֵלֶב כְּלִיֹּת וְתִקְיִפִּיהוֹן חֲטָה וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתֶּה-חֲמָר: עֲמָא דְאַרְעֵהוֹן אֲחִסְנִתְהוֹן וְדָם גְּבַרְיֵהוֹן אֲתֵאֲשֵׁר כְּמִיא: עִם בִּזְת חִילִּיהוֹן וּמִשְׁרִיתְהוֹן</p>	<p>14</p>
<p>15 But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat, thou didst grow thick, thou didst become gross— And he forsook God who made him, And contemned the Rock of his salvation.</p>	<p>וַיִּשְׁמָן יִשְׁרוּן וַיִּבְעֹט שְׁמָנָה עֵתֵר יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט אֲצִלַּח עֲבִית פְּשִׁית וַיִּטֵּשׁ אֱלֹהֵהּ עֲשָׂהוּ תִקְוָה קָנָא נִכְסִין שְׁבַק פּוֹלְחֵן וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ: אֱלֹהָא דְעִבְדֵּיהּ אֶרְגִּיז קְדָם תִּקְיָפָא פְּרָקִיָּה: עֲתֵר יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט אֲצִלַּח</p>	<p>15</p>
<p>16 They roused Him to jealousy with strange gods, With abominations did they provoke Him.</p>	<p>יִקְנָאֵהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבָה אֶקְנִיאֻהוּ קְדְמוֹתַי בְּפוֹלְחָן טִעֲוִין יִכְעִיסֵהוּ: בְּתוֹעֵיבָתָא אֶרְגִּיזוּ קְדְמוֹתַי:</p>	<p>16</p>

ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם זינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

(13) ירכבהו על במותי ארץ. כל המקרא כתרוממו: ירכבהו וגו'. על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות (ספרי שט"ז): ויאכל תנובת שדי. אלו פירות ארץ ישראל, שנקלים לנוז ולהתצטל מכל פירות הארצות: וינקהו דבש מסלע. מעשה בלחם שאמר לנוז נסיכני, הצא לי קציעות מן החצית, הלך ומצא הדבש נף על פיה, אמר לו זו של דבש הוא, אמר לו השקע ידך לחוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה (ספרי שט"ז): במותי ארץ. לשון גובה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של סלע. כשאנו דבוק למצוה שלאחריו נקוד תלמיש, וכשהוא דבוק נקוד תלמיש: ושמן מחלמיש צור. אלו זיתים של גוש חלב:

(14) חמאת בקר וחלב צאן. זה היה צימי שלמה, שנאמר עֲשֶׂה צֶדֶק צְדָאִים וְעֲשֶׂה צֶדֶק רְעִי וּמִאֲהָלָאן (מלכים"א ה, ג): עם חלב כרים. זה היה צימי עשרת השבטים, שנאמר וְאֶלְכִּים קָרִים מֵאֶלָן (עמוס ו, ד): חלב כליות חטה. זה היה צימי שלמה, שנאמר וַיְהִי לָסֵם שְׁלֹמֹה וְגו' (מלכים"א ה, ג): ודם ענב תשתה חמר. צימי עשרת השבטים השִׁסְתִּים צִמְזִין קִי יין (עמוס ו, ו): חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גבי הקֶלֶב: וחלב צאן. קֶלֶב של צאן, וכשהוא דבוק נקוד תלז, כמו בְּתִלְזָאמוֹ: כרים. כצנים: ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמנים היו: כליות חטה. חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא: ודם ענב. היה שומה יין טוב, וטעם יין חסוב: חמר. יין בלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משבח בטעם, ווי"ש בלע"ז, ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אוגוסטין, אֲשֶׁרֵנוּן עַל פְּקָפִי אֶרְקָא וגו':

(15) עבית. לשון עובי: כשית. כמו פִּסְיָא, לשון פִּי קָסָה פְּנִיָּה וְקֶלֶב (איוב טו, כז), כדשם ששמן מצפנים וכסליו נכפלים מבחוץ, וכן הוא אומר וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלָי קָסָל (שם): כשית. יש לשון קל בלשון כסוי, כמו וְלָסָה קֶלֶן עֵרִים (משלי יב, טז), ואם כתב פִּסְיָא דגוש היה נשמע פִּסְיָא את אחרים, כמו פִּי קָסָה פְּנִיָּה (איוב טו, כז): וינבל צור יצועתו. גנוה וצוהו, כמו שנאמר וְאֶחָדָם אֶל הַיָּבֵל ה' וגו' (יחזקאל ט, טז), אין נבול גדול מזה:

(16) יקנאהו. הצעירו חמתו וקנאתו: בחיבורו. צמעים תעוצים, כגון משכב זכור וכשפים שנאמר בהם תועבה:

17	They sacrificed unto demons, no-gods, Gods that they knew not, New gods that came up of late, Which your fathers dreaded not.	וַיִּזְבְּחוּ לַשְּׂדִים לֹא אֱלֹהִים בְּהוֹן צָרוּף דָּחֵלָן דְּלֹא יָדְעוּנִין חֲדָתָן דְּמִקְרִיב אֲתַעְבִּידָא דְּלֹא אֲתַעְסְקוּ בְּהוֹן אֲבֹהֵתְכוֹן:	17	וַיִּזְבְּחוּ לַשְּׂדִים לֹא אֱלֹהִים לֹא יָדְעוּם חֲדָשִׁים מִקְרִיב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם:
18	Of the Rock that begot thee thou wast unmindful, And didst forget God that bore thee.	דָּחֵלַת תְּקִיפָא דִּי בְרָאָךְ אֲתַנְשִׂיתָא שְׁבַקְתָּא פּוֹלְחָן אֱלֹהָא דְּעַבְדָּךְ:	18	צֹר יִלְדָךְ תִּשִׁי וַתִּשְׁכַּח אֵל מִחֻלָּלָךְ:
19	And the LORD saw, and spurned, Because of the provoking of His sons and His daughters.	וַיִּגְלִי קָדָם יְיָ וַתִּקְרֹף רוּגְזִיהּ מִדְּאֲרִגְזֵיוּ קִדְמוֹתֵי בְנֵין וּבָנִין:	רביעי	וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנָּאץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו:
20	And He said: 'I will hide My face from them, I will see what their end shall be; For they are a very froward generation, Children in whom is no faithfulness.	וַאֲמַר אֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן גְּלִי קִדְמִי מָא יְהִי בְּסוֹפְהוֹן אֲרִי דָרָא דְּאֲשַׁנִּי אֲמוֹן בְּנִיָּא דְּלִית בְּהוֹן חִימְנוּ:	20	וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאָה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דוֹר תַּהֲפֹכֶת הִמָּה בָּנִים לֹא-אֱמֹן בָּם:
21	They have roused Me to jealousy with a no-god; They have provoked Me with their vanities; And I will rouse them to jealousy with a no-people; I will provoke them with a vile nation.	אֲמוֹן אֶקְנִיאוּ קִדְמִי בְּלֹא דְחֻלָּא אֲרִגְזֵיוּ קִדְמִי בְּטַעוֹתְהוֹן וְאִנָּא אֶקְנִינוּן בְּלֹא עִם בְּעַמָּא טַפְשָׁא אֲרִגְזֵינוּן:	21	הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל כַּעֲסוּנִי בַּהֲבִלְיָהֶם וְאֲנִי אֶקְנִיאֵם בְּלֹא- עִם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסֵם:
22	For a fire is kindled in My nostril, And burneth unto the depths of the nether-world, And devoureth the earth with her produce, And setteth ablaze the foundations of the mountains.	אֲרִי קָדִים תִּקְרֹף כְּאִישָׁא נֶפֶק מִן קִדְמִי בְּרִגְזִי שִׁרְצִי עַד שְׂאוּל אֲרַעֲיָתָא אֲסִיף אֲרַעָא וְעַלְלִיתָהּ שִׁרְצִי עַד סִיפֵי טוּרֵיָא:	22	כִּי-אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וַתִּיקַד עַד-שְׂאוּל תַּחֲתֵית וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וַתִּלְהַט מוֹסְדֵי הָרִים:
23	I will heap evils upon them; I will spend Mine arrows upon them;	אֲסִיף עֲלֵיהוֹן בִּישָׁן מִכְתָּשִׁי אֲשִׁיצִי בְּהוֹן:	23	אֲסַפֶּה עָלֵימוֹ רַעוֹת חֲצִי אֲכַלֶּה-בָּם:

(17) לא אלה. כתרגומו דלית צהון צרוף, חילו היה צהם צרוף לא היתה קנאה כפולה כמו עכשיו: חדשים מקרוב באו. אפילו האומות לא היו רגילים צהם (ספרי שח), נכרי שהיה רואה אותם היה אומר, זה צלם יהודי: לא שערות אבותיכם. לא יראו מהם, לא עמדה שערותם מפניהם, דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש צספרי (שס). ויש לפרש עוד, שערות, לשון ופערים רבדים (ישעיה יג, כה). שערות הם שדים, לא עשו אצותיכם שערות הללו: (18) חשי. תשכח. ורצותינו דרשו, כשצא להיטיב לכם, אחס מעיסינן לפניו ומחישים כחו מלהיטיב לכם (ספרי ש"ט): אל מחוללך. מוסיף מרחם, לשון וחולל חללות (תהלים כט, ט), חיל פולחן (שם מח, ז): (20) מה אחריתם. מה תעלה צהם צסופס: כי דור תהפוכות המה. מהפכין רצוני לכעם: לא אמון בם. אין גדולי נקרים צהם, כי הוריתם דרך טובה וסרו ממנה: אמון. לשון ויהי אמן (אסתר ז, ז), נודיטור"ה צלע". דבר אחר אמון, לשון אמונה כתרגומו, אמרו צסיני נעשה ונשמע, וצשעה קלה צטלו הצטחתם ועשו העגל: (21) קנאוני. הצעירו חמת: בלא אל. צדצר שאינו אלוה: בלא עם. צאומה שאין לה שם, שנאמר הן ארץ פסדים זה העם לא היה (ישעיה כג, יג), וצעשו הוא אומר צזוי חסה מאד (עזריה א, צ): בגוי נבל אכעסם. אלו הכופרים, וכן הוא אומר חמר קל צלצו צין אלהים (תהלים יד, א): (22) קדחה. צערה: ותיקד. צנס עד היסוד: ותאכל ארץ ויבולה. ארצנס ויצולה: וותלהט. ירושלים המיוסדת על ההרים, שנאמר ירושלם הרים צציב לה (שם קכה, צ):

24	The wasting of hunger, and the devouring of the fiery bolt, And bitter destruction; And the teeth of beasts will I send upon them, With the venom of crawling things of the dust.	מְזִי רָעָב וְלַחְמִי רֶשֶׁף וְקָטָב מְרִירִי וְשֹׁן־בְּהֵמָת אֲשֶׁלַח־בָּם עִם־חַמַּת זֹחֲלֵי עָפָר:	נְפִיחֵי כָפֶן וְאֹכִילֵי עוֹף וְכַתִּישֵׁי רוּחִיו בִּישִׁין וְשֹׁן חַיַּת בָּרָא אֲגָרִי בָהוֹן עִם חַמַּת תַּנִּינִיָּא דִּזְחָלִין בַּעֲפָרָא:
25	Without shall the sword bereave, And in the chambers terror; Slaying both young man and virgin, The suckling with the man of gray hairs.	מִחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אִימָה גַם־בְּחוּרֵי גַם־בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:	מִבְּרָא תִתְּכִיל חֶרֶבָא וּמִתַּנְיָא חֲרָגַת מוֹתָא אַף עוֹלִימִיָּהוֹן אַף עוֹלִימִתְהוֹן יִגְחִיָּהוֹן עִם סְבִיָּהוֹן:
26	I thought I would make an end of them, I would make their memory cease from among men;	אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבֵּיתָה מֵאֲנוּשׁ וְזָכְרָם:	אֲמַרְתִּי יַחּוּל רוּגְזִי עֲלֵיהוֹן וְאֲשִׁיצִינוֹן אֲבִטִּיל מִן בְּנֵי אֲנָשָׁא דוֹכְרָנְהוֹן:
27	Were it not that I dreaded the enemy's provocation, Lest their adversaries should misdeem, Lest they should say: Our hand is exalted, And not the LORD hath wrought all this.	לֹא־לִי כַעַס אוֹיֵב אֲגֹר פֶּן־יִנְכָּרוּ צָרֵינוּ פֶּן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ לָמָּה וְלֹא יִהְיֶה פָעַל כָּל־זֹאת:	אִלּוּ לֹא פֻּן רוּגְזָא דְשִׁנְאָה כְּנִישׁ דִּלְמָא יִתְרַבּ בְּעִיל דְּבָבָא דִּלְמָא יִימְרוּן יָדְנָא תְּקִיפַת לָנָא וְלֹא מִן קָדָם יִי הָנֹת כָּל דָּא:
28	For they are a nation void of counsel, And there is no understanding in them.	כִּי־גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:	אֲרִי עִם מֵאֲבָדֵי עֵיצָה אֲנִינוּ וְלִית בָּהוֹן סוּכְלָתָנוּ:

(23) אספה עליהם רעות. אחזיר רעה על רעה, לשון ספּו שָׁנָה על שָׁנָה (ישעיה כט, א), ספּות הָרוּה (לעיל כט, יח), עלוֹתִיקֶם ספּו על וְצִיקֶם (ירמיה ז, כה). דצר אחר, אספה, אכלה, כמו פָּן תִּסְפָּקָה (בראשית יט, טו): חצי אכלה בם. כל חצי אשלים זהם, וקללה זו לפי הפורענות לזכרה היא, חצי קלים והם אינם קלים:

(24) מזי רעב. אונקלוס תרגם נְפִיחֵי קָפֶן, ואין לי עד מוכיח עליו, ומשמּו של רצי משה הדרשן מטולושא שמעתי, שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על צִסְרו: מזי. לשון ארמי שער מְזִיָּא, דהוה מהפך צִמְזִיָּא (מגילה יח): ולחומי רשף. השדים נלחמו זהם, שנאמר וְגַדֵּי קֶשֶׁף יִגְדִּיָּהוּ עוֹף (איוב ה, ז), והם שדים: וקטב מרירי. וכריתות שד ששמו מרירי (פסחים קיא): קטב. כריתה, כמו יָהִי קָטָבָּד שְׂאוֹל (הושע יג, יד): ושן בהמות. מעשה היה, והיו הרחלים נושכין וממיתין (ספרי שכל): חמת זוחלי עפר. ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דצר המשפּף על העפר והולך:

(25) מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכלם חרב גייסות: ומחדרים אימה. כשצורח וגמלט מן החרב, חדרי לבו נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך זה. דצר אחר, ומחדרים אימה, שצצית תהיה אימת דָּצָר, כמו שנאמר פִּי עֲלֶה מְוֹת דְּחִלּוֹנֵינוּ (ירמיה ט, כ), וכן תרגם אונקלוס. דצר אחר מחוץ תשכל חרב, על מה שעשו בחולות, שנאמר וּמִסְפַּר חֲלוֹת יִרוּשָׁלַם שִׁמְשָׁם מִן־חֲלוֹת לְצִלָּת (שם יא, יג ספרי שם): ומחדרים אימה. על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר אֲשֶׁר זָקְנֵי צִית יִשְׁרָאֵל עֲשִׂים דְּחִלּוֹתֵי אִישׁ דְּחִלּוֹתֵי מִשְׁפָּתוֹ (יחזקאל ח, יג):

(26) אמרתי אפאיהם. אמרתי בצלי אפאה אותם, ויש לפרש אפאיהם אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר, ודוגמתו מזינו בעזרא, וּשְׁתַּן לָהֶם מִמְּלֻכּוֹת וּמִמְּמִים וּשְׁתַּלְקֶם לְפָתָה (נחמיה ט, כב), להפקר, וכן חזרו מנחם. ויש פותרים אותו כתרגומו, יחול רוגזי עליהן, ולא יתכן, שאם כן היה לו לכתוב אפאיהם, אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו אֲלֶאָרָךְ (ישעיה מה, ה), אֲלֶאָרָכֶם צִמּוּ פִי (איוב טו, ה), והאל"ף התיכונה אינה ראויה צו כלל, ואונקלוס תרגם אחר לשון הצרייתא השנויה בספרי (שכב), החולקת חיצה זו לשלשה חיצות, אמרתי אף אי הם, אמרתי צאפי אֲפִסָּם כאילו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם איה הם:

(27) לולי כעס אויב אגור. אם לא שכעס אויב כעס עליהם להשחית, ואם יוכל להם וישחיתם, יתלה הַגְדֵּלָה צו וצאלהיו ולא יתלה הַגְדֵּלָה צי, והזה שנאמר פן ינכדו צרימו. ינכרו הדצר לתלות גבורתם בנכרי שאין הגדולה שלו. פן ינכדו צרימו. ינכרו הדצר לתלות גבורתם בנכרי שאין הגדולה שלו.

29	If they were wise, they would understand this, They would discern their latter end.	לֹא חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יְבִינֻּ אֱלֹהֵי חֲכִימוֹ אֶסְתַּכְּלוּ בְּדָא סִבְרוּ מָא יְהִי בְּסוּפְהוֹן: לְאַחֲרֵיתָם:	חמישי
30	How should one chase a thousand, And two put ten thousand to flight, Except the Rock had given them over And the LORD had delivered them up?	אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם וּתְרֵין יַעֲרִקוּן לְרִבּוֹתָא אֶלְחִין תְּקִיפְהוֹן מְסֻרֵּנִין נִי אֲשַׁלִּימֵנִין:	30
31	For their rock is not as our Rock, Even our enemies themselves being judges.	כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאֵיבֵינוּ פְּלִיִּלִים: אֲרִי לֹא כְתוּקַפְנָא תוּקַפְהוֹן וּבַעֲלֵי דְבִבְנָא הֵווּ דִּיִּינָנָא:	31
32	For their vine is of the vine of Sodom, And of the fields of Gomorrah; Their grapes are grapes of gall, Their clusters are bitter;	כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדֵּמַת עֲמֹרָה עֲנַבְמוֹ עֲנַב־רוֹשׁ אֲשַׁכְּלֹת מְרֹרֶת לָמוֹ: אֲרִי כְפּוּרְעָנוֹת עֲמָא דְסֹדֶם כֶּסַּ פּוּרְעָנוּתְהוֹן וּלְקוּתְהוֹן כְּעַם עֲמֹרָה מִחֲתָהוֹן בִּישָׁן כְּרִישֵׁי חֲוִין וְתוֹשְׁלָמַת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְרוּתְהוֹן:	32
33	Their wine is the venom of serpents, And the cruel poison of asps.	חֲמַת תַּיִנָּם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹזֵר: הָא כְּמֶרֶת תַּיִנִּינָא כֶּסַּ פּוּרְעָנוּתְהוֹן וּכְרִישׁ פְּתָנֵי חֲוִין אֲכֹזְרָאִין:	33
34	'Is not this laid up in store with Me, Sealed up in My treasuries?	הֲלֹא־הוּא כְּמֶסַּ עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתַי: הֲלֹא כָל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלְן קְדָמִי גְנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרֵי:	34
35	Vengeance is Mine, and recompense, Against the time when their foot shall slip; For the day of their calamity is at hand, And the things that are to come upon them shall make haste.	לִי נָקֶם וְשָׁלֹם לְעֵת תְּמוּט רִגְלָם כִּי קְרוֹב יוֹם אִידָם וְחָשׁ עֲתֵדַת לָמוֹ: קְדָמִי פּוּרְעָנוּתָא וְנָנָא אֲשַׁלִּים לְעֵדָן דִּיגִלְוִין מֵאַרְעֵהוֹן אֲרִי קְרִיב יוֹם תִּבְרָהוֹן וּמִבַּע דַּעֲתִיד לְהוֹן:	35

(28) פון יאמרו ידנו רמה וגו'. כי אותו גוי אוצד עצות המה. ואין זהם תבונה. שאלו היו חכמים, ישכילו זאת איכה ירדוף וגו'.

(29) יבינו לאחריתם. יתנו לב להתבונן לסוף פורענותם של ישראל:

(30) איכה ירדוף אחד. ממנו אלף מִשְׁרָאֵל: אם לא כי צורם מכרם וד' הסגירם. מכרם ומסרם צידנו דילצר"ר כלע"ו:

(31) כי לא בצורנו צורם. כל זה היה להם לאויבים להצין, שהשם הסגירם ולא להם ולאליהם הנצחון, שהרי עד הנה לא יכלו כלום אליהם כנגד צורנו, כי לא פסלענו סלעם, כל צור שמקרא לשון סלע: ואויבינו פלילים. ועכשיו אויבינו שופטים אותנו, שהרי צורנו מכרנו להם. (ס"א הרי שצורנו מכרנו להם):

(32) כי מגפן סדום גפנם. מוסב למעלה, אמרתי בלצי אפליהם ואשצית זכרם, לפי שמעשיהם מעשה קדוש ועמורה: שדמות. שדה תבואה, כמו וּשְׁדָמוֹת לא עָשָׂה אֶלָּל (חצקוק ג, יז), בְּשִׁדְמוֹת קְדָרוֹן (מלכים-ב כג, ד): ענבי רוש. עשב מר: אשכולות מרורות למו. משקה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם, וכן תרגם אונקלוס וְשִׁלְמַת עוֹצְדֵיהוֹן כְּמִרְרוּתְהוֹן:

(33) חמת תנינם יינם. כתרגמו הא קמרת תנינא כס פורענותהו, הנה כמרירות נחשים כוס משתה פורענותם: וראש פתנים. כוסם, שהוא אכזר לשון, אויב אכזרי יצא ויפרע מהם:

(34) הלא הוא כמוס עמדי. כתרגמו, כצורים הם שסכחתי מעשיהם, כולם גנוזים ושמורים לפני: הלא הוא. פרי גפנם ותבואת שדמותם כמוס עמדי:

(35) לי נקם ושלם. עמי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם,

36 For the LORD will judge His people, And repent Himself for His servants; When He seeth that their stay is gone, And there is none remaining, shut up or left at large.	אָרִי יִדִּין יְיָ דִּינָא דְּעַמִּיה וּפְנִיָּעָנוּת עֲבָדָיו צְדִיקָא יִתְפַּרַּע אָרִי גְלִי קְדָמוּהִי דְּבַעֲדֵן דְּתַתְּשָׁף עֲלֵיהוֹן מִחַת שְׁנָאָה יְהוֹן מְטוּלְטָלִין וּשְׁבִיקִין:	כִּי־יִדִּין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עַבְדָּיו יִתְנַחֵם כִּי יֵרָאֶה כִּי־אָזְלָת יָד וְאִפְסָ עֲצוּר וְעָזוּב:
37 And it is said: Where are their gods, The rock in whom they trusted;	וַיִּמָּר אֵן דִּחְלַתְהוֹן תְּקִיפָא דִּחְוֹ רְחִיצִין בֵּיהּ:	וַאֲמַר אִי אֱלֹהֵיהֶמוּ צוּר חֲסִיו בּוֹ:
38 Who did eat the fat of their sacrifices, and drank the wine of their drink-offering? Let him rise up and help you, Let him be your protection.	דְּתִרְב נִכְסְתְּהוֹן הוּוּ אֲכָלִין שִׁתּוֹן חֲמֵר נִסְפִיהוֹן יְקוּמוֹן כְּעַן וַיִּסְעִדּוּנְכוֹן יְהוֹן עֲלִיכוֹן לְמִגִּין:	אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵיהֶמוּ יֵאָכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵיִן נְסִיכֶם יְקוּמוּ וַיַּעֲזְרְכֶם יְהִי עֲלִיכֶם סִתְרָה:
39 See now that I, even I, am He, And there is no god with Me; I kill, and I make alive; I have wounded, and I heal; And there is none that can deliver out of My hand.	חִזּוּ כְּעַן דְּאָנָּה אָנָּה הוּא וְלִית אֱלֹהִים בַּר מִנִּי אָנָּה מָמִית וּמְחִי מְחִינָא וְאַף מְסִינָא וְלִית מִן יְדִי מְשִׁיזִיב:	רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל:
40 For I lift up My hand to heaven, And say: As I live for ever,	אָרִי אֲתַקִּינִית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכִינָתִי וְאָמַרְתִּית קִיָּם אָנָּה לְעֶלְמִין:	כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יְדִי וְאָמַרְתִּי חִי אֲנִכִּי לְעֶלְמִם:

שם דבר, כמו וְשָׁלוֹם, והוא מגזרת וְהַדָּבָר אֵין צֶהֱם (ירמיה ה, יג), כמו וְהַדָּבָר. ואימתי אשלם להם: לעת תמוש רגלם. כְּשֶׁתֵּמַס זכות אבותם שהם כְּמוֹכִין עֲלֵיו: כי קרוב יום אידם. כשארצה להציא עליהם יום אידם, קרוב ומוזמן לפני להציא על ידי שלוחים הרבה: וחדש עתדות למו. ומהר יצאו העתידות להם: וחדש. כמו יִמְהַר יְחִישָׁה (ישעיה ה, יט). עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתבא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתי מראש, מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיצאו עליהם ככלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה, וְהָיָה כִּי יֵצְאוּ עֲלֵיךָ כָּל הַדָּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה וגו' (לעיל ל, ה) וְשָׂבָה ה' קִלְקִיף קַת צְבוּתָךְ וגו' (שם ג):

(36) כי ידין ה' עמו. כשישפוט אותם ציטורין הללו האמורים עליהם, כמו פִּי צָם קָדִין עַמִּים (איוב לו, לא), כי זה אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו פִּי תִצָּאֵךְ אֶל הָאָרֶץ (ויקרא כה, ז), כשיצאו עליהם משפטים הללו, ויתנחם הקד"ה על עצדיו לשוֹב ולרחם עליהם: יתנחם. לשון הפך מחשבה, להיטיב או להרע: כי יראה כי אזלת יד. כשיראה כי יד האויז הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עָזוֹר וְעוֹזוֹ: עצור. נוסע ע"י עוֹזֵר ומושל שיעזור בהם: עזוב. ע"י עוזב. עוזר, הוא המושל העוזר בהם שלא ילכו מפוזרים בלחץ על האויז, בלשון לע"י מיינטינדו"ר. עזור, הוא הנוסע במעזור המושל. עוזב, מחזק, כמו וַיַּעֲזֹב יְרוּשָׁלַם עַד הַחֹמָה (נחמיה ג, ח), אֵיךְ לֹא עָזָבָה עִיר תְּהִלָּה (ירמיה מט, כה). עזור, מייטונדי"ר. עוזב, אינפולרי"ד:

(37) ואמר. הקד"ה עליהם: אי אלהימו. עבדות אלילים שעבדו: צור חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והלנה, כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה:

(38) אשר חלב זבחימו. היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריצין לפנייהם ושותין יין נסיכס: יהי עליכם סתרה. אותו הנזיר יהיה לכם מחסה ומסתור:

(39) ראו עתה. הצינו מן הפורענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידִי: אני אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מידי מציל. הפושעים בִּי:

(40) כי אשא אל שמים ידי. כי בחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשנעיה: ואמרתי חי אנכי. לשון שנעיה הוא, [כמו סי

41 If I whet My glittering sword, And
My hand take hold on judgment; I
will render vengeance to Mine
adversaries, And will recompense
them that hate Me.

אם על חד תרין כחיו בךקא
מסוף שמיא ועד סוף שמיא
תתגלי חרבי ותתקף בדינא
ידי אתיב פורענותא לשנאי
ולבעלי דבכי אשלים:

41 אם־שנותי ברק חרבי ותאתי
במשפט ידי אשיב נקם לצרי
ולמשנאי אשלים:

42 I will make Mine arrows drunk
with blood, And My sword shall
devour flesh; With the blood of the
slain and the captives, From the
long-haired heads of the enemy.'

ארני גררי מדמא וחרבי
תקטיל בעממא מדם קטילין
ושבן לאעדא פתרין מריש
שנאה ובעיל דבבא:

42 אשכיר חצי מדם וחרבי
תאכל בשר מדם חלל ושביה
מראש פרעות אויב:

43 Sing aloud, O ye nations, of His
people; For He doth avenge the
blood of His servants, And doth
render vengeance to His adversaries,
And doth make expiation for the
land of His people.

שבחו עממא עמיה ארי
פורענות עבדוהי צדיקא
יתפרע ופורענותא יתיב
לשנאוהי וכפר על ארעיה
ועל עמיה:

43 הרנינו גוים עמו כי דם־עבדיו
יקום ונקם ישיב לצרי וכפר
ארמתו עמו: (פ)

אני נאם ה' אם לא פאשר דצרכס צאני (צמדבר יד, כח), אף כאן אני נשבע חי אנכי:
(41) אם שנותי ברק חרבי. אם אשנן את להצ חרבי, כמו למען יהיה לה צק (יחזקאל כא, טו) פלנדו"ר: ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים צאני שהרעו לכם, אשכר אני קנפתי מעט והמה עזר לרעה (זכריה א, טו). ד"א, ותאחז ידי את מדת המשפט, להחזיק זה ולנקום נקם: אשיב נקם וגו'. למדו רבותינו צאגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז צמשפט ידי, לא כמדת זשור ודס מדת הקצ"ה, מדת זשור ודס זורק חץ ואינו יכול להשיבו, והקצ"ה זורק חציו ויש צידו להשיבן כאילו זוחזן צידו, שהרי צרק הוא חלו, שנאמר כאן צרק חרבי ותאחז צמשפט ידי, והמשפט הזה לשון פורענות הוא צלע"ז יושטנא"ה:
(42) אשכיר חצי מדם. האויב: וחרבי תאכל בשר. זשורס: מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דס חללי (ס"א חללי דס) ישראל וצדיה ששצו מהס: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרוצות האויב, כי כשהקצ"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עונס ועונות אצותיהם, מראשית פרנא שפרצו צישראל:
(43) הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישצחו האומות את ישראל, ראו מה שצחה של אומה זו, שדצקו צהקצ"ה ככל התלאות שעצרו עליהם ולא עזוהו, יודעים היו צטוצו וצשצחו: כי דם עבדיו יקום. שפיכות דמיהם כמשמעו: ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר מנצחם לשממה תהיה וקדום למדצר שממה תהיה מממס צני יהודה (ויאל ד, יט), ואומר מממס אשיך יעקב וגו' (עוצדיה א, י): וכפר אדמתו עמו. ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעצרו עליהם ושעשה להם האויב: וכפר. לשון רצוי ופיוס, כמו אכפרה קניו (צראשית לצ, כא), אכניגיה לרוגזיה: וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו, עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר קצית ה' ארץך (תהלים פה, צ), צמה רצית ארץך, שצק שצית יעקב (שס). צפנים אחרים היא נדרשת צספרי (שכו), ונחלקו צה רצי יהודה ורצי נחמיה, רצי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורצי נחמיה דורש כולה כנגד האומות, רצי יהודה דורשה כלפי ישראל, אמרתי אפאיהם כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת. כי גוי אוצד עזות המה, אצדו תורתי שהיא להם עצה נכונה. ואין צהם צצונה, להצצונן איכה ירדוך אחד מן האומות אלף מהם, אם לא כי צורס מכרס. כי לא כצורנו צורס, הכל כמו שפירשתי עד תכליתו. ורצי נחמיה דורשה כלפי האומות עוצדי אלילים, כי גוי אוצד עזות המה, כמו שפירשתי תחלה עד ואויצינו פלילים: כי מזבן סדום גפנם. של אומות עוצדי אלילים: ומשדמת עמורה וגו'. ולא ישימו לצס לתלות הגדולה צי: ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לולי כעס אויב אגור על ישראל, להרעילם ולהמריס, לפיכך אשכלות מרוצות למו, להלעיט אותם על מה שעשו לצני: חמת תנינים יינם. מוכן להשקותם על מה שעושין להם: כמור עמדי. אותו הכוס שנאמר פי כוס צניד ה' וגו' (תהלים עה, ט): לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר פרמקנה קגל (ישעיה כו, ו): כי ידין ה' עמו. צלשון זה משמש כי ידין צלשון דהא, ואין ידין לשון יסורין, אלא כמו כי יריצ את ריבס מיד עושקיהם, כי יראה כי אולת יד וגו'. ואמר אי אלהימו. האויב יאמר אי אלהימו של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגידר את הפרוכת (גיטין נו:), כענין שנאמר וקרא אצבתי וקכסה צושא האמרה אלי אי ה' אלהיך (מיכה ז, י): ראו עתה כי אני וגו'. אז יגלה הקצ"ה ישועתו ויאמר, ראו עתה כי אני אני הוא, מאתי צאת עליהם הרעה, ומאתי תצא עליהם הטובה: ואין מידי מציל. מי שיציל אתכם מן הרעה אשר אציא עליכם: כי אשא אל

44	And Moses came and spoke all the words of this song in the ears of the people, he, and Hoshea the son of Nun.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן־נוּן:	סביעי
45	And when Moses made an end of speaking all these words to all Israel,	וַיִּכְלַ מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:	45
46	he said unto them: 'Set your heart unto all the words wherewith I testify against you this day; that ye may charge your children therewith to observe to do all the words of this law.	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁמּוּ לִבְבְּכֶם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוּם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:	46
47	For it is no vain thing for you; because it is your life, and through this thing ye shall prolong your days upon the land, whither ye go over the Jordan to possess it.'	כִּי לֹא־דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם וּבְדַבְּרֵי הַזֶּה תִּאָּרְכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)	47
48	And the LORD spoke unto Moses that selfsame day, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:	מפטיר

שמים ידי. כמו כי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כחרגומו, אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל שכן שגבור מלמעלה וחלש מלמטה: ידי. מקום שכינתי, כמו איש על ידו (במדבר ז, יז), והיה בידי להפרע מכס, אבל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממנהר לפרוע לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת בידי להפרע מן המתים ומן החיים, מלך בשר ודם שהוא הולך למות ממנהר נקמתו להפרע בחייו, כי שמא ימות הוא או אויבו, ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו, אבל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם, אפרע בזמנתי: אם שנותי ברק חרבי. הרבה אם יש שאינם תלויין, כשאשגן צרק חרבי ותאחז במשפט ידי וכו', כמו שפירשתי למעלה:

(44) הוא והושע בן נון. שבת של דיון גי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה (סוטה יג:), העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים ראש, ולמה קוראו כאן הושע, לומר שלא זזה דעתו עליו, שאע"פ שניתנה לו גדלה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו (ספרי שלד):

(46) שימו לבבכם. צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר בן אדם ראה צעניק ודאן גיך שָׁמַע וְשִׁים לִקְדוֹגוֹ (יחזקאל מ, ד), הרי דברים קל וחומר, ומה תצנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים להבין, דברי תורה שהן כהררין התליון בשערה על אחת כמה וכמה:

(47) כי לא דבר רק הוא מכם. לא לחנם אתם יגיעם זה, כי הרבה שזר תלוי זה, כי היא חייכם. דבר אחר, אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין בו מתן שכר, תדע לך שכן אמרו וְאִחֻת לִזְטָן תִּמְנָע (בראשית לו, כב), וְתִמְנָע הָיְתָה פִּילָגָשׁ וגו' (שם יז), לפי שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה, הלאי ואהיה פילגשו, וכל כך למה, להודיע שזכו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאווים לידבק בזרעו:

(48) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח צעקס היום הזה בָּא נֹחַ וגו' (שם יז, יג), במראית אורו של יוס, לפי שהיו בני דורו אומרים, בכן וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו ליכנס בתביעה, ולא עוד, אלא אנו נוטלין כשילין וקדומות ומצקעין את התיבה, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש

<p>49 'Get thee up into this mountain of Abarim, unto mount Nebo, which is in the land of Moab, that is over against Jericho; and behold the land of Canaan, which I give unto the children of Israel for a possession;</p>	<p>עֲלֵה אֶל־הָרֹם הָעֵבְרִים הַזֶּה הֲרִנְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִיחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחֻזָּה:</p>	<p>49</p>
<p>50 and die in the mount whither thou goest up, and be gathered unto thy people; as Aaron thy brother died in mount Hor, and was gathered unto his people.</p>	<p>וּמֹת בְּהָרֹם אֲשֶׁר אֲתָה עֹלָה שָׁמָּה וְהֵאָסַף אֶל־עַמֶּיךָ כְּאֲשֶׁר־מָת אַהֲרֹן אַחִיךָ בְּהָרֹם הַהוּא וַיֵּאָסַף אֶל־עַמּוֹ:</p>	<p>50</p>
<p>51 Because ye trespassed against Me in the midst of the children of Israel at the waters of Meribath-kadesh, in the wilderness of Zin; because ye sanctified Me not in the midst of the children of Israel.</p>	<p>עַל דִּשְׁקָרְתוֹן בְּמִיַּמְרֵי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מַצֹּת רָקִם מִדְּבָרָא דְּצִין עַל דְּלֹא קִדִּישְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>51</p>
<p>52 For thou shalt see the land afar off; but thou shalt not go thither into the land which I give the children of Israel.'</p>	<p>כִּי מִמְּגֹד תִּרְאֶה אֶת־הָאֶרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>	<p>52 פסוקים יג</p>

The Haftarah is II Samuel 22:1 – 22:51 on page 177. This Haftara is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara on page 176.

זידו כח למחות יבא וימחה, במזרים נאמר צֶעַקס הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיָא ה' (שמות יב, נח), לפי שהיו מזרים אומרים, בןך וכך אם אנו מרגישין בהם אין אנו מניחין אותן לנאח, ולא עוד, אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין בהם, אמר הקב"ה, הריני מוסיאן בחצי היום, וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה, אף כאן במיתתו של משה נאמר צעצס היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים, בןך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוסיאנו ממזרים, וקרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום וכו':

(50) כאשר מת אהרן אחיך. באותה מיתה שראית וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי, וראה בנו בכבודו, א"ל משה, אהרן אחי, עָלָה למטה, ועלה, פשוט ידיך, ופשט, פשוט רגליך, ופשט, עזוס עיניך, ועזס, קמוץ פיך, וקמוץ והלך לו, אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו:

(51) על אשר מעלתם בי. גרמתם למעול בי: על אשר לא קדשתם אותי. גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם וְדִצְקָסם אֶל הַסֵּלַע (במדבר כ, ח), והם הכוהו, והוצרכו להכותו פעמים, ואלו דצרו עמו ונתן מימיו בלא הכאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים, ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקיים מצות בוראו, אנו לא כל שכן:

(52) כי מנגד. מרחוק: תראה וגו'. כי אם לא תראנה עכשיו לא תראנה עוד בחיך: ושמה לא תבוא. וידעתי כי חביבה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה:

XXXIII	And this is the blessing wherewith Moses the man of God blessed the children of Israel before his death.	וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:	וזאת הברכה כז
2	And he said: The LORD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them.	וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינִי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִתֵּר פָּאֲרָן וְאַתָּה מוֹרֵבֶתת קָדֵשׁ מִיְמִינִי (כ') אַשְׁדֶּת) [ק' אֵשׁ דָּת] לָמוֹ:	2
3	Yea, He loveth the peoples, All His holy ones—they are in Thy hand; And they sit down at Thy feet, Receiving of Thy words.	אֵף חִבֵּב עַמִּים כָּל־קְדוּשָׁיו בְּיָדְךָ וְהֵם יֹשְׁבוּ לְרַגְלְךָ יִשָּׂא מִדְּבָרֶיךָ:	3
4	Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob.	תוֹרָה צִוִּיתָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב:	4
5	And there was a king in Jeshurun, When the heads of the people were gathered, All the tribes of Israel together.	וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ בְּהַתְּאֶסְף רָאשֵׁי עַם יַחַד שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל:	5

- (1) וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתתו (ספרי שמז), שאם לא עכשיו אימתי:
- (2) ויאמר ה' מסיני בא. פסח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל (ספרי שמג) ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר, כדאי הם אלו שחול עליהם צרכה: מסיני בא. יאל לקראתם כשצאו להתייצב בתחמת ההר, כחתן היוצא להקציל פני כלה, שנאמר לקראת ה' (שמות יט, יז) למדנו שיצא כנגדם: וזרח משעיר למו. שפתח לצני עשו שיקבלו את התורה ולא ראו (ספרי שמג): הופיע. להם: מדה פארן. שהלך שם ופתח לבני ישראל שיקבלו ולא ראו (שם): ואתה. לישראל: מרבבות קדש. ועמו מקמת רבבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רובם, ולא כדרך צער ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ציוס חופתו: אש דת. שהיתה כחוצה מאז לפניו צאש שחורה על גבי אש לבנה, נתן להם כלות כחב יד ימינו. דבר אחר, אש דת, כתרומה, שנתנה להם מתוך האש:
- (3) אף חובב עמים. גם חבה יתירה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוב עס, שהרי צנימין לצדו היה עמיד להוולד כשאמר הקב"ה ליעקב גוי וקהל גוים יקרה ממך (בראשית לה, יא): כל קדשיו בידך. נפשות הנדיקים גנוזות אמו, כענין שנאמר, וקרה נפש אלני קרובה צרור הסיים את ה' ה' (שמואל א' כה, כט): והם תבו לרגלך. והם ראויים לך, שהרי תכו עזמן לתוך תחמת ההר לרגלך צניי, תכו לשון פועלו, והתפועו לתוך מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו עליהם עול תורתך: המ"ס צו קרוב ליסוד, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (צמד צו, פט), וקאשמע את מדבר אליו (יחזקאל כ, ז), כמו מתדבר אלי, אף זה מדברתיך, מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם טישפורפלידור"ש בלע"ז, ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דברך, והמ"ס צו שמוש משמעת לשון מן. דבר אחר, אף חבב עמים, אף בשעת חבתן של אומות העולם, שהראית להם פנים שחוקות ומסרת את ישראל צידם: כל נדיקיהם וטוביהם דקין צך ולא משו מאחריך, ואתה שומרם: והם תבו לרגלך. והם מתמנעים ומתכנסים לתחת כלך: ישא מדברותיך. מקבלין גורותיך ודמותיך בשמחה. ואלה דבריהם:
- (4) תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזניה ולא נעזבה:
- (5) ויהי. הקצ"ה: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: ראשי. כמו כי תשא את ראש (שמות ל, יז), ראיון אלו שאזכרם. דבר אחר, בהתאסף. בהתאסף יחד באגודה אחת ושלוש צניהם,

6	Let Reuben live, and not die In that his men become few.	יְחִי רְאוּבֵן וְלֹא יָמָת וְיִהְיֶה מִתּוֹ תִּנְיָא לֹא יָמוּת וְיִקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אֶחְסֶנְתְּהוֹן בְּמִנְיָנְהוֹן:	יְחִי רְאוּבֵן וְלֹא יָמָת וְיִהְיֶה מִתּוֹ מִסְפָּר: (ס)	6
7	And this for Judah, and he said: Hear, LORD, the voice of Judah, And bring him in unto his people; His hands shall contend for him, And Thou shalt be a help against his adversaries.	וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר קְבִיל יְיָ צְלוֹתֶיהָ דִּיהוּדָה בְּמִפְקֵיהָ לְקַרְבָּא וּלְעֵמִיּה תִּתִּיבְנֶיהָ בְּשָׁלֹם יְדוּחֵי יַעֲבֹדֶן לִיה פּוֹדְעָנוּתָא מִשְׁנְאוּחֵי וְסָעִיד מִבְעִיל דְּבִקְבָא הָיוּ לִיה:	וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאֶל-עַמּוֹ תִּבְיָאֵנוּ יְדִיּוֹ רַב לֹא וְעֹזֶר מִצָּרָיו תִּתֶּינָה: (פ)	7
8	And of Levi he said: Thy Thummim and Thy Urim be with Thy holy one, Whom Thou didst prove at Massah, With whom Thou didst strive at the waters of Meribah;	וּלְלֹוֹי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא אֶלְבִּישָׁתָא לְגִבֹּר דְּאַשְׁתַּכַּח חֲסִידָא קְדָמָךְ דְּנִסִּיתָהּ בְּנִסִּיתָא וְהָיוּ שְׁלֹים בְּחִנְתָּהּ עַל מִי מִצְוֶתָא וְאַשְׁתַּכַּח מִהֵימָן:	וּלְלֹוֹי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא לְאִישׁ חֲסִידָךְ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמִסָּה תִּרְיֶבְהוּ עַל-מִי מְרִיבָה:	שני
9	Who said of his father, and of his mother: 'I have not seen him'; Neither did he acknowledge his brethren, Nor knew he his own children; For they have observed Thy word, And keep Thy covenant.	דְּעַל אָבוּהֵי וְעַל אִמֵּיהָ לֹא רָחִים כִּד חֲבֹו מִן דִּינָא וְאַפִּי אֲחוּהֵי וּבְנוּהֵי לֹא נָסִיב אָרִי נָטְרוּ מִטְּרַת מִימְרָךְ וּקְיָמָךְ לֹא אֲשִׁנְיָאוּ:	הָאָמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת-אָחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת-בָּנָיו לֹא יָדָע כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ:	9

הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם:

(6) יחי ראובן. צעולם הזה: ואל ימות. לעולם הצא. שלא יזכר לו מעשה בזה: ויחי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וישפכ את בלעה, ויהיו בני יעקב שנים עשר (בראשית לה, כב), שלא ילא מן המנין:

(7) וזאת ליהודה. סמן יהודה לראובן, מפני שניהם הודו על קלקול שבדים שנאמר אשך תכמים גידו וגו' (איוב טו, יח) לכה לגדס וגו' ולא עזרך פתוקס (שם יט) ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: צבא קמא צב) של מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בצרון, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר וקטרת אתי לאצי כל הימים (בראשית מד, לב), אמר משה, מי גרם לראובן שידה, יהודה וכו': שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): ידיו רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו: ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד ויעקב יהושפט וה' עזרו (דברי הימים ב יח, לא). דבר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמוז צרכה לשמעון מתוך צרכותיו של יהודה (ספרי שמח), ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר מקבל בני יהודה נחלת בני שמעון (יהושע יט, ט) (ומפני מה לא ייחד לו צרכה בפני עצמו, שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשמים, כ"ב באגדת תהלים (מדרש תהלים ז, ג)):

(8) וללוי אמר. ועל לוי אמר: תומיך ואוריך. כלפי שכניה הוא מדבר: אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם שאר המלינים: תריביו וגו'. כתרומו. דבר אחר תריביו על מי מריבה, נקפיקס לו לצוא בעלילה, אם משה אמר שקעו נא המרים (במדבר כ, י) אהרן ומרים מה עשו:

(9) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו צעגל ואמרתו מי לה' אלי (שמות לב, כו), נאספו אלי כל בני לוי, וזויתם להרוג את אבי אמו והוא מישראל, או את אחיו מאמו או בן בתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אביו ממנו ואחיו מאביו וכן בניו ממנו, שהרי לויים הם, ומשפט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר כל בני לוי (שם): כי שמרו אמרתך. לא יהיה לך אלהים אחרים: ובריתך ינצורו. צרית מילה, שאותם שנולדו במדבר, של ישראל לא מלו את בנייהם, והם היו מוליך ומלין את בנייהם, (ס"א אותם שנולדו במדבר, שישאל לא מלו את בנייהם והם היו מוליך):

10	They shall teach Jacob Thine ordinances, And Israel Thy law; They shall put incense before Thee, And whole burnt-offering upon Thine altar.	יִוְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמֹו קְטֹוֶרֶת בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:	10
11	Bless, LORD, his substance, And accept the work of his hands; Smite through the loins of them that rise up against him, And of them that hate him, that they rise not again.	בָּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעָל יָדָיו תִּרְצֶנָּה מִחֵץ מְתַנִּים קִמּוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מִן־יְקוֹמוֹן: (ס)	11
12	Of Benjamin he said: The beloved of the LORD shall dwell in safety by Him; He covereth him all the day, And He dwelleth between his shoulders.	לְבִנְיָמִן אָמַר יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטָּח עָלָיו חֲפֶה עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: (ס)	12
13	And of Joseph he said: Blessed of the LORD be his land; For the precious things of heaven, for the dew, And for the deep that coucheth beneath,	וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרָכַת יְהוָה אֲרֶצּוֹ מִמְּגֵד שָׁמַיִם מִטֶּל וּמִתְהוֹמוֹת רִבְצֵת תַּחַת:	שלישי
14	And for the precious things of the fruits of the sun, And for the precious things of the yield of the moons,	וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרָכַת יְהוָה אֲרֶצּוֹ מִמְּגֵד שָׁמַיִם מִטֶּל וּמִתְהוֹמוֹת רִבְצֵת תַּחַת:	14
15	And for the tops of the ancient mountains, And for the precious things of the everlasting hills,	וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קֶדֶם וּמִמְּגֵד גְּבְעוֹת עוֹלָם:	15

(10) יורו משפטיך. ראויין אלו לך: וכליל. עולה (יומא כו).
(11) מחץ מתננים קמיו. מחץ קמיו מכת מתננים, כענין שנאמר ומתקנים קמיו (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי וצניי להלחם עם היונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב צני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רצבות, לכן נאמר בך ה' חילו ופועל ידיו תרצה: ומשנאו מן יקומו. מחץ קמיו ומשנאו מהיות להם תקומה:
(12) לבנימין אמר. לפי שצרכת לוי בעצדת הקרצנות, ושל בנימין בצנין בית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה צנוי בחלקו, שנאמר וימאס בצלל יוסף וגו' (שם עח, סז), ולפי שצית עולמים חצי משילה, לכן הקדים בנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנצחנה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר: ובין כחפיו שכן. צגוצה ארצו היה בית המקדש צנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטס (יומא לא), ושם היה דעתו של דוד לצנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים (וצחים נד), אמרי נחתי ביה פורתא משום דכתיב וצין כחפיו שכן, אין לך נאה צשור יותר מכתפיו:
(13) מברכת ה' ארצו. שלא היתה צנחלת השצטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: מוגד. לשון עדינים ומקס: ומתהום. שהתהום עולה ומלחלת אותה מלמטה. אמה מואל בכל השצטים צרכתו של משה מעין צרכתו של יעקב:
(14) וממגד תבואות שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות: גרש ירחים. יש פירות שהלצנה מנשלחן, ואלו הן קשואין ודלועין. דבר אחר, גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחודש לחודש:
(15) ומראש הררי קדם. ומצרכת מראשית צישול הפירות, שהרריה מקדימין לצכר צישול פירותיהם. דבר אחר, מגיד

- 16 And for the precious things of the earth and the fulness thereof, And the good will of Him that dwelt in the bush; Let the blessing come upon the head of Joseph, And upon the crown of the head of him that is prince among his brethren.
- 17 His firstling bullock, majesty is his; And his horns are the horns of the wild-ox; With them he shall gore the peoples all of them, even the ends of the earth; And they are the ten thousands of Ephraim, And they are the thousands of Manasseh.
- 18 And of Zebulun he said: Rejoice, Zebulun, in thy going out, And, Issachar, in thy tents.
- 19 They shall call peoples unto the mountain; There shall they offer sacrifices of righteousness; For they shall suck the abundance of the seas, And the hidden treasures of the sand.
- וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמִלֵּאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנְהַתְּבוֹאֲתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נָזִיר אָחִיו:
- וּמִטֹּב אֶרֶץ וּמִלֵּאָה רַעִי לִיהַ דְּשִׁכְנִיתִיהָ בְּשִׁמְיָא וְעַל מִשְׁהָ אֲתִגְלִי בְּאַסְנָא יִיתָן כָּל אֱלִין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף גּוֹבְרָא פְּרִישָׁא דְאַחֻוּי:
- רִבְא דְבִנְהֻי זִינָא לִיהַ וּגְבוּרָן אֲתַעֲבִידָא לִיהַ מִן קֳדָם דְּתוֹקְפָא וְרוּמָא דִּילִיהַ בְּגִבּוּרְתִּיהָ עִמְמִיָּא יִקְטִיל פְּחָדָא עַד סִיפֵי אֶרֶץ וְאַנּוּן רַבּוּתָא דְּבֵית אֲפֶרַיִם וְאַנּוּן אֲלִפִּיָּא דְּבֵית מְנַשֶּׁה:
- וּלְזִבּוּלֹן אָמַר שְׂמַח זְבוּלֹן בְּצֵאתָךְ וְיִשָּׁשְׁכֶר בְּאַהֲלִיךָ:
- וּלְזִבּוּלֹן אָמַר חֲדֵי זְבוּלֹן בְּמִפְקָךְ לְאַחָא קְרָבָא עַל בַּעֲלֵי דְבִבְכָךְ וְיִשְׁשַׁכֶּר בְּמַחְכָךְ לְמַעַבְד זְמַנִּי מוֹעֲדִיָּא בִירוּשָׁלַם:
- עַמִּים הֲרִי־יִקְרְאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי־צֶדֶק כִּי שִׁפְעַ עַמִּים יִנָּקוּ וּשְׁפָנֵי טַמְוֵנֵי חוֹל: (ס)
- שְׁבִטִיָּא דִּישְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְפַּנְשׁוּן תַּמָּן יִכְסֹון נִכְסֵת קוּדְשִׁין לְרַעְנָא אַרִי נִכְסֵי עִמְמִיָּא יִכְלוּן וְסִימָן דְּמִטְמָרן בְּחָלָא מִתְגַּלְן לְהוֹן:

שקדמה צריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואין פוסקות מעורר הגשמים: (16) ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מצורכת מרצונו ונחת רוחו של הקב"ה, הנגלה עליה תחלה בסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שצמקרא: תבואתה. צרכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. שהופרש מאחיו צמכירמו: (17) בכור שורו. יש צבור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר אף אני צבור אֶתְגַּהו (תהלים פט, כח), וכן צני צברי יִשְׂרָאֵל (שמות ד, כז): בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שכתו קשה כשור לכבש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו, שנאמר וְנִסְתָּה מִהוֹדֶךָ עָלָיו (צמדז כז, כ): וקרני ראם קרניו. שור כמו קשה ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כמו קשה, נתן ליהושע כחו של שור ויופי קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחווה בארץ ישראל, שחשבה לכולם היא, שנאמר נָתַלְתָּ צְנִי לְצִדְאוֹת גוֹיִם (ירמיה ג, יט): והם רבבות אפרים. אותם המנוגחים הם הרצוצות שהרג יהושע שצא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון צמדין, שנאמר וְצִמַח וְלָמַעַע צִמְקָךְ רֹגוֹ (שופטים ח, י): (18) ולזבולן אמר. אלו חמשה שבטים שצרך באחרונה, וזבולן גד דן נפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהצבירם, לפי שהיו חלשים שצכל השבטים, הם הם שהוליך יוסף לפני פרעה, שנאמר וּמִקְנֵה אֶחָיו לָקַח מִמֶּשֶׁה הַנָּשִׁים (צראשית מז, ז), לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. וזבולן ויששכר עשו שותפות, וזבולן לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות, ומשחקר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים צמורה, לפיכך הקדים וזבולן ליששכר, שחורמו של יששכר על ידי וזבולן היתה: שמח זבולן בצאתך. הנלח בצאתך לסחורה: ויששכר. הנלח בישיבת אהליך למורה לישב ולעבד שנים ולקצוה חדשים כמו שנאמר וּמִצְנֵי יִשְׂשַׁכֶּר יוֹדְעֵי צִיָּה לְעֵתִים רָאשֵׁיָם מֵאֲתָם (דברי הימים א יב, לג), ראשי סנהדראות היו עוסקים צכך. ועל פי קביעות עתיהם ועצוריהם:

20	And of Gad he said: Blessed be He that enlargeth Gad; He dwelleth as a lioness, And teareth the arm, yea, the crown of the head.	וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ הַבְּרִיךְ דֹּאֲפַתִּי לְגַד כְּלִבְיָא שְׁכֵן וְטַרְף זְרוּעַ אֶף- עִם מַלְכִּין:	וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מִרְתִּיב גֹּד כְּלִבְיָא שְׁכֵן וְטַרְף זְרוּעַ אֶף- קִדְקֵד:	20
21	And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the LORD, And His ordinances with Israel.	וַאֲתִקְבַּל בְּקֶדְמִיתָא דִּילִיָּה אַרְי תַּמָּן בְּאַחְסִנְתִּיה מִשָּׁה סְפָרָא רְבָא דִּישְׂרָאֵל קְבִיר הוּא נִפְק וְעָאֵל בְּרִישׁ עֲמָא זִכְוֵן קִדָּם יְיָ עֲבַד וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל:	וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ כִּי-שֵׁם חִלְקֵת מִחֶקֶק סָפוֹן וַיָּתֵא רֵאשִׁי עִם צִדְקַת יְהוָה עֲשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם-יִשְׂרָאֵל: (ס)	21
22	And of Dan he said: Dan is a lion's whelp, That leapeth forth from Bashan.	וּלְדָן אָמַר דָּן תְּקִיף כְּגֹוֹר אַרְיָן אֶרְשִׁיה שְׂתִיָּא מִן נַחְלִיָּא דְּנִגְדִּין מִן מַחְבֵּן:	וּלְדָן אָמַר דָּן גֹּוֹר אֶרְיָה יִזְנֵק מִן-הַבָּשָׁן:	חמישי
23	And of Naphtali he said: O Naphtali, satisfied with favour, And full with the blessing of the LORD: Possess thou the sea and the south.	וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׂבַע רַעְוָא וּמְלִי בְּרַכָּן מִן קִדָּם יְיָ מַעֲרַב יָם גְּיִיסָר וְדִרְוֹמוּהִי יִירַת:	וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׂבַע רַצֹּון וּמְלָא בְּרַכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה: (ס)	23

(19) עמים. של שבטי ישראל: הר יקרא. להר המוריה יאספו, כל אסיפה ע"י קריאה היא, ושם יזכו צְרִיגְלִים וצחי נדק: כי שבע ימים יינקו. יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסוק בצורה: ושפני טמוני חול. כסויי טמוני חול, טְרִית וחלון וזוכים לצנה היוצאים מן הים ומן החול, וזחלקו של יששכר וזבולן היה, כמ"ש במסכת מגילה (ו), וצבון עם חָרָף נִפְשׁוֹ לְמוֹת (שופטים ה, יח), משום דנִפְסָלִי עַל מְרוֹמֵי אֶדָה (שם), שהיה מתרעס וצבון על חלקו, לאחי נחת שדות וכרמים וכו': ושפני. לשון כסוי, כמו שנאמר וַיִּסְפֹּן אֶת הַבָּיִת (מלכים"א ו, ט), וַסְפֹּן צֶאֱרָז (שם ז, ג), ותרגומו ומטלל ככורי (ס"א בכורי) ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, ע"י פרקמטיא של וזבולן, תגרי אומות העולם באים אל ארזא, והוא עומד על הֶסְפֶּר, והם אומרים, הואיל וננטערנו עד כאן, נלך עד ירושלים ונראה מה יראה של אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של זה לא כאלוהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים, אין אומה כשרה כזו ומתגייסין שם, שנאמר שם יזכו וצחי נדק: כי שבע ימים יינקו. וצבון ויששכר, הים נותן להם ממון בשפע:

(20) ברוך מרחיב גוד. מלמד, שהיה תחומו של גוד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לֶסְפֶּר, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לֶסְפֶּר צריכים להיות גבורים: וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיהם היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת:

(21) וירא ראשית לו. ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם נחלתו חלקת שדה קצורת מחוקק, והוא משה: ספון. אותה חלקה, ספונה וטמונה מכל צריה, שנאמר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ (לקמן לד, ו): ויתא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלון כבוש הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר וְאֶסֶם פַּעֲזָרוֹ תְּלוּזִים לִפְנֵי חֲטִיקָם וְגו' (לעיל ג, יח): צדקת ד' עשה. שהאמינו דצריהם, ושמרו הצטחם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויתא משה, ראשי עם. נדקת ה' עשה. על משה אמר:

(22) דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לֶסְפֶּר, לפיכך מושלו כאריות: יזנק מן הבשן. כתרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לָשֶׁם, שהיא בחלקו של דן, שנאמר וַיִּקְרָא לָלָשֶׁם דָּן (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילומו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונות מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, וצאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונות מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמייאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, וצא מהצפון לדרום וקָלָה בַקָּה ים המלח, שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר וַיֵּצֵא גִבּוֹל צִי דָן מִקָּדֵם וַיַּעֲלוּ צִי דָן וַיִּלְחֲמוּ עִם לָשֶׁם וְגו' (שם), יצא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחול בו:

(23) שבע רצון. שהיתה ארזו שבעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל חָסֶם

24	And of Asher he said: Blessed be Asher above sons; Let him be the favoured of his brethren, And let him dip his foot in oil.	וְלֹאֲשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר יְהִי רַצוֹן אֶחָיו וְטָבַל בַּשֶּׁמֶן יְהִי רַגְלוֹ: וְלֹאֲשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ אֲמַר בְּרִיךְ מִבְּרָכָה בְּנֵי אֲשֶׁר יְהִי רַצוֹן לְאֶחָיו וַיִּתְּרָבָא בְּתַפְנוּקֵי מֶלֶכִּין:
25	Iron and brass shall be thy bars; And as thy days, so shall thy strength be.	בְּרִזְלִים וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלָה וְכִימִיךָ דְּבַאֲדָה: תְּקִיף כְּבִרְזֵלָא וְכִנְחָשָׁא בֵּית מוֹתְבָדָה וְכִימִי עוֹלִימוֹתָהּ תוֹקְפָהּ:
26	There is none like unto God, O Jeshurun, Who rideth upon the heaven as thy help, And in His excellency on the skies.	אֵין כָּאֵל יִשְׁרוּן רֶכֶב שָׁמַיִם בְּעִזְרוֹתָהּ וּבְגִאוֹתָהּ שָׁחֲקִים: לֵית אֱלֹהָ אֱלֹהָ אֱלֹהָ דִּישְׂרָאֵל דְּשָׁכִינְתִּיהּ בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָהּ וְתוֹקְפִיהּ בְּשָׁמַיָא שְׁמַיָא:
27	The eternal God is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy.'	מְעִנָה אֱלֹהֵי קֹדֶם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיהּ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמַד: מְדוּרָה אֱלֹהָ דְּמִלְקַדְמִין דְּבִמְיִמְרִיהּ אֲתַעְבִּיד עֲלֵמָא וְתַרְיָךְ מִן קִדְמָךְ שְׁנָאָה וְאָמַר שִׂיִּצִי:
28	And Israel dwelleth in safety, The fountain of Jacob alone, In a land of corn and wine; Yea, his heavens drop down dew.	וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל: וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁרָאֵל לְרוּחָן בְּלַחְוִידִיהוֹן כְּעֵין בְּרַכְתָּא דְּבִרְיִכְנוֹן יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן בְּאֶרֶץ עֲבָדָא עֲבוּר וְחִמְרָא אֶף שְׁמַיָא דְּעִלְיָהוֹן יִשְׁמְשׁוּנוֹנוֹן בְּטָלָא:

דדרומה (צ"ק פא): לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון זווי, כמו עלה רש (לעיל א, כא), והטעם שלמעלה צרי"ש מוכיח, כמו ירש, ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שְׁמַעָה, יְדַעָה, קִלְקָה, לְקַחָה, אף כאן ירשה לשון זווי, ובמסורת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון זווי דטעמיהו מלעיל:

(24) ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך ככל השצטים שנתצרך צבנים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוי אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אֲנִיִּיקִינוֹן וְצִקְלָאוֹת, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר, יהי רצוי אחיו, שהיו צנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים (ח"א ז, לא) הוא חָצִי צִקְלָוֹת, שהיו צנותיו נאות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: וטובל בשמן רגלו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פִּילִמְיוֹקְטוֹס אחד וכו' (ספרי שנה), כדאיחא צמנחות (פה):

(25) ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויצים ליכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים וצריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, ברזל ונחשת מנעליך, ארצכם נעולה בהרים שחוצצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימך דבאך. וכימך שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואבים וזבים ומחמוטטים. דבר אחר, וכימך דבאך, וכימך שהם טובים לך כמנין ימך, כל הימים אשר אחס עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מצורכת בצפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקולנ"ט, הכסף והזהב קָלָה מהם שהם מציבות אותם לארצכם:

(26) אין באל ישורון. דע לך ישורון, שאין כאל בכל אלהי העמים, ולא כצורך צורם: רוכב שמים. הוא אותו אלוה שצעורך, ובגאותו הוא רוכב שחקים:

(27) מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וצירר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגזרתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזעזעו וכחם חלש מפניו, לעולם אימת הגזרה על הנמוך, והוא שהכח והגזרה שלו צעורך: ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך השמד אותם: מענה. כל חיצה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א צסופה (יצמות יג):

Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the LORD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.

טובך ישראל לית דכותך
עמא דפוך קניה מן קדם יי
תקור בסעדך ודמן קדמוהי
נצחון גברותך ויתכדבון סנאך
לך ואת על פרקת צורי
מלכיהון תדרוך:

אשריך (בספרי תימן אשריך
באלף גדולה) ישראל מי
כמוד עם נושע ביהודה מגן
עזרך ואשר חרב גאותך
ויכששו איביך לך ואתה
על-במותימו תדרוך: (ס)

And Moses went up from the plains of Moab unto mount Nebo, to the top of Pisgah, that is over against Jericho. And the LORD showed him all the land, even Gilead as far as Dan;

וסליק משה ממישריא דמואב
לטורא דנבו ריש דמתא דעל
אפי יריחו ואחזייה יי ית כל
ארעא ית גלעד עד דן:

ויעל משה מערבית מואב אל-
הר נבו ראש הפסגה אשר על-
פני יריחו ויראהו יהוה את-כל-
הארץ את-הגלעד עד-דן:

and all Naphtali, and the land of Ephraim and Manasseh, and all the land of Judah as far as the hinder sea;

וית כל נפתלי וית ארע
אפרים ומנשה וית כל ארע
יהודה עד ונא מערבא:

ואת כל-נפתלי ואת-ארץ
אפרים ומנשה ואת כל-ארץ
יהודה עד הים האחרון:

and the South, and the Plain, even the valley of Jericho the city of palm-trees, as far as Zoar.

וית דרומא וית מישרא בקעת
יריחו קרית דקליא עד
צוער:

ואת-הנגב ואת-הכר בקעת
יריחו עיר התמרים עד-צוער:

And the LORD said unto him: 'This is the land which I swore unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, saying: I will give it unto thy seed; I have caused thee to see it with thine eyes, but thou shalt not go over thither.'

ואמר יי ליה דא ארעא
דסיימית לאברהם ליצחק
וליעקב למימר לבנה אתננה
אחזייה בעיניך ויתחן לא
תעבר:

ויאמר יהוה אליו זאת הארץ
אשר נשבעתי לאברהם
ליצחק וליעקב לאמר לזרעה
אתננה הראיתיך בעיניך
ושמה לא תעבר:

(28) בטח בדד. כל יחיד ויחיד, איש תחת גופו ותחת חלמיתו מפוזרין, ואין צריכין להתאסף ולישז יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו ויעינו פועל הדין (במדבר יא, ז), כעין הזכרה שזכר יעקב, לא כדד שומר ירמיה דד יצחקי (ירמיה טו, ז), אלא כעין הצטחה שהצטיח יעקב, והיה הלהים עמם והשיז אחסך אל ארץ אלמיתם (בראשית מח, כא): יערפו. יטופו: אף שמיז יערפו טל. אף זכרנו של יצחק נוספת על זכרנו של יעקב, ויטן לך הלהים מטל השמים וגו' (שם כו, כח): (29) אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הזכרות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, קלל דבר הכל שלכם: אשריך ישראל מי כמוד. תשועתך זה אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרב גאותך: ויכששו איביך לך. כגון הגזעונים שזכרו מארץ חמוקה מאלד צאו עזדיך וגו' (יהושע ט, ט): ואתה על במותימו תדרוך. כענין שנאמר שימו את רגליכם על גוארי המלכים הלה (שם י, כד):

(1) מערבית מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה צפסיעה אחת (סוטה יג): את כל הארץ. הראה את כל ארץ ישראל פלוגה, והמזיקין העתידים להיות מזיקין לה: עד דן. הראה בני דן עוזדים עבודה זרה שנאמר ויקימו להם בני דן את הפסל (שופטים יח, ז), והראהו שמשון שעתיד לנחם ממנו למושיע:

(2) ואת כל נפתלי. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו דבורה וזרק מקדש נפתלי, נלחמים עם סיסרא וחילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצם בשלומה וחורבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שזא מאפרים, וגדעון שזא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: ואת כל ארץ יהודה. בשלומה וחורבנה, והראהו מלכות בית דוד ונחשונים: עד הים האחרון. ארץ המערב בשלומה וחורבנה. דבר אחר אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים:

(3) ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר ויעלו צנגב ויצא עד קצרין (במדבר יג, כה): ואת הכבר. הראהו שלמה יוטן כלי בית המקדש, שנאמר כצפר הירץ ינקם המלך צמעצה האדמה (מלכים א, ז, מו):

5	So Moses the servant of the LORD died there in the land of Moab, according to the word of the LORD.	וַיָּמָת מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה: וּמִיַּת תָּמֹן מֹשֶׁה עֶבְדָּא דִּי בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב עַל מִימְרָא דִּי:
6	And he was buried in the valley in the land of Moab over against Beth-peor; and no man knoweth of his sepulchre unto this day.	וַיִּקְבְּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קִבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וַיִּקְבֹּר יְתִיָּה בַּחֲלָתָא בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אָנָּשׁ יֵת קִבּוּרְתִּיהָ עַד יוֹמָא הַדִּין:
7	And Moses was a hundred and twenty years old when he died: his eye was not dim, nor his natural force abated.	וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כָהֲתָה עֵינּוֹ וְלֹא־נָס לִחָה: וּמֹשֶׁה בֶּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין כַּד מִית לֹא כָהֲת עֵינֶיהָ וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקְרָא דְאַפּוּהִי:
8	And the children of Israel wept for Moses in the plains of Moab thirty days; so the days of weeping in the mourning for Moses were ended.	וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְּכִי אָבֵל מֹשֶׁה: וַיִּבְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּמִישְׁרֵיָא דְּמוֹאָב תְּלָתִין יוֹמִין וּשְׁלִימוֹ יוֹמֵי בְּכִיתָא אָבֵלָא דְּמֹשֶׁה:
9	And Joshua the son of Nun was full of the spirit of wisdom; for Moses had laid his hands upon him; and the children of Israel hearkened unto him, and did as the LORD commanded Moses.	וַיְהִי־שֹׁשֶׁן בֶּן־נֹון מְלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וַיְהִי־שֹׁשֶׁן בֶּר נֹון אֶתְמְלִי רוּחַ חֲכָמָה אֲרִי סָמַךְ מֹשֶׁה יֵת יְדוּתֵי עֲלוּתֵי וְקַבִּילוֹ מִפִּיה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמָא דְּפָקִיד יֵת מֹשֶׁה:
10	And there hath not arisen a prophet since in Israel like unto Moses, whom the LORD knew face to face;	וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים: וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה דְּאֶתְגַּלִּי לִיהּ יֵת אַפִּין בְּאַפִּין:

- (4) לאמר לזרעך אתגננה הראיתך. כדי שחלך ותאמר לאזניהם ליחזק וליעקב, שזועה שנשבע לכס הקצ"ה קיימה, וזהו לאמר, לכן הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימן עד שתראה אותם נטועים וקבועים זה, וחלך ותגיד להם:
- (5) וימת שם משה. אפשר משה מת וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר המורה חסר כלום, והוא אומר לקוח את ספר המורה הזה (לעיל לא, כו), אלא הקצ"ה אומר, ומשה כותב דְּקָמַע (בצא בחרט טו). על פי ה'. בנשיקה (שס יז):
- (6) ויקבור אותו. הקצ"ה בנכדו (סוטה יד). רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלשה אתינן שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיוצא בו ציוס מלאת ימי נזרו ציא אֲתוֹ (במדבר ו, יג), הוא מביא את עצמו, כיוצא בו והשיאו אוֹקָס עוֹן אֲשָׁמָה (ויקרא כג, טז), וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מוֹלִי בֵּית פְּעוֹר. קברו היה מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור (שס), וזה אחד מן הדברים שנזכרו בערב שבת צִין השמשות (אבות פ"ה מ"ו):
- (7) לא כהתה עינו. אף משמת: ולא נס לחה. לחלומית שבו, לא שלט בו רקצון ולא נהפך תואר פניו:
- (8) בני ישראל. הזכרים, אבל נזכרין, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום צִין איש לרעהו וצִין אשה לבעלה, נאמר כל צִית שְׁקָלָל (במדבר כ, כט), זכרים ונקבות:
- (10) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לנזוגס בו ומדבר אליו בכל עת שרואה, כענין שנאמר וְעָפָה אֶעֱלֶה אֶל ה' (שמות לב, ל), עמדו וְאֶשְׁמָעָה מִה יִקְוֶה ה' לָקֵם (במדבר ט, ח):

<p>11 in all the signs and the wonders, which the LORD sent him to do in the land of Egypt, to Pharaoh, and to all his servants, and to all his land;</p>	<p>לְכָל-הָאֲתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַח יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לַפַּרְעֹה וּלְכָל-עַבְדָּיו וּלְכָל-אֶרֶצוֹ:</p>	<p>11</p>
<p>12 and in all the mighty hand, and in all the great terror, which Moses wrought in the sight of all Israel.</p>	<p>וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>מא פסוקים</p>

The Haftarah is Joshua 1:1 – 1:18 on page 181. Sepharadim read Joshua 1:1 – 1:9.

חזק חזק ונתחזק

(12) ולכל היד החזקה. שקבל את המורה בלוחות צידיו: ולכל המורא הגדול. נסים וגזירות שצמדצר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנשאו לצו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר וְאֶשְׁצָרֵם לְעֵינֶיךָ (דברים ט, יז), והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אֲשֶׁר שָׁצַרְפָּ (שמות לד, ח), יישר כחך ששצרת (שבת פז):

עשרת הדברות והאזינו

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים
אַחֲרָיִם עַל-פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְכָל
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָדָשׁ פֶּקֶד עֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשֹׂאֵי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי
וּלְשֹׂמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה
אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא: שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֵׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה
אֹתָהּ וּבִנְיָהּ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כָּמוֹךָ וְזָכַרְתָּ כִּי-עַבְדְּךָ הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס) כִּבְדֹּךָ
אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטִב לְךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) לֹא תִרְצָח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא-תַעֲנֶה בְּרֵעֶךָ עֵד שׁוֹא: וְלֹא תַחֲמֹד אִשֶּׁת רֵעֶךָ (ס) וְלֹא תִתְּאוּף בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ
וְאִמָּתוֹ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (ס)

האזינו

Ha'azinu is printed here in the 70-line layout found in Ashkenazic and Sephardic Sifrei Torah. Yemenite Sifrei Torah and the Aleppo Codex have a 67-line layout.

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:
תִּזְלַל כְּטַל אִמְרֵתִי
וּכְרִבִּיבִים עַל-יַעֲשֹׁב:
הִבּוּ גִדְל לֹאֲלֵהִינוּ:
כִּי כָל-דֹּרְכָיו מִשְׁפָּט
צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא:
דֹּר עֲקָשׁ וּפְתִלְתֵּל:

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה
יַעֲרֹף כְּמָטָר לִקְחֵי
כְּשֹׁעִירָם עַל-יְדֵשָׁא
כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא
הַצִּוֹר תָּמִים פֶּעֶלּו
אֵל אֲמוּנָה וְאֵין עֹל
שַׁחַת לוֹ לֹא בָּנִיו מוֹמָם

ה לִיהְיֶה תִגְמְלוּ-זֹאת
 הָלוֹא-הוּא אָבִיךָ קִנְיָה
 זָכַר יְמוֹת עוֹלָם
 שָׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ
 בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹיִם
 יִצְבַּב גְּבֻלַּת עַמִּים
 כִּי חָלַק יְהוָה עִמּוֹ
 יִמְצֵאֵהוּ בָּאָרֶץ מִדְבָּר
 יִסְבְּכֶנּוּהוּ יִבּוֹנְנֶהוּ
 כְּנֹשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ
 יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ
 יִהְיֶה בְּדָד יִנְחֶנּוּ
 יִרְכְּבֵהוּ עַל- (כ' במוֹת) [ק' בְּמָתִי] אֶרֶץ
 וַיִּנָּקֵהוּ דָּבֶשׁ מִסְּלַע
 חָמָאֵת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן
 וְאֵילִים בְּנִי-בָשָׁן וְעֵתוּדִים
 וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתַּה-חֶמֶר:
 שְׂמֵנֶת עֲבִית כִּשְׂיֹת
 וַיִּנָּבֵל צֹרֶר יִשְׁעָתוּ:
 בַּתוֹעֵבָת יִכְעִסְהוּ:
 אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם
 לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם:
 וַתִּשְׁכַּח אֵל מַחֲלָלָה:
 מִכַּעַס בְּגִיו וּבִנְתָיו:
 אֶרְאֶה מָה אַחֲרֵיתָם
 בָּנִים לֹא-אֲמֵן בָּם:
 כַּעֲסוֹנִי בַּהֲבִלֵיהֶם
 בְּגִיו נָבֵל אֲכַעִסֶם:
 וַתִּיקַד עַד-שָׂאוֹל תַּחֲתֵית
 וַתִּלְהֹט מוֹסְדֵי הָרִים:
 חֲצִי אֲכַלֶּה-בָּם:
 וְקָטַב מִדִּירֵי
 עַם-חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפְרַיִם:

עַם נָבֵל וְלֹא חֲכָם
 הוּא עֹשֶׂה וַיִּכְנַנְךָ:
 בֵּינוּ שָׁנוֹת דֹּר-דֹּר
 זִמְנִיךָ וַיֹּאמְרוּ לָךְ:
 בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם
 לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 יַעֲקֹב חָבֵל נִחֲלָתוֹ:
 וּבִתָּהּ יִלַּל יִשְׁמֹן
 יִצְרָנָהּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ:
 עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹק
 יִשְׁאַחֵהוּ עַל-אֲבֹתָיו:
 וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶד:
 וַיֹּאכֵל תְּנוּבָת שָׂדֵי
 וַיִּשְׁמֵן מִחֲלָמִישׁ צֹרֶר:
 עַם-חֲלָב כָּרִים
 עַם-חֲלָב כְּלִיֹּת חֲטָה
 וַיִּשְׁמֵן יִשְׂרָאוֹן וַיִּבְעֹט
 וַיִּטַּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ
 יִקְנֹאֵהוּ בְּזָרִים
 יִזְבַּחַו לַשָּׁדִים לֹא אֱלֹהִי
 חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ
 צֹרֶר יִלְדֶּךָ תִּשִּׁי
 וַיִּרְא יְהוָה וַיִּנְאֹץ
 וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָנַי מֵהֶם
 כִּי דֹר תַּחֲפֹכֶת הִמָּה
 הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל
 וְאֲנִי אֲקִנְיָאֵם בְּלֹא-עֵם
 כִּי-אֵשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי
 וַתֹּאכֵל אֶרֶץ וַיִּבְלָה
 אֲסִפָּה עֲלִימוֹ רַעוֹת
 מִזֵּי רָעַב וּלְחָמִי רִשָּׁף
 וְשֹׁן-בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח-בָּם
 מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב

וּמַחְדָּרִים אִמָּה
 יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיבָה:
 אֲשֶׁר־יִתֶּה מֵאֲנוּשׁ זָכָר:
 פֶּן-יִנָּכְרוּ צָרִימוֹ
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל-זֹאת:
 וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:
 יִבְיִנוּ לְאַחֲרֵיתָם:
 וּשְׁנַיִם יִנָּסוּ רִבְכָּה
 וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:
 וְאִבְיָנוּ פְּלִילִים:
 וּמִשְׁדַּמַּת עֲמֶרְהָ
 אֲשֶׁכֶּלֶת מִרְרַת לָמוֹ:
 וְרֹאשׁ פִּתְּנִים אֲכֹזֶר:
 חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתַי:
 לַעֲתַת תָּמוּשׁ רִגְלָם
 וְחֹשׁ עֲתֶדֶת לָמוֹ:
 וְעַל-עֲבָדָיו יִתְּנָחֶם
 וְאַפֶּס עֲצוּר וְעֶזֶב:
 צוּר חֲסִיו בּוֹ:
 יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
 וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי
 מִחֲצֵתִי וְאִנִּי אֶרְפָּא
 כִּי-אֲשֶׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי
 אִם-שְׁנוּתִי בִּרְקַח חֲרָבִי
 אֲשִׁיב נָקֵם לְצָרִי
 אֲשֶׁפִיר חֲצִי מִדָּם
 מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה
 תִּרְגְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ
 וְנָקֵם יִשִּׁיב לְצָרָיו

גַּם-בְּחֹר' גַּם-בְּתוּלָה
 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם
 לְוִלִי כַּעַס אוֹיֵב אֶגּוֹר
 פֶּן-יִאֲמְרוּ יִדְּנוּ רָמָה
 כִּי-גֹוִי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה
 לֹו חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת
 אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלָּה
 אִם-לֹא כִי-צוּרָם מְכָרָם
 כִּי לֹא כְּצוּרָנוּ צוּרָם
 כִּי-מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם
 עֲנִבְמוּ עֲנִב־רוּשׁ
 חֲמַת תַּנִּינִם יִינָם
 הֲלֹא-הוּא כָּמֶס עֲמָדִי
 לִי נָקֵם וְשָׁלֵם
 כִּי קְרוֹב יוֹם אִידָם
 כִּי-יִדְּיִן יִהְיֶה עִמּוֹ
 כִּי יִרְאֶה כִּי-אֲזִלַּת יָד
 וְאֲמַר אִי אֶלְהִימוֹ
 אֲשֶׁר חֲלָב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ
 יִקְוִמוּ וַיַּעֲזְרָכֶם
 רָצוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
 אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:
 וְאֲמַרְתִּי חִי אֲנֹכִי לְעֹלָם:
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי
 וְלִמְשָׁנָאִי אֲשָׁלֵם:
 וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר
 מִרֹאשׁ פִּרְעוֹת אוֹיֵב:
 כִּי דָם-עֲבָדָיו יִקְוִם
 וְכִפֹּר אֲדַמְתּוֹ עִמּוֹ:

הפטרות

הפטרת דברים

The Haftarah is Isaiah 1:1 – 1:27.

חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל-
יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אֲחָז
יְחִזְקִיָּהוּ מְלָכֵי יְהוּדָה:

1:1 The Vision of Isaiah the son of Amoz, which he saw concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uzziah, Jotham, Ahaz, and Hezekiah, kings of Judah.

שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהָאֲרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר
בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי:

2 Hear, O heavens, and give ear, O earth, For the LORD hath spoken: Children I have reared, and brought up, And they have rebelled against Me.

יָדַע שׁוֹר קִנְיָהוּ וַחֲמֹר אֲבוֹס בְּעָלָיו
יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עָמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן:

3 The ox knoweth his owner, And the ass his master's crib; But Israel doth not know, My people doth not consider.

הָיוּ גֹי חַטָּא עִם כָּבֵד עֹזֵן זָרַע מְרָעִים
בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת-יְהוָה נֶאֱצְּרוּ אֶת-
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אַחֲרָיו:

4 Ah sinful nation, A people laden with iniquity, A seed of evil-doers, Children that deal corruptly; They have forsaken the LORD, They have contemned the Holy One of Israel, They are turned away backward.

עַל מָה תִּכּוּ עוֹד תוֹסִיפוּ סָרָה כָּל-רֹאשׁ
לְחָלִי וְכָל-לֵב דָּוִי:

5 On what part will ye yet be stricken, Seeing ye stray away more and more? The whole head is sick, And the whole heart faint;

מִכַּף-רֶגֶל וְעַד-רֹאשׁ אֵין-בּוֹ מָתָם פָּצַע
וַחֲבוּרָה וּמָכָה טָרִיָּה לֹא-זָרוּ וְלֹא חִבְּשׁוּ
וְלֹא רִפְּקָה בַשֶּׁמֶן:

6 From the sole of the foot even unto the head There is no soundness in it; But wounds, and bruises, and festering sores: They have not been pressed, neither bound up, Neither mollified with oil.

אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם שָׂרָפוֹת אֵשׁ
אֲדַמְתֶּכֶם לְנֹגְדֶכֶם זָרִים אֹכְלִים אֹתָהּ
וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכַת זָרִים:

7 Your country is desolate; Your cities are burned with fire; Your land, strangers devour it in your presence, And it is desolate, as overthrown by floods.

וְנוֹתָרָה בַּת-צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְּכָרֶם כְּמִלּוּנָה
כְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה:

8 And the daughter of Zion is left As a booth in a vineyard, As a lodge in a garden of cucumbers, As a besieged city.

לִוְלִי יְהוָה צָבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד
כְּמַעֲט כְּסָדָם הָיִינוּ לַעֲמָרָה דְּמִינוּ: (פ)

9 Except the LORD of hosts Had left unto us a very small remnant, We should have been as Sodom, We should have been like unto Gomorrah.

שִׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה קְצִינֵי סָדָם הָאֲזִינוּ
תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמָּרָה:

10 Hear the word of the LORD, Ye rulers of Sodom; Give ear unto the law of our God, Ye people of Gomorrah.

לְמַה-לִּי רַב-זִבְחֵיכֶם יֹאמַר יְהוָה
שִׁבְעָתִי עֹלֹת אֵילִים וַחֲלֵב מְרִיאִים וְדָם
פָּרִים וּכְבָּשִׁים וְעֵתוּדִים לֹא חִפָּצְתִּי:

11 To what purpose is the multitude of your sacrifices unto Me? Saith the LORD; I am full of the burnt-offerings of rams, And the fat of fed beasts; And I delight not in the blood Of bullocks, or of lambs, or of he-goats.

כִּי תָבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת
מִיָּדְכֶם רָמַס חֲצָרַי:

12 When ye come to appear before Me, Who hath required this at your hand, To trample My courts?

לֹא תוֹסִיפוּ הֵבִיא מִנַּחַת־שָׁוָא קִטְרֶת
תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וּשְׁבַת קָרָא מִקְרָא
לֹא־אוּכַל אֲנִי וְעֲצֻרָה:

13 Bring no more vain oblations; It is an offering of abomination unto Me; New moon and sabbath, the holding of convocations— I cannot endure iniquity along with the solemn assembly.

חֲדָשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נַפְשִׁי הֵיוּ עָלַי
לְטָרַח נִלְאִיתִי נֶשֶׂא:

14 Your new moons and your appointed seasons My soul hateth; They are a burden unto Me; I am weary to bear them.

וּבִפְרֹשְׁכֶם כַּפֵּיכֶם אֶעֱלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם
כִּי־תִרְבוּ תַפְלָה אֵינְנִי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים
מִלָּאוּ:

15 And when ye spread forth your hands, I will hide Mine eyes from you; Yea, when ye make many prayers, I will not hear; Your hands are full of blood.

רְחֹצוּ הִזְכּוּ חֲסִירוֹ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְּגֵד
עֵינִי חֲדְלוּ הָרַע:

16 Wash you, make you clean, Put away the evil of your doings From before Mine eyes, Cease to do evil;

לִמְדוֹ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ
שִׁפְטוֹ יָתוֹם רִיבוֹ אֶלְמָנָה: (ס)

17 Learn to do well; Seek justice, relieve the oppressed, Judge the fatherless, plead for the widow.

לְכוּ־נָא וְנוֹכַחַה יֹאמֶר יְהוָה אִם־יִהְיוּ
חַטָּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כְּשֶׁלֶג וּלְבִינוֹ אִם־יֵאָדִימוּ
כְּתוֹלַע כְּצֶמֶר יִהְיוּ:

18 Come now, and let us reason together, Saith the LORD; Though your sins be as scarlet, They shall be as white as snow; Though they be red like crimson, They shall be as wool.

אִם־תֵּאָבִו וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ:

19 If ye be willing and obedient, Ye shall eat the good of the land;

וְאִם־תִּמָּאֲנוּ וּמְרִיתֶם חֶרֶב תֹּאכְלוּ כִּי פִי
יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

20 But if ye refuse and rebel, Ye shall be devoured with the sword; For the mouth of the LORD hath spoken.

אֵיכָה הִיָּתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נְאֻמָּנָה מִלְּאֲתֵי
מִשְׁפָּט צָדֵק יֵלִין בָּהּ וְעֵתָה מִרְצָחִים:

21 How is the faithful city Become a harlot! She that was full of justice, Righteousness lodged in her, But now murderers.

כֶּסֶף הָיָה לְסִיגִים סָבָאךָ מִחֹל בְּמִים:

22 Thy silver is become dross, Thy wine mixed with water.

שָׂרִיף סוֹרְרִים וְחֲבֵרֵי גִבּוֹרִים כָּלֹל אֶתְבּ
שָׁחַד וְרֹדֵף שְׁלֵמָנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבֹא אֲלֵיהֶם: (ס)

23 Thy princes are rebellious, And companions of thieves; Every one loveth bribes, And followeth after rewards; They judge not the fatherless, Neither doth the cause of the widow come unto them.

לָכֵן נֹאֵם הָאֱדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֱבִיר
יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֶם מִצָּרֵי וְאֶנְקָמָה מֵאוֹיְבָי:

24 Therefore saith the Lord, the LORD of hosts, The Mighty One of Israel: Ah, I will ease Me of Mine adversaries, And avenge Me of Mine enemies;

וְאֶשְׁיֵבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאַצְרָף כֶּבֶד סִיגֶיךָ
וְאַסִּירָה כָּל־בְּדִילֶיךָ:

25 And I will turn My hand upon thee, And purge away thy dross as with lye, And will take away all thine alloy;

וְאִשְׁבֶּה שְׁפֹטֶיךָ כְּבִרְאשְׁנָה וַיַּעֲצִיף
כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי־כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצְדִּיקָה
קִרְיַת נֶאֱמָנָה:

26 And I will restore thy judges as at the first, And thy counsellors as at the beginning; Afterward thou shalt be called The city of righteousness, The faithful city.

צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וּשְׁבִיהָ בַצְדָקָה:

27 Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness.

הפסרת ואתחנן

The Haftarah is Isaiah 40:1 – 40:26.

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם:

XL:1 Comfort ye, comfort ye My people, saith your God.

דַּבְּרוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי
מָלְאָה צָבָאָה כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לָקְחָה
מִיַּד יְהוָה כָּפָלִים בְּכָל־חַטָּאתֶיהָ: (ס)

2 Bid Jerusalem take heart, and proclaim unto her, that her time of service is accomplished, that her guilt is paid off; that she hath received of the LORD'S hand double for all her sins.

קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פָּנֵי דֶרֶךְ יְהוָה וַיִּשְׂרוּ
בַּעֲרֻכָּה מִסָּלָה לֵאלֹהֵינוּ:

3 Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way of the LORD, make plain in the desert a highway for our God.

כָּל־גֵּיא וְנָשָׂא וְכָל־הָר וּגְבָעָה יִשְׁפָּלוּ
וְהָיָה הָעֵקֶב לְמִישׁוֹר וְהָרְקָסִים לְבָקְעָה:

4 Every valley shall be lifted up, and every mountain and hill shall be made low; and the rugged shall be made level, and the rough places a plain;

וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו
כִּי פִי יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

5 And the glory of the LORD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the LORD hath spoken it.'

קוֹל אֹמֵר קָרָא וְאֹמֵר מָה אֶקְרָא כָּל־
הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל־חֲסֵדוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה:

6 Hark! one saith: 'Proclaim!' And he saith: 'What shall I proclaim?' 'All flesh is grass, And all the goodness thereof is as the flower of the field;

יִבֶּשׂ חֲצִיר נִבֵּל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נִשְׁבָּה
בּוֹ אֶכֶן חֲצִיר הָעָם:

7 The grass withereth, the flower fadeth; Because the breath of the LORD bloweth upon it— Surely the people is grass.

יִבֶּשׂ חֲצִיר נִבֵּל צִיץ וְדִבְר־אֱלֹהֵינוּ יָקוּם
לְעוֹלָם: (ס)

8 The grass withereth, the flower fadeth; But the word of our God shall stand for ever.'

עַל הַר־גִּבְעָה עָלִי־לְךָ מִבְּשֶׁרֶת צִיּוֹן
הָרִימִי בִפֶּה קוֹלְךָ מִבְּשֶׁרֶת יְרוּשָׁלַם
הָרִימִי אֶל־תִּירְאִי אֹמְרִי לְעָרֵי יְהוּדָה
הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם:

9 O thou that tellest good tidings to Zion, Get thee up into the high mountain; O thou that tellest good tidings to Jerusalem, Lift up thy voice with strength; Lift it up, be not afraid; Say unto the cities of Judah: 'Behold your God!'

הִנֵּה אֲדֹנָי יְהוָה בְּחֹזֶק יָבוֹא וְזָרְעוֹ מִשְׁלָה
לּוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו:

10 Behold, the Lord GOD will come as a Mighty One, And His arm will rule for Him; Behold, His reward is with Him, And His recompense before Him.

כִּרְעָה עֲדָרוּ יִרְעָה בְּזִרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יִנְהַל: (ס)

11 Even as a shepherd that feedeth his flock, That
gathereth the lambs in his arm, And carrieth them in
his bosom, And gently leadeth those that give suck.

מִי־מִדַּד בְּשַׁעְלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּכְּנֶן
וְכָל בְּשָׁלֵשׁ עֶפְרָה הָאָרֶץ וְשָׁקֵל בַּפֶּלֶס
הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנִים:

12 Who hath measured the waters in the hollow of his
hand, And meted out heaven with the span, And
comprehended the dust of the earth in a measure,
And weighed the mountains in scales, And the hills
in a balance?

מִי־תִכְּנֶן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ
יִוְדִיעֵנִי:

13 Who hath meted out the spirit of the LORD? Or who
was His counsellor that he might instruct Him?

אֶת־מִי נִוְעַץ וַיְבִינֵהוּ וַיְלַמְּדֵהוּ בְּאַרְחֵ
מִשְׁפָּט וַיְלַמְּדֵהוּ דַּעַת וַיְדַרְךְ תְּבוּנוֹת
יִוְדִיעֵנִי:

14 With whom took He counsel, and who instructed
Him, And taught Him in the path of right, And
taught Him knowledge, And made Him to know the
way of discernment?

הֵן גּוֹיִם כְּמֶר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזִנִּים
נִחְשְׁבוּ הֵן אֲנִים כְּדָק יִטּוֹל:

15 Behold, the nations are as a drop of a bucket, And are
counted as the small dust of the balance; Behold the
isles are as a mote in weight.

וְלִבְנוֹן אֵין הֵי בָעֵר וְחִיתוֹ אֵין הֵי
עוֹלָה: (פ)

16 And Lebanon is not sufficient fuel, Nor the beasts
thereof sufficient for burnt-offerings.

כָּל־הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדוּ מֵאַפָּס וְתָהוּ נִחְשְׁבוּ־
לוֹ:

17 All the nations are as nothing before Him; They are
accounted by Him as things of nought, and vanity.

וְאֶל־מִי תִדְמֶנּוּ אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ
לוֹ:

18 To whom then will ye liken God? Or what likeness
will ye compare unto Him?

הַפֶּסֶל נִסַּד חָרָשׁ וְצֹרֵף בְּזָהָב יִרְקַעֵנִי
וּרְתָקוֹת כֶּסֶף צוּרֵף:

19 The image perchance, which the craftsman hath
melted, And the goldsmith spread over with gold,
The silversmith casting silver chains?

הַמִּסְכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב יִבְחָר
חָרָשׁ חָכָם יִבְקֹשׁ־לוֹ לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא
יָמוּט: (ס)

20 A holm-oak is set apart, He chooseth a tree that will
not rot; He seeketh unto him a cunning craftsman To
set up an image, that shall not be moved.

הֲלוֹא תִדְעוּ הֲלוֹא תִשְׁמְעוּ הֲלוֹא הִגַּד
מֶרֶאשׁ לָכֶם הֲלוֹא הִבִּינוּתְּם מוֹסְדוֹת
הָאָרֶץ:

21 Know ye not? hear ye not? Hath it not been told you
from the beginning? Have ye not understood the
foundations of the earth?

הִי־שָׁבַע עַל־חֹג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבִּיהָ כַּחֲגָבִים
הַנוֹטִה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתְּחֶם כְּאַהֲלֵ
לִשְׁבֶּת:

22 It is He that sitteth above the circle of the earth, And
the inhabitants thereof are as grasshoppers; That
stretcheth out the heavens as a curtain, And spreadeth
them out as a tent to dwell in;

הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שֹׁפְטֵי אֶרֶץ כְּתָהוּ
עֲשָׂה:

23 That bringeth princes to nothing; He maketh the
judges of the earth as a thing of nought.

אֶף בַּל־נִטְעוּ אֶף בַּל־זָרְעוּ אֶף בַּל־שָׂרַשׁ
בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם־נִשָּׁף בָּהֶם וַיִּכְשׁוּ וַיִּסְעֲרֵה
בִּקְשׁ תִּשָּׂאֵם: (ס)

וְאֶל־מִי תִדְמִינִי וְאֶשְׁוֶה יֹאמֶר קְדוֹשׁ:

שְׂאוּ־מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בָרָא אֱלֹה
הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֹלָם בְּשֵׁם
יְקָרָא מְרַב אוֹנִים וְאִמְיָץ כַּח אִישׁ לֹא
נִעְדָּר: (ס)

24 Scarce are they planted, Scarce are they sown, Scarce
hath their stock taken root in the earth; When He
bloweth upon them, they wither, And the whirlwind
taketh them away as stubble.

25 To whom then will ye liken Me, that I should be
equal? Saith the Holy One.

26 Lift up your eyes on high, And see: who hath created
these? He that bringeth out their host by number, He
calleth them all by name; By the greatness of His
might, and for that He is strong in power, Not one
faileth.

הפטרת עקב

The Haftarah is Isaiah 49:14 – 51:3.

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וַאֲדֹנָי שְׁכַחְנִי:

XLIX:14 But Zion said: 'The LORD hath forsaken me, And the
Lord hath forgotten me.'

הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה מִרְחֹם בֶּן־בֶּטְנָהּ גַּם־
אֱלֹה תִשְׁכַּחנָּה וְאֲנֹכִי לֹא אֲשַׁכַּח:

15 Can a woman forget her sucking child, That she
should not have compassion on the son of her womb?
Yea, these may forget, Yet will not I forget thee.

הֵן עַל־כַּפַּיִם חֲקַתִּיךָ חוֹמֹתֶיךָ נִגְדִי
תָּמִיד:

16 Behold, I have graven thee upon the palms of My
hands; Thy walls are continually before Me.

מַהֲרֵי בָנֶיךָ מַהֲרִיסֶיךָ וּמַחֲרִיבֶיךָ מִמֶּנּוּ
יֵצְאוּ:

17 Thy children make haste; Thy destroyers and they
that made thee waste shall go forth from thee.

שְׂאִי־סְבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָלֵם נִקְבְּצוּ בָאוּ־
לָךְ חֵי־אֲנִי נֹאם־יְהוָה כִּי כָלֵם כַּעֲרִי
תִלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כַּכֶּלֶה:

18 Lift up thine eyes round about, and behold: All these
gather themselves together, and come to thee. As I
live, saith the LORD, Thou shalt surely clothe thee
with them all as with an ornament, And gird thyself
with them, like a bride.

כִּי חֲרַבְתִּיךָ וְשִׁמְמַתִּיךָ וְאֶרֶץ הִרְסַתְךָ כִּי
עָתָה תִּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרָחֲקוּ מִבְּלָעֶיךָ:

19 For thy waste and thy desolate places And thy land
that hath been destroyed— Surely now shalt thou be
too strait for the inhabitants, And they that
swallowed thee up shall be far away.

עוֹד יֹאמְרוּ בְּאָזְנוֹךָ בְּנֵי שִׁכְלֶיךָ צֹר־לִי
הַמָּקוֹם גִּשָּׁה־לִּי וְאֲשַׁכָּה:

20 The children of thy bereavement Shall yet say in thine
ears: 'The place is too strait for me; Give place to me
that I may dwell.'

וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ מִי יִלְד־לִי אֶת־אֱלֹה
וְאֲנִי שְׂכוֹלָה וְגִלְמוּדָה גְּלָהּ וְסוֹדָה וְאֱלֹה
מִי גִדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבָדִי אֱלֹה אֵיפָה
הֵם: (פ)

21 Then shalt thou say in thy heart: 'Who hath begotten
me these, Seeing I have been bereaved of my children,
and am solitary, An exile, and wandering to and fro?
And who hath brought up these? Behold, I was left
alone; These, where were they?'

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל-גּוֹיִם
יָדַי וְאֶל-עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהִבִּיאוּ בְנֵיךָ
בְּחֶצֶן וּבִנְתִיךָ עַל-כַּתֶּף תִּנָּשָׂאנָה:

22 Thus saith the Lord GOD: Behold, I will lift up My hand to the nations, And set up Mine ensign to the peoples, And they shall bring thy sons in their bosom, And thy daughters shall be carried upon their shoulders.

וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךָ וּשְׂרוּתֵיהֶם מִיְּנִיקֶיךָ
אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעַפְר רִגְלֶיךָ
יִלְחֲכוּ וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוֹה אֲשֶׁר לֹא-יִבְשׁוּ
קָנִי: (ס)

23 And kings shall be thy foster-fathers, And their queens thy nursing mothers; They shall bow down to thee with their face to the earth, And lick the dust of thy feet; And thou shalt know that I am the LORD, For they shall not be ashamed that wait for Me.

הֲיִקַּח מִגְבוּר מַלְקוֹת וְאִם-שָׁבִי צָדִיק
יִמָּלֵט: (ס)

24 Shall the prey be taken from the mighty, Or the captives of the victorious be delivered?

כִּי-כֹה אָמַר יְהוֹה גַּם-שָׁבִי גְבוּר יִקַּח
וּמַלְקוֹת עָרִיץ יִמָּלֵט וְאֶת-יְרִיבֶךָ אֲנִי
אֲרִיב וְאֶת-בְּנֶיךָ אֲנִי אוֹשִׁיעַ:

25 But thus saith the LORD: Even the captives of the mighty shall be taken away, And the prey of the terrible shall be delivered; And I will contend with him that contendeth with thee, And I will save thy children.

וְהִאֲכַלְתִּי אֶת-מוֹנִיךָ אֶת-בִּשְׂרָם וְכַעֲסִים
דָּמָם יִשְׁכְּרוּן וַיִּדְעוּ כָּל-בֶּשֶׂר כִּי אֲנִי יְהוֹה
מוֹשִׁיעַךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: (ס)

26 And I will feed them that oppress thee with their own flesh; And they shall be drunken with their own blood, as with sweet wine; And all flesh shall know that I the LORD am thy Saviour, And thy Redeemer, the Mighty One of Jacob.

כֹּה אָמַר יְהוֹה אִי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת
אִמְכֶם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מְנוּשֵׁי אֲשֶׁר-
מָכַרְתִּי אֲתֶכֶם לוֹ הֵן עֲוֹנוֹתֵכֶם נִמְכַּרְתֶּם
וּבִפְשָׁעֵיכֶם שְׁלַחָה אִמְכֶם:

L.1 Thus saith the LORD: Where is the bill of your mother's divorcement, Wherewith I have put her away? Or which of My creditors is it To whom I have sold you? Behold, for your iniquities were ye sold, And for your transgressions was your mother put away.

מִדּוּעַ בָּאתִי וְאִין אִישׁ קָרָאתִי וְאִין עֹנָה
הִקְצֹר קִצְרָה יָדִי מִפְּדוּת וְאִם-אִין כִּי
כֹחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעַרְתִּי אֲחֲרִיב יָם אֲשִׁים
נְהָרוֹת מִדְּבַר תִּבְאֵשׁ דִּגְתָּם מֵאִין מִים
וְתָמַת בְּצָמָא:

2 Wherefore, when I came, was there no man? When I called, was there none to answer? Is My hand shortened at all, that it cannot redeem? Or have I no power to deliver? Behold, at My rebuke I dry up the sea, I make the rivers a wilderness; Their fish become foul, because there is no water, And die for thirst.

אֲלִבִּישׁ שָׁמַיִם קִדְרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים
כְּסוּתָם: (פ)

3 I clothe the heavens with blackness, And I make sackcloth their covering.

אֲדֹנָי יְהוֹה נָתַן לִי לְשׁוֹן לְמוֹדִים לְדַעַת
לְעוֹת אֶת-יָעַף דְּבַר יַעִיר בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר
יַעִיר לִי אֲזִן לִשְׁמַע כְּלָמוּדִים:

4 The Lord GOD hath given me The tongue of them that are taught, That I should know how to sustain with words him that is weary; He wakeneth morning by morning, He wakeneth mine ear To hear as they that are taught.

אֲדֹנָי יְהוֹה פָּתַח-לִי אָזְנוֹ וְאֲנִי לֹא מָרִיתִי
אֲחֹר לֹא נִסּוּגְתִּי:

5 The Lord GOD hath opened mine ear, And I was not rebellious, Neither turned away backward.

גוי נתתי למכים ולחני למרטים פני לא
הסתרתני מכלמות ורק:

6 I gave my back to the smiters, And my checks to them that plucked off the hair; I hid not my face from shame and spitting.

ואדני יהוה יעזרלי על-כן לא נכלמתי
על-כן שמתי פני כחלמיש ואדע כילא
אבוש:

7 For the Lord GOD will help me; Therefore have I not been confounded; Therefore have I set my face like a flint, And I know that I shall not be ashamed.

קרוב מצדיקי מי-יריב אתי נעמדה יחד
מי-בעל משפט יגש אלי:

8 He is near that justifieth me; Who will contend with me? let us stand up together; Who is mine adversary? let him come near to me.

הן אדני יהוה יעזרלי מי-הוא ירשיעני
הן כלם כפגד יבלו עש יאכלם: (ס)

9 Behold, the Lord GOD will help me; Who is he that shall condemn me? Behold, they all shall wax old as a garment, The moth shall eat them up.

מי בכם ירא יהוה שמע בקול עבדו
אשרו הלך חשכים ואין נגה לו יבטח
בשם יהוה וישען באלהיו: (ס)

10 Who is among you that feareth the LORD, That obeyeth the voice of His servant? Though he walketh in darkness, And hath no light, Let him trust in the name of the LORD, And stay upon his God.

הן כלכם קדחי אש מאזרי זיקות
לכו באור אשכם ובזיקות בערתם
מידי היתה-נאת לכם למעצבה
תשכבון: (ס)

11 Behold, all ye that kindle a fire, That gird yourselves with firebrands, Begone in the flame of your fire, And among the brands that ye have kindled. This shall ye have of My hand; Ye shall lie down in sorrow.

שמעו אלי רדפי צדק מבקשי יהוה
הביטו אל-צור חצבתם ואל-מקבת בור
נקרתם:

LII:1 Harken to Me, ye that follow after righteousness, Ye that seek the LORD; Look unto the rock whence ye were hewn, And to the hole of the pit whence ye were digged.

הביטו אל-אברהם אביכם ואל-שרה
תחוללכם כי-אתה קראתו ואברהם
ואברהם:

2 Look unto Abraham your father, And unto Sarah that bore you; For when he was but one I called him, And I blessed him, and made him many.

כי-נחם יהוה ציון נחם כל-חרבתיה
וישם מדברה כעדן וערבתה כגן-יהוה
ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול
זמרה: (ס)

3 For the LORD hath comforted Zion; He hath comforted all her waste places, And hath made her wilderness like Eden, And her desert like the garden of the LORD; Joy and gladness shall be found therein, Thanksgiving, and the voice of melody.

הפטרות ראה

The Haftarah is Isaiah 54:11 – 55:5. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 183. Most read the Haftarah for Rosh Hodesh when that occurs, but read this Haftarah even on Erev Rosh Hodesh.

עניה סערה לא נחמה הנה אנכי מרביץ
בפוך אבניך ויסדתך בספירים:

LIV:11 O thou afflicted, tossed with tempest, and not comforted, behold, I will set thy stones in fair colours, And lay thy foundations with sapphires.

וּשְׁמַתִּי כְּדָכָד שְׁמֹשֶׁתֶּיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאַבְנֵי
אֶקְדָּח וְכָל-גְּבוּלֶךָ לְאַבְנֵי-חֶפֶץ:

12 And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones.

וְכָל-בְּנֶיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

13 And all thy children shall be taught of the LORD; and great shall be the peace of thy children.

בְּצִדְקָה תִּכְוֶנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂךָ כִּי-לֹא
תִירָאִי וּמִמָּוְחָהָ כִּי לֹא-תִקְרַב אֵלַיךָ:

14 In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee.

הֵן גָּזַר יְגֹזֵר אֶפֶס מֵאוֹתֵי מִי-גָר אֶתְּךָ
עָלֶיךָ יִפּוֹל:

15 Behold, they may gather together, but not by Me; Whosoever shall gather together against thee shall fall because of thee.

(כ' הן) [ק' הנה] אֲנֹכִי בִּרְאִיתִי חָלַשׁ נִפְחַל
בְּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כָּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי
בִּרְאִיתִי מִשְׁחִית לְחֻבֵּל:

16 Behold, I have created the smith That bloweth the fire of coals, And bringeth forth a weapon for his work; And I have created the waster to destroy.

כָּל-כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל-
לְשׁוֹן תִּקּוּם-אֶתְּךָ לְמִשְׁפָּט תִּרְשִׁיעֵי זֹאת
נִחַלְתָּ עַבְדִּי יְהוָה וְצִדְקָתְךָ מֵאֵתִי נָא-
יְהוָה: (ס)

17 No weapon that is formed against thee shall prosper; And every tongue that shall rise against thee in judgment thou shalt condemn. This is the heritage of the servants of the LORD, And their due reward from Me, saith the LORD.

הוֹי כָּל-צֹמֵא לָכּוּ לַמֵּים וְאִשָּׁר אֵין-לוֹ
כֶּסֶף לָכּוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכּוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא-
כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחֲיר גִּין וְחָלָב:

LV:1 Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

לָמָּה תִּשְׁקֹלוּ-כֶּסֶף בְּלוֹא-לֶחֶם וַיִּגִּיעַכֶּם
בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמֵעוּ אֵלַי וְאִכְלוּ-
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשׁוֹן נַפְשְׁכֶם:

2 Wherefore do ye spend money for that which is not bread? And your gain for that which satisfieth not? Hearken diligently unto Me, and eat ye that which is good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכּוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ וְתַחֲי נַפְשְׁכֶם
וְאֶכְרַתְהָ לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֶסֶדִי דָוִד
הַנֶּאֱמָנִים:

3 Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your soul shall live; And I will make an everlasting covenant with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּנִי נָגִיד וּמִצְוֶה
לְאֻמִּים:

4 Behold, I have given him for a witness to the peoples, A prince and commander to the peoples.

הֵן גֹּי לֹא-תִדְעַל תִּקְרָא וְגֹי לֹא-יִדְעוּךָ
אֵלֶיךָ יָרוּצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקָדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פָאֲרָךְ: (ס)

5 Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not, And a nation that knew not thee shall run unto thee; Because of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, for He hath glorified thee.

הפטרות שופטים

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִי־אַתָּה וּתִירָאִי
מֵאֲנָשׁ יָמוּת וּמִבֶּן־אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן:

LI:12

I, even I, am He that comforteth you: Who art thou, that thou art afraid of man that shall die, And of the son of man that shall be made as grass;

וְתִשְׁכַּח יְהוָה עֲשֶׂה נֹטֶה שָׁמַיִם וְיִסְדָּה
אֶרֶץ וְתִפְחַד תָּמִיד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת
הַמַּצִּיק כְּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאֵיךְ חֲמַת
הַמַּצִּיק:

13

And hast forgotten the LORD thy Maker, That stretched forth the heavens, And laid the foundations of the earth; And fearest continually all the day Because of the fury of the oppressor, As he maketh ready to destroy? And where is the fury of the oppressor?

מִהָרָה צָעָה לְהִפָּתֵחַ וְלֹא־יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לַחֲמוֹ:

14

He that is bent down shall speedily be loosed; And he shall not go down dying into the pit, Neither shall his bread fail.

וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רַגַע הֵימָּן וַיַּחֲמוּ גִלְיוֹ
יְהוָה צָבָאוֹת שְׁמוֹ:

15

For I am the LORD thy God, Who stirreth up the sea, that the waves thereof roar; The LORD of hosts is His name.

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בִפִּיךָ וּבִצֶּל יָדִי כִסִּיתִיךָ
לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסֹד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן
עֲמִי־אֵתָה: (ס)

16

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

הִתְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
שָׁתִית מִיָּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־
קַבְעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה שָׁתִית מְצִית:

17

Awake, awake, Stand up, O Jerusalem, That hast drunk at the hand of the LORD The cup of His fury; Thou hast drunken the beaker, even the cup of staggering, And drained it.

אֵין־מִנְתָּל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָה וְאֵין
מִחֲזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָה:

18

There is none to guide her Among all the sons whom she hath brought forth; Neither is there any that taketh her by the hand Of all the sons that she hath brought up.

שְׁתֵּים הֵנָּה קִרְאֲתֶיךָ מִי יִנּוּד לָךְ הַשָּׂדֶה
וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶךָ:

19

These two things are befallen thee; Who shall bemoan thee? Desolation and destruction, And the famine and the sword; How shall I comfort thee?

בְּנִיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרָאשׁ כָּל־חוֹצוֹת
כִּתּוּא מִכְמָר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעַרַת
אֱלֹהֶיךָ:

20

Thy sons have fainted, they lie at the head of all the streets, As an antelope in a net; They are full of the fury of the LORD, The rebuke of thy God.

לָכֵן שִׁמְעִי־נָא זֹאת עֲנִיָה וּשְׁכָרַת וְלֹא
מִיָּין: (פ)

21

Therefore hear now this, thou afflicted, And drunken, but not with wine;

כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ יָרִיב עִמּוֹ
הִנֵּה לִקְחֹתִי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתַּרְעֵלָה
אֶת־קַבְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיף
לִשְׁתוֹתָה עוֹד:

22

Thus saith thy Lord the LORD, And thy God that pleadeth the cause of His people: Behold, I have taken out of thy hand The cup of staggering; The beaker, even the cup of My fury, Thou shalt no more drink it again;

וְשִׁמְתִּיהָ בְּיַד־מוֹלִיךָ אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ
שְׁתִּי וְנַעֲבְרָה וְתִשְׁמִי כְּאֶרֶץ גִּדּוּל וּכְחוּץ
לְעֶבְרִים: (פ)

23

And I will put it into the hand of them that afflict thee; That have said to thy soul: 'Bow down, that we may go over'; And thou hast laid thy back as the ground, And as the street, to them that go over.

עורי עורי לבשי עֲזָךְ צִיּוֹן לְבָשִׁי בְּגָדֵי
תְּפָאֲרֶתֶךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא
יוֹסִיף יְבֹאֲבֶךָ עוֹד עָרָל וְטָמֵא:

LII¹¹

Awake, awake, Put on thy strength, O Zion; Put on
thy beautiful garments, O Jerusalem, the holy city;
For henceforth there shall no more come into thee
The uncircumcised and the unclean.

הַתְּנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם (כ')
הַתְּפַתְּחוּ [ק'] הַתְּפַתְּחִי מוֹסְרֵי צְנָאֲרֶךָ
שְׁבִיָּה בַת־צִיּוֹן: (ס)

2

Shake thyself from the dust; Arise, and sit down, O
Jerusalem; Loose thyself from the bands of thy neck,
O captive daughter of Zion.

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא
בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: (ס)

3

For thus saith the LORD: Ye were sold for nought;
And ye shall be redeemed without money.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה מִצְרַיִם יֵרַדְעָמִי
בְּרֹאשְׁנָה לְגֹוֶר שָׁם וְאֲשׁוּר בְּאַפְסֵי עֲשָׂקוֹ:

4

For thus saith the Lord GOD: My people went down
aforetime into Egypt to sojourn there; And the
Assyrian oppressed them without cause.

וְעַתָּה מִה־לִּי־פֹה נֹאֵם־יְהוָה כִּי־לָקַח
עָמִי חֲנֹם מִשְׁלֹו יְהִלִּילוּ נֹאֵם־יְהוָה וְתִמִּיד
כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאָץ:

5

Now therefore, what do I here, saith the LORD,
Seeing that My people is taken away for nought? They
that rule over them do howl, saith the LORD, And My
name continually all the day is blasphemed.

לָכֵן יֵדַע עָמִי שְׁמִי לָכֵן בְּיוֹם הַהוּא כִּי־
אֲנִי־הוּא הַמְדַּבֵּר הַגָּנִי: (ס)

6

Therefore My people shall know My name; Therefore
they shall know in that day That I, even He that
spoke, behold, here I am.

מִה־נְאוֹו עַל־הַהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׁר
מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מְבַשֵּׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה
אָמַר לְצִיּוֹן מִלֶּךָ אֱלֹהֶיךָ:

7

How beautiful upon the mountains Are the feet of the
messenger of good tidings, That announceth peace,
the harbinger of good tidings, That announceth
salvation; That saith unto Zion: 'Thy God reigneth!'

קוֹל צִפְיָךְ נִשְׁאֹו קוֹל יַחְדָּו יִרְנְנוּ כִּי עֵין
בְּעֵין יֵרְאוּ בְּשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן:

8

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together
do they sing; For they shall see, eye to eye, The LORD
returning to Zion.

פָּצְחוּ רִנְנוּ יַחְדָּו חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי־נִחַם
יְהוָה עַמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַם:

9

Break forth into joy, sing together, Ye waste places of
Jerusalem; For the LORD hath comforted His people,
He hath redeemed Jerusalem.

חֲשַׁף יְהוָה אֶת־זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל־
הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל־אַפְסֵי־אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת
אֱלֹהֵינוּ: (ס)

10

The LORD hath made bare His holy arm In the eyes of
all the nations; And all the ends of the earth shall see
The salvation of our God.

סֹוּרוּ סֹוּרוּ צִאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל־תִּגְעוּ צִאוּ
מִתּוֹכָהּ הִבְרֹו נִשְׂאִי כָלִי יְהוָה:

11

Depart ye, depart ye, go ye out from thence, Touch no
unclean thing; Go ye out of the midst of her; be ye
clean, Ye that bear the vessels of the LORD.

כִּי לֹא בְּחַפְזוֹן תִּצְאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכּוּן
כִּי־הִלָּךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאַסְפֶּכֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: (ס)

12

For ye shall not go out in haste, Neither shall ye go by
flight; For the LORD will go before you, And the God
of Israel will be your rearward.

הפטרת כי תצא

The Haftarah is Isaiah 54:1 – 54:10. If the Haftarah from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftarah.

רְנִי עֲקָרָה לֹא יָלְדָה פִּצְחִי רִנָּה וְצַהֲלִי
לֹא־חָלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי
בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה:

LIV:1

Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.

הַרְחִיבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירִיעוֹת
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ וְשׁוּ אֶל־תַּחֲשִׁכִּי הָאֲרִיכִי
מִתְרַנֵּךְ וּיְתַדְתֶּיךָ תִּחְזָקִי:

2

Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.

כִּי־תִמֵּן וּשְׂמֹאוֹל תִּפְרָצִי וְזֶרְעֶךָ גּוֹיִם
יִירָשׁ וְעָרִים נְשׁוֹמֹת יוֹשִׁיבוּ:

3

For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited.

אֶל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל־תִּכְלָמִי
כִּי לֹא תִחְפְּרִי כִּי בִשְׁתַּ עֲלוֹמֶיךָ תִּשְׁכָּחִי
וְחִרְפַּת אִלְמְנוּתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד:

4

Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be thou confounded, for thou shalt not be put to shame; For thou shalt forget the shame of thy youth, And the reproach of thy widowhood shalt thou remember no more.

כִּי בַעֲלֶיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ
וְגֹאֲלֶךָ קִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ
יִקְרָא:

5

For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is His name; And the Holy One of Israel is thy Redeemer, The God of the whole earth shall He be called.

כִּי־כָאִשָּׁה עָזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ
יְהוָה וְאַשֶׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאָס אָמַר
אֱלֹהֶיךָ:

6

For the LORD hath called thee As a wife forsaken and grieved in spirit; And a wife of youth, can she be rejected? Saith thy God.

בְּרִנָּה קָטָן עָזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גָּדִלִים
אֶקְבֹּץ:

7

For a small moment have I forsaken thee; But with great compassion will I gather thee.

בְּשֹׁצֵף קִצְף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רִנָּה מִמֶּךָ
וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֹּאֲלֶךָ
יְהוָה: (ס)

8

In a little wrath I hid My face from thee for a moment; But with everlasting kindness will I have compassion on thee, Saith the LORD thy Redeemer.

כִּי־מִי נָח נָאֵת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֶבֶר
מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקִּצְף
עֲלֶיךָ וּמִגֶּעֱרָבְךָ:

9

For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have sworn that the waters of Noah should no more go over the earth, so have I sworn that I would not be wroth with thee, nor rebuke thee.

כִּי הַהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטֶינָה
וְחִסְדִּי מֵאֲתָךְ לֹא־יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא
תִמּוּט אָמַר מְרַחֵם יְהוָה: (ס)

10

For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the LORD that hath compassion on thee.

הפטרות כי תבוא

The Haftarah is Isaiah 60:1 – 60:22.

קוֹמִי אֲוִרִי כִּי בָא אֹרֶךְ וּכְבוֹד יְהוָה
עָלֶיךָ זָרַח:

LX:1

Arise, shine, for thy light is come, And the glory of the LORD is risen upon thee.

כִּי-הִנֵּה חֹשֶׁךְ יִכְסֶה-אֶרֶץ וְעֲרָפֶל
לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ
יִרְאֶה:

2

For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the LORD will arise, And His glory shall be seen upon thee.

וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמִלְכִּים לְנֹגַהּ זֶרְחָךְ:

3

And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising.

שְׂאִי-סְבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כֻלָּם נִקְבְּצוּ בְּאוֹרְךָ
בְּנֵיךָ מִרְחוֹק יָבֹאוּ וּבָנוֹתֶיךָ עַל-צֶדֶד
תֵּאֱמָנָה:

4

Lift Up thine eyes round about, and see: They all are gathered together, and come to thee; Thy sons come from far, And thy daughters are borne on the side.

אֲזִי תִרְאִי וְנִהְרַת וּפְתַח וּרְחֹב לְבָבְךָ כִּי-
יִהְיֶה עָלֶיךָ תִּמְזוֹן יָם תֵּיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ:

5

Then thou shalt see and be radiant, And thy heart shall throb and be enlarged; Because the abundance of the sea shall be turned unto thee, The wealth of the nations shall come unto thee.

שְׂפֹעַת גַּמְלִים תִּכְסֹּךְ בְּכָרִי מִדִּין וְעִיפָה
כָּל-מִשְׁבָּא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבוֹנָה יִשְׂאוּ
וְתִהְיֶה יְהוָה יִבְשְׂרוּ:

6

The caravan of camels shall cover thee, And of the young camels of Midian and Ephah, All coming from Sheba; They shall bring gold and incense, And shall proclaim the praises of the LORD.

כָּל-צֹאן קֶדָר יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נִבְיֹת
יִשְׂרָאוֹל יַעֲלוּ עַל-רָצוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית
תִּפְאֶרְתִּי אֶפְאֵר:

7

All the flocks of Kedar shall be gathered together unto thee, The rams of Nebaioth shall minister unto thee; They shall come up with acceptance on Mine altar, And I will glorify My glorious house.

מִי-אֵלֶּה כְּעָב תַּעֲוִפֶינָה וּכִיּוֹנִים אֶל-
אֲרֻבֹּתֵיהֶם:

8

Who are these that fly as a cloud, And as the doves to their cotes?

כִּי-לִי אֲיִים יִקְוּ וְאֲנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ
בְּרִאשֹׁנָה לְהָבִיא בְּנֵיךָ מִרְחוֹק כֶּסֶם
וְזָהָבָם אִתָּם לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ:

9

Surely the isles shall wait for Me, And the ships of Tarshish first, To bring thy sons from far, Their silver and their gold with them, For the name of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, because He hath glorified thee.

וּבָנוּ בְנֵי-נֹכַר חֻמֹּתֶיךָ וּמִלְכֵיהֶם
יִשְׂרָאוֹל כִּי בְקֶצֶף הִכִּיתִיךָ וּבִרְצוֹנִי
רַחֲמִתִּיךָ:

10

And aliens shall build up thy walls, And their kings shall minister unto thee; For in My wrath I smote thee, But in My favour have I had compassion on thee.

וּפִתְחוּ שַׁעְרֶיךָ תָּמִיד יוֹמָם וָלַיְלָה לֹא
יִסָּגְרוּ לְהָבִיא אֵלֶיךָ תֵּיל גּוֹיִם וּמִלְכֵיהֶם
נִהְיִים:

11

Thy gates also shall be open continually, Day and night, they shall not be shut; That men may bring unto thee the wealth of the nations, And their kings in procession.

כִּי־הִגֹּי וְהַמְּלָכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ
יֵאבְדוּ וְהַגֹּיִם חָרֵב יַחֲרֹבוּ:

12 For that nation and kingdom that will not serve thee shall perish; Yea, those nations shall be utterly wasted.

כְּבוֹד הַלְבָנוֹן אֵלֶיךָ יָבוֹא בְרוֹשׁ תִּדְהָר
וּתְאֲשׁוּר יַחֲדוּ לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם
רַגְלִי אֶכְבֹּד:

13 The glory of Lebanon shall come unto thee, The cypress, the plane-tree and the larch together; To beautify the place of My sanctuary, And I will make the place of My feet glorious.

וְהִלְכוּ אֵלֶיךָ שְׁחוֹת בְּנֵי מַעֲפִיךָ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ
עַל־כַּפּוֹת רַגְלֶיךָ כָּל־מִנְאֲצֶיךָ וְקִרְאוּ לְךָ
עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

14 And the sons of them that afflicted thee Shall come bending unto thee, And all they that despised thee shall bow down At the soles of thy feet; And they shall call thee The city of the LORD, The Zion of the Holy One of Israel.

תַּחַת הָיִיתָךְ עֲזוּבָה וְשִׁנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר
וְשִׁמְתִּיךָ לְגִזְיוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דָּוָר וְדָוָר:

15 Whereas thou hast been forsaken and hated, So that no man passed through thee, I will make thee an eternal excellency, A joy of many generations.

וַיִּנָּקֵת חֶלֶב גּוֹיִם וְשֵׁד מְלָכִים תִּינָקֵי
וַיִּדְעֵת כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֶבִּיר
יַעֲקֹב:

16 Thou shalt also suck the milk of the nations, And shalt suck the breast of kings; And thou shalt know that I the LORD am thy Saviour, And I, the Mighty One of Jacob, thy Redeemer.

תַּחַת הִנָּחֶשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הִבְרַזְלִי
אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הַעֲצִים נִחֶשֶׁת וְתַחַת
הָאֲבָנִים בְּרִזְלִי וְשִׁמְתִּי פְקֻדֹתַי שְׁלוֹם
וְנִגְשִׁיךְ צְדָקָה:

17 For brass I will bring gold, And for iron I will bring silver, And for wood brass, And for stones iron; I will also make thy officers peace, And righteousness thy magistrates.

לֹא־יִשְׁמַע עוֹד חֲמָס בְּאַרְצֶךָ שֹׁד וְשֹׁבֵר
בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאֵת יְשׁוּעָה חוֹמֹתֶיךָ וּשְׁעֶיךָ
תִּהְיֶה:

18 Violence shall no more be heard in thy land, Desolation nor destruction within thy borders; But thou shalt call thy walls Salvation, And thy gates Praise.

לֹא־יִהְיֶה־לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאֹזֶר יוֹמָם
וּלְנֶגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא־יֵאָרֵר לָךְ וְהָיָה־לְךָ יְהוָה
לְאֹזֶר עוֹלָם וְאֱלֹהֶיךָ לְתַפְאֲרָתָךְ:

19 The sun shall be no more thy light by day, Neither for brightness shall the moon give light unto thee; But the LORD shall be unto thee an everlasting light, And thy God thy glory.

לֹא־יָבוֹא עוֹד שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ לֹא יֵאָסֵף
כִּי יְהוָה יִהְיֶה־לְךָ לְאֹזֶר עוֹלָם וּשְׁלָמוֹ יָמֶי
אֶבְלָד:

20 Thy sun shall no more go down, Neither shall thy moon withdraw itself; For the LORD shall be thine everlasting light, And the days of thy mourning shall be ended.

וְעַמֶּךָ כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ
נָצָד (כ' מַטֵּעוֹ) [ק' מַטְעִין] מַעֲשֵׂה יָדֶי
לְהִתְפָּאֵר:

21 Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory.

הַקָּטָן יִהְיֶה לְאַלְפָּה וְהַצָּעִיר לְגוֹי עֲצוּם
אֲנִי יְהוָה בַּעֲתָהּ אַחִישָׁנָה: (ס)

22 The smallest shall become a thousand, And the least a mighty nation; I the LORD will hasten it in its time.

הפטרת נצבים

The Haftarah is Isaiah 61:10 – 63:9. This Haftarah is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגְלַל נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי
הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי־יֵשַׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי
כַּחַתָּן וְכֵתֵן פָּאֵר וּכְפָלָה תַעֲדָה כְּלִיהָ:

LXI:10

I will greatly rejoice in the LORD, My soul shall be joyful in my God; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels.

כִּי כָאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגִנָּה זְרוּעֶיהָ
תִּצְמִיחַ כִּן אֲדֹנֵי יְהוָה יִצְמִיחַ צְדָקָהּ
וְתִהְיֶה נִגִּיד כָּל־הַגּוֹיִם:

11

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the Lord GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations.

לִמְעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשָׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם
לֹא אֶשְׁקוּט עַד־יֵצֵא כְנֻגָּהּ צְדָקָהּ וִישׁוּעָתָהּ
כָּל־פֶּיֶד יִבְעֹר:

LXII:1

For Zion's sake will I not hold My peace, And for Jerusalem's sake I will not rest, Until her triumph go forth as brightness, And her salvation as a torch that burneth.

וְרָאוּ גוֹיִם צְדָקָתְךָ וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדְךָ
וְקָרָא לְךָ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ:

2

And the nations shall see thy triumph, And all kings thy glory; And thou shalt be called by a new name, Which the mouth of the LORD shall mark out.

וְהָיִיתָ עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת בְּיַד־יְהוָה (כ')
וּצִנּוּרָה [ק'] וְצִנּוּרָה מְלִיכָה בְּכַף־אֱלֹהֶיךָ:

3

Thou shalt also be a crown of beauty in the hand of the LORD, And a royal diadem in the open hand of thy God.

לֹא־יֵאמָר לְךָ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאֶרֶצְךָ לֹא־
יֵאמָר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לְךָ יִקְרָא חֶפְצִי־
בָּהּ וּלְאֶרֶצְךָ בְּעוֹלָהּ כִּי־חֶפֶץ יִהְיֶה בָּךְ
וְאֶרֶצְךָ תִּבְעַל:

4

Thou shalt no more be termed Forsaken, Neither shall thy land any more be termed Desolate; But thou shalt be called, My delight is in her, And thy land, Espoused; For the LORD delighteth in thee, And thy land shall be espoused.

כִּי־יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָהּ יִבְעְלוּךָ בָּנֶיךָ
וּמִשׁוֹשׁ חַתָּן עַל־כָּלָה יִשָּׂישׁ עָלֶיךָ
אֱלֹהֶיךָ:

5

For as a young man espouseth a virgin, So shall thy sons espouse thee; And as the bridegroom rejoiceth over the bride, So shall thy God rejoice over thee.

עַל־חֻמְתֶּיךָ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שְׁמָרִים
כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יִחָשׂוּ
הַמִּזְכָּרִים אֶת־יְהוָה אֶל־דָּמִי לָכֶם:

6

I have set watchmen Upon thy walls, O Jerusalem, They shall never hold their peace Day nor night: 'Ye that are the LORD'S remembrancers, Take ye no rest,

וְאַל־תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ עַד־יִכְוֶנֶן וְעַד־יִשִּׂים
אֶת־יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאֶרֶץ:

7

And give Him no rest, Till He establish, And till He make Jerusalem A praise in the earth.'

נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ וּבִזְרוּעַ עֲזוֹ אִם־אֶתֶּן
אֶת־דָּגְלֶךָ עוֹד מֵאֲכָל לְאִי־בֶרֶךְ וְאִם־יִשְׁתּוּ
בְּנֵי־נֶכֶד תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ:

8

The LORD hath sworn by His right hand, And by the arm of His strength: Surely I will no more give thy corn To be food for thine enemies; And strangers shall not drink thy wine, For which thou hast laboured;

כִּי מֵאֲסָפוּ יֹאכְלֻהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה
וּמִקְבְּצָיו יִשְׁתַּחֲוּ בְּחִצְרוֹת קֹדֶשׁ: (ס)

9 But they that have garnered it shall eat it, And praise the LORD, And they that have gathered it shall drink it In the courts of My sanctuary.

עֲבְרוּ עֲבְרוּ בִשְׁעָרִים פָּנוּ דְרֹךְ הָעָם סְלוּ
סְלוּ הַמִּסְלָה סְקְלוּ מֵאֵבֶן הָרִימוּ נֶס עַל־
הָעַמִּים:

10 Go through, go through the gates, Clear ye the way of the people; Cast up, cast up the highway, Gather out the stones; Lift up an ensign over the peoples.

הִנֵּה יְהוָה הִשְׁמִיעַ אֶל־קִצָּה הָאָרֶץ אָמְרוּ
לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שָׂכְרוֹ אִתּוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנֵיו:

11 Behold, the LORD hath proclaimed Unto the end of the earth: Say ye to the daughter of Zion: 'Behold, thy salvation cometh; Behold, His reward is with Him, And His recompense before Him.'

וְקִרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵּי יְהוָה וְלֹא־
יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזְבָה: (ס)

12 And they shall call them 'The holy people, The redeemed of the LORD; And thou shalt be called Sought out, A city not forsaken.'

מִי־זֶה בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מְבֻצָּה
זֶה הַדּוֹר בְּלָבוּשׁ צִנִּיָּה בָּרָב כְּחוֹ אֲנִי
מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

LXIII:1 'Who is this that cometh from Edom, with crimsoned garments from Bozrah? This that is glorious in his apparel, stately in the greatness of his strength?' — 'I that speak in victory, mighty to save.'

מִדּוּעַ אָדָם לְלָבוּשָׁךְ וּבְגָדֶיךָ כְּדֹרֶךְ
בְּגָת:

2 'Wherefore is Thine apparel red, and Thy garments like his that treadeth in the winevat?' —

פִּוּרְהוּ דְרַכְתִּי לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין־אִישׁ
אִתִּי וְאֶדְרָכֶם בְּאַפִּי וְאֶרְמָסֶם בְּחַמְתִּי וְנִזַּן
נִצָּחֶם עַל־בְּגָדִי וְכָל־מְלָבוּשִׁי אֶגָּאֲלֵתִי:

3 'I have trodden the winepress alone, and of the peoples there was no man with Me; yea, I trod them in Mine anger, and trampled them in My fury; and their lifeblood is dashed against My garments, and I have stained all My raiment.'

כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלֵּי בָּאָה:

4 For the day of vengeance that was in My heart, and My year of redemption are come.

וְאִבֵּיתִי וְאֵין עֹזֵר וְאֶשְׁתּוֹמֵם וְאֵין סוֹמֵךְ
וְתוֹשַׁע לִי זִרְעִי וְחַמְתִּי הִיא סִמְכָתִּי:

5 And I looked, and there was none to help, and I beheld in astonishment, and there was none to uphold; therefore Mine own arm brought salvation unto Me, And My fury, it upheld Me.

וְאִבּוֹס עַמִּים בְּאַפִּי וְאֶשְׁכַּרֶם בְּחַמְתִּי
וְאֶזְרִיד לָאָרֶץ נִצָּחֶם: (ס)

6 And I trod down the peoples in Mine anger, and made them drunk with My fury, and I poured out their lifeblood on the earth.'

חֲסִדֵּי יְהוָה | אֶזְכִּיר תְּהִלָּתְךָ יְהוָה
כָּעֵל כָּל אֲשֶׁר־גִּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב
לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־גִּמְלָם בְּרַחֲמָיו וּכְרַב
חֲסִדָּיו:

7 I will make mention of the mercies of the LORD, and the praises of the LORD, according to all that the LORD hath bestowed on us; and the great goodness toward the house of Israel, which He hath bestowed on them according to His compassions, and according to the multitude of His mercies.

וַיֹּאמֶר אֶדְ-עַמִּי הִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ
וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:

8 For He said: 'Surely, they are My people, children that will not deal falsely'; so He was their Saviour.

בְּכָל-צָרָתָם (כ' לא) [ק' לו] צָר וּמִלָּאָה
פָּנִיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא
נָאֲלָם וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל-יְמֵי עוֹלָם:

9 In all their affliction He was afflicted, and the angel of His presence saved them; in His love and in His pity He redeemed them; And He bore them, and carried them all the days of old. .

הפטרת וילך

The Haftarah is Isaiah 55:6 – 56:8. This Haftarah is read on Shabbat Shuva.

דַּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קְרֹאֵהוּ בְּהִיּוֹתוֹ
קְרוֹב:

LV:6 Seek ye the LORD while He may be found, Call ye upon Him while He is near;

יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אֲוֵן מִחֲשַׁבְתּוֹ
וַיָּשָׁב אֶל-יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל-אֱלֹהֵינוּ
כִּי-יִרְבֶּה לְסִלּוּחַ:

7 Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the LORD, and He will have compassion upon him, And to our God, for He will abundantly pardon

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא
דַּרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נֶאֱם יְהוָה:

8 For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the LORD.

כִּי-גִבְהוֹ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוֹ דַּרְכֵי
מִדַּרְכֵיכֶם וּמִחֲשַׁבְתִּי מִמִּחֲשַׁבְתֵיכֶם:

9 For as the heavens are higher than the earth, So are My ways higher than your ways, And My thoughts than your thoughts.

כִּי כַּאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן-הַשָּׁמַיִם
וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם-הִרְוָה אֶת-הָאָרֶץ
וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם
לַאֲכָל:

10 For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater;

כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא-יָשׁוּב
אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם-עָשָׂה אֶת-אֲשֶׁר חָפְצָתִי
וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו:

11 So shall My word be that goeth forth out of My mouth: It shall not return unto Me void, Except it accomplish that which I please, And make the thing whereto I sent it prosper.

כִּי-בְשִׂמְחָה תֵּצְאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבְלוּ
הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ וְכָל-עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחָאוּ-כַף:

12 For ye shall go out with joy, And be led forth with peace; The mountains and the hills shall break forth before you into singing, And all the trees of the field shall clap their hands.

תַּחַת הַנֶּעְצוּץ יַעֲלֶה בָרוֹשׁ (כ' תחת) [ק'
ותחת] הַסַּרְפָּד יַעֲלֶה חֲדָס וְהָיָה לַיהוָה
לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: (פ)

13 Instead of the thorn shall come up the cypress, And instead of the brier shall come up the myrtle; And it shall be to the LORD for a memorial, For an everlasting sign that shall not be cut off.

כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ
צְדָקָה כִּי-קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לְבֹא וְצִדְקָתִי
לְהַגְלוֹת:

LVI:1 Thus saith the LORD: Keep ye justice, and do righteousness; For My salvation is near to come, And My favour to be revealed.

אֲשֶׁרִי אֲנֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וּבֶן-אָדָם יִחְזִיק
בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מִחֲלָלוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מִמַּעֲשֵׂוֹת
כָּל-רָע: (ס)

2 Happy is the man that doeth this, And the son of man that holdeth fast by it: That keepeth the sabbath from profaning it, And keepeth his hand from doing any evil.

וְאֶל-יֹאמֵר בֶּן-הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל-יְהוָה
לֵאמֹר הַבְּדֵל יַבְדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ
וְאֶל-יֹאמֵר הַסֵּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: (פ)

3 Neither let the alien, That hath joined himself to the LORD, speak, saying: 'The LORD will surely separate me from His people'; Neither let the eunuch say: 'Behold, I am a dry tree.'

כִּי-כֹהוּ אָמַר יְהוָה לַסֵּרִיסִים אֲשֶׁר
יִשְׁמְרוּ אֶת-שַׁבָּתוֹתַי וּבְחֹרֹוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי
וּמִחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

4 For thus saith the LORD Concerning the eunuchs that keep My sabbaths, And choose the things that please Me, And hold fast by My covenant:

וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב
מִבְּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן-לָוּ אֲשֶׁר לֹא
יִכָּרֵת: (ס)

5 Even unto them will I give in My house And within My walls a monument and a memorial Better than sons and daughters; I will give them an everlasting memorial, That shall not be cut off.

וּבְנֵי הַנֶּכֶד הַנִּלְוִים עַל-יְהוָה לְשִׁרְתּוֹ
וְלִאֲהַבָּהוּ אֶת-שֵׁם יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ
לְעֹבָדִים כָּל-שֹׁמֵר שַׁבָּת מִחֲלָלוֹ
וּמִחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

6 Also the aliens, that join themselves to the LORD, to minister unto Him, And to love the name of the LORD, To be His servants, Every one that keepeth the sabbath from profaning it, And holdeth fast by My covenant:

וְהִבִּיאֹתִים אֶל-הַר קָדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים
בְּבֵית תַּפְלָתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן
עַל-מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית-תַּפְלָה יִקְרָא
לְכָל-הָעָמִים:

7 Even them will I bring to My holy mountain, And make them joyful in My house of prayer; Their burnt-offerings and their sacrifices Shall be acceptable upon Mine altar; For My house shall be called A house of prayer for all peoples.

נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה מִקְבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד
אֶקְבֹּץ עֲלָיו לְנִקְבְּצָיו:

8 Saith the Lord GOD who gathereth the dispersed of Israel: Yet I will gather others to him, beside those of him that are gathered.

הפטרות האזינו

The Haftarah is II Samuel 22:1 – 22:51. This Haftarah is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one.

וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת-דִּבְרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת (ס) בְּיוֹם הֲצִיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף
כָּל-אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל: (ס)

XXII:1 And David spoke unto the LORD the words of this song in the day that the LORD delivered him out of the hand of all his enemies, and out of the hand of Saul;

וַיֹּאמֶר יְהוָה סֵלָעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְלְטִי-לִי:

2 and he said: The LORD is my rock, and my fortress, and my deliverer;

אֱלֹהֵי צוּרִי אֶחָסֶה־בּוֹ (ס) מִגְּנִי וְקִרְן
יִשְׁעֵי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסֵי (ס) מִשְׁעֵי מַחֲמָס
תִּשְׁעֵנִי:

3 The God who is my rock, in Him I take refuge; My shield, and my horn of salvation, my high tower, and my refuge; My saviour, Thou savest me from violence.

מְהִלֵּל אֶקְרָא יְהוָה (ס) וּמֵאִיְבֵי אוֹשֶׁעַ:

4 Praised, I cry, is the LORD, and I am saved from mine enemies.

כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁבָּר־יָמוֹת (ס) נַחֲלִי
בְּלִיעַל יִבְעֲתָנִי:

5 For the waves of Death compassed me. The floods of Belial assailed me.

חֲבָלֵי שְׁאוֹל סָבְנוּ (ס) קִדְמָנִי מִקְשֵׁי
מוֹת:

6 The cords of Sheol surrounded me; the snares of Death confronted me.

בְּצַר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי
אֶקְרָא (ס) וַיִּשְׁמַע מִהִיכְלֹ קוֹלִי וְשׁוֹעֲתִי
בְּאָזְנוֹ:

7 In my distress I called upon the LORD, yea, I called unto my God; and out of His temple He heard my voice, and my cry did enter into His ears.

(כ' וּתְגַעַשׁ) [ק' וַיִּתְגַּעַשׁ] וַתִּרְעַשׁ
הָאָרֶץ (ס) מוֹסְדֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ
וַיִּתְגַּעַשׁוּ כִּי־חָרָה לּוֹ:

8 Then the earth did shake and quake, the foundations of heaven did tremble; they were shaken, because He was wroth.

עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּי תֹאכֵל (ס)
גַּחֲלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ:

9 Smoke arose up in His nostrils, and fire out of His mouth did devour; coals flamed forth from Him.

וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרָד (ס) וַעֲרַפֵּל תַּחַת
רַגְלָיו:

10 He bowed the heavens also, and came down; and thick darkness was under His feet.

וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיֵּעָף (ס) וַיֵּרָא עַל־
כַּנְפֵי־רוּחַ:

11 And He rode upon a cherub, and did fly; Yea, He was seen upon the wings of the wind.

וַיַּשֶּׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סָכּוֹת (ס) חֲשֵׁרֶת־
מַיִם עָבִי שְׁחָקִים:

12 And He made darkness pavilions round about Him, gathering of waters, thick clouds of the skies.

מִנְהָה נִגְדּוּ בָּעֲרוּ גַחֲלֵי־אֵשׁ: (ס)

13 At the brightness before Him coals of fire flamed forth.

יִרְעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיוֹן יִתֵּן
קוֹלוֹ: (ס)

14 The LORD thundered from heaven, and the Most High gave forth His voice.

וַיִּשְׁלַח חֲצִיִּים וַיִּפְּצֵם בָּרָק (כ' וַיַּהֲמֵם) [ק'
וַיַּהֲמֵם]:

15 And He sent out arrows, and scattered them; lightning, and discomfited them.

וַיֵּרָאוּ אֶפְקֵי יָם יִגְלוּ מַסְדֹּת תִּבְלָה (ס)
בְּגַעַרְתָּ יְהוָה מִנְשָׁמַת רוּחַ אָפוֹ:

16 And the channels of the sea appeared, the foundations of the world were laid bare by the rebuke of the LORD, at the blast of the breath of His nostrils.

יִשְׁלַח מִמָּרוֹם וַיִּקְחֵנִי (ס) יִמְשְׁנֵי מַמִּים
רַבִּים:

17 He sent from on high, He took me; He drew me out of many waters;

18	יִצִילֵנִי מֵאִיְבֵי עָז (ס) מִשָּׁנְאֵי כִי אֶמְצֵוּ מִמֶּנִּי:	He delivered me from mine enemy most strong, from them that hated me, for they were too mighty for me.
19	יִקְדְּמֵנִי בְּיוֹם אִיְדֵי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי: (ס)	They confronted me in the day of my calamity; but the LORD was a stay unto me.
20	וַיֵּצֵא לְמִדְבָּר אֹתִי יַחֲלֹצֵנִי בִּי־חֲפִיץ בִּי: (ס)	He brought me forth also into a large place; He delivered me, because He delighted in me.
21	וַיְגַמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּכֹר יְדֵי וְשִׁיב לִי: (ס)	The LORD rewarded me according to my righteousness; According to the cleanness of my hands hath He recompensed me.
22	כִּי שָׁמַרְתִּי דִרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִיתִי מֵאֱלֹהִי: (ס)	For I have kept the ways of the LORD, And have not wickedly departed from my God.
23	כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִידִי וְחֻקֹּתָיו לֹא־אָסוּר מִמֶּנִּה:	For all His ordinances were before me; And as for His statutes, I did not depart from them.
24	וְאֶהְיֶה תָמִים לוֹ (ס) וְאֶשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנִי:	And I was single-hearted toward Him, And I kept myself from mine iniquity.
25	וַיָּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי (ס) כְּכֹרִי לִנְגִיד עֵינָיו:	Therefore hath the LORD recompensed me according to my righteousness, According to my cleanness in His eyes.
26	עִם־חֲסִיד תִּתְחַסֵּד (ס) עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתְמָם:	With the merciful Thou dost show Thyself merciful, With the upright man Thou dost show Thyself upright,
27	עִם־נָכָר תִּתְבָּר (ס) וְעִם־עָקֹשׁ תִּתְפָּל:	With the pure Thou dost show Thyself pure; And with the crooked Thou dost show Thyself subtle.
28	וְאֶת־עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ (ס) וְעֵינָיו עַל־ רָמִים תִּשְׁפִּיל:	And the afflicted people Thou dost save; But Thine eyes are upon the haughty, that Thou mayest humble them.
29	כִּי־אָתָּה נִירִי יְהוָה (ס) וַיְהִי נִירִי חֹשֶׁךְ:	For Thou art my lamp, O LORD; And the LORD doth lighten my darkness.
30	כִּי בָכָה אֲרוּץ גִּדּוּד (ס) בְּאֱלֹהֵי אֲדָלָג־ שׁוֹר:	For by Thee I run upon a troop; By my God do I scale a wall.
31	הָאֵל תָּמִים דִּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה (ס) מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ:	As for God, His way is perfect; The word of the LORD is tried; He is a shield unto all them that take refuge in Him.
32	כִּי מִי־אֵל מִבְּלָעַדִּי יְהוָה (ס) וּמִי צוֹר מִבְּלָעַדִּי אֱלֹהֵינוּ:	For who is God, save the LORD? And who is a Rock, save our God?
33	הָאֵל מְעוֹזִי חֵיל (ס) וַיִּתֵּר תָּמִים (כ') דִּרְכּוֹ] ק' דִּרְכִּי:	The God who is my strong fortress, And who letteth my way go forth straight;

מְשִׁיחַה (כ' רגליו) ק' רגלי] פְּאִי־לוֹת (ס)
וְעַל בְּמַתִּי יַעֲמִדֵנִי:

34 Who maketh my feet like hinds', And setteth me upon my high places;

מְלַמֵּד יָדַי לַמִּלְחָמָה (ס) וְנִתְּתָה קֶשֶׁת־
נְחוּשָׁה זְרַעֲתִי:

35 Who traineth my hands for war, So that mine arms do bend a bow of brass.

וַתִּתֵּן־לִי מִגֶּן יִשְׁעָךָ וַעֲנִתָּךְ תִּרְבֵּנִי: (ס)

36 Thou hast also given me Thy shield of salvation; And Thy condescension hath made me great.

תִּרְחִיב צַעְדִּי תַחְתָּנִי וְלֹא מַעַדִּי קָרַסְלִי:

37 Thou hast enlarged my steps under me, And my feet have not slipped.

אֲרִדְפָּה אִיְבֵי וְאֲשָׁמִידֵם (ס) וְלֹא אֲשׁוּב
עַד־כְּלוּתָם:

38 I have pursued mine enemies, and destroyed them; Neither did I turn back till they were consumed.

וְאֲכַלֵּם וְאֲמַחֲצֵם וְלֹא יִקְוּמוּן (ס) וַיִּפְּלוּ
תַּחַת רַגְלִי:

39 And I have consumed them, and smitten them through, that they cannot arise; Yea, they are fallen under my feet.

וַתִּזְרְנֵי חֵיִל לַמִּלְחָמָה (ס) תַּכְרִיעַ קָמִי
תַּחְתָּנִי:

40 For Thou hast girded me with strength unto the battle; Thou hast subdued under me those that rose up against me.

וְאִיְבֵי תַתָּה לִי עָרַף מִשְׁנְאֵי
וְאֲצִמִיתָם: (ס)

41 Thou hast also made mine enemies turn their backs unto me; Yea, them that hate me, that I might cut them off.

יִשְׁעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם:

42 They looked, but there was none to save; Even unto the LORD, but He answered them not.

וְאֲשַׁתְּקֵם כַּעֲפַר־אֲרֶץ (ס) כְּשִׁיט־חוּצוֹת
אֲדָקֵם אֲרָקֵם:

43 Then did I beat them small as the dust of the earth, I did stamp them as the mire of the streets, and did tread them down.

וַתַּפְּלִטֵנִי מִרִּיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ
גוֹיִם (ס) עַם לֹא־יָדַעְתִּי יַעֲבֹדֵנִי:

44 Thou also hast delivered me from the contentions of my people; Thou hast kept me to be the head of the nations; A people whom I have not known serve me.

בְּנֵי נָכָר יִתְפַּחֲשׁוּ־לִי לְשִׁמוּעַ אֲזֵן יִשְׁמְעוּ
לִי: (ס)

45 The sons of the stranger dwindle away before me; As soon as they hear of me, they obey me.

בְּנֵי נָכָר יִבָּלִו וַיִּחָגְרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם:

46 The sons of the stranger fade away, And come halting out of their close places.

חִי־יְהוָה וּבְרִיךְ צִוְּיִי (ס) וַיִּרָם אֱלֹהֵי
צֹר יִשְׁעִי:

47 The LORD liveth, and blessed be my Rock; And exalted be the God, my Rock of salvation; .

הָאֵל הַנִּתֵּן נִקְמַת לִי (ס) וּמִרִיד עַמִּים
תַּחְתָּנִי:

48 Even the God that executeth vengeance for me, And bringeth down peoples under me,

וּמוֹצִיאֵי מֵאִיְבֵי וּמִקָּמִי תִרְוַמְנִי (ס)
מֵאִישׁ חָמָסִים תַּצִּילֵנִי:

49 And that bringeth me forth from mine enemies; Yea, Thou liftest me up above them that rise up against me; Thou deliverest me from the violent man.

עַל־כֵּן אֹדֶךָ יְהוָה בְּגוֹיִם (ס) וּלְשִׁמְךָ
אֲזַמֵּר:

50 Therefore I will give thanks unto Thee, O LORD, among the nations, And will sing praises unto Thy name.

(כ' מגדיל) [ק' מגדול] ישועות מלכו
ועשה חסד למשיחו (ס) לדוד ולזרעו
עד-עולם: (פ)

51

A tower of salvation is He to His king; And showeth
mercy to His anointed, To David and to his seed, for
evermore.

הפטרת וזאת הברכה

The Haftarah is Joshua 1:1 – 1:18.

ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר
יהוה אל-יהושע בן-נון משרת משה
לאמר:

11

Now it came to pass after the death of Moses the
servant of the LORD, that the LORD spoke unto
Joshua the son of Nun, Moses' minister, saying:

משה עבדי מת ועתה קום עבר את-
הירדן הזה אתה וכל-העם הזה אל-
הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל:

2

'Moses My servant is dead; now therefore arise, go over
this Jordan, thou, and all this people, unto the land
which I do give to them, even to the children of Israel.

כל-מקום אשר תדריך כף-רגלכם בו
לקם נתתיו כאשר דברתי אל-משה:

3

Every place that the sole of your foot shall tread upon,
to you have I given it, as I spoke unto Moses.

מהמדבר והלבנון ועד-הנהר
הגדול נהר-פרת כל ארץ החתים ועד-
הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם:

4

From the wilderness, and this Lebanon, even unto
the great river, the river Euphrates, all the land of the
Hittites, and unto the Great Sea toward the going
down of the sun, shall be your border.

לא-ימצא איש לפניך כל ימי חיך
כאשר הייתי עם-משה אהיה עמך לא
ארפק ולא אעזובך:

5

There shall not any man be able to stand before thee
all the days of thy life; as I was with Moses, so I will be
with thee; I will not fail thee, nor forsake thee.

חזק ואמץ כי אתה תנחיל את-העם הזה
את-הארץ אשר-נשבעתי לאבותם לתת
להם:

6

Be strong and of good courage; for thou shalt cause
this people to inherit the land which I swore unto
their fathers to give them.

רק חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל-
התורה אשר צוה משה עבדי אל-תסור
ממנו ימין ושמאול למען תשכיל בכל
אשר תלך:

7

Only be strong and very courageous, to observe to do
according to all the law, which Moses My servant
commanded thee; turn not from it to the right hand
or to the left, that thou mayest have good success
whithersoever thou goest.

לא-ימוש ספר התורה הזה מפיהך והגית
בו יומם ולילה למען תשמר לעשות
ככל-הפתיב בו כי-אז תצליח את-
דרכך ואז תשכיל:

8

This book of the law shall not depart out of thy
mouth, but thou shalt meditate therein day and
night, that thou mayest observe to do according to all
that is written therein; for then thou shalt make thy
ways prosperous, and then thou shalt have good
success.

הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאִמָּץ אֶל-תַּעֲרֹץ וְאֶל-
תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר
תֵּלֵךְ: (פ)

וַיֹּצֵא יְהוֹשֻׁעַ אֶת-שָׂטְרֵי הָעָם לֵאמֹר:

עֲבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת-הָעָם
לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת
יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא
לָרֶשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: (פ)

וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

זְכוֹר אֶת-הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֲתָם מֹשֶׁה
עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ
לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת:

נְשִׁיכֶם טַפְכֶּם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם
תַּעֲבְרוּ חֲמֹשִׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גִּבּוֹרֵי
הַחֵיִל וְעִזְרָתֶם אוֹתָם:

עַד אֲשֶׁר-יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם
וַיָּרְשׁוּ גַם-הֵמָּה אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבָתָם לְאָרֶץ
יְרֻשָּׁתְכֶם וַיָּרְשׁוּ אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם
מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶחַ
הַשָּׁמֶשׁ:

וַיַּעֲנוּ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר-צִוִּיתָנוּ
נַעֲשֶׂה וְאֶל-כָּל-אֲשֶׁר תִּשְׁלַחֵנוּ נֵלֵךְ:

כָּכֵל אֲשֶׁר-שָׁמַעְנוּ אֶל-מֹשֶׁה בֵּן נִשְׁמַע
אֲלֶיךָ רַק יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר
הָיָה עִם-מֹשֶׁה:

כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-יִמְרָה אֶת-פִּיךָ וְלֹא-יִשְׁמַע
אֶת-דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר-תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת רַק
חֲזַק וְאִמָּץ: (פ)

9 Have not I commanded thee? Be strong and of good courage; be not affrighted, neither be thou dismayed: for the LORD thy God is with thee whithersoever thou goest.'

10 Then Joshua commanded the officers of the people, saying:

11 'Pass through the midst of the camp, and command the people, saying: Prepare you victuals; for within three days ye are to pass over this Jordan, to go in to possess the land, which the LORD your God giveth you to possess it.'

12 And to the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of Manasseh, spoke Joshua, saying:

13 'Remember the word which Moses the servant of the LORD commanded, you, saying: The LORD your God giveth you rest, and will give you this land.

14 Your wives, your little ones, and your cattle, shall abide in the land which Moses gave you beyond the Jordan; but ye shall pass over before your brethren armed, all the mighty men of valour, and shall help them;

15 until the LORD have given your brethren rest, as unto you, and they also have possessed the land which the LORD your God giveth them; then ye shall return unto the land of your possession, and possess it, which Moses the servant of the LORD gave you beyond the Jordan toward the sunrising.'

16 And they answered Joshua, saying: 'All that thou hast commanded us we will do, and whithersoever thou sendest us we will go.

17 According as we hearkened unto Moses in all things, so will we hearken unto thee; only the LORD thy God be with thee, as He was with Moses.

18 Whosoever he be that shall rebel against thy commandment, and shall not hearken unto thy words in all that thou commandest him, he shall be put to death; only be strong and of good courage.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השבת שני־קבשים בני־שנה
תמימם ושני עשר־נים סלת מנחה בלולה
בשמן ונסכו:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד
ונסכה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה
פרים בני־בקר שנים ואיל אחד קבשים
בני־שנה שבעה תמימם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

ושלשה עשר־נים סלת מנחה בלולה
בשמן לפר האחד ושני עשר־נים סלת
מנחה בלולה בשמן לאיל האחד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן
לפבש האחד עלה בית גיחת אשה
ליהוה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

ונסביהם חצי ההין והיה לפר ושלישת
ההין לאיל ורביעת ההין לפבש גין זאת
עלת חדש בחדשו לחדשי השנה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה
על־עלת התמיד יעשה ונסכו: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15. The Haftarah is Isaiah 66:1 – 24.

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ
הדם רגלי איזה בית אשר תבנו־לי
ואיזה מקום מנוחתי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

ואת־כל־אלה ידי עשתה ויהיו כל־אלה
נאם־יהוה וא־ל־זה אפיש א־ל־עני
ונכה־רוח וחרד על־דברי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שֹׁחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְף
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דָם-חֲזִיר מִזְכִּיר לִבְנֵה
מִבְרָךְ אֲנִי גַם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם חֲפָצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אֶבִּיא לָהֶם יָעַן קִרְאָתִי וְאִין עֲזָרָה דְּבִרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבְאַשֶׁר
לֹא-חֲפָצָתִי בָּחָרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנְאֵיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מִעִיר קוֹל מַהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גָּמוֹל לְאֵיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲלִי יִלְדָה בְּטָרֶם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ
וְהִמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִנְלַד גּוֹי בְּעַם אֶחָת
כִּי-תֵלֵךְ גַּם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אָמַר אֱלֹהֶיךָ:
(ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֶהֱבֶיהָ
שִׂישׂוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאֲבָלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמְתֶּה
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּי כְבוֹדָהּ:
(ס)

כִּי-כֵן אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה אֲלֶיהָ כְּנֹהַר
שְׁלֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל-צֵד תִּנְשָׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשָּׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ בֶן אֲנָכִי
אֲנַחְמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לְבָבְכֶם וְעֲצְמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבָתוֹ לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אַפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלִהְבֵי־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבַחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ תִּלְלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּנוֹת אַחֵר
(כ' אַחַד) [ק' אַחַת] בַּתְּוֶד אֶכְלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבָּר יִתְּדוּ יִסְפוּ
נַאֲם־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה
לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשׁוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וּשְׁלַחְתִּי מֵתָם וּפְלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְלֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבֵּל וַיִּנּוּ הָאֵלִים הָרְחֻקִּים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בְּסוּסִים וּבְרֻכָב וּבַצִּבִּים
וּבַפָּרָדִים וּבַכִּפְרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מְדֵי-חֹדֶשׁ בְּחַדָּשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת
בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹוא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמֹר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפִּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי
כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וַהֲיָה מְדֵי חֹדֶשׁ
בְּחַדָּשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹוא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנִפְקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶדָּךְ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וּשְׁלֹשֶׁת תַּיָּד מָאֹד וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבְּתָהּ
אֶצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת תַּחֲצִים צִדָּה אֹרְחָה
לְשַׁלַּח-לִי לְמַטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת-הַנֶּפֶעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַתַּחֲצִים אִם-אָמַר אֲמֹר לְנֶעַר הִנֵּה
הַתַּחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנוּ וּבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֵּה אֲמֹר לְעֹלָם הִנֵּה תַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' א"ל] לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבֹו כַּפְּעָם בַּפְּעָם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנֵּר
מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמֶה בֵּינוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאָל נִשְׁאָל דָּוִד
מֵעַמְדִּי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צְוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאַרְאֶה
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שְׁלַחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחֲרֹאֶף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נִעּוֹת הַמֶּרְדּוֹת הֲלֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אַתָּה לְבֶן־יִשִּׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֲרוֹת
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִּׁי חַי
עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מוֹת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמָת מֶה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֹּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו
לְהָמִית אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַר־יָאֵף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־הַחֲצִים
אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנֶּעַר רֵץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנֶּעַר מִהֵרָה חֲוִשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־(כ')
הַחֲצִי(ק') תַּחֲצִים] וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעַר לֹא־יָדָע מֵאוֹמֶה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדָעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַנָּגֶב וַיִּפֹּל
לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין
זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ')

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'